

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

MEHMED ŞERİF EFENDİ DİVANI
(İNCELEME – METİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Muhittin ELİAÇIK

Hazırlayan
Ömer Gökhan YAĞCI

Kırıkkale, 2006

ÖZET

Bu çalışmada Mehmed Şerif Efendi'nin hayatı, edebi kişiliği, eserleri, divanının incelemesi ve metni ortaya konulmuştur.

Mehmed Şerif Efendi, 18. yüzyılda yaşamıştır. Ebuishakzadeler namıyla meşhur bir aileye mensuptur. 83. Osmanlı şeyhülislamıdır. Kadın şairlerimizin en meşhurlarından Zübeyde Fitnat Hanım'ın kardeşidir. Yurt içi ve dışı kütüphanelerde 13 yazma nüshası bulunan mürettep bir divana sahip orta seviyede bir divan şairidir. Bu çalışmada esas olarak Mehmed Şerif Efendi Divanı'nın çeviri yazılı metni ortaya konulmuş, şekil ve muhteva bakımından incelemesi yapılmıştır. Ayrıca Mehmed Şerif Efendi'nin hayatı, edebi kişiliği ve eserleri incelenmiştir.

“Mehmed Şerif Efendi Divanı” konulu bu tezle birlikte Mehmed Şerif Efendi hakkında en geniş araştırma yapılmıştır.

ABSTRACT

In this study, Mehmed Şerif Efendi's life, literary character, works, texts and analysis of his divan are presented.

Mehmed Şerif Efendi lives in the 18th century. He is a member of Ebuishakzades, a family, are famous with their name. He is the Ottoman's 83rd Seyhulislam. He is a brother of Zübeyde Fitnat Hanım, one of the most famous Turkish poetess. Mehmed Şerif Efendi, who has a proper divan and 13 manuscript copies in his country and other countries' library , is a medium level divan poet. In this study, Mehmed Şerif Efendi Divan's transcription texts are mainly put forward and are examined in terms of their format and content. Furthermore, the life of Mehmed Şerif Efendi, his literary character, and works are analyzed.

With this thesis, the subject of which is "Mehmed Şerif Efendi's Divan" , the most detailed research about Mehmed Şerif Efendi has been done.

ÖN SÖZ

Ebuishakzâdeler namıyla meşhur ve beş şeyhülislamın yanısıra pekçok ilim adamı da yetitiştirmiş bir aileye mensup olan Mehmed Şerif Efendi, 18. yüzyılda yaşamıştır. Kendi de bir şeyhülislam ve aynı zamanda da şair olan, musiki alanında da pek çok eseri bulunan Mehmed Es'ad Efendi'nin oğlu; kadın şairlerimizin en tanınmışlarından olan Zübeyde Fıtnat Hanım'ın ise kardeşidir. İlmiye sınıfına dahil olarak türlü makamlarda bulunduktan sonra Osmanlı İmparatorluğunun 83. şeyhülislamı olarak görev yapmıştır. Bunun yanısıra şiirle de ilgilenerek mürettep bir divan ortaya koymuştur. Yaptığımız taramalar sonucu divanının yurtiçi ve yurtdışı kütüphanelerde 13 yazma nüshasının mevcut olduğu görülmüştür.

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmada, Mehmed Şerif Efendi Divanı'nın incelenmesi ve çeviriyazılı metnin sunulması esas alınmakla birlikte hayatı, edebi şahsiyeti ve eserleri de tanıtılmıştır.

Bu çalışma hazırlanırken Mehmed Şerif Efendi Divanı'nın Türkiye'de muhtelif kütüphanelerde yer alan yazma nüshalarından beş tanesine ulaşılmış ve tenkitli metin kurma metodundan faydalanılarak en sağlam çeviriyazılı metnin ortaya çıkarılması sağlanmış fakat nüsha farklılıklarının gösterilmesi yoluna gidilmemiştir. Çeviriyazılı metin verilirken mümkün mertebe nüshalardaki tertibe uygun bir sıralama yapılmıştır.

Divanın çeviri yazılı metnin imlâsında Türkçe'nin 18. yüzyılda fonetik bakımından bugünkü şeklini aldığına dair öne sürülen görüşler benimsenerek mümkün mertebe modern imlâ kurallarına uyulmaya çalışılmıştır.

Çeviri yazılı metin ortaya çıktıktan sonra divanın şekil ve muhteva bakımından incelemesi yapılmaya çalışılmıştır. İnceleme kısmında daha önce bu alanda yapılmış olan bu tür çalışmalarda izlenen metod ve ana başlıklar esas alınmıştır. Muhteva incelemesi kısmında örnek beyitler verilirken en dikkat çekici olanların seçilmesine özen gösterilmiş ve tekrarlara düşmekten kaçınmak amacıyla diğer örnek beyitlere dipnotlarla göndermeler yapılmıştır.

Mehmed Şerif Efendi'nin hayatı, edebi şahsiyeti ve eserleri için tezkirelerin yanısıra ilmiye sınıfına dahil olan şahıslar hakkında bilgiler içeren eserlerden ve ayrıca Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi'nde yer alan Tahsin Özcan'ın hazırlamış olduğu "Mehmed Şerif Efendi" ve Ömer Faruk Akün'ün hazırlamış olduğu "Fitnat Hanım" maddelerinden yararlanılmıştır.

Tezin hazırlanışı sırasında yardımlarını esirgemeyen hocam Doç. Dr. Muhittin Eliaçık'a ve klasik edebiyat sevgimin gelişmesinde büyük katkısı olan hocam Abdülkerim Gülhan'a teşekkürü bir borç bilirim.

Kırıkkale, 2006

Ömer Gökhan Yağcı

KISALTMALAR

A.g.e.	: Adı geçen eser
A.g.m.	: Adı geçen makale
Ank.	: Ankara
Ans.	: Ansiklopedi
bkz.	: bakınız
C.	: Cilt
D.İ.A.	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
G.	: Gazel
İst.	: İstanbul
K.	: Kaside
Kt.	: Kıt'a
Ktb.	: Kütüphane
Lg.	: Lugaz
Mu.	: Mu'amma
Mt.	: Matla'
Nu.	: Numara
R.	: Rubâ'i
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
T.	: Tarih
Thm.	: Tahmis
Ünv.	: Üniversite
Yz.	: Yazma

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
MEHMED ŞERİF EFENDİNİN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ.....	4
I. HAYATI.....	5
II. EDEBİ KİŞİLİĞİ.....	7
A. Üslup.....	7
B. Dil.....	11
C. Şiir ve Şair Hakkındaki Görüşleri.....	12
III. ESERLERİ.....	14
A. Divan.....	14
B. Füsûlü'l-ârâ fi şâni'l-mülûk ve'l-vüzerâ.....	14
C. Letâifü'l-kemâl.....	14
D. Hulâsatü't-tebyîn fi tefsîr-i sûre-i Yâsîn.....	15
E. Mektup.....	15
IV. ŞERİF EFENDİ DİVANINDA YER ALAN ATASÖZLERİ VE DEYİMLER.....	16
A. ATASÖZLERİ VE VECİZ İFADELER.....	16
B. DEYİMLER.....	22
İKİNCİ BÖLÜM	
MEHMED ŞERİF EFENDİ DİVANININ İNCELENMESİ.....	25
A. MUHTEVA BAKIMINDAN.....	26
I. DİN VE TASAVVUF.....	26
A. DİN.....	26
1. Allah.....	26
2. Melekler.....	26
3. Kitaplar.....	27

4. Ayet ve Hadisler.....	27
5. Peygamberler.....	27
a. Süleyman.....	27
b. Eyyûb.....	27
c. Yâkûb.....	28
d. Mûsâ.....	28
e. İsâ.....	28
f. Hızır.....	28
g. Muhammed.....	28
6. Namaz.....	29
7. Oruç.....	30
8. Ka'be.....	30
9. Şeytan	30
B. TASAVVUF.....	30
1. Hak Aşığı.....	30
2. Kanaat, Tevekkül.....	31
3. Hakikat – Mecaz.....	31
4. Hırka.....	32
5. Vird, Zikir, Tesbih.....	32
6. Rind, Zahid, Sufi, Vaiz.....	32
7. Fakr, Tevâzu.....	33
8. Nefs.....	33
9. Terk	33
10. Akıl (Hırad, Hûş)	33
11. Dünya (Alem, Cihan)	34
II. CEMİYET.....	35
A. ŞAHISLAR.....	35
1. Sultanlar, Şehzadeler ve Hanım Sultanlar.....	35
a. III. Mustafa.....	35
b. I. Abdülhamid.....	35
c. III. Selim.....	35
d. Şehzâde Mehmed.....	36
e. Hibetullah Sultan.....	36
f. Hadice Sultan.....	36
2. Devlet Adamları.....	36
3. Şairler.....	37
a. Fıtnat.....	37

b. Tevfik.....	37
c. Haşmet.....	37
d. Behcet Efendi.....	38
e. Belîg.....	38
f. Neylî.....	38
g. Nâşid.....	38
h. Nâbî.....	38
i. Nedim.....	39
j. Nevres.....	39
k. Nahîfî, Münîf, Selîm, Hamîd, Es' ad.....	39
l. Şirâzî.....	39
m. Şevket.....	39
4. Alimler.....	39
a. Ebu Hanîfe.....	39
b. İbn-i Kemâl.....	40
c. Beyzâvî.....	40
5. Sanatkarlar.....	40
a. Bihzâd.....	40
b. Mânî.....	40
c. Nergisî.....	40
d. İbn-i Hacer.....	41
6. Tarihi Ve Efsanevi Şahsiyetler.....	41
a. Asaf.....	41
b. Cem.....	41
c. Dârâ, Kistrâ.....	41
d. İskender.....	42
e. Rüstem (Tehem-ten).....	42
f. Eflatun.....	42
g. Aristo.....	42
h. Leylâ – Mecnûn.....	43
i. Kûh-ken (Ferhâd).....	43
B. ESERLER.....	43
C. KAVİMLER, ÜLKELER VE ŞEHİRLER.....	44
1. Kavimler.....	44
2. Ülkeler Ve Şehirler.....	44
a. İstanbul (İslambol).....	44
b. Halep.....	45

c. Kızıl Elma.....	45
D. İÇTİMÂİ HAYATA AİT UNSURLAR.....	45
1. Savaş Ve Savaş Aletleri.....	45
2. Bezm Ve Bezme Ait Unsurlar.....	46
a. Meyhâne.....	46
b. Şarab.....	47
c. Sâkî.....	47
d. Musiki.....	48
e. Çerâğ, Kandil, Fânûs, Şem ^c	48
3. Bazı Tipler Ve Meslek Erbabı.....	48
a. Vezîr (Dâver, Asaf, Hıdîv).....	48
b. Bende.....	49
c. Cârû-keş.....	49
d. Müşâbid, Şîşe-bâz.....	49
e. Berber, Meşşâta.....	49
f. Gedâ.....	50
g. Sayyâd.....	50
h. Kâtib.....	50
i. Tıfl.....	50
j. Pîr (Sâl-hurde, İhtiyâr).....	51
4. Diğer İçtimâi Unsurlar.....	51
a. Bayram (Îd), Donanma.....	51
b. Mücevherler Ve Süslenme.....	52
c. Giyim – Kuşam.....	52
d. Simyâ, Kimyâ, İksir.....	52
e. Tılsım, Vefk, Sihir, Efsûn.....	53
III.İNSAN.....	54
A. SEVGİLİ VE SEVGİLİDE GÜZELLİK UNSURLARI.....	54
1. Genel Olarak Sevgili.....	54
2. Genel Olarak Güzellik.....	55
3. Saç (zülf, Giysû).....	56
4. Alın.....	56
5. Kaş.....	57
6. Göz.....	57
7. Gamze.....	58
8. Kirpik.....	58
9. Yüz – Yanak.....	58

10. Ben (Hâl, Şâme).....	59
11. Hatt.....	59
12. Ağız.....	60
13. Dudak.....	60
14. Diş.....	61
15. Bel(Miyân).....	61
16. Gabgab.....	61
17. Boy.....	61
18. Sîne.....	62
19. Gerdân.....	62
B. AŞIK VE AŞIĞA AİT UNSURLAR.....	62
1. Gönül.....	62
2. Ağûş.....	64
3. Sîne.....	64
4. Ah.....	64
5. Gözyaşı.....	64
C. RAKİB.....	65
IV. TABİAT.....	66
A. KOZMİK ALEM.....	66
1. Felek.....	66
2. Burçlar.....	66
3. Yıldızlar.....	66
4. Seyyâreler.....	67
a. Güneş (Afitâb, Hûrşîd, Mihr, Şems).....	67
b. Müşteri (Bercîs, Sa' d-1 Ekber).....	67
c. Zühre (Nâhîd).....	68
d. Utarid.....	68
e. Ay.....	68
B. ZAMANLA İLGİLİ UNSURLAR.....	69
1. Bahar.....	69
2. Fasl-ı Harîf (Sonbahar).....	69
3. Yıl, Ay, Hafta.....	69
C. DÖRT UNSUR.....	69
1. Su.....	69
2. Toprak.....	70
3. Hava.....	70
4. Ateş.....	71

D. HAYVANLAR.....	71
1. Kuşlar.....	71
a. Bülbül (Andelib, Hezâr).....	71
b. Tûtî.....	71
c. Hümâ.....	72
d. Ankâ.....	72
e. Şeh-bâz.....	72
f. Kebk.....	72
g. Kanarya.....	72
h. Huffâş.....	72
2. Dört Ayaklı Hayvanlar.....	73
a. Ahû (Gazâl, Ceylân).....	73
b. At (Esb, Semend, Kısarak).....	73
c. Şîr.....	73
3. Böcekler.....	73
a. Ankebût.....	73
b. Pervâne.....	74
c. Meges.....	74
E. BİTKİLER.....	74
1. Ağaçlar.....	74
2. Meyveler.....	75
3. Çiçekler.....	76
a. Gül (Verd, Gonçe).....	76
b. Lâle.....	77
c. Sünbül.....	78
d. Yâsemen.....	78
e. Benefşe, Şebbû.....	78
F. BAĞ, BOSTAN, ÇEMEN, GÜLİSTAN, GÜLZAR.....	78
B. ŞEKİL BAKIMINDAN.....	79
I. ŞERİF EFENDİ DİVANININ NÜSHALARI.....	79
II. DİVANIN ÖZELLİKLERİ.....	80
A. DİVANDA YER ALAN NAZİM ŞEKİLLERİ.....	80
1. Murabba.....	80
2. Ruba'iler.....	80
3. Tahmisler.....	81
4. Kasideler.....	81
5. Gazeller.....	81

6. Tarihler.....	82
7. Kıt'alar.....	84
8. Matla'lar.....	84
9. Lugazlar.....	84
10. Muamma'lar.....	84
B. KAFİYE VE REDİF.....	85
C. VEZİN.....	85
1. Şiirlerin Aruz Bahirlerine Ve Kalıplarına Göre Dağılımı.....	87
III. DİVAN METNİNİN YENİ HARFLERE AKTARILMASINDA FAYDALANILAN NÜSHALAR VE ÖZELLİKLERİ.....	88
IV. DİVAN METNİNİN YENİ HARFLERE AKTARILMASINDA İZLENEN YOL.....	90
SONUÇ.....	93
KAYNAKÇA.....	94
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
MEHMED ŞERİF EFENDİ DİVANI (METİN).....	97
TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ.....	98
I. MURABBA.....	99
II. KASİDELER.....	101
III. RUBAİLER.....	107
IV. TAHMİSLER.....	113
V. TARİHLER.....	123
VI. GAZELLER.....	155
VII. KIT'ALAR.....	256
VIII. MATLA'LAR.....	258
IX. LUGAZLAR.....	271
X. MUAMMA'LAR.....	273

GİRİŞ

Mehmed Şerîf Efendi'nin yaşadığı XVIII. yüzyıla genel olarak bakıldığında bu dönemin Osmanlı İmparatorluğu için isyanlar, karışıklıklar, mali sıkıntılar, yenilgiler ve toprak kayıpları ile sonuçlanan savaşlarla geçmiş, tüm kurumlarda gerilemenin yaşandığı bir devir olduğu görülür. 1699 yılında imzalanan Karlofça antlaşmasının ağır şartları ile devletin Avrupadaki egemenliği iyice sarsılmış; artık ne XVI. yüzyılın büyüklüğü, gücü, zenginliği ne de XVII. yüzyılda herşeye rağmen korunan haşmetli görünüşten eser kalmamıştır.¹

1718 yılında imzalanan Pasarofça antlaşması, aslında Osmanlı için çok ağır şartlar gerektirmesine rağmen yıllarca süren uzun savaşlardan, karışıklıklardan, ayaklanmalardan ve geçim sıkıntısından bunalan halk tarafından sevinçle karşılanmış, aynı zamanda da Lâle Devri olarak bildiğimiz 13 yıl sürdükten sonra Patrona isyanıyla son bulan bir imar, kalkınma, edebi ve kültürel gelişme, zevk ve eğlence döneminin de başlangıcı olmuştur.²

Bu dönemin sona ermesine sebep olan Patrona isyanının neticesi olarak yine bir zorbalık devri başlamış, vezirlerin azli ve nasbı birbirini takib etmiştir. Ancak Ragıp Paşa'nın sadareti zamanında biraz nefes almak imkanı hasıl olabilmişse de bu devirde de yangın, veba ve kıtlık gibi sebeplerle sosyal çöküntü devam etmiştir.³

Siyasi ve sosyal alanda başgösteren bu çöküntü bilim, kültür ve edebiyat hayatını fazla etkilememiş, büyük bir sarsıntıya sebep olmamıştır. Geçen yüzyıllar içinde gelişen, oturan ve mükemmelleşen edebiyat, bu yüzyılda artık olgunluğa erişmiş, daha doğrusu XIX. ve XX. yüzyıla birer hazırlık ve deneme devresi olmuştur. Buna rağmen şairler söylenebilecek yeni birşeyler bulmakta zorlanmış, kendilerini göstermeleri güçleşmiş, eskileri tekrarlar ya da aynı yoldan yürür

---

¹ Haluk İpekten – Mustafa İsen, "XVIII. Yüzyıl Divan Edebiyatı" Türk Dünyası El Kitabı, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 121, seri I, S. A-23, C. III, s. 185, Ank. 1992

² A.g.m., s. 185, 186

³ Agah Sırrı Levend, "Edebiyat Tarihi Dersleri", s. 318, İst., 1935

duruma gelmişler ve bu yüzyıl edebiyatı bir önceki yüzyılın devamı olarak gelişmesini sürdürmüştür. Özellikle iki şair padişah, III. Ahmet ve III. Selim dönemlerinde sanatçıların korunmasıyla büyük bir gelişme görülmüş, Divan edebiyatının iki büyük şairi olan Nedim ve Şeyh Galib yetişmiştir.⁴

XVIII. yüzyılın başlarında Türk edebiyatında Nâbî'nin şiirdeki egemenliği sürmekte ve onu usta bilen, hikemiyat tarzını benimseyen pekçok şair, Sâbit, Dürrî, Kâmî, Selîm, Sâmî, Râşid, İzzet Ali Paşa, Seyyid Vehbî onun etkisinde şiirler söylemekteydiler. Bu etki sonradan Çelebizâde Asım, Koca Râgıb Paşa, Fıtnat Hanım ve Haşmet'te de kendini gösterdi. Daha sonraları Nedim yetişip düşünceden, üzüntüden uzak, neşeli ve coşkun şiirleriyle kendini kabul ettirince bu şairlerin çoğu Nedim tarzında da şiirler söylemeye başladılar.⁵

Bu yüzyıl edebiyatının belli başlı özellikleri Nâbî, Nedim ve Şeyh Gâlib'de görülen ve bunların etkisiyle yüzyıla egemen olan özelliklerdir. Bunların en önemlileri mahallileşme, halk edebiyatına yaklaşma ve bunun yanı sıra şarkı, manzum tarih ve nazirenin belirgin bir şekilde artmasıdır. Özellikle Lâle Devrinde yeni binaların yapımı, eskilerin onarılması, bayram, nevruz, sadaret kutlamaları, şehzâdelerin ve hanım sultanların doğumları, sünnetler, düğünler, savaşlar, antlaşmalar, ziyafetler gibi çok çeşitli konularda, büyük ve küçük her olaya şairlerce manzum tarihler düşürülmüştür.⁶

Bu yüzyılda nazire geleneğinin de bir hayli geliştiği, yüzyılın başında kasidede Nef'î ve gazelde Nâbî'nin en çok tanzîr edilen şairler oldukları görülür. Daha sonraları Nedim, şiire getirdiği yenilikle en çok tanzîr edilen şair olmuştur. Yüzyılın sonlarına doğru ise İran şairleri yeniden taklid edilmeğe başlanmış, Sâib ve Şevket'e nazireler söylenmiştir.⁷

---

⁴ Haluk İpekten – Mustafa İsen, "XVIII. Yüzyıl Divan Edebiyatı" Türk Dünyası El Kitabı, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 121, seri I, S. A-23, C. III, s. 189, Ank. 1992

⁵ A.g.m., s. 190

⁶ "XVIII. Yüzyıl Divan Edebiyatına Toplu Bakışlar", Büyük Türk Klasikleri, C. VI, s. 196, İst., 1987

⁷ A.g.m., s. 197

Dil bakımından bu yüzyılın, bir önceki yüzyılın özellikle Sebk-i Hindi şairlerinin ağır ve süslü diline göre daha sade olduğu görülür. Şiirde kullanılan dil ince, nazik ve pürüzsüzdür. Yine bir önceki yüzyıldaki gibi soyut ve somut kavramların birleştirildiği uzun tamlamalar bulunmakla, yabancı kelimeler sık kullanılmakla beraber şiir dilinde bir sadeleştirme çabasının da başladığı bir gerçektir.⁸

Yüzyılın genel özelliklerini bu şekilde sıraladıktan sonra Mehmed Şerîf Efendi'nin bu yüzyıl edebiyatı içerisindeki yerine kısaca değinmek yerinde olacaktır. 83. Osmanlı şeyhülislamı olarak XVIII. yüzyılın son çeyreğinde görev yapan Mehmed Şerîf Efendi, şiirle uğraştığı bilinen 44 ve divân sahibi olan 15 şeyhülislamdan biridir. Şeyhülislamlar, devletin ileri gelen yöneticileri ve ilmiye sınıfının da en itibarlı kişileri olarak, dil ve edebiyatın da önemli bir yere sahip olduğu sıkı bir eğitimden geçerlerdi.⁹ Kültür seviyesi yüksek bir aileye mensup olan Şerîf Efendi'nin daha eğitiminin ilk yıllarında ikiside birer şeyhülislam ve aynı zamanda da divan sahibi birer şair olan babası Es'ad Efendi ve amcası İshak Efendi'den etkilendiği, edebiyat ve musiki zevkini aldığı muhakkaktır.

Söylediği tarihler göz önüne alındığında Şerîf Efendi'nin şiirlerini aşağı yukarı 1755 – 1780 yılları arasındaki dönemde söylediği ortaya çıkar. Şiirleri devrin bütün genel özelliklerini göstermekle beraber özellikle gazellerinin döneme hakim olan nazire geleneği çerçevesinde söylendiği görülür. Dönemin orta seviyedeki şairleri arasında yer almaktadır.

---

⁸ A.g.m., s. 197

⁹ Ali Fuat Bilkan – Yusuf Çetindağ, "Şeyhülislam Şairler", s. 30, Ank., 2006

BİRİNCİ BÖLÜM

MEHMED ŞERİF EFENDİNİN
HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

I. HAYATI

Amcası Şeyhülislam İshak Efendi'den dolayı Ebûishakzâdeler namıyla meşhur bir aileye mensup olan Mehmed Şerîf Efendi, 6 Muharrem 1130 (10 Aralık 1717) tarihinde İstanbul'da doğmuştur.¹⁰ Doğum tarihini bazı kaynaklar 1136 (1723-1724) olarak bildirmektedir.¹¹ Kadın şairlerimizin en meşhurlarından olan Zübeyde Fıtnat Hanım'ın kardeşidir. Babası Şeyhülislam Ebûishakzâde Mehmed Es'ad Efendi, dedesi Şeyhülislam Ebûishak İsmail Efendi, büyük dedesi ise Alâiyeli (Alanyalı) Kara İbrahim Efendi'dir.¹² Annesi, Şeyhülislam Seyyid Feyzullah efendinin damadı Şeyhülislam Mirza-zâde Şeyh Mehmed Efendi'nin kızı olan Hatice Hanım'dır.¹³

İlim ve kültür seviyesi yüksek bir aile ortamında yetişen Mehmed Şerîf Efendi henüz yirmi bir yaşındayken Sahn-ı Semân müderrisleri arasına katıldı. Receb 1167'de (1754) Diyarbakır kadılığına getirildi. Muharrem 1173'te (1760) Bursa kadılığına atandı ve burada Mekke-i Mükerrreme pâyesini kazandı. 1180 Receb'inde (Aralık 1766) İstanbul kadısı oldu. Bunun üzerine kardeşi Fıtnat Hanım yazdığı tarih kıtasında şu tarihi düşürmüştür:

Du'â birle didim târîh Fıtnat
Şa'îd olsun ne dil-cû şuffe-i hûb

1185 Rebiülâhir'inde (Temmuz 1771) Anadolu kazaskeri oldu:

Mübarek eylesün iclâl ile sa'âdet ile
Şerîf Efendiye şadr-ı Anaçolıyı Hüdâ¹⁴

Bir yıl sonra görev süresini doldurarak bu makamdan ayrıldı. 29 Cemâziyelevvel 1189 (28 Temmuz 1775) tarihinde Rumeli kazaskerliğine getirildi:

Sa'd ola Es'ad Efendi-zâdeye

¹⁰ Müstakimzâde, Devhat'ül-meşâyih, s. 107-108

¹¹ Fatin, Hatimet'ül-eş'âr

¹² Ali Fuat Bilkan – Yusuf Çetindağ, “Şeyhülislam Şairler” adlı kitabın 167. sayfasında şairimize “İshak Efendi-zâde Mehmed Şerif Efendi” şeklinde ve bizce hatalı olan bir başlık ile yer vermişlerdir. Yazının devamında babasının Es'ad Efendi olduğu yönündeki doğru bilgiyi vermekle beraber hemen ardından, kendisinin İshak Efendi'nin torunu olduğunu bildirmişlerdir. Halbuki İshak Efendi, şairimizin dedesi değil amcasıdır.

¹³ Ömer Faruk Akün, “Fıtnat Hanım”, D.İ.A., C. 13, s. 39, İst., 1995

¹⁴ Fıtnat Hanım Divanı

Mesned-i Rûm izz ile ikbâl ile ¹⁵

I. Abdülhamid devrinde ikinci defa bu makama getirildiyse de yirmi gün sonra azl edildi.¹⁶ 25 Cemâziyelâhir 1192 (21 Temmuz 1778) tarihinde Vassaf-zâde Mehmed Es'ad Efendi'nin istifası üzerine şeyhülislam oldu:

Didim du'â ile Fıtnat bu mısra' ı târîh
 Hürûf-ı mu'cem ile
 Şerîf Efendi bugün giydi ferve-i fetvâ
 Sa'îd ide Mevlâ ¹⁷

Bu görevi nedeniyle kendi ikametgahının merkeze uzaklığı ve o sıralarda oğlunun da ölmüş olması dolayısıyla bir müddet kardeşi Fıtnat Hanım'ın evine yerleşti.¹⁸ Dört buçuk yıl kadar şeyhülislamlık yapan Mehmed Şerîf Efendi, 5 Şevval 1196'da (13 Eylül 1782) kendi isteğiyle bu makamdan ayrıldı. Kendisine istediği yerde oturma izni verildiğinden 1190 senesinde Bebek'te yaptırdığı ve kardeşi Fıtnat Hanım'ın da bir tarih düşürdüğü yalısına yerleşti.

Hîtâmında du'â birle didim târîhini Fıtnat
 Bu sâhil-hâneyi mecd ile mes'ûd eyleye Mevlâ

Uzun süre herhangi bir görev almamakla beraber zaman zaman yapılan müşaverelere katılan Mehmed Şerîf Efendi, III. Selim'in tahta çıkmasını takiben azl edilen Mehmed Kâmil Efendi'nin yerine 27 Zilkade 1203 (19 Ağustos 1789) tarihinde ikinci defa şeyhülislamlığa getirilmesine rağmen altmış gün sonra 27 Muharrem 1204 (17 Ekim 1789) tarihinde, yaşlılığı, hafıza zayıflığı ve yeniliklere ayak uydurmakta zorlanması sebepleriyle azl edildi.¹⁹

Bu azilden sonra Hocapaşa'da bulunan konağına yerleşen Mehmed Şerîf Efendi sekiz ay kadar sonra 9 Ramazan 1204 (23 Mayıs 1790) tarihinde vefat etti ve

¹⁵ Fitnat Hanım Divanı

¹⁶ Tahsin Özcan, "Mehmed Şerif Efendi", D. İ. A., C. 28, s. 531, İst.,

¹⁷ Fitnat Hanım Divanı

¹⁸ Ömer Faruk Akün, a.g.m., D.İ.A., C. 13, s. 44

¹⁹ Tahsin Özcan, adı geçen makalede asıl azl edilme sebebi olarak bir meşveret sırasında vâlîde kethüdâsı Mahmud Bey'e padişahın tebdil gezileri sırasında silah taşımasının uygun olmadığını, bunun padişaha bir zarar gelme ihtimaline yol açabileceği yolundaki sözlerinin bunamış olduğuna yorulduğunu ve hemen azl edildiğini bildirmektedir.

Çarşamba'da Yavuz Selim Camii yakınında bulunan, dedesi Ebuishak İsmail Efendi'nin yaptırdığı caminin hazîresinde yer alan aile kabristanına defnedildi.

II. EDEBİ KİŞİLİĞİ

A. Üslup

Muallim Nâci, Fıtnat Hanım'dan bahsederken babası Es' ad Efendi ve biraderi Mehmed Şerîf Efendi'ye de değinir.

İtdim güzeller içre alâka efendime
Sad âferîn tabi' at-i dilber-pesendime

Beytini vererek bu meşhur matla'ın onun eserlerinden olduğunu, şairlikçe babasından üstün sayılabileceğini ve kendinden sonrakilere bazı eserler dahi bıraktığına işaret eder.²⁰

Şerîf Efendi'nin yaşadığı devre hakim olan edebiyat anlayışı çerçevesinde Nabiyâne ve Nedimâne tarzda gazeller de söylemenin yanısıra ekseriyetle Baki'nin öncüsü sayıldığı rindâne tarzı benimsediği görülür. Şiirlerinde tasavvufun etkileri görülmekle beraber genellikle rindâne bir söyleyiş hakimdir.

Çoğunlukla yaşadığı devre hakim olan nazirecilik geleneğine uygun olarak bu tarzda gazeller söyleyen Şerîf Efendi'nin döneminin şairleriyle büyük bir etkileşim halinde olduğu muhakkaktır. Bunlardan dîvânda adları geçen ve birbirlerine nazire söyledikleri anlaşılın Tevfik, Fıtnat ve Haşmet'i özellikle zikretmek gerekir.

Tevfik mahlası ile şiirler yazan ve mürettep bir dîvânı olan Şeyhülislam Yahya Tevfik Efendi ve Şerîf Efendi'nin şiirlerinin çoğunun birbirlerine nazîre olduğu görülür:

Tevfik:

‘Âşık olmaz hayâl-i yâr-veş cân âşinâ
Gerd-i râh-ı dil-rübâdır çeşm-i giryân âşinâ

Şerîf:

---

²⁰ Muallim Naci, "Osmanlı Şairleri", M.E.B. Yay., s. 234, İst., 1995

Rûh-perver nuḡkıla bir dilber-i cân âşinâ
Olsa hem-şoḡbet bize ammâ ki ‘ irfân âşinâ

Tevfik:

Dü çeşmin nâzdan bî-tâkat u rencûrdur gûyâ
Velî târâc-ı sabr-ı sînede pür-zûrdur gûyâ

Şerîf:

Cebîniñ ‘ âlemi teşhîre vefk-i nûrdur gûyâ
Ḥaṡnîñ te‘ bîd-i câh-ı ḡüsnuñe menşûrdur gûyâ

Tevfik:

Reng-i tebessüm-i leb-i dilber ne var ne yok
Çün mevc-i âb-ı lücce-i gevher ne var ne yok

Şerîf:

La‘ linde ḡurde mevc-i ḡaṡ-ı ter ne var ne yok
Faşş-ı laṡıfdir reg-i gevher ne var ne yok

Ömer Faruk Akün, yaptığı karşılaştırmalar sonucunda Fıtnat Hanım’ın en fazla nazire söylediği şairin on dokuz gazelle kardeşi Mehmed Şerîf Efendi olduğunu bildirir.²¹ Yani nakıs olanlarla birlikte 69 gazel söyleyen Fıtnat Hanım’ın gazellerinin yaklaşık olarak dörtte biri Şerîf Efendi’ye naziredir. Bu da Fıtnat hanım’ın şiirinin gelişmesi konusunda Şerîf Efendi’nin etkisinin yüksek olduğunun önemli bir göstergesidir.

Şerîf Efendi’nin şiirlerinde dönemin önemli şairlerinden Ragıb Paşa’nın etkileride açık bir şekilde görülür. Özellikle Nâbîyâne edayla söylediği hikemî tarzdaki şiirlerinde dönemin bu tarzda meşhur şairi olan Ragıb Paşa’nın etkileri açıktır. Bu şiirlerinde pekçok mesel ve veciz söyleyiş göze çarpmaktadır. Kimi gazelleri de Ragıb Paşa’ya naziredir. Örneğin, Ragıb Paşa’nın,

Pîç ü tâb-ı sîneden efkâr kendin gösterir
Cevher-i âyîneden jengâr kendin gösterir

²¹ Ömer Faruk Akün, a.g.m.,D.İ.A., C. 13, s. 44

matla‘lı meşhur gazeline, Şerîf Efendi’nin,

Dilde her lahza cemâl-i yâr kendin gösterir
Şübhesiz âyîneden didâr kendin gösterir

matla‘lı gazeli naziredir.

Sadece çağdaşlarına değil kendinden önce yaşamış olan şairlere de nazireler söyleyen Şerîf Efendi’nin, bu tutumunu bir beytinde “eski şiirlere nazire söylememin sebebi taze manalar ortaya koymaktır” diyerek açıkladığı görülür. Kendinden önce yaşamış olan şairlerden özellikle Bâkî ve Nâbi’nin gazellerine nazireler söylemiştir. Örneğin;

Sûz-ı lebûñle dilde anıñ kim dü dâğı var
Bezminde her gice iki rûşen çerâğı var

matla‘lı gazeli Bâkî’nin;

Mihr-i ruhunla dilde kimün tâze dâğı var
Tâb-ı çerâğ-ı şems u kamerden ferâğı var

matla‘lı gazeline ve

‘Aql olduysa da mânende-i ‘imân vâsi‘
Olamaz kıatresi öyle yem-i ‘irfân vâsi‘

matla‘lı gazeli Nâbi’nin;

Ne kadar olmuş ise mezheb-i rindân vâsi‘
Olsa bârî o kadar meşreb-i hûbân vâsi‘

matla‘lı gazeline naziredir.

Şerîf Efendi’nin şiirlerinde kanaat, tevekkül, tevazu, gurur ve riyadan kaçınma gibi konuların sıkça işlendiği görülür. Bu unsurlar şairimizin karakteri hakkında bize ipuçları vermektedir. Yükseklikte makamına hümâ yetişemese bile insanın mütevazi olması gerekir:

Nâ-resâ olsa da rif‘ atde hümâ pâyesine
Mütevâzi‘ gerek âdem yine hem-sâyesine

G. 130 – 1

Bir şeyhülislam olarak devlet yönetiminin en üst kademelerinden birinde olan şairimizin, şiirlerinde devrinde yaşanan sosyal veya siyasal hadiselerle hiç değinmemesi dikkat çekicidir. Örneğin şeyhülislamlığı sırasında kardeşi Fıtnat’ın evi de dahil olmak üzere İstanbul’un büyük bir kısmını yakan meşhur yangın ya da

o dönemde yapılan seferler ve savaşlara dair dîvânında hiçbir işarete rastlanmamaktadır. Aynı zamanda ayet ve hadislerden iktibaslara da fazlaca yer vermediği görülür. Bu hususlar dikkate alındığında şairimizin şiirini yaşantısının dışında ayrı bir rahatlama ve hüner gösterme alanı olarak algıladığı söylenebilir.

Şu bir gerçektir ki şeyhülislam şairlerin, diğer Osmanlı şairlerinden gerek üslup, gerekse tarz bakımından hiçbir farkları yoktur. Bu özellik divan şiirinin karakteristik özelliklerindedir. Bu manada sultan şairlerle, asker, bürokrat, kadı veya şeyhülislam şairler arasında çok az bir üslup farkı bulunmaktadır. Bir din aliminin yazdığı şiirlerde duygu ve düşüncelerini çok açık ve rahat bir şekilde ifade edebilmesi elbette üzerinde durulması gereken bir konudur.²²

Mehmed Şerîf Efendi'nin şiirlerinde de yukarıda bahsedilen özelliklere sıkça rastlanılmaktadır. Özellikle macâzi aşkı işleyen şiirlerinde, güzel tasvirlerinde bu hususlar ön plana çıkar.

Şiirleri incelendiğinde nazım tekniğine, aruza ve dile hakim olduğu gözlenmekle birlikte orta seviyede bir şair olduğu, ustaların izinden giderek beğendiği şairlere nazireler yazdığı ve üslup sahibi bir şair sayılamayacağı görülür.

Şiirlerinden bazıları belâgat kitaplarına örnek olarak girmiştir. Dedesi, babası ve amcasının yanı sıra oğlu Topal Mehmed Atâullah Efendi de şeyhülislam ve aynı zamanda da şair olan Mehmed Şerîf Efendi'den bahseden kaynaklar âlim, ârif, zarif ve cömert bir zat olduğunu; ilmiye makamlarına tayinde liyakate önem verdiğini; üç dilde şiir söyleyecek kadar alim, şiir ve inşaya muktedir olduğunu bildirmektedir.

---

²² Ali Fuat Bilkan – Yusuf Çetindağ, “Şeyhülislam Şairler”, s. 31, Ank., 2006

B. Dil

İlmiye sınıfına dahil ve bu sınıfın en yüksek derecesi olan şeyhülislamlık makamında bulunmuş bir şahıs olması sebebiyle Mehmed Şerîf Efendi'nin Türkçe'nin yanı sıra Arapça ve Farsça'yı da şiirlerinde başarıyla kullandığı görülür.

Türkçe şiirlerinde kimi zaman aldığı medrese eğitiminin tesiriyle Arapça ve Farsça tamlamalarla yüklü beyitler söylemiştir:

Mihr-i raşşende-i beytü 'ş-şeref-i nâz u na 'îm Dürr-i tâbende-i ' iffet şadef-i kılzüm-i cân	T. I – 8
Kuṭb-ı dîn şâh-ı güzîn bâ' iş-i ihyâ-yı zemîn Nüşha-i hışn-ı haşîn ' âleme ta' vîz-i amân	T. I – 15
Sipih-i şevke mihr-i tâb-verdir halka-i tevḥîd Sicill-i ' aşka mühr-i mu' teberdir halka-i tevḥîd	G. 21 – 1

Kimi zaman da sade, halk diline yakın bir söyleyişle duygu ve düşüncelerini ifade etmiştir:

Dûrlık ihâmı var yoḥsa Şerîfîñ sevdigim Pek demek isterdi gönli cânımıñ cânı saña	G. 7 – 7
Âteşin güftârimızdandır bu tâb ol gönçede Bülbülüz ammâ ki biz pervâne olmışlardanız	G. 61 – 4
Zamân olur ki ider nâzada vefâsızlık Zamâne dilberiniñ biz ṭabi' atın biliriz	G. 65 – 4
Çünkü âyînesidir birbirinin dirler halk İtdigi vaşfi görür her kişi âhirden baḳ	G. 88 – 3

Üstteki örneklerde yer alan son beyitte de görüleceği gibi şairimizin şiirlerinde atasözlerini, deyimleri ve vecize sayılabilecek ifadeleri de sıklıkla kullandığı gözlenir. Divanda yer alan atasözleri ve deyimler çalışmamızda ayrı bir başlık halinde ele alınmıştır.

C. Şiir ve Şâir Hakındaki Görüşleri

“*Dîvân şâiri, zaman zaman eserinde şiir ve şâir hakkındaki görüşlerini dile getirir. Bunların değerlendirilmesiyle şâirin sanat anlayışını bizzat kendi ağzından öğrenmek mümkündür.*”²³ Biz de bu amaçla Şerif Efendi’nin dîvânında sıkça yer verdiği bu konudaki görüşlerini bu başlık altında değerlendirmek istedik.

Şiir, şâir Haşmet gibi pek çok cevhere sahip olan bir deryadır. Bu deryada Şerif’in şiiri bir incidir:

Bulunur varsa dürr-i nazmına mânend Şerîf
Tab‘ -1 Haşmet gibi bir gevheri çok deryâda G. 131 – 7

Şiir diye söylenen çoğu manzumelerin her sözü nesirdir. Şiir için nağmenin mevzun olması gerekir. Onun için şiir, cevher dolu bahrlerle mevzun çok güzel bir ülkedir:

Ne bihîn kişver imiş memleket-i nazm ânda
Bahrler var çü güher cümle Şerîfâ mevzûn G. 115 – 9

Sadece sözle, güzel yazı ve süsle şiir olmaz.²⁴ Şiirde önemli olan taze ma‘nâlar bulup çıkarmaktır. Yani taze mazmun bulmak, güzel bir nükte yakalamaktır. Bu sebeple şiirin, taze manaların getirildiği bir “zifaf odası”na benzetildiği görülür:

Beyt-ü’z-zifâf-ı nazma getür bîkr-i ma‘ nâyı
Bir dâm kur Şerîf ğazâl-ı nikât tüt G. 13 – 7

Şiir ilim ve kemâl işidir. Bunu ispatlamaya ve iddia edenleri susturmaya delil olarak Şerif’in şiiri yeter:

İstemez ‘ilm ü kemâli şî‘r kim dirse Şerîf
Müdde‘ â-yı mülzem it nazmıñ getür bürhân ile G.144 –10

Her olgun söz sahibi şair sanılmamalıdır:

Bu zemîniñ şeh-süvârı mîr-i Nâşid Şerîf
Şanma her lâf-ı kemâl erbâbı şâ‘ irdir bütün G. 111 – 8

²³ Prof.Dr. Cemal Kurnaz, “Hayali Bey Dîvânı’nın Tahlili”, s. 34, İst., 1996

²⁴ G. 134 – 5

Gazellerinin çoğu dönemin geleneğine uygun olarak nazîre olmasından dolayı bununla ilgili görüşlere de sıkça yer verildiği görülür. Tanzîr etmenin şartı eşitliktir fakat Şerîf, daha güzel söyler. O'nun eski şiiirlere nazire söylemesinin sebebi yeni ve taze ma' nâlar ortaya koymaktır:

Ma' nâ-yı tâzeyi da' vî çıkar elbette Şerîf
Köhne eş' âre nazîre dimeniñ zımnında G. 128 – 7

Aslında bu, nazîre söylemenin genel manasının da açıklayıcısı gibidir: *“Dîvân şiiirinin dar çerçevesi içerisinde en mükemmel olanı söyleme endişesi, şâirleri nazîre yazmaya yöneltmiştir. Ancak bu tutum kesinlikle kuru bir taklitçilik değildir. Nitekim bazen nazîre olarak söylenen şiiir, orijinalinden daha güzel olabilir.”*²⁵

Şiiirin güzelliği şâirin tab'ının güzelliğindedir.²⁶ Şerîf, özenmeden söyleyeyim dese de şiiir ile şâirâne karakteri buna müsaâde etmez.²⁷ O'nun şiiirleri ma' nâ aynasıdır. O şiiire parlaklık verenlerdendir.²⁸ Nazm, O'nun elinde o derece âmâdedir ki sanki parmağı ve kalemi sözün doğduğu yer olmuştur.²⁹ Şiiir, O'nun kaleminin her mevsim taze olan ve nihayet bulmayan meyvesidir.³⁰ Şiiirde hüner gösterenlerin az olduğu bir zamanda sanki kıtlık zamanında taze yeşillikler çıkarır gibi taze şiiirler ortaya koymaktadır:

Bu huşk-sâl-i hünerde zemîn-i tâzede tab'
Şerîf sebze-i eş' âr-ı ter bulur çıkarır G. 45 – 6

Sözlerinin güzelliğinin kaynağı sevgilinin yüzüdür. Bu yüzden şiiiri her hususda şuh ve güzeldir.³¹ Elinden ma' na âhûsu kurtulamaz çünkü kalemi şiiirin kemend atıcılarının üstadıdır.³² Şiiirinin kalemi sihriyle taze mazmunlar ortaya çıkar:

Şerîfâ hem çü sihr-i kilik-i şî' riñ tâze mazmûne
Ne efsûn itdi sâkî bir qadehle yâri güldürdi G. 159 – 6

²⁵ İskender Pala, “Ansiklopedik Dîvân Şiiiri Sözlüğü”, s. 424, Ank., 1995

²⁶ G. 96 – 8

²⁷ G. 67 – 7

²⁸ G. 61 – 6

²⁹ G. 157 – 6

³⁰ G. 136 – 6

³¹ G. 129 – 6

³² G. 58 – 6

III. ESERLERİ

A. Divân

Mehmed Şerîf Efendi'nin bizim çalışmamıza da esas teşkil eden eseridir. Türkçe, Farsça ve Arapça olarak kaleme aldığı şiirleri ihtiva eden mürettep bir divândır. Divânın, "Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu" adlı eserden faydalanarak tespit edebildiğimiz 13 adet nüshası bulunmaktadır.³³ Bunlardan dokuzu Türkiye'de, dördü ise yurtdışıdadır. Bu nüshaların adı geçen esere göre buldukları yerler, kayıtlı bulunan özellikleri ve muhteviyatı çalışmamızın inceleme bölümünde etraflıca verilmiştir.

B. Füsûlü'l-ârâ fi şâni'l-mülûk ve'l-vüzerâ

Siyasetnâme ve nasihatnâme türünde bir eser olup bir mukaddime, beş fasıl ve bir hâtimedden oluşmaktadır. Birinci fasılda vezirde bulunması gereken vasıflar, ikinci fasılda hazine, üçüncü fasılda ordu, dördüncü fasılda ise israf konusu işlendikten sonra beşinci fasılda devlet görevlerinin ehil olmayan kişilere verilmemesi istenmektedir. Eserin Hâtime kısmında siyaset ilminin öneminden bahsedilir. Görüşlerin desteklenmesi için klasik kaynaklardan ve özellikle İbn Haldûn'dan nakiller yapılmıştır. Çeşitli kütüphanelerde yazma nüshaları mevcuttur.³⁴

C. Letâifü'l-kemâl

Fatin'in Tezkire-i Hâtimetü'l Eş'âr'ında ve başka birkaç kaynakta daha "Müntehabât-ı Eş'âr ve Eseru Letâifü'l-kemâl" adında divânından ayrı bir şiir

---

³³ Tahsin Özcan, adı geçen makalede şairin divânının ismini "Letâifü'l-kemal" olarak anmakta ve tesbit edilebilen tek yazma nüshasının Süleymaniye Kütüphanesi'nde, Halet Efendi 672 numarada kayıtlı olduğunu bildirmektedir.

³⁴ Tahsin Özcan, a.g.m., D.İ.A., s. 532

mecmuası olarak bildirilmekle beraber biz araştırmamız sırasında yaptığımız kütüphane ve katalog taramalarında böyle bir esere ait nüsha kaydına rastlayamadık.

D. Hulâsatü't-tebyîn fi tefsîr-i sûre-i Yâsîn

Çeşitli kaynaklarda ve Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu'nda Mehmed Şerîf Efendi'ye ait bir eser olarak kayıtlı olmakla birlikte Tahsin Özcan, Diyanet İslam Ansiklopedisi'nde yayınladığı maddede bu eserin babası Ebûishakzâde Es'ad Efendi'ye ait olduğunun anlaşıldığını bildirmektedir.³⁵

E. Mektup

Yukarıda zikredilen eserlerin dışında Mehmed Şerif Efendi'nin münşiyâne nesir tarzında mektupları da olması muhtemeldir. Ömer Faruk Akün, Diyanet İslam Ansiklopedisinde yer alan "Fitnat Hanım" makalesinde, Mustafa Refik tarafından hazırlanan "Letâif-i İnşâ" adlı eserde içindeki ipuçlarından Mehmed Şerif Efendi tarafından henüz şeyhülislam olmadan evvel kardeşi Fitnat Hanım'a yazılmış bir mektubun ve Fitnat Hanım'ın da cevaben yazdığı bir mektubun bulunduğunu bildirir.³⁶ Fitnat Hanım'ın Mehmed Şerîf Efendi'ye cevaben yazdığı bu mektubun çeviri yazılı tam metni Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde, İmran Azaklı tarafından yapılan bir yüksek lisans çalışmasında verilmiştir.³⁷

---

³⁵ A.g.m.

³⁶ Ömer Faruk Akün, a.g.m., D.İ.A., s. 46

³⁷ İmran Azaklı, "Zübeyde Fitnat Hanım'ın Hayatı, Edebi Kişiliği Ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni, Yüksek Lisans Tezi, s. 25, Ank., 1998

IV. ŞERİF EFENDİ DİVANINDA YER ALAN ATASÖZLERİ VE DEYİMLER

A. ATASÖZLERİ VE VECİZ İFADELER

- Kalpten kalbe yol vardır.

Hüner dilden dile râh açmadır vâdî-yi 'aşk içre G. 68 - 4

- İnsan insanın aynasıdır. - Eden bulur.

*Çünkü âyînesidir dirler birbirinin halk
İtdigi vaşfi görür her kişi âhirden bak* G. 88 - 3

- Kanadı kırık kuş uçamaz.

Mürg-i şikeste-bâle hevâ-yı rehâ 'abes G. 15 - 2

- Mal kazanılmakla şan kazanılmaz, kişi kerim gerek.

*Cem'-i mâl ile ele gevher-i maţlâb girmez
Şarf-ı sîm ü zer ile kâm alınur dünyâda* G. 131 - 5

- İnsana dost ve düşman olarak kendisi yeter.

Saña kendin bes eger düşmen eger döst hemân G. 88 - 4

- Hak kime devlet ve servet verdiyse sebebini fakirlerin hayr duasından bilsin.

*Mâyesin hayr du'â-yı fuķarâdan bilsün
Haķ Şerîfâ kime kim devlet ü servet virdi* G. 162 - 7

- Adalet mülkün temelidir.

'Adâlet gibi bir âlet olur mı mülki ta'mîre Th. 4- 5/1

- Mülkün intizamı bazen kahr, bazen ihsanla olur.

İntizam-ı mülk olur geh kahr geh ihsân ile G. 144 - 4

- Dilenci selam almaz.

*Du'âdan naķd-ı hayr añlar harîşân itmese ihsân
Selâm-ı aĝniyâyı tayb-ı hâtırla geda almaz* G. 71 - 4

- Dilenci camide ayaĝa kalkıp makam sahibine yer vermez.

Ķıyâm idüp gedâ câmî' de ehl-i câhe yer virmez G. 70 - 5

- Zarar ve faydaya sebep düşman ve dostlardır.

- İzrâr u nef'e düşmen ü aḥbâbdır sebeb* G. 12 – 5
- Sevilecek ve yalvarılacak yalnızca Allah'tır.
- Sevecek yalvaracak ḥazret-i Ḥaḳḳ'dır ancak* G. 88 – 1
- Halk, hayır ortaya çıktığı zaman hemen gizler.
- Setr ider ḥalk hemân ḥayrı zuhûr itdiği dem* G. 26 – 4
- Cahil aklını, ilim sahibi haysiyetini söyler.
- Ki câhil 'aklın ehl-i 'ilm olan ḥaysiyyetin söyler* G. 29 – 3
- Sineler saf olunca ülfet fazlalaşır.
- Şâf olsa sineler eger ülfet füzûn olur* G. 12 – 3
- Güzeller aynaya bakmaktan çekinmez.
- Tâzeler mir'âte bakmakta olur bî-iḥtiyâr* G. 51 – 5
- Güneşi bilmek için gölge gerekmez.
- Mihri mu'arref olmağa şâyeste zıll degil* G. 103 – 4
- Toprağı taze ağacın meyvesi güzel olur.
- Mîvesi bihter olur tâze zemîn eşcârîñ* G. 92 – 1
- Meyve şirin olursa ağaca yük olmaz.
- Şîrîn olursa mîvesi olmaz dıraḥte bâr* G. 147 – 3
- Mert kişi eğri oku yaya koymaz.
- Ḥarf-i nâ-sâzı dil dehâne ḳomaz*
Merd tîr-i keci kemâne ḳomaz G. 67 – 1
- Cevher eskidikçe kıymeti artar.
- Ḳıymeti zâid olur gevheriñ olduḳca ḳadîm* G. 86 – 2
- Yer ile gök mîzân ile tartılmaz.
- Ṭartılır mı hîç zemîn ü âsmân mîzân ile* G. 144 – 1
- Ameller niyetlere bağlıdır.
- Sevâba bâ'is olur gaflet olsa niyyet-i ḥayr* G. 77 – 6
- Sabah olmadan yola çıkılmaz.
- Hîç şabâḥ olmayıcaḳ seyre çıkar mı kimse*
İttıla' ile olur zevḳ-i cihân ey ahmaḳ G. 88 – 6

- Devlet dedikleri sıhhatdir.
Devlet didikleri dahî sıhhat degil midir G. 42 – 4
- Mürüvvet olmayınca güzellik kemdir.
*‘Aşk dinmez hakîkat olmayıcağ
Hüsn kemdir mürüvvet olmayıcağ* G. 89 – 1
- Cihanın manası cümle eşyada cilve-gerdir.
Cilve-gerdir zâhir eşyâda ma‘nâ-yı cihân G. 150 – 4
- Doğrunun sözü ve işi birdir.
Râst fıtratda olur güftâr ile girdâr bir G. 28 – 7
- Mana semtine süs ve zenginlikle varılmaz.
Varılmaz semt-i ma‘nâya tarîk-i zîb ü zîverden G. 118 – 1
- Zenginlerle ülfet eden hulus-ı dil bulamaz.
Hulûs-ı dil bulur mı ehl-i zînetle iden ülfet G. 133 – 4
- Bu dünyanın süs ve zenginliğine adlanılmamalıdır.
Aldanma nağş u zîbine hergiz bu ‘âlemiñ G. 15 – 6
- Büyüklere nasihat eden kendi söyler, kendi dinler.
Kibâre pend idenler kendi söyler kendi gûş eyler G. 62 – 4
- Aklın dünyayı gösteren gözü ihtiyarlıkta açılır.
Pîrlikde açılır çeşm-i cihân-bîn-i hîred G. 33 – 3
- Makam ve mevki mert olana yük olmaz.
Ķabâ-yı câh dûş-ı merd-i devlet-yâre bâr olmaz G. 62 – 6
- Beyaz ipe güneşin sıcaklığı değmez.
Belî rîş-i sefide sûziş irmez mihr-i enverden G. 118 – 3
- Her olgun söz sahibi şair değildir.
Şanma her lâf-ı kemâl erbâbı şâ‘irdir bütün G. 111 – 8
- Muhabbet şarabı aşk sarhoşuna baş ağrısı vermez.
Belî câm-ı muhabbet mest-i ‘aşka derd-i ser virmez G. 70 – 4
- Ağzı sıkı bile olsa zengin servetini söyler.
Ketûm olsa ne rûtbe mâl-dârân şervetin söyler G. 29 – 2

- Halk hal ehlini bulsa haline bırakmaz.
Halk ehl-i hâli bulsa bile kor mı hâline G. 139 – 1
- Hak aşığının kalbinde keder olmaz.
Ehl-i hulûşûn itmez eşer kalbine keder G. 103 – 3
Qabûl itmez keder kalb-i ‘azîzân pest ise nâmı G. 62 – 2
- İnsan akli dairesinin dışına çıkamaz.
Geçemez fehm-i beşer dâ‘ire-i mevhûmın G. 142 – 5
- İnsan komşusuna karşı mütevazi olmalıdır.
Mütevâzî‘ gerek âdem yine hem-sâyesine G. 130 – 1
- Saf gönüllülerde makam hırsı olmaz.
Şâf-dil birbirine kaşd-ı taşaddur etmez G. 26 – 5
- İnsanı gösteren hünerdir.
Hünerdir gösteriş âdemde aşl-ı cevher añlanmaz G. 73 – 1
- Yanlış söz, hüsn-i hatla da süslense anlaşılmaz.
Ğalaţ lafz olsa hüsn-i haţla da pür-zîver añlanmaz G. 73 – 2
- Şiir, söz, güzel yazı ve süsle güzel olmaz.
Belîğ olmaz ğazel elfâz ü hüsn-i haţ ü zîverle G. 134 – 5
- Malın koruyucusu olana mal sahibi denmez.
Mâlik dinür mi hâfız olan şahşa mâline G. 139 – 3
- Halk, nefis tedbirinde basiretsizdir.
Tedbîr-i nefse ekşer olur bî-başîr halk G. 147 – 7
- Halka akıllılıktan ziyade başı boşluk hoş gelir. - Deliyi kimden sorsan rahatlığını söyler.
Hıreddende bile âzâde-serlik hoş gelür halka
Cünûn erbâbını kimden sorarsañ râhatın söyler G. 29 – 4
- Hediye ne kadar çok dağıtılsa da abes değildir.
Ta‘yîn ile hazîne-i Haq‘dan vazîfedir
Olmaz ne rütbe bezl olunursa ‘aţâ ‘abeş G. 15 – 3
- Söz ehli kitap gibi sessiz iken dahi sözleri halkın dilinde dolaşır.

- Zebân-ı halkda âvâze-sâzdir suheni*
Hamûş iken yine ehl-i suhen kitâb gibi G. 152 – 3
- Kişinin olgunluğu itibar için yeterlidir.
- Kemâl-i zât besdir rağbete bî-i' tibâr olmaz* G. 73 – 4
- Kanaatkâr olmayan vüs' at-i meşreb bulamaz.
- Bulur mu kimse kâni' olmadıkca vüs' at-i meşreb* G. 37 – 6
- Uzak görüşlüyüm diyenin anlayışına bakmak gerekir.
- Dûr-bînim diyeniñ cevher-i idrâkine baķ* G. 130 – 2
- Neşât ehli derdine çareyi kendi bulur.
- Ehl-i neşât kendi ider çâre derdine* G. 97 – 5
- Sükût altındır.
- Hamûşlık gibi hiç câmi' -ül-kelim olamaz* G. 105 – 4
- Cahili hil' atle süslemenin, boş sözleri hüsn-i hatla yazmaktan farkı yoktur.
- Câhili hil' at ile farkı nedir tezyîniñ*
Hüsn-i hatla suhen-i bî-hûde taħrîrinden G. 121 – 2
- Sayfa beğenilince kulağı bükülür.
- Şaħhanîñ gûşın bükeler baħsi istihsân ile* G. 144 – 7
- Gözünü aç, geçmiş ve geleceğini hatırla. Seleflerin haberleri kulağına efsane gibi gelmesin.
- Aç göziñ mâzi vü müstaķbeliñi yâd eyle*
Gelmesun gûşîña efsâne-veş aħbâr-ı selef G. 86 – 5
- Beyler kıyafet değiştirip gezmekle şöhretlerini yayarlar.
- Neşr-i şît eyler emîrân hey' etin tebdîl ile* G. 112 – 3
- Makam sahibi samur kürk ile şan bulur.
- Şâhib-i câh bulur ferve-i semmûr ile şân* G. 110 – 3
- Gönül ehli hil' at-i fâhir ile örtünür.
- Ehl-i dil ider hil' at-i fâhirla tesettür* G. 83 – 3
- Söz ehli kitabı hiçbir zevke değişmez.
- Suhen-dân eylemez terciħ bir zevki kitâb üzre* G. 135 – 4

- Gaflet vadisinde devamlı doğru yürü.
Görünüp vâdi-i gâfletde yürü râst müdâm G. 143 – 4
- Zügürtlerin lafına asla itibar etme.
İ'tibâr itme tehi-destânîñ aşlâ lâfına G. 145 – 1
- Maksada ulaşmak için tevekkül yeter. Her tarafa meyl edici olmamak gerekir.
Yeter nîrû-yı bâzû-yı tevekkül şayd-ı maşûda
Kemend-endâz olup her sûya aldanma sebeblerle G. 132 – 5
- İrfân için çalışıp didinmek hamâkat imiş.
Ne bir mâili bulındı ne oldu müntec-i kâm
Bu sa'y u kûşîş-i 'îrfân ne pek hamâkat imiş G. 77 – 5
- İnsana süs olarak gönlün hulûsu yeter.
Hulûş-ı dil yeter ârâyîş ü zîver huşûşında
Şafâdır mâye-i hüsn ü bahâ gevher huşûşında G. 129 – 1
- Nâme hâmûş olsa bile peykden nutuk bulur.
Beñzemez lafzla ta' bîre belî keşf-i zamîr
Peykden intaş olur nâme hamûş olsa bile G. 142 – 4
- Doğru bir hizmetkâr, düşmanlara karşı zafer kazanmakla besdir.
Zafer-yâb-ı 'adû olmakda besdir râst bir hâdim G. 133 – 5
- Geçici isteklerin peşinde koşmanın faydalı olmadığı tecrübeyle sabittir.
Huşûl-ı maţlaba gûşîş müfid olmaz mücerredir G. 137 – 7
- Dostlar ile taze mana söyleşilmek hoştur.
Tâze ma'nâ söyleşilmek hûbdır yârân ile G. 144 – 6
- İyi yıl bahârından belli olur.
Sâl-i nîkû zi-bahâreş şode peydâ u 'ayân T. 1 – 4
- Feyz ehli, suret hırsızdır sanıp aldanma.
Aldanma şûret uğrısındır şanup ehl-i feyz G. 104 – 5
- Maymun iştahlıların gönlünde pek çok istek bulunur.
Derûn-ı bül-hevesde olmaz aşlâ ârzû sâde G. 133 – 6
- Geniş gönüllü ol, heveslere izin verme.
Med-i deryâ-dil ol virme mesâğ işrâb-ı hâcâta G. 137 – 4

B. DEYİMLER

Ağıza koyma- : G. 67 – 1

Ağızı kara : Mt. 11

Ak yüz : G. 26

At tut- : G. 13 – 5

Ayağı bağlan-: G. 138 – 3

Baş tacı et- : K. 1 – 1 , R. 1 – 4, G. 108 – 5

Başa koy- : K. 1 – 10

Bayram et- : G. 109 – 7

Bel bağla- : G. 21 – 6

Belini bük- : G. 158 – 1

Binde bir ol- : T. 2 – 14

Bir içim su : G. 53 – 2

Boyunu aş- : G. 74 – 2

Can gözü : G. 67 – 2

Çok görme- :G. 119 – 5

Der-dest et- : G. 21 – 7

Derya dil ol- :G. 137 – 4

Doğru yol : G. 49 – 5

Dûr-bîn ol- : G. 90 – 3, G. 130 – 2

Dünya değer : T. 5 – 8

El ver- : G. 116 – 5

Ele gir- (eline gir-) : G. 56 – 2, G. 57 – 3, G. 102 – 1, G. 131 – 5

Elinden kurtul- : G. 58 – 6

Gönül bağla- : G. 8 – 4

Gönül ver- : G. 51 – 2, G. 89 – 7

Gönül yap- : G. 69 – 5

Göz nuru : G. 51 – 1, G. 162 – 4

- Gözden çıkar- : G. 109 – 1
- Gözden uzak ol- : G. 93 – 2
- Gözü değ- : G. 7 – 3
- Gözü gönlü bağla- : G. 58 – 4
- Gözü kamaş- : G. 133 – 2
- Gözü aydın ol- : T. 1 – 25
- Gözünde âdem yok : G. 74 – 1
- Gözünde uç- : G. 48 – 1
- Gözünü aç- : G. 86 – 5
- Gül gibi açılıp gel- : T. 8 – 7
- Gün gibi ayan et- : G. 99 – 6
- Harf at- : G. 31 – 2
- Hesap kitap eyle- : G. 10 – 6
- Hızır ömürlü ol- :
- Hümâ başına saye sal- : G. 90 – 2
- Kalbine eser et- : G. 103 – 3
- Kamile malum ol- : G. 2 – 7
- Kanaat lokması : G. 29 – 5
- Keder görme- : G. 118 – 3
- Kendine yar ol- : G. 88 – 4
- Kızıl Elma'ya var- : G. 82 – 1
- Kul ol- : T. 10 – 2
- Kulağına efsane gibi gel- : G. 86 – 5
- La ve niam deme- :
- Lutfuna mahzar ol- : G. 91 – 6
- Meydanı pak ol- : G. 98 – 5
- Nigâhı cânda oyna- : G. 149 – 3
- Nispet eyle- : Mt. 14
- Özü sözü bir ol- : G. 28 – 7

- Ser çek- : G. 58 – 2
Sinesi saf ol- : G. 12 – 3, G. 41 – 6
Söz aç- : G. 29 – 2
Söz düşme- : G. 50 – 3
Tatlı dil : G. 76 – 2
Tatlı dil dök- : G. 78 – 2
Taş kalp : G. 119 – 3
Taze can bul- : T. 2 – 4/22, T. 5 – 6
Tuti gibi söylet- : G. 43 – 7
Yüz sür- : T. 6 – 15
Yüz ver- : G. 63 – 1
Yüz verme- : G. 82 – 4
Yüzün şerm eyle- : G. 159 – 2

İKİNCİ BÖLÜM

MEHMED ŞERİF EFENDİ DİVANININ İNCELENMESİ

A. MUHTEVA BAKIMINDAN

I. DİN VE TASAVVUF

A. DİN

1. Allah

Mehmed Şerif Efendi'nin dîvânı tevhid inancını işleyen bir murabba^ç ile başlamaktadır. Burada Allah'ın birliğine, yüceliğine dair tezahürler söz konusu edilir ve sığınılacak yerin yalnızca O'nun kapısı olduğu bildirilir.

Allah, Hudavend-i gani'dir. Bütün alem O'nun kapısında lutf isteyicidir. Günahı olanlar hep O'ndan af dilemektedir. O, cümle alemlerin ve varlıkların sahibidir. Gökyüzü ve yıldızlar O'nun hazinesinden iki nukredir. Bütün varlıklar O'nu bilir, anlar ve her demde zikir ederler. O'nun adı bütün yaratılmışların dilindedir. O'nu anmak cennet zevki, rızasını aramak ise gönül rahatıdır. O' aşıkların isteği, hakikat ehlinin sevgilisi ve cümle alemin mergubudur. Şair her zaman O'na dua etmekte ve bu dualarının kabulünü ümid etmektedir. Sevilecek ve yalvarılacak yalnızca O'dur:

‘ Aşq u ihlâş-ı niyâzı aña kaşr eyle Şerîf
Sevecek yalvaracak hazret-i Haqq'dır ancağ

G. 88 – 7

Bundan başka dîvânda *Allah, Bârî, Hakk, Hudâ, Hû, İlâh, Kerîm, Mevlâ, Mennân, Müste‘ân, Rab, Rabb-i Vedûd, Rahmân, Yezdân, Hudâvend-i Gani, Hudâvend-i Kerim, Hâme-i Kudret, Mi‘mâr-ı Kudret, Üstâd-ı Sun‘, Kilk-i Sun‘* ifadeleri ile Allah'ın anıldığı görülür.

2. Melekler

Dîvânda özel ismiyle anılan tek melek *Haruf* tur. Büyü ve sihrin üstadı olan bu melek sevgilinin kirpikleri ile ilgili olarak anılmıştır.

3. Kitaplar

Dîvânda kutsal kitaplardan hiçbirinin adı geçmemektedir. Fakat kitap sözcüğüyle kimi yerlerde “Kur‘an-ı Kerim”in kastedildiği görülür. Bu durumda kitab, hat, ayet sözcükleriyle çeşitli benzetmeler yapıldığı görülür. Kur‘an batılı reddetmektedir:

İderse def *rakîbi* haţ-ı ‘izarıñ ider
Hemîşe bâtıla virmekdedir cevâb kitâb G. 94 – 5

4. Ayet ve Hadisler

Dîvânda ayet ve hadislerden iktibaslara fazlaca yer verilmemiştir. Yalnızca birkaç yerde bismelenin yer aldığı görülür. Hadis olarak tespit edebildiğimiz kadarıyla yalnızca iki beyitte “Sen olmasan felekleri yaratmazdım.”³⁸ hadisi kudsîsine ve “Kanaat tükenmez bir hazinedir.”³⁹ Mealindeki hadise değinilmiştir.

5. Peygamberler

a. Süleyman

Süleyman peygamber yalnızca iki beyitte saltanatı bakımından yer almaktadır. Bunlardan ilkinde kuvvet ve şevket bakımından sultan III. Mustafa’nın övgüsü için benzetme maksadıyla zikredilmiştir:

Bu kadar kuvvet ü şevketle *Süleymân*-âsâ
Ne aceb olsa bütün ‘âleme fermânı revân T. 1 – 16

b. Eyyûb

Eyyûb peygamber yalnızca bir beyitte sabır timsali olması dolayısıyla ve aynı zamanda İstanbul’da buluna Eyüp semtiyle tevriyeli olacak şekilde yer almıştır:

Câddesi gülzâr-ı maşşûdîñ tarîk-i şabrdir
Semt-i sa‘ dâbâd toğrıdır reh-i *Eyyûb*’dan G. 112 – 2

³⁸ R. 2 – 2

³⁹ G. 37 – 2

c. Ya' kub

Yakub peygamber bir beyitte oğlu Yusuf'un gömleğiyle gözlerinin açılması hadisesine telmihen anılır:

Dil-i **Ya'kûb** rûşen-sâz-ı nûr-ı didedir yoĥsa
Baĥılsa çeşm-i nâ-bînâyı bû-yı pîrehen açmaz G. 68 - 3

d. Musa

Hz. Musa sadece bir beyitte, asası ile Firavun'u aciz eylemesi yönünden yer alır:

Zafer-yâb-ı ' adû olmakda besdir râst bir ĥâdim
' Aşâ Fir'avnı ' âciz eylemişdir dest-i **Mûsâ** da G. 133 – 5

e. İsa

İsa peygamber ölümlere hayat veren mucize nefesiyle anılmaktadır. Övülenin sözü için bir benzetme unsurudur:

Himem-perver ki ihyâ kerde-i yek-nutĥıdır diller
Delâlet var sözinde **mu'ciz-i enfâs-ı 'İsâ'ya** K. 2 – 22

f. Hızır

Hızır peygamber yer aldığı beyitlerde ölümsüzlüğü sebebiyle genellikle Âb-ı Hayat ve İskender ile birlikte anılır. Sevgilinin hattı için benzetme unsurudur:

Dimişler âb-ı ĥayâtüñ mefâdı ' ömr-i ebed
Bu ma' nâ **Ĥızır**-ı ĥaĥ-ı lâ' l-i yârdan şorılır G. 56 - 3

g. Muhammed

Dîvânda, Muhammed, Ahmed, Mustafa isimleri ve Resulallah, Habib sıfatlarıyla anılan Hz.Muhammed'in övgüsü için düzenlenmiş üç adet manzume bulunmaktadır. Bunlardan ilki kaside tarzındadır. Bu kaside de özellikle peygamberin ayakkabılarının ve ayakkabıların tozunun övüldüğü görülür. Eğer ebedi bir izzete sahip olunmak isteniyorsa O'nun şerefli ayağı baş tacı edilmelidir. O'nun hürmetli na'linin tozunu melekler gönül gözüne sürme yapmışlardır. O

tozlar izzet ve itibar iksiridir. Yüksek ihlas ve talih sahipleri O'nun dergahına yüz sürmeye layık olurlar. O'nun ayağının tozu kurtuluş iksirinin mayasıdır.

Bu kasideden sonra “Rubâ‘ıyyât der Na‘t-ı Nebevî” başlığı altında on dört rubai ve Nahifi'nin bir na‘tını tahmis ile peygamberin övgüsü yapılmaktadır. O yaratılmışların en yücesidir. Saadet güneşidir. Resullerin padişahıdır. Cihanın başlangıcı denince O akla gelir. Sekiz cennet ve cümle alemler O'nun namına yaratılmıştır. Allah O'nu, halka ihsanını bildirmek için peygamberlikle görevlendirmiştir. O'nun zuhurunun nuruyla iki alem aydınlanmıştır. Doğuşu dünyadaki karanlıkları gidermiştir. Güneş ve ay ancak O'nun nurunun zerrelere gibidir. O, en güzel ve en kıymetlidir. O'nun alını Allah'ın nurunun doğduğu yerdir.

O'nu övmek ve anmak ağzı şekerle doldurmaktır. O'na bir kez salavat getirene Allah on bin katı mükafat verir. Dört kitap baştan başa O'nun risaletinin sağlamlığının açıklayıcısıdır.

Hız.Muhammed'in gölgesinin yere düşmemesi, Mirac hadisesi ve bitkilerin dile gelip O'nun resullüğüne şahitlik etmeleri gibi özelliklerine de yer verilmiştir. O'nun gölgesi yere düşmez çünkü sema ehli gölgesini muska olarak saklar. Allah O'nun makamının yüksekliğini göstermek için O'nu Mi‘rac tahtının padişahı kılmıştır. Felek O'nun ayağına yedi top kıymetli kumaş gibi serilmiştir ve Kürsî'de melekler ordusu O'nu medh etmektedirler. Şair O'nun şefaatiyle bahtiyar olabilmek için Allah'a dua eder:

Gerd-i mişâl-i na‘l-i ħabîbiñ ider şeffı
 Qıl kâm-yâb ilâhi Şerîf ibn-i Es‘adı

K. 1 – 11

6. Namaz

Namaz dîvânda adı direk olarak anılmayan fakat bazı beyitlerde unsurları benzetme amacıyla kullanılan bir ibadettir:

Muqarrerdir şikâr-ı maqşad eylerseñ ħulûşile
Qıyâm ü **rûku**‘dan tîr ü kemân mihrâb-ı ħâcâta

G. 137 – 3

7. Oruç (Rûze, Savm)

Oruç, Şerif Efendi dîvânında en fazla sözü edilmiş olan ibadettir. 156. gazelin her beytinde bu ibadetin adı geçer. Oruç zamanında yani Ramazan'da rind ve zahidin ülfetleri artar. Oruç insanı olgunluğa ulaştırır. Oruç tutanların sohbetleri akşam vakti olur.

Rûze geldi biz dahî ' işyâna imsâk itmedik
Şeb-be-şeb itmekdeyüz belki çavî niyetleri

G. 156 – 2

8. Ka'be

Ka'be yalnızca bir beyitte Sultan Mustafa'nın yaptırdığı Lâleli Câmî' i için benzetme unsuru olarak kullanılır:

Şöyle tâbân-ı kerâmet öyle müşrif ' âleme
Görmeyen var ise anda *Ka'beyi* çeşm-i ' alîl

T. 3 – 8

9. Şeytân

Şeytan rakib için benzetme unsuru olarak dîvânda yer alır.

Yârîñ girer derûnına *şeytân* gibi rakîb
N'eylerse eyler ol *büt-i şannâzi* söyledir

G. 43 – 5

B. TASAVVUF

1. Hak Aşığı

Hak aşığı, *ehl-i dil*, *ehl-i muhabbet*, *ehl-i kerâmet*, *ehl-i hulûs*, *ehl-i kemâl*, *ehl-i hâl*, *ehl-i izzet*, *ehl-i rif'at*, *ehl-i feyz*, *erbâb-ı fenn*, *erbâb-ı servet*, *erbâb-ı salâbet* gibi isimlerle divânda sıkça anılmıştır. Hakiki aşkın sırrına sahiptirler ve bu sırrı herkese açmazlar. Hak aşıklarında vücuttan kurtulma şöhret bulmuştur:

Meşâhirdir hulûş-ı vücûd erbâb-ı şalâbetde
Olur ekşer Şerîfâ âb-ı tâb ahcârdan cârî

G. 155 – 5

Şairimiz kimi beyitlerde kendisinin de bir Hak aşığı olduğuna değinmiştir:

Her nefes cilve ider yâr zamîrimde Şerîf
Mutribiñ hey heyi kalbimde benim Hû Hû'dur

G. 53 – 7

2. Kanâ'at, Tevekkül

Kanâ'at ve tevekkül düşüncesi Şerif dîvânında önemli bir yer tutar. Baştan başa bu düşünceyi işleyen “kanâ'atdır” ve “tevekkül” redifli birer gazelde ve daha pek çok yerde bu düşüncelerin işlendiği görülür.⁴⁰ Şaire göre dünya sa'âdetini kazanmanın esası kanâ'attir. Çünkü “ Kanâ'at tükenmez bir hazinedir. “ denilmiştir. Selamet kanâ'at hazinesine sahip olmakla bulunur.⁴¹ Şaraba ihtiyaç duymadan daima neşeli olmak kanâ'atle mümkündür. Bir kimse kanâ'at etmedikçe vüs'at-i meşreb bulamaz. Hevesler ırmak, kanâ'at ise derya gibidir. İnsanın istekleri, emelleri sonsuzdur. Bu emeller silsilesini kesen ise kanâ'attir.⁴² Kişi hep kanâ'at makamını talep etmelidir. Çünkü hiçbir diyarda onun gibi faydalı bir şey yoktur.⁴³ Gönülün isteklerini, heveslerini örtmede kanâ'at bir elbisedir.⁴⁴ Şairimiz her türlü isteğine ulaşmış fakat rahatlığın kanâ'atde olduğunu görmüştür:

Her dürlü maţlabîñ tek u bûsın idüp Şerîf
Bildim *kanâ'atimde* imiş râhat itdigim G. 106 – 5

Gönül tevekkül tekkesinde kanâ'at pîri olmuş ve isteklerini terk edip sağlamlık kazanmıştır.⁴⁵ Maksada ulaşmak için tevekkül yeter. Başka sebeplere, heveslere adlanılmamalıdır:

Yeter nîrû-yı bâzû-yı tevekkül şayd-ı maşşûda
Kemend-endâz olup her sûya aldanma sebeblerle G. 132 – 5

3. Hakikat – Mecaz

Hakikat düşüncesinin dîvânda önemli bir yer tuttuğu görülür. Genellikle zıddı olan mecaz ile birlikte anılır. Hakikat ile mecaz hiçbir zaman iştirak

---

⁴⁰ G. 37, G. 101

⁴¹ G. 103 – 2

⁴² G. 77 – 3

⁴³ G. 141 – 6

⁴⁴ G. 109 – 3

⁴⁵ G. 109 – 2

eyleyemez.⁴⁶ Aşk hakiki olmayınca alaka mecaz olur. Fakat mecazdan hakikate giden bir yol vardır. Onun için şairin aşkı mecazi olsa da abes değildir:

Mecâz olursa da ‘aşkım ‘abes değil bildim
‘Alâka râbıta-i ma‘nâ-yı **hakikat** imiş G. 77 – 2

4. Hırka

Dervişlerin giysisi olan hırka, gönül ehlinin kıymetli hil‘atidir ve zahid asla onda mahfûz olamaz.⁴⁷ Bir beyitte de şair tahsil-i hırka kaydına düştüğünü söyler:

Tahşil-i hırka kaydına düşdüm ferâğda
Şadr rişteye girifte dili sûzen eyledim G. 108 – 7

5. Vird, Zikr, Tesbih

Divânda vird, zikr ve bunlarla birlikte tesbih sözcüklerinin sıkça kullanıldığı görülür. 17. sırada yer alan gazel “tesbih” rediflidir.

İsm-i Kerîmi hâdî-i reh bilmişiz Şerîf
Zikr-i tarikimiz bizim ancak niyâzdır G. 47 – 6

Tamâm-ı dîde eger olmasa dil-i **sâlik**
Girer mi **halka-ı zikre** çü dâne-i tesbih G. 17 – 2

6. Rind, Zahid, Sufi, Vaiz

Rindler ve zahidler hilâf ehli olarak adlandırılır. Onların ülfetleri ancak oruç günlerinde olur:

Bî-nevâ ehl-i hilâfîñ dostdur şûretleri
Rûz-ı rûze **rind ü zühhâdîñ** olur ülfetleri G. 156 – 1

Zahid, rindlerin meclisinden ictinâb eder. Ama bilmelidir ki riyası onu cennete koymayacaktır.⁴⁸ Zahidin zühd lafıyla amel edilmez çünkü o makam ve servet sahibi olamaz. Zahid dahi ibadetinin kabulüne muhtaçtır:

Muhtâc-ı ‘afv ise hele erbâb-ı ma‘şiyet

⁴⁶ G. 88 – 2

⁴⁷ G. 83 – 3

⁴⁸ G. 67 – 6

Zâhid dahî kabûlüne muhtâc tâ' atîñ

Hulûşîñ tâb-ı hüsn ü hîylesin taḥşîle sa' y eyle
Saña ey **şûfi** naḫş-ı büryânîñ zîb ü fer virmez

G. 70 – 6

7. Fakr, Tevazu

*“Fakir, tarikat mensupları arasında tevazu ifade eden bir tabirdir. Dervişler arasında ben demektir. Tarikatte ilerlemiş olanlar bile ben diyecek yerde fakir derler. Şeyhler imzalarının üzerine hadimü’ül-fukara yazarlardı.”*⁴⁹

İmzâda görmediñ mi tevâzu' dan olduğın
Luṭf-ı faḫîr rif at-i vicâhîñ 'alâmesi

G. 157 – 4

8. Nefs

Nefs ve nefis mücadelesinin dîvânda sıkça işlendiği görülür. Nefs, kurb-ı rü'yete manidir. Fakat buna rağmen halk nefis tedbiri konusunda basiretsizdir.⁵⁰ Nefs, isyan harbinde bir esir olarak tasavvur edilir.⁵¹ Onu bu esirlikten ancak “cihad-ı ekber”e azm eden er kurtarabilir. Nefsle mücadele en büyük cihattır ve insan her demde buna azm etmelidir:

Her dem cihâd-ı ekber-i nefse 'azîmet it
Neylerseñ eyle taḫviyet-i ḳalbe himmet it

Mt. 4

9. Terk

Terk, dünyevî istek ve arzulardan vazgeçip yalnızca Allah'a yönelmektir. Şair, rağbete layık isteğin istekleri terk etmek olduğunu bildirir:

Rağbete şâyeste maṭlab **terk**-i maṭlabdır deyüp
Ḳayd-ı minnetden ser-i âzâd-ı dâñâ ḳurtulur

G. 58 – 5

10. Akıl (Hired, Hûş)

Dîvânda halk arasındaki anlayışla övülen aklın, tasavvufi manada ise yerildiği görülür. Akıl, alınan her nefesle nefste coşan ve insanı aldatan bir ata

⁴⁹ Ahmet Talat Onay, Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar, s. 164, Ank., 1993

⁵⁰ G. 147 – 7

⁵¹ G. 45 – 5

benzetilir.⁵² Ayakları bağlayan bir zincir gibi düşünülür. Bu düşünce de delilik ve akıllılık tezatından faydalanılarak delilerin ayağının iyileşinceye dek bağlanmasıyla ilgili bir tasavvur olduğu görülür.⁵³ İnsandaki akıl, akl-ı cüz'idir. Onun için ne kadar akıllı olsa da dairesinin dışına çıkıp hakikate eremez:

Geçemez fehm-i beşer dâ' ire-i mevhûmın
Ne kadar şu' le-i cevvalê-i hûş olsa bile

G. 142 – 5

11. Dünya (Alem, Cihan)

Divânda tasavvufî manada dünyanın genellikle gaflet ile birlikte anıldığı görülür. Dünyanın zevklerine aldanmak, gaflet uykusuna dalmaktır.⁵⁴ İnsanın dünyadan alacağı zevk gafleti miktarıdır.⁵⁵ Bu dünyanın süsüne, güzelliklerine aldanılmamalıdır.⁵⁶ Dünya hasımlarını alteden bir hilekardır ve ona mağlub olmamak için insanın haylice âr sahibi olması gerekir.⁵⁷

---

⁵² G. 142 – 2

⁵³ G. 61 – 2

⁵⁴ G. 42 – 1

⁵⁵ G. 117 – 3

⁵⁶ G. 88 – 2

⁵⁷ G. 98 – 6

II. CEMİYET

A. ŞAHISLAR

1. Sultanlar, Şehzadeler ve Hanım Sultanlar

a. III. Mustafa

Sultan Mustafa, adına müstakil bir manzume bulunmamakla birlikte çocukları olan Sultan Selim ve Hibetullah Sultan'ın doğumları münasebetiyle söylenmiş tarihler ile Laleli'de yaptırdığı camiye söylenen tarih vesilesiyle sıkça anılmış ve övgüsünde bulunulmuştur.

Bir ziyâde mu' tenâ târîh söyle gel Şerîf
Câmi' -i vâlâ binâ-yı *Mustafâ Hân*-ı Cemîl T. 3 – 14

Ayrıca “Târîh-i Şeyhü'l-islâm Çelebi-zâde Efendi” ve “Târîh-i Sadâret-i Rûm Berây-ı Mîrza-zâde Efendi” başlıklı tarihlerin matla beyitlerinde adı geçer ve devamında övgüsü yapılır:

Pâd-şâh-ı heft-kişver dâver-i Dârâ gülâm
Mustafâ Hân-ı cihân-ban hüsrev-i gitî-sinân T. 8 – 1

b. I. Abdülhamid

Sultan I. Abdülhamid tahta çıkışı ve kızı Hadice Sultan'ın doğumu üzerine söylenmiş tarihlerde anılmaktadır. Bilindiği üzere I. Abdülhamid tahta çıktığında geleneklerin dışında hareket ederek cülus bahşi dağıtmamasıyla meşhurdur.

İtdi cülûs hazret-i '*Abdülhamid Hân*
Hây-ül-mülûka ola sülûkında mâ-şadağ T. 4 – 8

c. III. Selim

III. Selim, doğumu münasebetiyle söylenmiş bir tarih manzumesi ile divânda yer almaktadır.

Ziyâde bir güzel mışra' la ben de söyledim târîh
Cihân *Sultan Selim*'in maşdeminden tâze cân buldu T. 2 – 22

d. Şehzade Mehmet

I. Abdülhamid'in oğlu olan ve genç yaşta vefat eden Şehzade Mehmet doğumuna söylenen tarihle dîvânda yer alır:

Sa' d-ı tîli' le *Mehemmed-ullâh*
Dâver-i dehre ola mülk-ârâ

T. 4 – 24

e. Hibetullah Sultan

Sultan III. Mustafa'nın kızı olan Hibetullah Sultan doğumu vesilesiyle söylenmiş bir tarihte anılmaktadır.

f. Hadice Sultan

I. Abdülhamid'in kızı olan Hadice Sultan doğumu münasebetiyle söylenmiş bir tarihte anılmıştır:

Târîhi böyle lâmi' gûş eylesun mesâmi'
Gehvâre zîb-i tîli' oldu *Hadice Sulţan*

T. 5 – 21

2. Devlet Adamları

Devlet adamları dîvânda kendilerine söylenen manzumeler dolayısıyla anılmıştır. Bunlardan ilki Sultan III. Mustafa devri sadrazamlarından devlet adamlığı kadar şairliğiyle de meşhur olan *Ragıp Paşa*'dır. Dîvânda Koca Mehmet Ragıp Paşa'nın övgüsüne tertip edilmiş bir kaside bulunmaktadır. Tevhid ve na'atlardan hemen sonra bu manzume yer alır.

Cenâb-ı bü'l-müessser *Râgîbâ Pâşâ*-yı 'âlû's-şân
Cenâh-ı bâb-ı luţfindan niyâz eyler hümâ sâye

K. 2 – 1

Dîvânda bunun yanısıra hepsi de ilmiye sınıfına dahil olan *Mehmed Salih Efendi*, *Çelebi-zâde Asım Efendi*, *Veliyüddin Efendi*, *Mirza-zâde Sa'id Efendi*, *Piri-zâde Osman Molla Efendi*, *Neyli-zâde Efendi* gibi devlet adamları, çeşitli makamlara getirilişleri ya da yaptırdıkları binalar sebebiyle söylenmiş tarihlerde anılmaktadır.

3. Şairler

Şerif Efendi'nin dîvânında pek çok şairin adı geçmektedir. Bunlar genellikle şiirleri tanzir edilen veya kendilerinden nazire istenen aynı dönem şairleridir.

a. Fıtnat

Şairin kardeşi ve Türk Edebiyatı'nın en şöhretli kadın şairlerinden olan Zübeyde Fıtnat Hanım dîvânda en çok adı geçen şairlerdendir. Ömer Faruk Akün, Fıtnat'ın gazellerinin on dokuzunun Mehmed Şerif Efendi'ye nazire olduğunu bildirmektedir.⁵⁸ Geçtiği bütün beyitlerde kendisinden nazîre istenmesi sebebiyle yer aldığı gözlenir. Söyleyişinin güzelliği nedeniyle sıkça tûtîye benzetildiği görülür ve şairliği övülür:

‘ Arz eyle kand-i nazmıñı kim **Fıtnat**'a Şerif
Tûtî gibi o zezeme-perdâzı söyledi
G. 43 – 7

Şafha-i tanzîre üstâd-âne bir nakş isteriz
Hâme-i mu‘ciz nigârından Şerîfâ **Fıtnat**'ın
G. 93 – 5

b. Tefvik

Şerif Efendi'nin çağdaşı ve aynı zamanda doksan ikinci Osmanlı şeyhülislamı olan Yahya Tefvik Efendi'dir. “Tefvik” mahlasıyla şiirler yazmıştır. Şerîf Efendi'nin beğendiği ve pek çok nazire yazdığı şairlerdendir:

Sözünü mü‘teber eylerse Şerîfâ Mevlâ
Suheninde bulunur hüsn-i edâ-yı **Tefvik**
G. 90 – 6

c. Haşmet

Dönemin şairlerinden olan, bilhassa Ragıp Paşa ve Fıtnat ile latifeleri meşhur Haşmet, şairimizin nazire yaptığı şahıslar arasındadır. 35. ve 131. gazellerde anılır:

Bulunur varsa dürr-i nazmıña mânend Şerîf
Tab‘-ı **Haşmet** gibi bir gevheri çok deryâda
G. 131 – 7

⁵⁸ Ömer Faruk Akün, “Fıtnat Hanım”, D.İ.A., C.13, s.44, İst., 1995

d. Behcet Efendi

Zamanın söz ehli şahsiyetlerindedir.

Görse hemân Şerîf bu nazmı cevâbını
Behcet Efendi gibi sühendân okur yazar G. 38 – 7

e. Belîğ

Yenişehirli Mehmed Emin Belîğ, kendisini pek çok şairden üstün gören fakat devrinde pek takdir edilmemiş bir şairdir.⁵⁹ Biz aşağıdaki beyitte şairimizin tevriyeli olarak Belîğ'e bir göndermede bulunduğunu düşünüyoruz:

Şerîfâ mu' teberdir sâde rû-yı şâhid-i mazmûn
Belîğ olmaz ğazel elfâz u hûsn-i ha' u zîverle G. 134 – 5

f. Neylî

XVII. yüzyılda yaşamış şairlerdendir.

Olmadıka tâ ne var dile kalem mülhem Şerîf
 Nazm-ı *Neylî* ile olmaz hâşılı eş'âr bir G. 28 – 8

g. Nâşid

Şairin, Naşid'in şairliğini övdüğü gözlenir:

Bu zemîniñ şeh-süvârı mîr-i *Nâşid* Şerîf
 Şanma her lâf-ı kemâl erbâbı şâ' irdir bütün G. 111 – 8

h. Nâbi

Şerîf Efendi, şair Nâbi'nin "senin'çündür" redifli bir gazelini tahmis etmiştir. Ayrıca bir beyitte de sevgilinin gözü ve dudağının nutku için Nergisî ile birlikte benzetme unsuru olarak yer almıştır:

Şerîfâ şûh u şîrîn öyle nu'k-ı çeşm ü la'li kim
 Ânı ne *Nergisî* ne *Nâbi*-yi hoş-ğûda gördüm ben G. 125 – 9

⁵⁹ "Belîğ, Mehmed Emin", Büyük Türk Klasikleri, Ötüken-Söğüt Yay., c. 6, s. 360, İst., 1987

i. Nedim

Nedim yalnızca bir beyitte zikredilir:

Aña bende güzeller hep Şerîfâ cân **Nedîm**-i râz
O şâhım taht-ı dilde haq bu kim revnaq-tırâz olmuş G. 79 – 7

j. Nevres

Nevres-i Kadim olarak şöhret bulan bu şairin kendisinden nazire istenmek suretiyle anıldığı görülür:

Olur cevâb yazarısa eger bu nazma Şerîf
Kelâm-ı **Nevres**-i i' câz-ı intisâb kitâb G. 10 – 9

k. Nahifi, Münif, Selîm, Hamîd, Es' ad

Şerif Efendi'nin, Nahifi'nin bir na' tını; Münif, Selîm, Hamîd ve babası Es' ad Efendi'nin de birer gazelini tahmis etmesi sebebiyle dîvânda bu şairlerin adı geçmektedir.

l. Şirazi

Yalnızca bir beyitte övülenin faziletinin büyüklüğü anlatılırken zikredildiği görülür:

Eger kim nüshâ-yı kübrâ-yı fazlın görse **Şîrâzî**
Olup 'aklı perîşân kâdir olmaz cem'-i eczâya K. 2 – 29

m. Şevket

Meşhur İran şairlerinden Şevket divânı vesilesiyle iki beyitte anılır:

Bu bâb-ı dil-güşâ kim maşrıq-ı mihr-i meserretedir
İki mışra' la gûyâ ma'la' -ı dîvân-ı **Şevket**dir Mt. 9

4. Alimler

a. Ebu Hanîfe

Hanefi mezhebinin kurucusu olan Ebu Hanîfe, Mirza-zâde'nin Rum kazaskeri olması sebebiyle söylenen tarihte bir beyitte zikredilir:

Şerîhi menkâbet kim **Bû Hanîfe** görse eṭvârın
Aña taklîde rây eylerdi ḥalḫ ḥarem ü ârâda

T. 10 – 7

b. İbn-i Kemâl

En meşhur şeyhülislamlardandır. Kanuni ve Yavuz döneminde görev yapmıştır. Çelebi-zâde Asım'ın şeyhülislam oluşu için söylenen tarihte övgüsü maksadıyla ismi anılır. O'na ikinci İbn-i Kemal dense yeridir:

Aña şâyândır dinilmek sâni **ibn-i Kemâl**
Böyle müftî gelmedi zîrâ ki şadre ba' d-ı ez-ân

T. 8 – 17

c. Beyzâvî

Meşhur tefsir yazarı olan Beyzâvî, Ragıp Paşa'nın övgüsü için söylenmiş kasidenin bir beytinde zikredilir:

Olinsa defter-i 'ilmine nisbet zihn-i **Beyzâvî**
Döner hâli hemân bir safḥa-i bî-nakş-ı beyzâya

K. 2 – 30

5. Sanatkarlar

a. Bihzâd

İranlı meşhur bir minyatürcü olan Bihzâd, yer aldığı iki beyitte kıl kalem ve tasvir kabiliyeti ile birlikte anılır:

Hep nakş-ı 'işveyi çıkarın ṭab' -ı 'aşḫdır
Bihzâd şanma ḥâme-i mûdir ḥayâl-i nâz

G. 74 – 4

b. Mânî

Meşhur bir Çinli nakkaş olan Mânî yalnızca bir beyitte zikredilir:

İder 'ukûla o taṣvîr-i rû-yı râ' y-ı ḥüsn
Ne resme ḳâdir olur **Mânî** anı îfâya

T. 11 – 12

c. Nergisî

Münşiyâne nesir tarzında nam salmış meşhur bir sanatkârdır. Yer aldığı iki beyitte sevgilinin gözünün kelâmı için benzetilen olur:

Ebruvân ser-nâmede bir maṭla^ç-ı zîbâsıdır
Çeşminiñ gûyâ kelâmı *Nergisî inşâsıdır*

G. 52 – 1

d. İbn-i Hacer

Yalnızca bir beyitte mimarlığı vesilesiyle anılır:

Mî^ç mârlığın sezâdır itse
İbn-i Hacer ile Tâşkendi

T. 13 – 6

6. Tarihi ve Efsanevi Şahsiyetler

a. Âsaf

“ *Süleyman peygamberin veziri İbn-i Barahyâ'nın adıdır. Edebiyatımızda resmi vasıflardan olarak vezir ve müşirlere tahsis olunmuştur. Bütün şairlerimiz vezirlere yazdıkları kasidelerde fahriye veya tarif-i nefse girerken Âsafâ hitabıyla başlamışlardır.*”⁶⁰ Ragıp Paşa'nın övgüsü için yazılan kasidede onun gibi bir âsafın bu dünyaya gelmediği söylenir. Ayrıca Hibetullah Sultan'ın doğumu için söylenen tarihte III. Mustafa Süleyman peygambere, Ragıp Paşa Asaf'a benzetilmiştir:

Eylemişdir hem o bir *Âsaf*-ı zîşânı vezîr
Kim anıñ görmedi bir mişlini şadr-ı dîvân

T. 1 – 18

b. Cem

Şarabın mucidi olarak kabul edilen Fars hükümdarı yalnızca bir yerde “câm-ı Cem” tamlamasıyla anılır.

c. Dârâ, Kistrâ

Övülenin büyüklüğü için kıyas unsuru olarak ve genellikle birlikte anıldıkları görülür:

Râm ola emriñe tev^ç en ü kerhen
Milel-i Rûmıla *Kistrâ Dârâ*

T. 6 – 18

⁶⁰ Ahmet Talat Onay, Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar, s. 44, Ank., 1993

d. İskender

Edebiyatımızda sözü edilmiş iki İskender olduğu bilinmektedir. Bunlardan ilki İskender-i Zülkarneyn diğeri ise Makedonyalı Filip'in oğlu olarak bilinen İskender-i Yunanî'dir.

Bir beyitte sultan I. Abdülhamid'in övgüsü için zikredilir. O, devrin İskenderi'dir. Bir beyitte de mehtâb ile İskender arasında benzerlik kurulduğu görülür:

Ele *âyîne-âsâ tîğ* alup şad *kevkeb-i* ferle
Sikender-veş cihânı sû-be-sû teşhîr ider mehtâb G. 9 – 4

İskender'in, yer aldığı diğeri beyitlerde Hızır, âb-ı hayat ve ayna ile birlikte anıldığı görülür.⁶¹

e. Rüstem (Tehem-ten)

Güç ve kuvvet timsali olan bir Fars kahramanıdır. Bu özelliği ile dîvânda sıkça sözü edilir. Bir beyitte bülbüllerin seslenmeleri Rüstem-âne naralar olarak nitelendirilir. Aşık, Tehem-ten dahi olsa sevgilinin kirpiği okuyla vurulur:

Çakılsa târ-ı nîgeh kıvıms-i ebrûvân kırılır
Tehem-ten olsada müjgâni tîrine urılır G. 56 – 1

f. Eflatun

Edebiyatımızda akıl ve zeka sembolü olarak yer bulan Eflatun, yalnızca iki beyitte Ragıp Paşa'nın övgüsü için zikredilir:

Nice idrâkine reşk itmez *Eflâtun* ki olmuşdur
 Fûrûğ-ı mihr-veş işrâk-ı hikmet ' aqlına mâye K. 2 – 28

g. Aristo

" *Eflatun'un öğrencisi olan Aristo edebiyatta akıl ve tedbire timsal olarak zikrolunmuştur.*"⁶² Behçet Efendi ve Tevfik'in adlarının geçtiği iki gazelde anılır:

⁶¹ Th. 2 – II/1, G. 5 – 6, G. 129 – 3

⁶² A.g.e., s. 42

İdrâke zevkin ebced-i ‘aşkıñ mişâl-i Qays
Risto varır çü tıfl-ı debistân oğur yazar G. 38 – 2

Ristoğâlis hurd-ı cehl-i mürekkebe qalır
Eger olmazısa levh-ı hân-ı hecâ-yı Tevfik G. 90 – 4

h. Leylâ – Mecnûn

Leylâ gül, Mecnûn da bülbül için benzetilendir:

Dür olsa jâle-veş nuğın qomaz **Leylâ**’i gül gûşa
Meger **Mecnûn**-şifat söyler gezer yâbâne bülbüller G. 27 – 4

Ebced-i aşkın zevkini idrâk eylemesi sebebiyle Aristo ile birlikte bir beyitte yer alan Mecnûn, bir başka beyitte de başında kuşların yuva yapmaları hadisesine telmihen anılır.⁶³

1. Kûh-ken (Ferhâd)

Kûh-ken, Şirin’e olan aşkı uğruna dağları delerek su getiren Ferhad’ın namıdır. Bir beyitte yer alır:

Hüner dilden dile râh açmadır vâdî-i ‘aşq içre
Ânı nîrû-yı bâzûsıyla her-giz **Kûh-ken** açmaz G. 68 – 4

B. ESERLER

Dîvânda adı geçen eserler **Bahâristân**, **Burhân-ı Katı**, **Gülistân**, **Nigâristân**, **Şeh-nâme ve Hüsn ü Dil** ‘dir. Eser adları genellikle kelime anlamlarıyla tevriyeli olacak şekilde zikredilmişlerdir:

Beyâz safhadır elbet zemîni hüsn-i hağğın çün
Oğur ezber **Bahâristânı** şimdi qâr-dân-ı qârî G. 155 – 4

Temeyyüz-i hağ u bâtılda qoy hüccetdir idrâği
‘Âceb **Bürhân-ı qatı** ‘dır kelâm hem da‘ vâda T. 10 – 8

Nigâristânı her berk oldu râvî
Gülistân tâze destân itdi ifhâm T. 14 – 5

⁶³ G. 67 – 5

Yazup *Şeh-nâme*-i vaşf-ı cemâlin Hâme-i kudret
Dü berk-i verde hüsn-i haṭla ser-tâ-pâ şıḡşdırmış G. 78 – 5

Ḳıldı nigâhı *ḳışsa-i Hüsn ü dili* beyân
Der-ḥ'âb-ı hayret itdi o efsâne gönlümi G. 154 – 3

C. KAVİMLER, ÜLKELER VE ŞEHİRLER

1. Kavimler

Divânda kavim ismi olarak *Arab* ve *Fars* sözcüklerinin geçtiği görülür. Bunlardan ilkinde “şî'r-i 'Arab” tamlaması içinde Peygamberin övgüsünü yapmak için Arap şiirinin sanatı ile O'nun insanı aciz bırakan lisanı arasında ilgi kurulur.⁶⁴

Farisiler ise şairin kendisini övdüğü bir beyitte geçer. Farisiler ma' nâlı ve güzel şiir söyleme meydanında çok yarışmışlardır fakat ödülü alan Şerîf olmuştur:

Şerîfâ *Fârisân* itmiş tesâbık çok bu meydânda
Sen aldın ögdülü rengin metâ' -ı nazm u ma' nâdan G. 117 – 8

2. Ülkeler ve Şehirler

Divanda fağfur ve âhû dolayısıyla anılan Çin ve şeker dolayısıyla anılan Mısır sözcüklerinden başka ülke adı geçmemektedir. Yalnızca bazı beyitlerde Rûm sözcüğüyle Anadolu ülkesinin kastedildiği görülür. Divanda adları geçen şehirler ise şunlardır:

a. İstanbul (İslambol)

Divânda “ İslambol “ sözcüğüyle rediflenmiş fakat mahlas beyti bulunmayan dört beyitlik bir gazel bulunmaktadır. Bu gazelde İstanbul'un güzelleri övülür. Burada bulunan güzellerin hiçbir yerde olmadığı ifade edilir. Son beyitte ise İstanbul'un dilinin, konuşmasının övüldüğü görülür.⁶⁵ Ayrıca bir matla' da da vatan sevgisi ile birlikte anılmıştır:

⁶⁴ R. 3 – 4

⁶⁵ G. 102

Olur elbette kişi hübb-i vaţanla mecbûl
Beldesi ola huşuşâ ki anıñ *İslâmbûl*

Mt. 24

b. Halep

“İslambol “ redifli gazelin üçüncü beytinde Mısır sözcüğüyle birlikte şekerin kaynağı olmak hasebiyle anılır.

c. Kızıl Elma

“*Osmanlı Türkleri tarafından Roma’ya verilen addır. Roma Hristiyanlık âleminin merkezi olup oradaki St. Pierre kilisesinin kubbesi de kızıl bakırdan idi. Bu nedenle Kızıl Elma sözü fethedilecek en uç nokta anlamında yaygınlaşmıştır.*”⁶⁶

Şairin bir beyitte sevgilinin hattını İslam ordusunun askerlerine, yanağını ise Kızıl Elma’ya benzettiği görülür:

Zâhir oldu ‘ârızında sebz-gûn a‘ lâm-ı haţ
Tâ *Kızıl Elmaya* vardı ‘ asker-i İslâm-ı haţ

G. 82 – 1

D. İÇTİMAÎ HAYATA AİT UNSURLAR

1. Savaş ve Savaş Aletleri

Şerîf Efendi divânında savaş aletlerinden bazılarının çeşitli benzetmeler vasıtasıyla kullanılması dışında savaşla ilgili herhangi bir unsura rastlanmaz. Divanda en fazla benzetmeye konu olan savaş aleti ok ve oku atmakta kullanılan yaydır. Ok genellikle sevgilin gamzesi ve kirpikleri için benzetilen olurken yay da şekil itibariyle sevgilinin kaş ve ihtiyarların bükülmüş vücutları için benzetilen olur. Okun hedefe varmasını son kısmında bulunan ve genelde kuş tüylerinden yapılan kanatlarla sağlandığına bir beyitte değinilmiştir:

İkbâl-i istikâmet ile müstezâd olur
Tîriñ medârı râstlığı perr ü bâline

G. 139 – 4

Buna benzer bir beyitte de yine okun hedefe, nişana varması için istikametinin doğru olması gerektiği söylenir:

⁶⁶ İskender Pala, “Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü”, s. 333, Ank., 1995

Râstdır bu kelâm kim târi
İstikâmet ider nişâna celîs T. 17 – 4

Kılıç geçtiği beyitlerde fazla bir benzetmeye konu olmaz. Genelde kalem ile birlikte zikredilir. Kalem ve kılıcın devlet kuşunun iki kanadı gibi olduğu belirtilir:

Cenâh-ı ‘izz u devlet hâme ü seyf olduğun fehm it
Per-i şeh-bâzda gör rû-nümâdır kilik ü şemşîri G. 160 – 2

Yalnızca bir yerde geçen mızrağın ise düşmanların kellelerinin takılması sebebiyle meyvesi düşman kellesi olan bir ağaç dalı olarak tasavvur edildiği görülür.⁶⁷

2. Bezm ve Bezme Ait Unsurlar

Bezm ne kadar mutantan olsa da ona ruh olamaya bir can aşına dilber gereklidir.⁶⁸ Bezmdede halka şeklinde oturulur:

Halka-i bezmi Şerîfâ aña beñzetdim kim
Şayd-ı mürğ-i taraba dâm kırarlar yârân G. 110 – 5

Bezm vuslata vesiledir. Bezmin bir adabı vardır. Aşık edeblerle bu meclise dahil olmak ister.⁶⁹ Meclisdeki zevki duymak yetmez, görmek gereklidir. Bezmin başlıca unsurları şarab, sâki ve musikidir:

Muṭrıb pür itse kâse-i ṭanbûri bezmdede
Şâki mey-i neşâtımı sâğarda gösterir G. 32 – 5

Bezmdede yârân ile hep sevgiliden söz edilir. Ayin, safâ, meyhâne sözcükleri bezmle ilgili olarak sıkça kullanılır:

Bezimizden görsün âyîn-i şafâyı ehl-i zevk
Kûşe-i meyhânede şeyh-âne olmuşlardanız G. 61 – 3

a. Meyhâne

Rind meşreb aşıkların şarab için devam ettikleri yer olan meyhâne tasavvufi manada dergâhı temsil eder. Çoğu zaman bezmin kurulduğu yerdir. Aşıklar

⁶⁷ Th. 4 – II / 2

⁶⁸ G. 98 – 3

⁶⁹ G. 132 – 2

meyhâne köşesinde şeyhâne olmuşlardandır. Meyhane ezelden beri aşk bâdesinin sunulduğu yerdir.

b. Şarâb

Rengi ve sarhoşluk verici özelliği nedeniyle sevgilinin dudağı için benzetilen olan şarabın safâ kadehinin meyvesi olarak adlandırıldığı görülür:

Mîve-i câm-ı safâ bahş eyle sâkî vahtidir
Nağl-ı sîm-i bûstân-ı bezm idüp bâzûlarıñ G. 94 – 4

Zaman zaman şarâb içmenin yasaklandığı olurmuş:

Bir neş'e-mend-i câm-ı muhabbet görülmüyor
Gûyâ bu devrde mey-i 'aşkıñ yasâğı var G. 44 – 4

Şarabın eskisi, yıllanmışı makbul olurmuş. Şair eski şarab içip taze zevkler elde ettiğini söyleyerek güzel bir tezat yapmıştır:

Köhne mey nûş eyledim 'ayş-ı şitâbı yâd idüp
Tâze zevk itdim hayâl-i 'ışret-i dîrîneden G. 120 – 5

Bezmin en temel unsuru olan şarab aşkı temsil eder:

Bâde-i 'aşka ezel meyhâne olmuşlardanız
Şoñra bezm-i hûşa biz *peymâne* olmuşlardanız G. 61 – 1

Divanda şarâb çeşitlerinden gül ve limon şarabına değinilir. Bu şarabların cana lezzet verdiği söylenir. Şarab ile yapılan işretin sonunda ortaya çıkan humârın ilacı da yine meydur:

Ehl-i neşât kendi ider çâre derdine
Meydir yine 'ilâc humârında 'işretiñ G. 97 – 5

c. Sâkî

Meclisde bulunanlara şarâb sunan sâkî genellikle sevgiliyi temsil eder. Bir beyitte sâkîye seslenilerek kahve içenler ağzı kara olarak nitelendirilmiş ve sâkînin onlara şarâb sunmaması istenmiştir:

Sâkîyâ kahve içen âdeme şahbâ virme
Şağın ağzı qaraya bâde-i humrâ virme Mt. 43

d. Mûsikî

Şerif Efendi Divanında musiki aletleri ve musiki ile ilgili unsurlar önemli bir yer tutar. Bunda babası Es'ad Efendi'nin musikiye olan ilgisi ve yetiştiği ortamın önemli bir etkisinin olması muhakkaktır. Divanda musiki aletleri olarak tanbur, ney, tar, cümbüş çeşitli benzetmelere konu olacak şekilde anılırlar:

Nağme-i *tanbûr*-ı nağş-ı beste ber-evtârdır
Sîne-i pür-sûzdan ister *ney*-âsâ nâleler G. 54 – 2

Hisâr, bûselik, muhayyer, uşşâk, şehnâz, şîrâz gibi makamlar lugat manalarıyla tevriyeli olacak şekilde sıkça kullanılmışlardır:

'*Uşşâk*-ı bî-nevâya o *shenâz* iderse gâh
Geh evc-i *bûselik*de *muhayyer*de gösterir G. 32 – 2

e. Çerâğ, Kandil, Fânûs, Şem'

Bu unsurlar eski gece yaşantısının ve özellikle bezmin aydınlatma araçlarıdır. Dîvânda yer alan 85. gazel “çerâğ” rediflidir. Çerâğın pamuk ve yağın bir araya gelmesinden oluşması konu edilerek bu durum bir benzetmeye konu edilir:

İktirân-ı nerm-ıtab'ân nûr-bahş-ı bezmdir
Olduğundan añla cem' penbe ü revğan çerâğ G. 85 – 2

Baharda güller meclisde yer alan çerağlara benzetilir. Zahirde ibret gözü, batında basiret nuru gece ve gündüz kalp kâşânesinin çerağıdır. Kullar gece vakti dergahta fanus ve kandil ile gezerler. Bu da çerâğın güneş şahının gece nâ'ibi olduğunu gösterir. Aydınlık bakımından sevgilinin yüzü ve gerdanı için benzetme unsurudur.

Yine bir aydınlatma aracı olan mumun da pek çok benzetmelere konu olduğu görülür. Tasavvufi olarak tevekkül insanın yolunu aydınlatan bir mumdur.

3. Bazı Tipler ve Meslek Erbabı

a. Vezîr (Dâver, Asaf, Hıdîv)

Özellikle tarihlerde herhangi bir benzetmeye konu olmadan sıklıkla geçmekle birlikte bazı beyitlerde ise bu makamda yer alan kişinin sahip olması gereken hasletlerin neler olduğuna değinilmiştir:

Şâhib-i fetḥ ü zafer olmağa şâyân **dâver**
Bellidir memleket-i dilleri teşhîrinden G. 121 – 3

Bezî ide vâye-i şâyeste **vezîr** öyle gerek
Müstakîme kalem ü kec-reve şemşîrinden G. 121 – 4

b. Bende

Aşığın vasfıdır. Aşık sevgilinin kölesidir:

Bendeñ gibi biñ ‘ âşık-ı ḫalvet nigerân var
Sen şâha gönül ‘ arz-ı merâm eyleye yüce G. 138 – 4

c. Carû-keş

Şairin kalemi övülenin kapısında caru-keş olmak ister. Fakat bu hizmete bile layık değildir:

Efendim ḫâme **cârû-keşlik** ister bâb-ı vaşfında
Huḫûk-ı hizmetî ḫâdir degil ammâ ki ifâya K. 2 – 38

d. Müşa‘bid, Şişe-bâz

Müşa‘bid hançerlerle oyun yapan hokkabazdır. Sevgilinin bakışı için benzetilen olur.⁷⁰ Şişelerle oyun yapan ve halkı eğlendiren hokkabaz olan şişe-bâz ise yer aldığı tek beyitte sâki için benzetme unsurudur:

Ne efsûn itdi sâki bir ḫadehle yâri güldirdi
Misâl-i **şişe-bâz** açdı dili dildârı güldirdi G.159 – 1

e. Berber, Meşşâta

Sevgilinin süsü ve güzelliğiyle ilgili olarak divanda yer alır:

Şöyle tezyîn itdi ruḫsârın ki ḫakk-i ḫaḫḫıla
Mâşîta yüz vechile taḫsîn ḫıldı **berbere** G. 148 – 6

⁷⁰ G. 149 – 3

f. Gedâ

Dilenci selam almaması ve camide ayağa kalkıp ehl-i câha yer vermemesi sebebiyle iki beyitte (bkz. Atasözleri ve Veciz İfadeler) yer alırken bir beyitte de kerem ve ihsan ile ilgili olarak kullanılmıştır:

Keremiñ havşala-i h^ıâhişi lebrîz etsün
Teng ise dest-i **gedâ** kîse-i ihsan vâsi^ç G. 84 – 6

g. Sayyâd

Avcı bazen aşık, bazen de sevgili için bir benzetme unsurudur. Aşığın gönlü; sevgilinin gözü, gamzesi ve çeşitli av ya da avcı özellikleri bulunan hayvanlarla ilgili tasavvurlar içinde yer alır. Avcının elinden avın kurtulduğu nadirdir:

Cilve-gâh-ı baht hem-vâr ise âsândır şikâr
Az olur **şayyâd** elinden şayd-ı şahrâ kırtulur

h. Kâtib

Kâtib, emirleri yazıp nişân çekmesi sebebiyle divânda yer alır. Bir beyitte divân kâtibinin baş için bir benzetme unsuru olduğu görülür:

Eyler ser-veş yek biñ â^ç mâli hıfz u kayd
Her emri çünkü **kâtib-i divân** okur yazar G. 38 – 3

i. Tıfl

Çocuklar oyun oynamaları, mektebe gitmeleri, ve bayram gecelerindeki sevinçleri sebebiyle anılırlar. Naz ve oyun ilgisi nedeniyle sevgili için benzetilen olarak kullanılırlar. Bir beyitte rindlerle birlikte “oyun erbabı” olarak nitelendirildikleri görülür:

Lehv ü lu^ç b erbâbıda yek-dil degil bildim görüp
Rind ü tıflıñ ihtilâf-ı meşrebin âzîneden

j. Pîr (Sâl-hurde, İhtiyar)

Pîr kelimesi tasavvufî manada kullanılmadığı zaman genellikle asâ ile birlikte çeşitli benzetmelere konu olur. Aşğın gönlü aşk yolunda bir yorulmayan bir pîr olarak tasavvur edilir. Asâ önde yürümesi ve ihtiyarlara destek olması sebebiyle anılır. İhtiyarların maksadlarına ulaşmaktan uzak oldukları zannedilmemelidir. Onların eğri sırtları yay, ellerindeki asâ ise okdur ve bu şekilde her an kâm avlamaya amâdedirler.⁷¹ Bir beyitte ağızda dişlerin ne büyük nimet olduğundan bahsedilmesinden dolayı ihtiyarlıktan dem vurulduğu sezilir:

Nefâyis-i ni‘m-i Hâk görildi hep ammâ
Dehinde dâne-i dendân daği ne ni‘met imiş

G. 77 – 4

4. Diğer İçtimâî Unsurlar

a. Bayram (Îd), Donanma

Sosyal yaşantıda önemli bir yere sahip olan bayram dîvânda sık rastlanılan bir unsurdur. Bayram neşeye, sevince, kavuşmaya vesile olduğu için vuslat olarak anılır. Ramazan bayramının gelişini hilâlin haber vermesine değinilerek aşğın rüyasında sevgilinin hilâl kâşını gördüğü ve bayram ettiği söylenir.⁷² Bayram bahar mevsimine denk gelirse çok güzeldir.⁷³ Bayram günleri eğlenceler düzenlenir, özellikle çocuklar için bayramın yeri ayrıdır. Güzeller ve çocuklar bayram gününde kurulan **dullâb**lara binerler:

Binse **dûlâba** o nûr-ı dîde-i cân rûz-ı ‘îd
Çeşm-i mihri hayre eyler şûle-i cevvaleler

G. 54 – 5

Bir beyitte de bayramlarda şeker ikram etme geleneğine değinildiği görülür:

Bir bûsecikde yok mı o nûr-ı sefidden
Olmaz mı hişşemiz şeker-i mâh-ı ‘iddeden

G. 116 – 1

⁷¹ G. 140 – 5

⁷² G. 109 – 7

⁷³ G. 30 – 5

Şiirlerde donanma ile ilgili unsurlara da sıkça rastlanılır:

Donanma şerbetinde gel o la^ç l-i hâl-dârîñ şun
Zenehdânîñdan it fincân o şehd-i ‘ anber-âmîze G. 149 – 5

b. Mücevherler ve Süslenme

Divânda süslenme ile ilgili olarak gaze, galiye, sürme, ayna gibi eşyalar çeşitli vesilelerle sıkça zikredilir. Mücevherlerden altın, gümüş, inci, elmas çeşitli benzetmelerde kullanılır. 75. gazelin “elmâs” redifli olduğu görülür. En fazla sözü edilen takı yüzüktür:

Ziyet viren elmâs degil destine âniñ
Engüşt-i şafâ-güsteri zîb-âver-i elmâs G. 75 – 3

c. Giyim – Kuşam

Divanda giyecek olarak gömlek, etek, hil’at, kürk, hırka ve sarığın adları geçer. Gömlek özellikle Yakûb peygamber ile birlikte anılır. Sarık, kenarına bir şeyler takılması sebebiyle konu edilir. Giyecekler içerisinde ferve-i semmûr, ferve-i beyzâ veya kürk sözcüğüyle zikredilen ve şeyhülislamların atanmasıyla ilgili hadiseye işaret eden beyitler dikkat çekicidir:

Kürk geldi Velî Efendi’ye
Câh-ı üftâde oldu zîb-nümâ T. 9 – 13

Giyecek yapımında kullanılan çeşitli kumaşların ve genel olarak kumaş sözcüğünün de çeşitli benzetmeler sebebiyle sıkça kullanıldığı görülür.

d. Simyâ, Kimyâ, İksir

Simyâ, aslında eskiden tılsıma ünvan olan ve sonraları harflerin esrârı ile uğraşan ilme isim iken halk arasında ilm-i kimyâ karşılığı olarak kullanılır.⁷⁴ Kimyanın değişik madenleri altına çevirme ile uğraşan mevhum bir ilim olduğu bildirilmektedir.

⁷⁴ Agah Sırrı Levend, Dîvân Edebiyatı Kelimeler Ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar, s. 194, İst., 1984

Aldanma naqş u zîbine hergiz bu ‘ âlemiñ
Bilmez misin sen olduĝunu *sîmyâ*‘ abeş G. 15 – 6

Cihânda mâlik-i *iksîr* o kimsedir ki hemân
Şalınca ceybine el *sîm ü zer* bulur çıkarır G. 45 – 4

e. Tılsım, Vefk, Sihir, Efsun

Tılsım, hazineleri koruduĝuna inanılan sihirdir. Hazinelerin ortaya çıkarılması için onu koruyan tılsımın kaldırılması, açılması gerekir:

O la‘ l-i leb-i güzeli söyleden niyâzı ile
Tılsım açup hele dürr ü güher bulur çıkarır G. 45 – 2

Vefk, bir kimsenin ümit ve arzusuna göre genellikle üçgen veya dörtgen şekiller içine dualar, harfler, şekiller yazılmış muska, hamayil demektir. Mahubları teshir için ya nur sözünün vefk yapılması yaygınmış.⁷⁵ Dîvânda sevgilinin yüzü, alnı, gözü, kaşı ve hatı ile ilgili olarak sıkça kullanılmıştır:

Cebîniñ ‘ âlemi teşhîre *vefk*-i nûrdur gûyâ
Haţîñ te‘ bîd-i câh-ı hüsnüñe menşûrdur gûyâ G. 6 – 1

Sihir, efsun ve bunlarla ilgili sözcüklerin de genellikle sevgilinin gözü ile ilgili olarak sıkça kullanıldığı görülür. Bir beyitte sakinin nasıl bir efsunla yarı güldürdüğüne değinilir:

Şerîfâ hem çü sihr-i kilik-i şî‘ riñ tâze mazmûne
Ne efsûn itdi sâķî bir ķadehle yâri güldirdi G. 159 – 6

⁷⁵ Ahmet Talat Onay, Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar, s. 430, Ank., 1993

III. İNSAN

A. SEVGİLİ VE SEVGİLİDE GÜZELLİK UNSURLARI

1. Genel Olarak Sevgili

Sevgili yücelik, parlaklık ve cihanı tutma yönlerinden güneşe benzetilir. Hatta bu bakımlardan sevgiliyi güneşe benzetmenin hatalı olduğu, güneşin sevgiliye benzetilmesi gerektiği belirtilir:

Saňa olmaz vaşf aña rûşenî-i çeşm olur
Beñzedirlerse efendim mihr-i rahşânı saña G. 7 – 5

Sevgili aya benzetilir ve herkesin ona aşık olduğu belirtilir. Bütün alem O'na mail olsa yakışır:

Mâh-ı mihr-alûdesiñ dil-dâde her âdem saña
Mâ' il olsa ger revâdur sevdiğim ' âlem saña G. 2 – 1

Sevgili niyaz bağının yeni açılmış gülüdür. Vefâ meyvesine sahip olmayan nazlı bir servidir. Öyle vefâsızdır ki zaman zaman nâza bile vefâsızlık eder:

Zamân olur ki ider nâza da vefâsızlık
Zamâne dilberiniñ biz tabi' atın biliriz G. 65 – 4

Meyvesi işve olan nazlı bir fidandır. Sürekli naz şarabıyla sarhoştur. O'nun hayali her lahza aşğın can gözündedir. Bu hayal ile aşğın zevki ağyardan fazla olur.

Eğer cümle âdem sevgiliye cânım dese bu hakikatdir. Çünkü Allah o perîye rûhânî bir güzellik vermiştir.⁷⁶ O perî-peykerle aşinâ olmak güçtür.

Bir beyitte sevgilinin süvari, aşıkların da onun atıyla hızla geçtiği yolda ayağa kalkıp raks eden tozlar gibi tasavvur edildiği görülür:

Mişâl-i gerd-i reh eyler rakşa kıyâm hemân
Fütâdeler ne dem ol *şeh-süvâre* râst gelür G. 49 – 3

⁷⁶ G. 7 – 2

Güzeller, güzelliklerinin sihri ile aşıkların gözünü ve gönlünü bağlarlar. Onların sihrinden ne körler ne de görenler kurtulamaz.⁷⁷ Her bir güzelin farklı bir tarz-ı cemâli vardır fakat sevgilinin onlar içindeki hali bambaşkadır:

Gerçi her bir dilberin tarz-ı cemâli başkadır
Zib-i hüsn-i yâriniñ ammâ ki hâli başkadır G. 55 – 1

Sevgilinin güle, goncaya benzetilmesine sık rastlanılır. O, niyâz bağının yeni açılmış gülüdür. Sevgili de başka bir güzele gönül verebilir. Yani o da âşık konumunda yer alabilir:

O gül bir verd-i hüsn-i nâza bülbül gibi dil virmiş
Aña sevdâ-yı aşk olmuş haç-ı ruhsârdan sarı G.155 – 3

2. Genel Olarak Güzellik

Güzellik genellikle yüz güzelliği olarak düşünülür. Bir beyitte güzelliğin gözün ve ağzın işvesinden ibaret olduğu; şirin konuşma ve nâz bakışının da onun manâsı olduğu belirtilir.⁷⁸ Sevgilinin güzelliği Allah vergisidir. Allah ona maddi güzelliği yanında rûhânî bir güzellik de vermiştir. Güzellik bir ülke sevgili de onun padişâhıdır. Güzellik ülkesinin sınırı bûse ve kenâr ileidir. Gerçek âşık bu sınırları asla çiğnememelidir.

Güzellik sevgilinin sahip olduğu bir metaçdır. Aşık sevgilinin işve ve güzelliği metaç ıyla hayal dükkanını süsler.⁷⁹

Güzelliğin meyhane olarak tasavvur edildiği görülür. Bu tasavvurda güzellik unsurları şarap, meze, mestâne gibi benzetmelere konu olur:

Meyhâne-i melâhatiniñ nuql u bâdesin
Şordım dedi ki işte leb-i şekkerin saña G. 1 – 4

⁷⁷ G. 58 – 4

⁷⁸ G. 59 – 2

⁷⁹ G. 96 – 6

Mürüvvet olmadan güzellik kemdir. Güzelliğin yazı ile ilgili olarak da sıklıkla zikredildiği görülür ve bu doğrultuda kitaba benzetilir. Güzellik bir kaynak, sevgili de o kaynaktan çıkan bir cevher olarak hayal edilir.

3. Saç (Zülf, Giysû)

Sevgilinin saçı birbirine perîşân, dolaşmış, karmakarışık şekliyle aşğın gönül kuşu için bir tuzak olarak tahayyül edilir. Saba rüzgarı dahi sevgilinin dolaşık saçlarına düşünce ayağı bağlanmış olarak takılır kalır:

Pâ-beste alır b d-ı şab  daħi düşünce
O zülf-i girih-der-girih-i p r ĥam   p çe

G. 138 – 3

Koku ve renk itibariyle saçın anbere, sünbül ve Őebboya benzetildiği görülür. Sevgilinin saçının bir tek teline bin gönül  ftadedir. AŞıklar saç ile bağlanmışlardır. Şekil itibariyle eteğe benzetildiği de olur. Bir beyitte saçın bir nazım Őekli olan terkîb-i bend ile birlikte anıldığı görülür:

Bir güzel **terkîb-i bend**-i   işvedir **giys ların **
  AŐıĥ na **maĥla -ı bercestedir ebr ların **

G. 94 – 1

Sevgilinin t  ayağına kadar uzanan uzun saçı, bir beyitte adalet zincirine benzetilerek N Őirev n’a telmih yapılmıştır.

Őarılısun d d-ĥ   h ne deyu  ft de diller hep
Şalar t  pâyine **zencîr-i  adl** itmiş o **giys y **

G. 161 – 4

4. Alın

Sevgilinin alnının aydınlık dolayısıyla genellikle n r s zc yle birlikte kullanıldığı gözlenir. O’nun alnı, alemi teshîr etmek üzere yazılmış bir vefk-i nûrdur. Alnın parlaklık açasından aynaya benzetildiği, yanak ve gabgab ile birlikte bir lamba tasavvuru içinde yer aldığı görülür:

Donanma ziynetin cem  itmiş ol meh-r -y  pâkîze
Cebîn  y ne **ruh** fânûs u **gabgab** s m-i  v ze

G. 149 – 1

5. Kaş

Sevgilinin çâr-ebrûsu, binaya sağlamlık veren çâr-erkân gibidir.⁸⁰ Güzelliğin deniz olarak tasavvur edilmesiyle kaş, o denizde lenger bırakan bir gemi olarak hayal edilir:

Fülk-i ebrû yem-i hüsnünde bırağdı lenger
Haç-ı püşt-i lebi temkîn-i melâhat virdi G. 162 – 5

Kaş şekil itibariyle hilale, yaya, nun harfine, mihraba benzetilir:

Mezheb-i ‘uşşâğda tâ‘ at-i dü-bâlâ olmasa
Ebrûvân-ı yâr îmâ-yı dü-mihrâb eylemez G. 64 – 3

Cemâlinde Şerîfa hüsn ü ânîñ iki nûnıdır
Ya ân üstündeki medde işâretdir hemân ebrû G. 126 – 5

Bir beyitte kaş musiki aletlerinden cünbüş ile birlikte anılmıştır.

Hemân nûn-ı terennüm gösterir bir beytde gûyâ
Girince *cünbüş*-i ebrûyla şeh-nâza h‘ânende G. 151 – 2

Kaşın çift olmasından dolayı beyt, matla‘ gibi şiirle ilgili unsurlarla da sıkça anıldığı görülür.

6. Göz

Sevgilinin gözünün en büyük özelliği sihr-sâz olmasıdır. Fitnenin kaynağı sevgilinin gözüdür. Bir lahza içinde bin sihir yaparak aşıkları kendine bağlar:

Çeşminiñ meshûrıdır bir lahzâ içre biñ füsûn
Zülfünüñ bendindedir bir mûyıla âşûblar G. 35 – 3

Göz, gönülleri avlayan ve bir lahza içinde alemleri avlasa yine de az olan bir şehbâzdır. Aşığa karşı acımasızdır fakat gamzeyeye nazaran daha gönül okşayıcıdır.⁸¹

Sevgilinin gözü güzellik meyhanesinin mestânesi olarak hayal edilir. Aşık sevgilinin mahmur gözlerine bakınca onun ağyar ile hem-bezm olduğunu anlar. Gözün en çok bahsedilen özelliklerinden biri de konuşmasıdır. Çeşm-i suhendân, çeşm-i gûyâ gibi tamlamalarla hep bu özellik anlatılır. Allah, sevgilinin gözünü lafzı

⁸⁰ G. 162 – 1

⁸¹ G. 47 – 1, 2

manâ, manâyı lafz eyleyen bir nâz tercümanı olarak yaratmıştır.⁸² Sevgilinin gözünün kelâmı Nergisî inşâ' sına benzetilir.⁸³ Bu özelliği sebebiyle bir beyitte, sevgilinin dili tûtîsinin kelâmını nakleden bir âhû olarak tasavvur edilir:

Zebân-ı yârdan râvîlik eyler çeşm-i gûyâsı
İder naql-i kelam-ı tûtî ol âhûda gördüm ben G. 125 – 4

7. Gamze

Sevgilinin gamzesi ahuların ilm-i nazar üstadıdır.⁸⁴ İşve ve füsûn O'nun gamzesinin kanatlarıyla uçarlar.⁸⁵ Gamzenin kendine has bir lisanı vardır ve talim ile öğrenilemez. Onun dilinden yalnızca gerçek âşıklar anlayabilir:

Gûş itmediñse fenn-i mu' ammâda nâmımı
Seyreyle gel o *gamze* ile şöhet itdigim G. 106 – 3

Gamze aşğın canına kast eden ve hedefi aşğın gönlü olan bir ok olarak tasavvur edilir. Gamzenin en büyük özelliklerinden biri de gammâz olmasıdır:

Ketm eyleseñde hâl-i dili sen ne fâ' ide
Ol şâh-ı hüsn *gamze-i gammâzı* söyledir G. 43 – 2

8. Kirpik

Kirpikler kaleme benzetilir. Allah, bir bakışta bin nazı nakş etmesi için sevgilinin kirpiklerini kalem olarak yaratmıştır.⁸⁶ Onun her bir kirpiği Hârût'un sihir yazmada kullandığı kalemidir.

9. Yüz-Yanak

Sevgilinin yüzü güzelliğin tecelli ettiği yerdir. Onun yüzünde Kalem-i sun'un taze mazmunu fehm olunur. Bundan dolayı sevgilinin yüzüne ibretle bakılmalıdır. Parlaklık yönünden güneşe ve aya benzetilir.

Cemâliñ mâh ü hem mihr-i vefâ rûyında raşşandır

⁸² G. 7 – 4

⁸³ G. 52 – 1

⁸⁴ G. 94 – 3

⁸⁵ G. 74 – 5

⁸⁶ G. 7 – 6

Seniñ mâhiyyet-i hüsnîñ degil bir şems-i hâverle G. 134 – 4
Yüzdeki diğêr unsurların bahçe ve bağda yer alan

10. Ben (Hâl, Şâme)

Sevgilinin hoş kokulu benini ta‘bir etmek mümkün değildir. Renk ve koku itibariyle anber ve müşk ile birlikte anılır:

Hâme kim nazm ide dendâniñi gevher söyler
Hâl-i müşkîniñi vaşf eylese ‘anber söyler G. 50 – 1

11. Hatt

Dîvânda yer alan 82. gazel “hat” rediflidir ve bütün beyitlerinde sevgilinin hattına ait özellikler söz konusu edilir. Yanağın Kızıl Elma’ya benzetilmesiyle hattın da oraya varan İslam ordusu olarak tasavvur edildiği görülür. Gece, gündüzü karartınca aşığın ümid gözüne hat yıldızlar gibi görünür.

Hatın nüshaya, kitaba, ayete benzetilmesine çok sık rastlanır. Kâfir olarak nitelenen kakül, kirpikler ve göz, sevgilinin hatı ayetlerinin gelmesiyle İslâm’a meylederler. Gönül ehline sevgilinin dudağının kenarında yer alan hatı manada dudağından daha şirindir. Çünkü sözün kıymetini bilenler hiçbir zevki kitaba tercih etmezler.⁸⁷ Hat, güzelliğin şahidi olan yüzü süsleyen bir hil‘ate, yüksek makam sahiplerine makama tayinde gönderilen ferve-i semmûra benzetilir.⁸⁸

Hat, sevgilinin yüzü güneşini saklayarak gölgeye ve sünbülî bir havaya sebep olan ve aşığa rahat veren bir bulut olarak tasavvur edilir:

Sâye-bağş oldu *sehâb-ı hatla* mihr dahî
Sünbülisi o hevânîñ bize râhat virdi

Hatın sık sık Hızır ile birlikte anıldığı görülür. Sevgilinin taze hatı baharın gelişini müjdeler. Güzeller hatlarını traş ederler ve böylelikle elmasa benzerler:

Hat-ı nev-restesini tâze tirâş itdirmiş
Dönmiş elmâsa Şerîfâ yine zîverlenmiş G. 76 – 5

⁸⁷ G. 135 – 4

⁸⁸ G. 110 – 3

12. Ağız

Ağız ve etrafında yer alan güzellik unsurlarının çeşitli mücevherlere benzetilmesi ile ağızın da mücevher kutusu olduğu belirtilir:

Haṭ zümürüd la' l leb elmâs ğabğab dürr dişi
Bağ dehân-ı dilbere dürc-i cevâhirdir bütün G. 111 – 6

Ağızın ve dudağın küçüklüğü anlatılırken varla yok arasında olduğu belirtilir ve noktanın vücudunun olmayacağı söylenir.⁸⁹ Mim harfine benzetilir. Yarın ağızının bir özelliği de aşığa ne evet ne de hayır dememesi, ortada bırakmasıdır:

Lâ ve neam dehânına ne âşinâ ne yâd
Yârîñ Şerîf luṭfına mazhar ne var ne yoğ G. 91 – 6

Yarın ağız konuşan bir güle benzetilir ve sürûd vaktinde bülbülün değil onun dinlendiği belirtilir.⁹⁰

13. Dudak

Sevgilinin dudağı yektâ bir cevherdir. Cevherler içerisinde renk itibariyle en çok la' le benzetilir. Sevgilinin konuşması, dudağından cevher saçmasıdır. Aşık dudağın sırrını sinesinde saklar.⁹¹ Dudağın küçüklüğü anlatılırken varla yok arasında olduğu belirtilir ve noktanın vücudunun olmayacağı söylenir.⁹²

Sevgilinin dudağı goncasıyla her mevsim bahar olur. Olgun meyveler gibi tatlıdır. Güzellik meyhanesinin mezesi ve şarabı sevgilinin tatlı dudağıdır.⁹³ Şaraba benzetilir fakat şaraptan daha üstündür. Çünkü şarapta şekerin çeşni ve gülün kokusu bulunmaz ama yarın dudağında bulunur.⁹⁴ Sevgilinin dudağı gül ve limon şarabı gibi cana can katar. Aşığın yaralı gönlünün merhemidir. Bûseise dudağın meyvesi, lutfu olarak düşünülür.

---

⁸⁹ G. 91 – 2

⁹⁰ G. 59 – 7

⁹¹ G. 83 – 1

⁹² G. 91 – 2

⁹³ G. 1 – 4

⁹⁴ G. 59 – 5

14. Diş

Her cevher kaynağından çıkarılıp pazara getirilince değer bulur. Fakat dişler öyle birer cevherdir ki ancak kaynağında kıymet bulur. Nazmlar, sevgilinin inci dişlerinin vasfını anlatmakla silk-i la' l olmaktadır:

Nazmlar silk-i la' li olmadadır kıymetde
Vaşf -ı dürdâne-i dendâni ile dildârîñ G. 9 – 2

15. Bel (Miyân)

Sevgilinin beli kıl kadar incedir. Aşık devamlı sevgilin ince belini bir kemer gibi sarmak ister:

Baña bir muyı çok görmezdi kaçdım
Miyânı olmağa var ihtimâli G. 158 – 2

16. Gabgab

Gabgab şekil bakımından elmasa benzetilir. Sevgilinin gabgabı güzellik meyhanesinin elmas kadehidir. Bir beyitte alın ve yanakla birlikte bir lamba tasavvuru içinde yer aldığı ve avizenin gümüşüne benzetildiği görülür. (bkz. Alın)

17. Boy

Boyun şekil, uzunluk ve diğer bakımlardan serviye, elife, fidana benzetilir. Genellikle şive, cilve ve nâz ile birlikte anılır.

Sevgilinin boyu şiirde ahengin en büyük unsuru olan vezne benzetilir. Nazmı işveli, mısra'ı şuh kılmak sevgilinin mevzûn boyunun hayali ile mümkündür.⁹⁵ O'nun boyu ilâhi ihsanın nazmının sınırsız ma' nâlar içeren mısra' ıdır:

Şerîfâ kıdd-i cânân nazm-ı ihsân-ı ilâhîdir
Ki bir mısra' da bî-ğad ma' nâ-yı ra' nâ şığırdırmiş G. 78 – 6

Sevgilinin uzun boyuna şöyle baştan ayağa kadar bir bakış aşğın ömrünü uzatır.

---

⁹⁵ G. 92 – 4

18. Sîne

Sevgilinin sinesi gümüş ve billur ile birlikte anılır:

Degil tügme nümâyân lü' lü'-i terdir kenârında
O sîmîn sîne ey dil lücce-i billûrdur gûyâ G. 6 – 2

19. Gerdan

Dîvânda 99. sırada yer alan gazel “gerdeniñ” rediflidir ve bütün beyitlerin sevgilinin gerdanına ait özellikler anlatılır. Gerdan hatla beraber ab-ı hayata benzetilir ve öpenin Hızır ömürlü olacağı söylenir. Parlaklık ve renk bakımından aya, gümüşe, süte, Kadir gecesinin aydınlığına benzetilir:

Hâm eyledi nazarda begim sîm ü ' anberi
Tâb u çarâvet ile haç-âverde *gerdeniñ* G. 79 - 4

B. AŞIK VE AŞIĞA AİT UNSURLAR

Aşığın kendisine olan sevgisinden sevgili habersizdir:

Bir temâşâ-gehde seyr itdim gönül virdim aña
' Âşık-ı taşvîre döndüm bî-haber benden nigâr G. 51 – 2

Bülbül ve pervâne klasik olarak aşık için benzetilen olan iki unsurdur:

Âteşin güftârımızdandır bu tâb ol gönçede
Bülbülüz ammâ ki biz pervâne olmuşlardanız G. 61 – 4

1. Gönül

Aşığın gönlü, bir beyitte sevgilinin gözü ile birlikte hem avcı hem de av olarak güzel bir tezat ile verilir. Buna göre aşığın gönlü sevgilinin gözü ahusunu avlamak için atılan bir aslan; sevgilinin gözü de aşığın gönlünü avlamak için süzülen bir şahindir:

Pûyende şîr gibi dil âhû-yı çeşmiñe
Çeşmiñ süzülmede dili şayda çü şâh-bâz G. 60 – 3

Aşığın inleyen gönlünden başka hiçbir sır arkadaşı yoktur.⁹⁶ Gönül tâ ezelden bu yana muhabbet aynası olmuştur.⁹⁷ Bu aynaya her dem yârin sureti akseder.

Aşığın gönlü, sevgilinin kitâb-ı hatıyla meşgul olan ve böylece mecazdan uzaklaşıp hakikat dersi alan bir öğrencidir.⁹⁸

Gönül bir hediyedir ve muhabbetin kadrini bilmeyen güzellere verilmemesi istenir:

Virme her hûba tuhfe-i dili tâ
 Kıadr-dân-ı muhabbet olmayıcağ

G. 89 – 2

Gönül sevgiliye bir yâdigâr, bir iltifat oyuncağıdır:

Al yâd-gârdır ele şâhım yanıında dil
 Manzûr-ı luğf-ı **dest-huş**-ı iltifât tut

G. 13 – 2

Aşığın gönlünün, niyazını arz etme küstahlığında bulunmasının sebebi sevgilinin şûh gözleridir. Çünkü hem-sohbeti ve dem-sâzı şûh olanın kendide şûh olur.⁹⁹

Gönül bir ihtiyar olarak tasvir edilir. İhtiyar olmasına rağmen aşk yolunda yorulacağı zannedilmemelidir. Çünkü destine bir nev-civân güzel girerse ona asâlık eder:

Girerse destine bir nev-civân ‘ aşâlık ider
 Bu râh-ı ‘ aşğda zan itme ki **pîr-i dil** yorılır

G. 56 – 2

Aşığın gönlü söze fazlaca mail olmayan bir tûtîdir. Fakat karşısına ayna gibi sevgilinin yüzü gelince hemen söylemeye başlar.¹⁰⁰ Sevgilinin gamze oklarının nişânı da gönüldür:

Rehâ bulsunda tek çîn-i tegâfülden hemân ebrû
 Nişân-ı tîr-i gamzeñ **dil** ço ölsün ey kemân ebrû

G. 126 – 1

⁹⁶ G. 107 – 1

⁹⁷ G. 77 – 1

⁹⁸ G. 79 – 4

⁹⁹ G. 18 – 5

¹⁰⁰ G. 29 – 6

2. Ağûş

Aşığın kucağı sevgiliyi davet ettiği şevk hanesidir.¹⁰¹ Daima sevgiliyi bekler ve onu sarmak ister. Yarın seyrine âmâde bir küçük kayığa benzetilir:

Şerîf âmâde seyr-i yâr ile *zevrâk-ce-i âğûş*
Kenâra mâil olmaz mı ‘aceb ol şûh-ı mümtâzım G. 107 – 5

3. Sîne

Aşığın sinesi ateş doludur. O, sinesinde sevgilinin dudağının sırrını bir yektâ cevheri saklar gibi saklar. Sine yaralardan dolayı lale bahçesine benzetilir:

O şûhe gülşene gelmez şafâ-yı âyine bes
Gelürse sîne-i pür-dâg-ı lâlezâra gelür G. 30 – 3

4. Ah

Ah aşığın tek sermayesidir. Bin ah verip sevgilinin bir hayâlini alır ve bu alışverişten kârlı çıkar.¹⁰² Ahın duman olarak tasavvuruna sık rastlanır. Sevgilinin dudağının ve sinesinin hayali, aşığın ah dumanına kiraz ve yasemen dalının dumanı gibi lezzet verir. Bu tasavvurda aşık bir duhan-keş olarak hayal edilir.

Rüzgar sevgilinin yüzünün örtüsünü kaldırıncâ aşık ateşini âh gemisine yelken eyler:

Ref eyleyince bâd niğâb-ı cemâlini
Keştî-i âha bende odım yelken eyledim G. 108 – 2

Ahın sevgiliyi yakalamak için kullanılan bir kemend olarak tasavvur edildiği görülür:

Eyledim zûr-ı *kemend-i âhıla* ol mâhı cezb
Şâh-râh oldu aña medd-i nigâh-ı intizâr G. 51 – 3

5. Gözyaşı

Aşığın gözyaşı gönlündeki ateşe âb-ı hayât gibidir:

Olursa sûzişine girye n’ola âb-ı hayât
Ki çeşm-i ‘aşık o câh-ı zekândan âb çeker G. 41 – 2

¹⁰¹ G. 87 – 1

¹⁰² G. 141 – 3

C. RAKİB

Rakib sevgilinin derûnuna giren bir şeytan gibidir. Sevgili gül olarak tasavvur edildiğinde rakib de onun gölgesinde kendine yer edinen diken olarak düşünülür. Yari ağyardan ricâ etmek hatadır:

Kerem kılsun murâd-ı   aşıkı yek-bârdan bâri
Ricâ itmek h atâdır h a  bu k m ağyardan y ri G. 155 – 1

Gönül kırıcı ve merhametsiz olmasına rağmen sevgili ona kıymet verir, kerem eyler.¹⁰³

Ağyâr-ı h r-nih da ba up ol perî-veşim
Âdem gerek demez mi ki  nsiyyet itdigim G. 106 – 4

---

¹⁰³ G. 28 – 3

IV. TABİAT

A. KOZMİK ALEM

1. Felek

Feleğin dönmesi, devr etmesi su değirmenlerinin dönmesine benzetilmiştir:

Devr-i felekle elbet olur ter-i leb ümîd
Taḥşîl-i âba gerdiş-i *dûlâbdır* sebab G. 12 – 6

Feleğin ve yıldızların insanların bahtı üzerinde etkisi olduğuna inanılır. Her kimin ki baht yıldızı parlarsa, güneş gibi felek saati dürüst yürür. Burada saatin güneşe göre tayin edilmesine de değinildiği görülür:

Kimiñ ki çarḫa uyup necm-i bahtı çüst yürür
Mişâl-i mihr felek sâ'ati dürüst yürür G. 34 – 1

2. Burçlar

Divânda burç sözcüğü iki yerde saadet burcu tamlaması ile Müşteri yıldızıyla birlikte kullanılır. Bunun haricinde burçlarla ilgili olarak yalnızca bir beyitte **Kavs** (Yay) burcu kelime manası da kastedilerek ihtiyarların yay gibi bellerinin bükülmesi ve güneşin sonbaharda bu burca denk gelmesi ile ilgili bir tasavvur içerisinde yer aldığı görülür:

Pîrlikde itme âgûşumdan ey meh ictinâb
Kim gelür faşl-ı ḫarîf olduḫda *ḫavse* âfitâb Mt. 3

3. Yıldızlar

Yıldızların görünüş ve parlaklıkları dolayısıyla göğün incisi olarak hayal edildiği görülür. Yıldızlar Allah'ın hazinesinden külçe halinde gümüşlerdir.¹⁰⁴ Bir beyitte ayın İskender'e benzetilmesiyle yıldızların da onun ordusunun askerleri

---

¹⁰⁴ Mu. – 2

olarak tasavvur edildiği görülür.¹⁰⁵ Bir beyitte de yıldızların gözle birlikte anıldığı görülür:

Tîre-ṭab' ândır kılan rûşen-dilânı hoş-nümâ
Sürme-i şebdir iden **çeşm-i nücûmî** rûşenâ G. 3 – 1

Divanda yıldız kümelerinden yalnızca Kehkeşân ve Pervîn'in adları ikiside aynı beyitte olmak üzere anılır:

Pîr-i çarhında göre ' arz-ı kumâş u zîbin
Kehkeşân ile hele eyle nazar **Pervîn**'e G. 136 – 4

4. Seyyâreler

a. Güneş (Afitâb, Hûrşîd, Mihr, Şems)

Güneş, ay ile birlikte divânda en çok sözü edilen seyyâredir. Dördüncü gökte bulunan ve feleğin sultanı olarak kabul edilen güneşin parlaklığı, dünyayı aydınlatması, sıcaklığı, rengi, yüksekliği gibi özellikleri ile pek çok benzetme ve tasavvur içerisinde yer aldığı görülür.

Parlaklığı sebebiyle sevgilinin yüzü ve yanağı için benzetilen olan güneşe çıplak gözle bakılması mümkün değildir:

Nigâh-ı dahl idemez ıttılâ' ina kimse
Ne kâbil ola nazar mihr-i ' âlem-ârâya T. 11 – 11

Güneş sabah olunca kendini gösterir. Sürekli devr halindedir. Gölgeye sebeptir fakat varlığını bilmek için gölgeye ihtiyaç yoktur.

b. Müşteri (Bercîs, Sa' d-ı Ekber)

Altıncı kat gökte yer alan ve feleğin kadısı olarak kabul edilen seyyâredir. Saadet ve kutluluk timsali olması sebebiyle sıkça sözü edilir. Bazen müşteri sözcüğünün lugat manasıyla tevriyeli olarak kullanıldığı görülür:

Ḳatı çok pâye idi dâyeligi **Nâhid**'e
Müşteri olsa tenezzül idüp ol mihr-i cihân T. 1 – 10

¹⁰⁵ G. 9 – 4

Bârek-allah sipihr-i devletde
Geldi burc-ı sa' âdete **Bercîs**

T. 17 – 1

c. Zühre (Nâhîd)

Üçüncü gökte yer alan ve feleğin çalgıcısı kabul edilen yıldızdır. Sa' d-ı asgar olarak da bilinir. Güzelliği, aşkı, neşeyi, şevki ve musikiyi temsil eder.

Neşât-engîz-i hâtırdır ki öyle nâzır oldukça
Semâdan **Zühre** eyler başka bir şevk-i derûn peydâ

T. 18 – 10

d. Utarid

İlm-i nücûma göre ikinci kat gökte yer alır. Feleğin katibi olarak düşünüldüğünden genellikle yazı ile ilgili mefhumlar ve tasavvurlar çerçevesinde anılır. Edeb, san' at, şiir, kitâbet, musahabet, belâgat, zeka ve dikkat timsalidir.

Zekâsı ' ayn-ı zekâ mecdi Müşterî-âsâ
'**Utarid**-i kâlemi lufta hâzır imlâya

T. 11 – 9

e. Ay

Sevgili için benzetilen olan ay parlaklığını güneşten almaktadır:

O siyeh-çerdeye mehtâb-ı hüsñ dirler imiş
Şöhret-i mâh dañi mihre berâberlenmiş

G. 76 – 3

Divânda 9. sırada yer alan gazel “mehtâb” rediflidir. Mehtâb eline âyine gibi kılıç almış ve yıldızlar ordusu ile dünyanın her tarafını teshîr eder bir şekilde İskender olarak tasavvur edilmiştir. Güyâ mehtâbın tesiriyle keten kumaşlar çürür veya rengi parlar, üzerindeki lekeler gider, elyâfi incelmış. Bu tesir ayın ilk yarısında çok, son yarısında az olurmuş:¹⁰⁶

İdüp şahñ-ı dile baş-ı harîr-i sîm-i târ şevk
Ketân-ı hârîhâre mañv ile te' sîr ider mehtâb

G. 9 – 3

¹⁰⁶ Ahmet Talat Onay, Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar, s. 251, Ank., 1993

Sineler sâf olunca ülfetin artması gibi geceleri uzayan sohbetlere sebep mehtabdır.¹⁰⁷

B. ZAMANLA İLGİLİ UNSURLAR

1. Bahâr

Bahâr mevsimlerin en güzeli ve şahıdır. Aşk, seyr ve işret zamanıdır. Güneşin şerefidir. Feyze, şevke, neşeye, kâma sebeptir. Her baharda dünya sanki taze can bulur. Baharın gelişi ile sevgilinin gelişi arasında ilgi kurulur:

Bu sûya seyre ‘aceb-kim o yâr gelmez mi
Bizim de semtimize nev-bahâr gelmez mi G. 153 – 1

Bahar, gönülleri açar, ferahlık verir. Aşıklar baharın gelmesiyle çemende gülleri kadeh, lâleleri sebû ve bülbülleri sâz eylerler.¹⁰⁸

2. Fasl-ı Harîf (Sonbahar)

Sonbaharın ihtiyarlıkla ilgili olarak anıldığı görülür:

Pirlikde itme âğûşumdan ey meh ictinâb
Kim gelür faşl-ı harîf olduğda kıvse âfitâb Mt. 3

3. Yıl, Ay, Hafta

Divanda ay olarak yalnızca Ramazan ayının sonunda yer alan bayram vesilesi ile anıldığı görülür. Yıl ve hafta sözcükleri değişik vesilelerle kullanılmakla birlikte bir beyitte haftalar, yılları semt-i maksûda götüren bir yol olarak tasavvur edilir:

Görinüp vâdi-i ğafletde yûri râst müdâm
Semt-i maşşûda çeker *sâliîni râh-ı hafte* G. 143 – 4

C. DÖRT UNSUR

1. Su

Divanda su genellikle bağ ve bahçeye ait bir unsur olarak bitkilerle ilgili tasavvurlarda yer alır. Aynı zamanda yüz, yanak ve gevher ile ilgili olarak da

¹⁰⁷ G. 12 – 3

¹⁰⁸ G. 63 – 3, 66 – 3

kullanıldığı görülür. Suyla ilgili olarak zikredilebilecek unsurlar yağmur, deniz ve ırmaktır.

Yağmur bir yerde Allah'ın ihsanı ile ilgili olarak kullanılırken bir beyitte de kış yağmuruna değinildiği görülür:

Her zamân himmet hûşûl-ı maţlab icâb eylemez
Naħli bârân-ı şitâ bî-vaķt sîr-âb eylemez G. 64 – 1

Deniz enginliği, genişliği, coşkunluğu, temizliği ve ayrıca inci elde edilmesi gibi özellikleriyle söz konusu edilir. Bu bakımlardan cömertlik, gönül, kanaat gibi unsurlar için benzetilen olur. Özellikle bahr sözcüğü çeşitli kelime oyunları ile tevriyeli olarak kullanılır. 39. gazel “deryâdır” rediflidir.

İrmak ise sınırlılığı ve coşkusu nedeniyle heves için benzetilen olur. Bunun dışında bağ ve bahçe ile ilgili çeşitli tasavvurlarda yer aldığı görülür:

Bulur mı kimse ķâni‘ olmadıkça vüs‘at-i meşreb
Ķıyâs it kim *heves bir cûydir deryâ ķanâ‘ atdir* G. 37 – 6

2. Toprak

Toprağın genellikle ayak ile birlikte anıldığı görülür. Övülenin ayağı toprağının tozu gözlere sürmedir. Bir yerde ölüm manasına toprak olmak deyiminin kullanıldığı görülür. Toprakla ilgili olarak gubar sözcüğüde çeşitli vesilelerle kullanılmıştır.

3. Hava

Divanda hava ile ilgili olarak hevâ, bâd, nesim, sabâ, rûzgâr sözcükleri kullanılır. Bunlardan en çok zikredilen sâbâdır. Yarin kokusunu getirip götürür:

Şabâya bû-yı nigârı götürme ğayri derim
Mücâdelem benim ey dil o yâd-gâr iledir G. 57 – 2

Rûz-gâr sözcüğü tevriyeli olarak kullanılır:

Geçerken oħşadı ruħsâr-ı yârı berk-i çenâr
Bu kâm girse daħî deste *rûz-gâr* iledir G. 57 – 3

Nesîm-i kûyı gelür mi çü genc-i *bâd-ı hevâ*
O yâd-gârda bî-intizâr gelmez mi G. 153 – 2

4. Ateş

Ateş genellikle yakıcılığı sebebiyle söz konusu edilir. Bu yönüyle aşk için benzetilen olur. Aşığın gönlünde yer alan ateş âh dumanının meydana getirir. Ateş aynı zamanda eskinin aydınlanma vesilesidir. Bir beyitte kandilin birbirinin zıddı olan ateş ve suyu bir araya getirdiği belirtilir.

D. HAYVANLAR

1. Kuşlar

a. Bülbül (Andelib, Hezar)

Dîvânda en çok adı geçen kuş bülbüldür. 27. gazel “bülbüller” rediflidir. Bülbül çemenin sâzı, hânendesidir. Aşığı temsil eder. Onun şuh nameleri güllerin açılmasını sağlar:

İtdi güşâde gülleri bâd-ı nevâlarıñ
Ey ‘*andelib*-i şûh hezâr âferîn saña G. 1 – 2

Bülbülü söyleten âvâzının lezzetidir. Aşığın gönlü için benzetilen olduğu görülür:

Hezâr-ı dil ki tâ genc-i muhâbbetden suhen açmaz
O gül ‘arz-ı metâ‘-ı hândeğe teng-i dehen açmaz G. 68 – 1

Gülle birlikte pekçok tasavvura konu olur:

Bir nağş-ı târa beste oğutmağ murâd idüp
Mecmû‘a şundi muṭrıb-ı şûh-ı *hezâra* gül G. 104 – 6

b. Tûtî

Dîvânda bülbülden sonra en fazla sözü edilen kuştur. İnsanların konuşmalarını taklit etmesi ve şeker yemeyi sevmesi sebebiyle sıkça anılır. Bu bakımlardan sevgili, sevgilinin dudağı, aşık, aşığın gönlü ve şair için bir benzetme unsuru olarak kullanıldığı görülür:

Âferîn derse sezâdır sözüne yâr Şerîf
Tûtîye şekker olur câ‘ izesi güftârîñ G. 92 – 5

c. Hümâ

Gölgesinin başına düştüğü kişiye devlet ve saadet vermesi özelliği ile şöhrat bulmuş efsanevi bir kuştur. Herkes hümâdan devlet beklerken hümâ, övülenin lutfunun kapısından bekler. Gölgesi sebebiyle sevgilinin hatı için benzetilen olur.

Hümânîñ pâyesi hep sâye-bağış olmağladır ammâ
Sebü-k-muğzân bu sırrı bulsada devlet nedir bilmez G. 72 – 4

d. Ankâ

Efsanevi bir masal kuşu olan ankâ yalnızca bir beyitte abartma unsuru olarak sinek ile birlikte zikredilmiştir. (bkz. Meges)

e. Şeh-bâz

Bir avcı kuş olan şehbâzın, aşığın gönlünü avlaması nedeniyle sevgilinin gözü için benzetme unsuru olarak divânda yer aldığı görülür:

Şayyâdñ olup ey gözi *şeh-bâz* ben seniñ
Şoñra süvâr-ı şayd u şikâr eylesem seni G. 163 – 3

f. Kebk

Keklik bir av kuşu olması ve yürüyüşünün güzelliği sebebiyle sevgili için benzetilen olarak divânda yer alır:

Olur mı şayd o *kebk*-i ‘ işve-ger vahşî-i nâz olmuş
Değil kebk evc-i istiğnâda gördüm şâh-bâz olmuş G. 79 – 1

g. Kanarya

Kafeslerde beslenen güzel ötüşlü, genelde sarı renkli bir kuş olan kanarya sevgili için benzetilen olmuştur:

O zerd-fâmı çeken çâk-ı sine-i hevese
Enîs-i câmı ider şan *kanârya* kor kafese Mt. 48

h. Huffaş

Yarasa olarak bildiğimiz ve geceleri ortaya çıkan kuştur. Yalnızca bir beyitte yer alır:

Çeşm-i *huffâş*-ı heves degmez ki kıoymuşdur Hudâ
Şu'le-i mihr-i cemâliñden nigejbâni saña

G. 7 – 3

2. Dört Ayaklı Hayvanlar

a. Ahû (Gazâl, Ceylân)

Gözlerinin güzelliği sebebiyle sevgili ve özellikle sevgilinin gözü için benzetme unsuru olarak sıklıkla anılır. Aynı zamanda bir av hayvanı olması nedeniyle Bazı beyitlerde ma' nâ ahûsu, gazal-ı nikât gibi tamlamalarla mânâ ile ilgili olarak kullanıldığı görülür:

Hâme üstâd-ı kemend-endâz-ı nazm iken Şerîf
Destimizden ya kaçan *âhû-yı ma' nâ* kıurtulur

G. 58 – 6

b. At (Esb, Semend, Kısrak)

Atın yürüyüşü ve koşması bakımlarından akıl, gönül ve kalem için benzetme unsuru olarak kullanıldığı görülür:

Şerîf hâlbe-i tanzîre iste yârânı
Semend-i hâme bu tâze zeminde çüst yürür

G. 34 – 5

c. Şîr

Aslan yırtıcılığı ve âhûları avlaması sebebiyle aşğın gönlü için benzetilen olur :

‘Aşkıyla dilde ünsine bak çeşm-i dilberîn
Seyr it künâm-ı *şîrde âhû* yatağı var

G. 44 – 2

3. Böcekler

a. Ankebût

Örümcek, ağı ve eğri yürüyüşü sebebiyle anılmıştır.

Şarılma rişte-i esbâba her dem '*ankebût*-âsâ
Olur hep dâm aña seyr it o kec-reftârdan târî

G. 155 – 2

b. Pervâne

Aşığı temsil eden ve şiirimizde çok kullanılan bir mazmun olarak genellikle mum ile birlikte anılan pervânenin Şerîf Efendi divânında sıklıkla bülbül ve gül ile birlikte anıldığı görülür. Pervâneler güllere bülbül olamaz. Fakat bülbüller sabaha kadar o şem^c -i güle pervâne olurlar:

Şerîf olmaz egerçi güllere *pervâneler* bülbül
Olur şem^c -i güle şeb-tâ-seher *pervâne* bülbüller G. 27 – 5

Bir beyitte de pervane kanadı vesilesiyle anılır. Aşık, sevgiliye şevk efsanelerini yazarken pervânenin kanadını kağıt olarak kullanır.¹⁰⁹

c. Meges

Acizliği, küçüklüğü ve rengi itibariyle ele alınmıştır. Bir beyitte sevgilinin beni ve harf ile ilgili benzetmeye konu olur.¹¹⁰ Bir beyitte de övülenin lutfuyla ilgili olarak zikredildiği görülür. Lutfunun bolluğundan o derece müstağni olmuştur ki övülenin kapısında değersiz bir sinek bile ankâyı avlamaya tenezzül etmez:

O rütbe rîze-çîn-i h[^]ân-ı luţfin kıldı müstağnî
Derinde bir *meges* itmez tenezzül *şayd-ı ‘anķâya* K. 2 – 23

E. BİTKİLER

1. Ağaçlar

Genel manasıyla ağacın yalnızca iki beyitte taze topraklı ağacın meyvesinin güzel olacağını ve meyve şirin olursa ağaca yük olmayacağını bildiren birer meselle anıldığı görülür.¹¹¹

¹⁰⁹ G. 87 – 4

¹¹⁰ G. 118 – 7

¹¹¹ G. 92 – 1, 147 – 3

Divânda en çok sözü edilen ağaç servidir. Sevgilinin boyu ve yürüyüşü için benzetilen olur. Bir beyitte vefânın meyveye benzetilmesi ile birlikte servinin meyve vermemesine değinilir:

Ol *serv*-i nâzda ne arar mîve-i vefâ
 ‘ Arz-ı niyâzdan o cefâkâre vâz gel G. 100 – 4

Yalnızca bir beyitte yer alan çınar ağacı ise yaprağıyla birlikte anılır:

Geçerken oğşadı ruhsâr-ı yârı berk-i *çenâr*
 Bu kâm girse dahî deste rûz-gâr iledir G. 57 – 3

2. Meyveler

Meyveler lezzetleri, renkleri, kokuları ve onlardan yapılan çeşitli ürünler dolayısıyla ve genellikle birer benzetme unsuru olarak anılırlar. Genel anlamıyla meyvenin lezzet bakımından dudak, işve, nâz, şarap ve şiir için benzetilen olduğu görülür:

Alup her şîvesinden tâze ma’ nâ cüdde eylersin
 Şerîfâ *mîve-i nazmı* o nağl-ı nâz-perverden G. 119 – 7

Divânda adı geçen meyveler *şeftali*, *limon*, *üzüm*, *kiraz*, *badem* ve *şemmâmedir*.

Şeftali yalnızca bir beyitte sevgilinin rengîn yanağı için benzetilen olarak yer alır.¹¹²

Limon bir beyitte gül ile birlikte cana çeşni veren bir çeşit şarap yapımında kullanılması sebebiyle anılmış ve bu özelliği sebebiyle sevgilinin dudağı için benzetilen olmuştur. Bu beyit Ahmet Talat Onay’ın “Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar” adlı eserinin “Şarabın Çeşitleri” bahsinde örnek olarak yer almıştır.¹¹³

Gül ü leymon şarâbı gibi virdi çâşnî câna
 Lebin bûs eyledim âmîziş-i luğf u gâzablarla G. 132 – 4

¹¹² G. 53 – 3

¹¹³ Ahmet Talat Onay, Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar, s. 388, Ank., 1993

Üzüm, şarap yapılması sebebiyle dîvânda sıkça sözü edilen bir meyvedir. Üzümün sırrı, onun kızı olarak nitelendirilen şarapla açığa çıkmıştır.¹¹⁴

Kiraz, sadece bir beyitte sevgilinin dudağı için benzetilen olur ve aynı zamanda ağaç olarak da değinilerek duman çekenlerin kiraz ve yasemin dalına rağbet ettikleri belirtilir:

Leb ü sîneñ hayâli dûd-ı âha virmegin lezzet
Duğân-keşde *kirâs* u *yâsemen* şâhınadır rağbet Mt. 5

Badem, yağının çıkarılıp yaraların tedavisinde merhem olarak kullanılması sebebiyle anılmıştır:

Luḫfi ancak çeşm-gâhınca nigâh-ı nerm ider
Merhem-i zaḫm-ı derûna revğan-ı *bâdâm*dır

Yenilmeyen kokulu bir cins kavun olan şemmâme ise yer aldığı tek beyitte sevgilinin gabgabı için benzetilen konumundadır.

Yer yer meşâma nefḫa-resân anda şâmesi
Yariñ degil mi gabgabı ‘anber *şemâmesi* G. 157 – 1

Bir beyittede kimyonun yer aldığı görülür. Baharat olarak kullanılan bu otu ekerken hergün muntazaman su vereceklerini vaad ve bu vaadi “Yarın inşallah sana su veririm” diye hergün tekrar ederlermiş. Kimyonda bu vaadlere kanarak yeşerir ve büyümüş. Bundan dolayı yerine getirilmeyen vaadler için va‘d-i kemmûn tabiri kullanılmıştır.¹¹⁵

Firîb-i va‘de-i kemûn neden serâb gibi
Bir iki kıatre ile şevḫ virir şarâb gibi G. 152 – 1

3. Çiçekler

a. Gül (Verd, Gonçe)

Divânda en çok sözü edilen çiçektir. 104. gazel “gül” rediflidir. Sevgiliyi temsil eder. Güzellik, tazelik, narinlik ve koku bakımlarından sevgili için benzetilendir Bülbül (âşık) ve diken (rakîb) ile birlikte çeşitli tasavvurlara konu olur.

¹¹⁴ G. 86 – 6

¹¹⁵ Ahmet Talat Onay, Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar, s. 427, Ank., 1993

Renk itibariyle sevgilinin yüzü ve yanağı için benzetilen olan gülün, bazen renk itibariyle şarapla birlikte anıldığı ve şekil itibariyle de kadehe benzetildiği görülür. Gülün açılmamış hali olan gonca dudak için benzetilendir. Gülün açılması ile sevgilinin gülmesi arasında ilişki kurulur.

Baharda çemenin şahı güldür. Bir beyitte bahar meclisinin her gülü bir aydınlık çerâğa benzetilir.¹¹⁶ Bir beyitte de gülün gömleğe ve sarığa takılması konu edilmiştir:

Gül gibi olmaz yerin pirâhen ü destârde
İtse de çün lâle ser-defter seni üslûblar G. 35 – 5

Gülün yaprağı ve dikeniyile de sık sık söz konusu edildiği görülür. Gül yaprağı tazelik bakımından ele alınır ve bazen kağıt olarak düşünülür. Rakib için benzetilen olan diken ise gülün güzelliğinden göze görünmez ve onun gölgesinde saklanır. Bir beyitte gül, goncası ve dikeniyile birlikte bülbülü avlamak için eline şahin almış bir avcıya benzetilmiştir:

İster hezârı *çengel-i hâr ile şayd* ide
Şeh-bâz elinde *gonçesi* çıkmış şikâra *gül* G. 104 – 4

Gül, gülsuyu elde edilmesi, tatlı yapılması ve bir çeşit şarap yapımında kullanılması bakımından da anılır.

b. Lâle

Lalenin genellikle dağ ile birlikte anıldığı görülür. Bazen sevgilinin yanağı için benzetilen olur. Bazen de şekil açısından sebûya benzetilir. Bir beyitte lâlenin çirâğân sebebiyle anıldığı görülür. Çirâğân, suçlu kimsenin baş veya vücuduna çeşitli yaralar açmak ve buralara ucu yanan mumlar koymak suretiyle yapılan işkence imiş.¹¹⁷ Aynı zamanda Lâle devrinde lâleler açıldığı zaman mehtaplı gecelerde yapılan alemlere, eğlencelere de “çirâğân” adı verilirmiş.¹¹⁸

¹¹⁶ G. 85 – 1

¹¹⁷ Ferheng-i Ziyâ

¹¹⁸ Ahmet Talat Onay, a.g.e., s. 110

Ƙıldı pây-endâz-ı gülşen sâķi gülden kâleler
Şevķ-ı rûyîñla **çirâģân** itdi dâģın **lâle**ler G. 54 – 1

c. Sünbül

Şekil, renk ve koku itibariyle sevgilinin saçı için benzetilen olur. Renk açısından “sünbül hava” tamlamasıyla sıkça zikredildiği ve bu bakımdan sevgilinin hattıyla ilgili olarak da kullanıldığı görülür. Bir beyitte de yine hat ve gülün dikenini için benzetilen olarak kullanılmıştır:

Nazar it **hattı**la ruhsârına bir gülşende
Ėârı **sünbül**den ola var ise bir gül budır G. 53 – 4

d. Yasemen

Bir beyitte sevgilinin sinesi için benzetilen olan yâsemenin bir beyitte de gerden ile ilgili olarak anıldığı görülür:

Resm eyledi şabâh-ı bahâr-ı leţâfeti
Mevc-i **semenle** berk-i gül-i terde gerdeniñ G. 99 – 3

e. Benefşe, Şebbû

Benefşe ve şebboy, yalnızca birer beyitte koku bakımından sevgilinin saçı için benzetilen olarak yer alırlar:

Var kâkülünde câna Ėidâ bir şemîm hem
Bû-yı **benefşe** nûkhet-i ‘anber ne var ne yok G. 91 – 4

F. BAĞ, BOSTAN, ÇEMEN, GÜLİSTAN, GÜLZAR

Bahar mevsiminde bezmin kurulduğu yerlerdir. İçinde yer alan özellikle çiçekler gibi unsurlarla çeşitli tasavvurlara konu olurlar. Çemende ferahlığın ve çiçeklerin açılmasının sebebi bahâr değil sevgilinin gelişidir.¹¹⁹ Gülzârın açılması ve kendini göstermesi baharın gelişi ilelidir. Bu sebeple sevgilinin cemali, ruhsârı ve hatı için benzetilen olur:

¹¹⁹ G. 57 – 1

Haṭ-ı nevden ziynet-i ruḥsâr-ı cânân tâzedir
Nev-bahâr eyyâmıdır *gûlzâr* kendin gösterir

G. 33 – 8

B. ŞEKİL BAKIMINDAN

I. ŞERİF EFENDİ DİVANININ NÜSHALARI

Şerif Efendi Divânının çalışmamız sırasında tespit edebildiğimiz 13 adet nüshası bulunmaktadır. Bunlardan dokuzu Türkiye'deki çeşitli kütüphanelerde, dördü ise yurtdışındadır. Tespit edilebilen divân nüshalarının bulunduğu yerler ve kayıtlı bulunan özellikleri şöyledir:

1. **İstanbul Üniv. Ktb. No : T. 3440**
221x122 mm boyutlu, 48 yaprak, 21 satır, talik. İstinsah Tarihi . 1195 (1780)
2. **İstanbul Üniv. Ktb. No : T. 5517**
233x133 mm boyutlu, 60 yaprak, 17 satır, talik.
Müstensih : Mehmed Nazif , İstinsah Tarihi : 1195 (1780)
3. **İstanbul Üniv. Ktb. No : T. 1294**
220x125 mm boyutlu, 48 yaprak, 21 satır, talik. İstinsah Tarihi : 1197 (1782)
4. **İstanbul Üniv. Ktb. No : T. 350**
220x125 mm boyutlu, 58 yaprak, 17 satır, talik.
5. **İstanbul Üniv. Ktb. No : T. 5718**
202x130 mm boyutlu, 58 yaprak, 17 satır, nesih.
6. **Halet Efendi (Süleymaniye Ktb.) No : 672**
215x136 mm boyutlu, 58 yaprak, 17 satır, nesih.
7. **Halet Efendi (Süleymaniye Ktb.) No : 673**
253X142 mm boyutlu, 52 yaprak, 19 satır, talik.
8. **Esad Efendi (Süleymaniye Ktb.) No : 3442/5**
203x91 mm boyutlu, 58 yaprak, 17 satır, talik.
9. **Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yz. No : H.903**

225x140 mm boyutlu, 57 yaprak, 17 satır, talik, aharlı kağıt. Serlevha müzehhep, cetveller yaldızlı. Kahverengi deri ve şemseli cilt.

10. Avusturya Milli Kütüphanesi Türkçe Yz. No : Mxt. 70

178x102 mm boyutlu, 58 yaprak, 17 satır, talik.

11. Hidiv Kütüphanesi Türkçe Yz. (Kahire – Mısır) No : 8679

57 yaprak, satır adedi değişik, talik.

12. Almanya Milli Kütüphanesi Türkçe Yz. No : Ms. Or. Oct. 3617

220x130 – 150x80 mm boyutlu, 66 yaprak, 12 satır, talik.

Müstensihi : Mehmed Kadri Ali Efendi-zâde Müderris

İstinsah Tarihi : 1205 (1790)

13. İngiltere Milli Kütüphanesi Türkçe Yz. No : Or. 7205

Devamında Fitnat Hanım divanı vardır.

II. DİVANIN ÖZELLİKLERİ

A. DİVANDA YER ALAN NAZIM ŞEKİLLERİ

1. Murabba'

Divân tevhid tarzında söylenmiş ve altı bendden oluşan bir murabba'ı-mütekerrir ile başlamaktadır.

2. Ruba'iler

Şerif Efendi Divanında ilk sırada yer alan murabba ve peygamberimizin övgüsüne yazılmış kasideden sonra yine na't türünde yazılmış 14 adet ruba'i bulunmaktadır.

3. Tahmisler

Divanda altı adet tahmîs bulunmaktadır. Bunlardan ilki Nahîfî'nin "yâ Resûlallah" redifli bir na'atını tahmisdir ve divanın baş kısmında, rubailerden hemen sonra yer alır. İkincisi Selim'in Farsça bir gazelini yine Farsça , üçüncüsü Hamid'in Türkçe bir gazelini Farsça, dördüncüsü ise Münîf'in "devlet" redifli Türkçe bir gazelini tahmisdir. Beşinci sırada yer alan tahmis ise Nâbî'nin "seninçündür" redifli gazelini tahmisdir.¹²⁰ Son tahmis ise şairin babası Es'ad Efendi'nin "gösterir" redifli bir gazelinedir.

4. Kasideler

Divanda iki adet kaside bulunmaktadır. Bunlardan ilki na'at türündedir ve 11 beyitten oluşmaktadır. İkinci kaside ise sadrazam Koca Ragıp Paşa'nın övgüsü için yazılmıştır ve 46 beyitten mürekkeptir.

5. Gazeller

Divanda tarih kıt'alarından sonra gazelliyat bölümü gelir. Bu bölümde 163 adet gazel bulunmaktadır. Bu gazellerin beyit sayılarına göre dağılımı şöyledir:

<u>Beyit Sayısı:</u>	<u>Gazel Sayısı:</u>
4	4
5	23
6	50
7	62
8	16
9	6
10	2

---

¹²⁰ Ali Fuat Bilkan tarafından hazırlanan ve 1997 yılında M.E.B. tarafından yayımlanan "Nâbî Divânı" adlı eserin I. cildinde 625. sayfada 221 numaralı olarak yer alan bu gazelde mahlas beyti bulunmamaktadır. Şerif Efendi'nin tahmininde ise mahlas beytinin bulunması dikkat çekicidir.

Divanda mahlas beyti bulunmayan beş adet gazel bulunmaktadır. Bunlar 40, 101, 102, 147 ve 156 numaralı gazellerdir. Bunlardan 147. gazel on beyitten, diğerleri dörder beyitten oluşmaktadır.

Mehmed Şerîf Efendi'nin alfabenin her harfinden en az bir gazel söylemekle beraber en fazla ر , ه , ن ve ز harflerini kullandığı görülür. Harflere göre sırasıyla gazel sayıları şöyledir:

ا	8	د	6	ض	1	ك	8
ب	4	ذ	1	ط	1	ل	5
ت	1	ر	34	ظ	1	م	5
ث	2	ز	15	ع	1	ن	16
ج	1	س	1	غ	1	و	1
ح	1	ش	4	ف	1	ه	25
خ	1	ص	1	ق	5	ى	12

Gazellerde kafiye değişikleri, o harf için söylenen bir matla ile sağlanmıştır.

Örnek:

Bed' idince suhene hâme-i pâkîze-edâ
Beyt-i nazma **elifi** eyledi miftâh-âsâ

Şîn kim kâfiyede olsa eger ' işve-fürûş
Harf-i şî'r olmağla andan ider nükte hürûş

Gazellerin büyük bir çoğunluğu naziredir. Bu husus "Üslup" başlığı altındaki bölümde etraflıca ele alınmıştır. 4, 5, 11, 19, 20, 22, 23, 24, 114 numaralarda yer alan 9 gazel Farsça'dır.

6. Tarihler

Şerif Efendi Divânında 19 tarih bulunmaktadır. Tarihlerin hepsi kıt'a nazım şekliyle yazılmıştır ve 1171 (1757) ile 1190 (1777) seneleri arasındadır. Tarihlerin dizilişinde tarih sırasına uyulmamıştır. İlk altı tarih kıt'asının dönemin padişahları ve onların çocuklarının doğumu ile ilgili olarak söylenmesi dikkate alınarak

tarihlerin dizilişinde sosyal statünün göz önüne alındığı ifade edilebilir. Tarihlerin söyleniş amaçları ve seneleri sırasıyla şöyledir:

1. Sultan III. Mustafa'nın kızı Hibetullah Sultan'ın doğumu için – 1172
2. Sultan III. Selim'in doğumu için – 1175
3. Sultan III. Mustafa tarafından yaptırılan Laleli Cami'i için – 1177
4. Sultan I. Abdülhamid'in cülusu için – 1187
5. Sultan I. Abdülhamid'in kızı Hadice Sultan'ın doğumu için – 1189
6. Sultan I. Abdülhamid'in oğlu Şehzâde Mehmed'in doğumu için – 1190
7. Mehmed Salih Efendi'nin şeyhülislam oluşu için – 1171
8. Çelebi-zâde İsmail Asım Efendi'nin şeyhülislam oluşu için – 1174
9. Veliyyüddin Efendi'nin şeyhülislam oluşu için – 1175
10. Mirza-zâde Mehmed Sa' id Efendi'nin Rûm kazaskerliğine getirilmesi için – 1182
11. Veliyyüddin Efendi'nin ikinci defa şeyhülislam oluşu için – 1180
12. Veliyyüddin Efendi'nin kütüphanesi için – 1181
13. Veliyyüddin Efendi'nin kütüphanesi için – 1181
14. Pîrî-zâde Osman Efendi'nin konağı için – 1184
15. Mirza-zâde Mehmed Sa' id Efendi'nin şeyhülislam oluşu için – 1183
16. Neylî-zâde Efendi'nin İstanbul kadısı oluşu için – 1176
17. Pîrî-zâde Osman Efendi'nin Rûm kazaskerliğine getirilmesi için – 1175
18. Mes'ud-zâde Mehmed Sa' deddin Efendi'nin kasrı için – 1184
19. Tarih-i Saray – 1185

Bu tarihlerden 12. ve 16. sırada yer alanlar Arapça , 7. ve 15. sırada yer alanlar ise Farsça'dır. Şehzâde Mehmed'in doğumu için söylenen ve 6. sırada yer alan tarih kıt'ası noktasız; Hadice Sultan'ın doğumu için söylenen ve 5. sırada yer alan ise musammattır.

7. Kıt'alar

Divânda gazellerin hemen arkasından biri Farsça ve biri de Türkçe olmak üzere iki kıt'a yer alır.

8. Matla'lar

Divanda gazellerdeki harf değişikliklerini göstermek için söylenmiş 28 ve Meta'li başlığı altında da 54 adet olmak üzere toplam 82 adet matla bulunmaktadır. Meta'li bölümünde yer alanlar harf sırasına göre düzenlenmiştir. Sırasıyla kafiyelendikleri harfler ve sayıları şöyledir:

ا - 1 , ب - 2 , ت - 2 , د - 2 , ر - 9 , ف - 1 , ك - 6 , ل - 2 , م - 2 , ن - 5 ,
ه - 16 , ی - 6

Bu matla'ların 7, 13 ve 27 numarada yer alan üç tanesi Farsça'dır.

9. Lugazlar

Divanda muamma'lardan önce 2 adet lugaz bulunmaktadır. Bunlardan ilki 5 beyitten oluşmakta ve turfanda bir meyveyi konu edinmektedir. İkincisi 6 beyitten oluşmakta ve bir deniz taşıtını anlatmaktadır. İki lugazında aabbcc... şeklinde kafiyelendiği görülür.

10. Muammalar

Divanın son bölümünde devrin çeşitli isimleri üzerine yazılmış 11 adet muamma bulunmaktadır. Bu isimler sırasıyla *Ahmed, Derviş, Arif, Receb, Itri, Lebib, Sadrî, Abdî, Mustafâ, Ebu Bekr ve İbrâhim*'dir.¹²¹ Ebu Bekr adına olan ve 10. sırada yer alan muamma' Farsça'dır.

---

¹²¹ Nüshalardan Halet Efendi – 672'de *Sadrî ve İbrâhim* adına olan muammalar yer almamaktadır.

B. KAFİYE VE REDİF

Metinde tam kafiyelerin ağırlıkta olduğu göze çarpmaktadır. 1 Murabba^ç, 1 kaside, 12 rubai^ç, tahmislerde 17 bend, 10 tarih, 120 gazel, 37 matla^ç, 2 lugaz ve 6 muamma^ç tam kafiye ile kafiyelenmiştir.

Murabba^ç'nın 4 bendi, tahmislerin 15 bendi rediflidir. Divanda yer alan iki kasidede ek redif bulunmaktadır. Tarihlerin ise ikisi ek, ikisi de kelime olarak rediflidir.

Gazellerin 10 tanesi hariç hepsi rediflidir. 46 gazelde ek, 69 gazelde kelime (Bunlardan 11'i ikiden fazla kelimedenden oluşmaktadır.) redif vardır. 38 gazelde ise hem ek hem de kelime redif bulunmaktadır.

Matlaların 41 tanesi (25'i kelime, 16'sı ek) ve muamma^ç'ların 3'ü de rediflidir.

Kafiyeler çoğunlukla Farsça ve Arapça kelimelerle, redifler ise Türkçe kelime ve eklerle yapılmıştır.

Örnek:

Dem-i nev-rûz irişdi başladı elhâna bülbüller Nevâlarla şarab-sâz oldular devrâna bülbüller	G. 27 – 1
Felekden bî-niyâz olmağa bir râ ^ç -yı medîd itdim Çıkdardım ânı gözden kâm-bîn olmağ ümîd itdim	G. 109 – 1
Olur mı şayd o kebk-i ' işve-ger vahşî-i nâz olmuş Değil kebk evc-i istîgnâda gördüm şâh-bâz olmuş	G. 79 – 1

C. VEZİN

Şerîf Divânında aruzun 5 bahrinin 12 kalıbı kullanılmıştır. Divânda en fazla kullanılan kalıp Hezec bahrinin;

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

kalıbıdır. Bunu Remel bahrinin

Feilâtün feilâtün feilâtün feilün

ve yine Remel bahrinin

Failâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

kalıbı takip eder. En az kullanılan kalıplar ise Remel bahrinin

Feilâtün feilâtün feilün

Failâtün fâilâtün fâilün

kalıpları ile Muzârî bahrinin,

Mef'ûlü fâilâtün mef'ûlü fâilâtün

kalıbıdır.

Divânda kullanılan aruz kalıpları bir tablo dahilinde gösterilmiştir. Rubâilerde kullanılan vezinler bu değerlendirmelerin dışında tutulmuş ve tabloda rubâi vezinlerine yer verilmemiştir.

1. Şiirlerin Aruz Bahirlerine ve Kalıplarına Göre Dağılım

Bahirler	Kalıplar	Murabba	Tahmis	Kaside	Kıta	Tarih	Gazel	Matla	Lugaz	Muamma
Hezec	Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün		3	1		4	44	20		
Hezec	Mefâilün mefâilün fe' ülün	1				1	2			
Hezec	Mef' ülü mefâilü mefâilü fe' ülün						2	2		
Hezec	Mef' ülü mefâilün feülün									
Remel	Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün		1			2	34	17		3
Remel	Fâilâtün fâilâtün fâilün							1	1	
Remel	Feilâtün feilâtün feilâtün feilün				2	1	24	32		2
Remel	Feilâtün feilâtün feilün					1				
Muzârî	Mef' ülü fâilâtün mef' ülü fâilâtün					1				1
Muzârî	Mef' ülü fâilâtü mefâilü fâilün		2	1		1	32	5		4
Müctes	Mefâilün feilâtün mefâilün feilün					2	19	5		1
Hafif	Feilâtün mefâilün feilün					3	2		1	

III. DİVAN METNİNİN YENİ HARFLERE AKTARILMASINDA FAYDALANILAN NÜSHALAR VE ÖZELLİKLERİ

Çalışmamızı yaparken Şerîf Efendi Divânının Türkiye’de bulunan nüshalarından beş tanesinin Ankara Milli Kütüphanede yer alan mikrofilmlerinden faydalandık.¹²² Bu nüshalar ve tespit edebildiğimiz özellikleri şunlardır:

1. İstanbul Üniv. Ktb. No : T. 5718

202x130 mm boyutlu, 58 yaprak, 17 satır, nesih.

İlk yaprak tezhipli, cetvelleri düzenli olmakla birlikte diğer yapraklarda bozuktur. Yazı özensizdir ve pek çok imlâ hatası içermektedir. Muhteva açısından da eksik olduğu görülmektedir. 159 gazel ihtiva eder. Gazelerde ve diğer bölümlerinde pek çok beyit eksiktir. Sonunda “İbrahim Hakkı 1185” mührü vardır. Bu mühürlü yapraktan sonra sırasıyla Kasımpaşalı İhyâ, Yeniceli ‘Atâ, Reisü’l-küttâb Hayri Efendi, Sünbülzâde Vehbi ve Şeyh Galib’e ait gazeller, bir de Belig’e ait Hammâmiye bulunmaktadır.

Baş:

Ĥudâvend-i ġanî sensin ilâhi
İder ‘âlem deriñde luĤf-Ĥ’âhi

Son:

Ĥuşk ter zemînde gönüldür miyan delîl
Yek-ber-yek it becâ nazar âşâr-ı ĤakĤ cemîl

2. Halet Efendi (Süleymaniye Ktb.) No : 672

215x136 mm boyutlu, 58 yaprak, 17 satır, nesih.

İlk yaprak tezhipli, cetveller düzenli ve yazı son derece özenlidir. Başlıklar muntazamdır. Yazı özenli olmasına rağmen müstensihin okumadan yazmasından kaynaklandığını sandığımız pek çok imla hatası bulunmaktadır.

---

¹²² İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi’nin Nadir Eserler bölümünün çalışmamız sırasında taşınma dolayısıyla hizmet verememesinden buradaki diğer nüshalardan faydalanma imkanımız olmamıştır.

Baş:

Ĥudâvend-i ġanî sensin ilâhi
İder ‘ âlem deriñde luřf-ĥ’ âhi

Son:

Ķasem be-ĥâlîķ-ı to vâ-şevved der ân dem-i dil
Çü rû-nümâ-yı merâ hemçü çeşm-i ĥayrânem

3. Halet Efendi (Süleymaniye Ktb.) No : 673

253X142 mm boyutlu, 52 yaprak, 19 satır, talik.

İlk yaprak tezhipli, cetveller ve yazı son derece özenlidir. Pek fazla imla hatasına rastlanmamaktadır. Başlıklar muntazamdır. Bazı beyitlerin der-kenar olarak yer aldığı görülür. Baş tarafında Halet Efendi mührü yer alır.

Baş:

Ĥudâvend-i ġanî sensin ilâhi
İder ‘ âlem deriñde luřf-ĥ’ âhi

Son:

Huşk u ter zemînde gönüldür miyân delîl
Yek-ber-yek it becâ nazar âşâr-ı Ĥaķķ cemîl

4. Esad Efendi (Süleymaniye Ktb.) No : 3442/5

203x91 mm boyutlu, 58 yaprak, 17 satır, talik.

İlk yaprak tezhipli, cetveller düzenli ve yazı özenlidir. Çok fazla imla hatasına rastlanmamaktadır. İlk altı manzumedeki başlıklar haricinde hiçbir başlık bulunmamaktadır. Gazeller bölümünde kafiye değişikliklerini gösteren matla‘lar da bu nüshada yer almamaktadır.

Baş:

Ĥudâvend-i ġanî sensin ilâhi
İder ‘ âlem deriñde luřf-ĥ’ âhi

Son:

Huşk u ter zemînde gönüldür miyân delîl
Yek-ber-yek it becâ nazar âşâr-ı Ĥaķķ cemîl

5. İstanbul Üniv. Ktb. No : T. 350

220x125 mm boyutlu, 58 yaprak, 17 satır, talik.

İlk yaprak tezhipli, yazı özenlidir. Cetveller ve başlıklar başta düzenli olmakla birlikte son kısımlara doğru bozulmalar vardır. Pek fazla imla hatasına rastlanmamaktadır.

Baş:

Ĥudâvend-i ĝanî sensin ilâhi
İder ‘âlem deriñde luĤf-h‘âhi

Son:

Ĥuşk u ter zemînde gönüldür miyân delîl
Yek-ber-yek it becâ nazar âşâr-ı ĤaĤĤ cemîl

Üzerinde çalıştığımız nüshaların hepsinde aynı tertibin esas alındığı görülür. Buna göre divân tevhid tarzında bir murabba‘ ile başlamakta, arkasından sırasıyla “Der Na‘t-ı Resûl-i Ekrem” başlığıyla bir kaside, “Rubâiyyat der Na‘t” başlığıyla rubâiler, “Tahmîs-i Na‘t-ı Nahîfi” başlığıyla bir tahmis, “Der Sitâyîş-i Râgıp Paşa” başlığıyla bir kaside, tarihler, gazeller, diğer tahmisler, matla‘lar, lugazlar ve son olarak da muammalar bulunmaktadır.¹²³

IV. DİVAN METNİNİN YENİ HARFLERE AKTARILMASINDA İZLENEN YOL

Şerîf Efendi Divânı’nın yeni harflere aktarılmasında tenkitli metin kurma yolu izlenmiş, elde bulunan beş nüshanın karşılaştırması, müştereklerinin tespiti, eksik kısımların tamamlanması ve vezin yardımıyla sağlam bir metin kurulması

---

¹²³ Tahsin Özcan, D.İ.A’da yayınladığı “Mehmed Şerif Efendi” maddesinde divanın tek yazma nüshasının Halet Efendi 672 numarada kayıtlı olduğunu ve “Na‘t-ı Resûl-i Ekrem” ile başladığını bildirmektedir. Bizim çalışmamızda faydalandığımız nüshalardan biri olan söz konusu bu nüshanın bir murabba‘ ile başladığını gördük. Aynı zamanda adı geçen eserin “Fitnat Hanım” maddesi yazarı Ömer Faruk Akün’de Fitnat ve Şerif Divanlarını karşılaştırması sonucu her iki eserinde rubaiyyatla başladığını haber vermektedir. Bizim görebildiğimiz nüshaların hepsi tevhid tarzında bir murabba‘ ile başlamaktadır.

sağlanmıştır. Tenkitli metin kurma metodu izlenmekle beraber nüsha farklılıkları dipnotlarla gösterilmemiştir.

Metin verilirken Divân nüshalarındaki tertibe mümkün olduğunca bağlı kalınmış, yalnızca tahmisler ve iki kaside bir araya getirilerek aynı başlık altında toplanmıştır.

Arapça ve Farsça manzumeler ayrı bir başlıkta değerlendirilmemiş, divanda yer aldıkları sıraya uygun olarak verilmiştir.

Divân metni hazırlanırken uyulan yazım kuralları şunlardır:

1. Arap alfabesinde bulunan fakat Türk alfabesinde bulunmayan harf ve işaretler şöyle gösterilmiştir:

ث	Ş ş
ح	H h
خ	H h
ذ	Z z
ص	Ş ş
ض	Ž ž , Đ đ
ط	Ṭ ṭ
ظ	Ẓ ẓ
ع	‘
غ	Ġ ġ
ق	Q q
ك	ñ

2. Arapça ve Farsça kelimelerdeki hurûf-ı med denilen harfler şöyle gösterilmiştir:

آ	Â â
و	Û û
ى	Î î

3. Farsça kelimelerde yer alan vav-ı ma‘dûle (و) işaretiyle gösterilmiştir.

4. Farsça edat ve önekler, eklendikleri kelimelerden kısa çizgi ile ayrılarak yazılmıştır.
5. Farsça yapım ekleri sonuna geldikleri kelimelere bitişik yazılmışlardır.
6. Birleşik isim ve sıfatlar aralarına kısa çizgi koyularak yazılmıştır.
7. Farsça ikili tekrarlar yazılırken tekrarlanan kelimeler arasındaki ek veya edatlar kısa çizgi ile ayrılarak yazılmıştır.
8. Metnin transkripsiyonunda orjinaline sadık kalınarak yazıldığı şekilde transkripsiyon edilmesi yolu izlenmiştir.

SONUÇ

Mehmed Şerîf Efendi Divânı konulu bu çalışma sonucunda aşağıda yer alan neticeler elde edilmiştir:

XVIII. yüzyılda yaşamış ve ilmiye sınıfının en yüksek makamı olan şeyhülislamlığa kadar yükselmiş bir şahıs olan Mehmed Şerîf Efendi, “Şerîf” mahlasıyla şiirler yazmış ve klasik edebiyat geleneği çerçevesinde mürettep bir divân tertip etmiştir. Divânın tespit edebildiğimiz 13 nüshasının bulunması okunan bir divân olmasının göstergesidir.

Ebûishakzâdeler namıyla meşhur ve kültür seviyesi yüksek bir aileye mensup olan Şerîf Efendi’nin kendisi gibi büyükbabası İsmail Efendi, babası Es’ad Efendi, amcası İshak Efendi, kardeşi Fıtnat Hanım ve oğlu Ata’ullah Efendi de şairdir.

Kadın şairlerimizin en meşhurlarından olan Fıtnat Hanım’ın edebi kişiliğinin gelişmesinde kardeşi Mehmed Şerîf Efendi’nin büyük etkisi olduğu görülmüştür.

Divânın 5 nüshasının incelenmesi ve karşılaştırılması suretiyle çeviri yazılı metni ortaya konulmuştur. Ayrıca daha önce bu alanda yapılmış çalışmalar örnek alınarak divânın şekil ve muhtevâ bakımından incelemesi yapılmıştır.

Şerîf Divânındaki şiirlerin nazım şekillerine ve aruz kalıplarına göre dağılımı bir tablo ile gösterilmiştir.

Hazırlanan bu çalışmayla birlikte Mehmed Şerîf Efendi’nin hayatı, edebi kişiliği, eserleri ve özellikle divânı hususunda en geniş araştırma yapılmıştır.

KAYNAKÇA

- Ahmet Cevdet Paşa, **Cevdet Paşa Tarihi**, İst., 1275
- Ahmet Cevdet Paşa, **Belagat-ı Osmâniye**, Hazırlayan: Turgut Karabey-Mehmet Atalay, Ank., 2000
- Aksoy, Ömer Asım, **Atasözleri Ve Deyimler Sözlüğü**, 3 Cilt, Ank., 1976 – 1977
- Akün, Ömer Faruk, “Fitnat Hanım”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C. 13, s. 39 – 46, İst., 1995
- Altunsu, Abdülkadir, **Osmanlı Şeyhülislamı**, Ank., 1972
- Arif Hikmet, **Keşfü’z-Zünûn Zeyli**
- Azaklı, İmran, **Zübeyde Fitnat Hanım’ın Hayatı, Edebi Kişiliği Ve Divânı’nın Tenkitli Metni**, Yüksek Lisans Tezi, Ank, 1998
- Bâkî, **Divân**, Hazırlayan: Sabahattin Küçük, Ank., 1994
- Banarlı, Nihad Sami, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, C.2, İst., 1971
- Bayrak, M. Orhan, **İstanbul’da Gömülü Meşhur Adamlar**, İst., 1979
- Bilkan, Ali Fuat-Çetindağ, Yusuf, **Şeyhülislam Şairler**, Ank., 2006
- Bilkan, Ali Fuat, **Türk Edebiyatında Mu’ammâ**, Ank., 2000
- Cengiz, H. Erdoğan, **Divan Şiiri Antolojisi**, Ank., 1983
- Çavuşoğlu, Mehmed, **Necati Bey Divanı’nın Tahlili**, İst., 1971
- Çelebioğlu, Amil, **Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları**, İst., 1998
- Danişmend, İsmail Hami, **Osmanlı Kronolojisi**, C.V, s. 145, 147
- Devellioğlu, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat**, Ank., 1993
- Dilçin, Cem, **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, Ank., 1983
- Fatin, **Hâtîmetü’l-Eş’âr**, İst., 1271
- İlmiye Salnamesi**, s. 547-548
- İpekten, Haluk, **Eski Türk Edebiyatı Nazım şekilleri Ve Aruz**, İst., 1994
- İpekten, Haluk-İsen, Mustafa, XVIII. Yüzyıl Divân Edebiyatı, **Türk Dünyası El Kitabı**, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 121, seri: I, S. A-23, C. III, s. 185, Ank., 1992
- İsen, Mustafa, **Kühü’l-Ahbâr’ın Tezkire Kısmı**, Ank., 1994
- İsen, Mustafa, **Ötelerden Bir Ses**, Ank., 1997
- İsmail Hikmet, **Koca Ragıp Paşa ve Fitnat**, İst., 1933

- İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divânlar Kataloğu**, İst., 1959
- İz, Mahir, **Tasavvuf**, İst., 1969
- Karaismailoğlu, Adnan, **Klasik Dönem Türk Şiiri İncelemeleri**, Ank., 2001
- Karatay, Fehmi E., **Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu**, İst., 1961
- Köksal, M. Fatih, **Klasik Türk Şiiri Araştırmaları**, Ank., 2005
- Kurnaz, Cemal, **Hayâlî Bey Divânı'nın Tahlili**, İst., 1996
- Kurnaz, Cemal, **Türküden Gazele**, Ank., 1997
- Kuşeyrî, **Kuşeyrî Risâlesi**, Hazırlayan: Süleyman Uludağ, İst., 1981
- Kutlu, Şemsettin, **Divân Edebiyatı Antolojisi**, İst., 1983
- Levend, Ağâh Sırrı, **Divan Edebiyatı, Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar**, İst., 1984
- Macit, Muhsin, **Divan Şiirinde Ahenk Unsurları**, Ank., 1996
- Mehmed Tahir (Bursalı), **Osmanlı Müellifleri**, C. 1, s. 337, İst., 1333
- Milli Kütüphane Başkanlığı, **Türk Atasözleri Ve Deyimleri**, 2 Cilt, İst., 1997
- Muallim Naci, **Lugat-ı Nâci**, İst.
- Muallim Naci, **Osmanlı Şairleri**, Hazırlayan: Cemal Kurnaz, İst., 1995
- Müstakimzâde Süleyman, **Devhatü'l-Meşayih**, s. 107-108
- Nâbî, **Divân**, Hazırlayan: Ali Fuat Bilkan, İst., 1997
- Nedim, **Divân**, Hazırlayan: Muhsin Macit, Ank., 1997
- Onan, Necmettin Halil, **İzahlı Divan Şiiri Antolojisi**, İst., 1991
- Onay, Ahmet Talat, **Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar**, Hazırlayan: Cemal Kurnaz, Ank., 1993
- Özcan, Tahir, "Mehmed Şerif Efendi", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C. 28, s. 531-532, İst.,
- Pakalın, M. Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri Ve Terimleri Sözlüğü**, İst., 1971
- Pala, İskender, **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, Ank., 1995
- Sefercioğlu, M. Nejat, **Nev'î Divânı'nın Tahlili**, Ank., 2001
- Süreyya Bey, **Sicil-i Osmânî**, C. 3, s. 142, İst., 1311
- Şem'dânî-zâde, **Mür'î't-Tevârih**
- Şemseddin Sami, **Kamûsü'l-A'lâm**, İst., 1898
- Şemseddin Sami, **Kamûs-ı Türkî**, İst., 1978

- Şentürk, Ahmet Atilla, **Klasik Osmanlı Edebiyatı Tiplerinden Sûfî yahut Zâhid Hakkında**, İst., 1996
- Şentürk, Ahmet Atilla, **Klasik Osmanlı Edebiyatı Tiplerinden Rakîb'e Dair**, İst., 1995
- Şeyhülislam Es'ad Efendi, Eserleri, ve Divanının Edisyon Kritiği**, Hazırlayan: Muhammed Nurdoğan, İst., 1997
- Şeyhülislam İshak Efendi Hayatı, Eserleri ve Divanının Edisyon Kritiği**, Hazırlayan: Muhammed Nurdoğan, İst., 1997
- Şükün, Ziya, **Farsça-Türkçe Lugat Gencine-i Güftâr Ferheng-i Ziya**, İst., 1967
- Tahirü'l-Mevlevî, **Edebiyat Lugatı**, İst., 1994
- Tarama Sözlüğü**, TDK Yayını, Ank., 1983
- Tarlan, Ali Nihat, **Şeyhî Divânı'nı Tetkik**, Ank., 2004
- Tolasa, Harun, **Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası**, Ank., 2001
- Tunca Kortantamer, **Eski Türk Edebiyatı Makaleler**, Ank., 1993
- Türk Şiiri Özel Sayısı-II (Divân Şiiri)**, TDK Yayını, Ank., 1986
- Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu**
- Uğur, Ahmet, **Osmanlı Siyâsetnâmeleri**, Kayseri, 1992
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, **Osmanlı Tarihi**, Ank., 1988
- Ünver, İsmail, **Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler**, **İLESAM I. Eski Türk Edebiyatı Kologumu Bildirileri**, Ank., 17-18 Ocak 1992
- Yılmaz, Mehmet, **Edebiyatımızda İslami Kaynaklı Sözler**, İst., 1992
- Yorulmaz, Hüseyin, **Koca Ragıp Paşa**, Ank., 1998

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEHMED ŞERİF EFENDİ DİVANI

(METİN)

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

ء	'	ص	ş
ا	a,e	ض	z , d
آ	â	ط	ţ
ب	b	ظ	z
پ	p	ع	'
ت	t	غ	ğ
ث	ş	ف	f
ج	c	ق	q
چ	ç	ك	k
ح	h	گ	g
خ	h	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	z	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v; o, ö,u,ü,û
ژ	j	ه	h
س	s	ی	y;ı,i,î
ش	ş		

I. MURABBA

İlâhî

mefâilün mefâilün feûlün

1. Hudâvend-i ğanî sensin İlâhî
İder ‘âlem deriñde luţf-ı ‘âhî
Diler ‘afvîñ olanlar hep günâhı
Çapuñdur cümleñin yâ-Rab penâhı
2. Seniñdir cümle mevcûdât yâ-Rab
Hazîneñden dü nuķre çarḫ u kevkeb
Seniñdir cümle ‘âlemler seniñ hep
Çapuñdur cümleñin yâ-Rab penâhı
3. Bilür añlar seni cümle ne kim var
Olur tevḫîd ü tesbîhiñle der-kâr
Seni kılmaz mı var her demde tezkâr
Çapuñdur cümleñin yâ-Rab penâhı
4. Seni zîkr eylemek zevķ-i cinândır
Rızâñi cüstücû ârâm-ı cândır
Adıñ maḫlûķa hep vird-i zebândır
Çapuñdur cümleñin yâ-Rab penâhı
5. Hemân ‘âşıklarıñ maḫlûbı sensin
Ḥaķîķat ehliñiñ maḫbûbı sensin
Cemî‘-i ‘âlemiñ merġûbı sensin
Çapuñdur cümleñin yâ-Rab penâhı
6. Saña her demde dil-germ-i niyâzım
Niyâzımdan velî ümmîd-sâzım
Ki dergâh-ı niyâza dest-bâzım
Çapuñdur cümleñin yâ-Rab penâhı

II. KASİDELER

1

Der Medh-i Na' l-i Resûl-i
Ekrem şallallah-ü 'aleyhi ve sellem

mef' ulü fâilâtü mefâilü fâilün

1. Mağşûd ise ser-âmedî-i 'izz-i sermedî
Tâc-ı ser eyle na' l-i şerîf-i Muhammedi
2. Ol na' l-i muhteremdir o kim gerd-i pâkini
Hep hûr-ı 'ayn-ı sürme-i 'ayn-ı dil eyledi
3. Her meh degil hilâl aşar hırz-ı ser idüp
Timşâl-i na' l'idir ki bu çarh-ı zebercedi
4. Kıldı o dem ki zîver-i mi' râc idi Reşûl
Ser cümle âsmân anı tâc-ı mümeccedi
5. Virdi zemîne nağşı o na' l-i mükerremin
Mahtûm-ı misk-i hücet-i tahr-ı müebbedi
6. Andan 'ibâda ser-be-ser oldu serây-ı arz
Hem mescid-i teyemmüme hem vakf-ı Ahamedi
7. İksîr-i 'izz ü câh o na' l-iñ gubârıdır
Kimdir ki gayrî yerde arar işbu mağşadı
8. Tuğrâ mişâl-i 'izzete timşâlidir anıñ
İhrâz ider hemîn aña ruḥ-sûde sûdedi
9. Ebrû-yı nûnı eyler işâret ki tâk-ı 'arş
Yek-pây-ı na' l'idir bil o nûr-ı mücessedi
10. Timşâlini koyup sere ta' vîz-i cân iden
Ber-vefḳ-i kâm bulsa n'ola 'ayş-ı ergadı
11. Gerd-i mişâl-i na' l-i ḥabîbiñ ider şeffi'
Kıl kâmyâb ilâhi Şerîf ibn-i Es' adı

2

Kasîde Der Sitâyîş-i Râgıb Paşa

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Gel ey hâme baña rehberlik it bir genc-i vâlâyâ
Ki kemter gevheri olmaya degmiş gûş-ı dünyâyâ
2. O gencîne öñüne cins-i cevherle ola mâlî
Ki gelmiş olmaya bir ferdi bender-gâh-ı hulyâyâ
3. Ne gûş-ı Zühre mengûş eylemiş hergiz ne vaz^ç itmiş
Ola bir dânesin devrân niṭaḫ-ı pâk-i cevzâyâ
4. Letâfetde şafâda âb u tâb-ı kadr-i kıymetde
Ṭuta^ç âşîḫ berâber her birin la^ç l-i dil-ârâyâ
5. Bula vech-i şebah ruḫsâr-ı tâbiş-dâr-ı cânâna
Olinsa bir ḫaçı âvîze mihr-i^ç âlem- arâyâ
6. Ola peyveste farkı ferḫadâna iftiḫârından
Eger bir dânesi zîb-âver olsa tâc-ı Kisrâyâ
7. Ne rûtbe bî-bedel dilber zuhûr eylerse^ç âlemde
O genc içre aña şâyân firâvân ola pîrâyê
8. Ola lâyıḫ ü şâḫü^ç ş-şadr-ı mümtâz olmaḡa el-ḫaḫ
Anıñ^ç ıḫdü^ç l-le^ç âlî şâhid-i mazmûn-ı ra^ç nâyâ
9. Midâd eylerse ol genciñ zümürüd sudesin hâme
Vire revnaḫ mişâl-i ḫat-ı dilber şî^ç r ü inşâyâ
10. Bu genc ol genc-i nazm u ḫüsn-i ta^ç bîr ola kim anıñ
Nikâti lafzına ziyet vire elfâzı ma^ç nâyâ
11. Niçe mu^ç ciz-beyân vaşf-ı belîḡin ola kânı kim
Biri biñ şâire ola bizâ^ç a medh ü iṭrâyâ
12. Leb-â-leb ola naḫd-i râyic-i mazmûnıla tâ kim
Tehî destân-ı^ç irfânı ola aḡnâyâ sermâye

13. Baña ey hâme eylerseñ delâlet böyle bir gence
İdem himmet seni dil-teşnelikden bende irvâya
14. Kılup kûyında şevk-i lezzet-i kand-ı sitâyişle
Kelâmîñ eyleyem mağbût-ı tûfî-i şekker-hâyâ
15. Ben işte böyle tevşîfim gibi bir kesbe muhtâcım
Ki taḥsîl eyleyem sermâye vaşf-ı şadr-ı vâlâya
16. Yegâne şadr-ı ‘ali-ḳadr-i bî-miṣl ü müdâni̇ kim
Kemâl-i zâtı ‘izz ü câhına hem ḳadr u hem pâye
17. Cenâb-ı bü’l-müeşşir Râğîbâ Pâşâ-yı ‘âlü’ş-şân
Cenâh-ı bâb-ı luḫfından niyâz eyler hümâ sâye
18. Odur ol dâver ü şâhib-i mefâhir kim Hudâ zâtın
Anıñ hem mazhar ü hem maşdar itmiş fazl ü na‘mâya
19. Gül-i rûy-ı cihâmı kıldı ḫandân feyz-i âşârı
Zamânı reşk-baḫş oldu bahâr-ı şevk-i efzâyâ
20. İdüp meşşâta kârı rûy-ı mülke kilik-i tedbîri
Yed-i tevfiḳ-i Ḥaḳla virdi revnaḳ ḫüsn-i ârâyâ
21. Tevârîḫ-i selef âşârına maḫşûş olurdu hep
Eger gelmiş olaydı böyle bir Âşaf bu dünyâyâ
22. Himem-perver ki ihyâ-gerde-i yek-nuḫkıdır diller
Delâlet var sözinde mu‘ciz-i enfâs-ı ‘Îsâyâ
23. O rütbe rîze-çîn-i ḫûân-ı luḫfin kıldı müstağnî
Derinde bir meges itmez tenezzül şayd-ı ‘anḳâyâ
24. Kef-i cûdı bütün dünyâyâ şâmil ebr-i raḫmetdür
Yed-i ḫulâ-yı şemşîri resâdır cümle a‘dâyâ
25. Şümûl-ı ḫıfzı sedd-i âhenîndir kişver-i mülke
Hudûd-ı ‘âdli emn-âbâd-ı râḫatdır re‘âyâyâ
26. O düstûr-ı cihân-pîrâ-yı mülk-i devletüñ ḫaḳḳa
Mişâl-i mihr-i tâb-ı re‘yi rûşen cümle bînâyâ
27. Degil fehm-i umûr itmekde muhtac nazâr-ı zihni

- Bedîhîdir bakılsa ‘ilmi mâhiyyât-ı eşyâya
28. Nice idrâkine reşk itmez Eflâtun ki olmuşdur
Fürûğ-ı mihr-veş işrâk-ı hikmet ‘aqlına mâye
29. Eger kim nüshâ-i kübrâ-yı fazlın görse Şîrâzî
Olup ‘aklı perîşân kâdir olmaz cem‘-i eczâya
30. Olmsa defter-i ‘ilmine nisbet zihn-i Beyzâvî
Döner hâli hemân bir safha-i bî-nakş-ı beyzâyâ
31. Kitâb-ı ‘ilm-i ‘irfânından ancak İbn-i Hâceye
Hemân bir bâbı aḥkâmı murâd müntehî ilgâyâ
32. Olurdı ‘âşık-ı ḥayrânı erbâb-ı ṭabi‘at hep
Göreydiñ girse bir kez ḥüsn-i ṭab‘ı şekl-i sîmâyâ
33. Nesîm-i nev-bahâr alup sebaḳ ḥulḳ-ı cemîlinden
İder ta‘lîm anı vaḳt-i seher verd-i muṭarrâyâ
34. Zamân-ı devletinde pâyesi ‘ilmin bi-ḥamdillah
Berâber oldu ṭâḳ-ı çarḥa belki ‘arş-ı â‘lâyâ
35. Anıñ erbâb-ı ‘ilme f‘tibârın gûş idüp şimdi
Felekde başladı Bercîs-i sa‘d-ı ebḥâşın ikrâyâ
36. Kemâlâtın anıñ vâşîf ne rütbe eylese itnâb
Olur bâ‘iş hemân taḳsîrini iş‘âr u inhâyâ
37. Muḥîṭ olmaz zemîn-i midḥatin her-giz buḥûr-ı şî‘r
Düşüp çûb-ı ḳalem neyler senâsı gibi deryâyâ
38. Efendim ḥâme cârû-keşlik ister bâb-ı vaşîfında
Ḥuḳûḳ-ı ḥizmeti kâdir degil ammâ ki ifâyâ
39. Bu bendeñ ḥod nice mümkün ki vaşîfıñ eyleye inşâ
Hemân ḳaşd-ı du‘â-yı devletiñ dâ‘îdir imlâyâ
40. Devâm-ı ‘ömr ü iḳbâliñ du‘âsıdır ser ü kârım
Du‘â ammâ ki şâmildir re‘âyâyâ berâyâyâ
41. Ḥıdîvâ bir nigâh-ı luṭfiña mazhar olan olmaz
Felekden baḥtdan muḥtâc bir dâḥî temennâyâ

42. Şerîfâ itme itnâb-ı sühen bisyâr olan gevher
Nice engüşt-pîrâlık ide dest-i temâşâyâ
43. Hemân ed' iye-i iqbâl ü câhın şadr-ı zî-şânîñ
Şeb ü rûz eyle destîñ bâz idüp dergâh-ı mevlâyâ
44. Keşîde eyleye hürşidi tâ kim hâme-i kudret
Mişâl-i şahh-ı âşaf şafha-i çarh-ı mu' allâyâ
45. İde naqş-ı sa' âdet cebhe-i eyyâma haq nâmın
Kıla mülk-i yemîn mihrî o şadr-ı kâr-fermâyâ
46. Vücûdı gevherin âb-ı hayât itsün ebed sîr-âb
Olup zât-ı güzîni mesned-i iqbâle pîrâyê

III. RUBAİLER

Rubâ'ıyyât Der Na' t-ı Nebevî

1

1, 2 ve 4. mısra:mef' ûlü mefâ' ilü mefâ' ilü fa' ûl
3. mısra: mef' ûlü mefâ' ilü mefâ' ilün fâ'

1. Ey mihr-i saâdet eşer-i evc-i 'alâ
2. Envâr-ı zühûruñla münevver dü serâ
3. Sâyeñ yere düşmezse n'ola sultânım
4. Hırz-ı ser idüp şağlar anı ehl-i semâ

2

1. ve 4. mısra: mef' ûlü mefâ' ilün mefâ' ilün fa' ûl
2. ve 3. mısra: mef' ûlü mefâ' ilün mefâ' ilü fa' ûl

1. Ey metn-i risâletîñ şerûhı çâr kitâb
2. Levlâk beyân-ı şânıña faşl-ı hıfâb
3. Ey pâdişeh-i rüsül seniñ nâmiñadır
4. Te'lîf-i gülistân-ı cinân-ı heşt-ebvâb

3

1, 2 ve 4.mısra:mef' ûlü mefâ' ilü mefâ' ilün fâ'
3. mısra: mef' ûlü mefâ' ilün mefâ' ilü fa' ûl

1. Ey 'ilm-i ledün zâtıña lâzım haşlet
2. İlham-ı hudâ şadıña şerh-i hikmet
3. Mümkün mi cedel lisân-ı î' câzıñ ile
4. Sihr olsa degil şî'r-i 'Arabda şan' at

4

1. mısra: mef' ûlü mefâ' ilün mefâ' ilün fâ'
2. ve 4. mısra: mef' ûlü mefâ' ilü mefâ' ilün fâ'
3. mısra: mef' ûlü mefâ' ilü mefâ' ilü fâ' ûl

1. İbdâ' -ı cihâna Muşafâdır bâ' is
2. Bu hüsne hep anda ki behâdır bâ' is
3. İhsânını bildirmek için halka anı
4. Teblîg-i risâletle hudâdır bâ' is

5

- 1 ve 2. mısra: mef' ûlü mefâ' ilü mefâ' ilü fa' ûl
3. mısra: mef' ûlü mefâ' ilü mefâ' ilün fâ'
4. mısra: mef' ûlü mefâ' ilün mefâ' ilün fâ'

1. Teşrifde mi' râca eyâ şâhib-i tâc
2. Ferş itdi felek râha yedi top dîbâc
3. Göstermek için rif' at-ı câhûñ mevlâ
4. Kıldı seni pâd-şâh-ı taht-ı mi' râc

6

1. mısra: mef' ûlü mefâ' ilün mefâ' ilü fa' ûl
- 2, 3, 4. mısra: mef' ûlü mefâ' ilü mefâ' ilün fâ'

1. İstersen eger güşâyış-i kenz-i felâh
2. Şâh-ı rüsüle kıl şalavâtı miftâh
3. Bir şehdir o kim ' arşa çıkup evşâfi
4. Kürsîde aña ceş-i melâ' ik meddâh

7

- 1, 2. mısra: mef' ûlü mefâ' lün mefâ' ilü fa' ûl
 3. mısra: mef' ûlü mefâ' ilün mefâ' ilün fâ'
 4. mısra: mef' ûlü mefâ' ilü mefâ' ilü fa' ûl

1. Olduğda cihâna bi' setiñ zîb-i şımâh
2. Şît-i ferağ itdi sîne-i dehri ferâh
3. Taşdıķ idüp risâletüñ arz itdi
4. Engüşt-i şehâdetle zebân sebze vü şâh

8

1. mısra: mef' ûlü mefâ' ilü mefâ' ilü fa' ûl
 2. ve 3. mısra: mef' ûlü mefâ' ilün mefâ' ilün fâ'
 4. mısra: mef' ûlü mefâ' ilün mefâ' ilü fa' ûl

1. Mihriñ idicek maṭla' -ı hilkatde nümûd
2. Hıaḡ nûrıñı kıldı mübtedâ-yı mevcûd
3. 'Aşḡıñ idügi bilindi maṭlab el-haḡ
4. Çün kıldı ḡabîbî ḡazretiñ Rabb-i Vedûd

9

1. mısra: mef' ûlü mefâ' ilün mefâ' ilü fa' ûl
 2. mısra: mef' ûlü mefâ' ilü mefâ' ilü fa' ûl
 3 ve 4. mısra: mef' ûlü mefâ' ilün mefâ' ilün fâ'

1. Ey sâye-i câhı kâffe-i nâsa melâz
2. Her bir sözünüñ lâzımı ma' nâ-yı nefâz
3. Qıl seyr-i simâṭ-ı ni' metiñ bendeñ hem
4. Ḥavzıñdan ide dimâḡ-ı cân istilzâz

10

1. mısra: mef' ûlü mefâ' ilün mefâ' ilü fâ' ûl
2. mısra: mef' ûlü mefâ' ilü mefâ' ilü fa' ûl
3. mısra: mef' ûlü mefâ' ilün mefâ' ilü fa' ûl
4. mısra: mef' ûlü mefâ' ilün mefâ' ilün fâ'

1. Ey zerre-i hûrşîd daħi mihr ü kamer
2. Hüsnuñ gülünüñ jâleleri dürr ü güher
3. Her kim ki saña getürse bir kerre şalât
4. Hağ aña buyurduñ on mücâzât eyler

11

1. mısra: mef' ûlü mefâ' ilü mefâ' ilün fâ'
2. mısra: mef' ûlü mefâ' ilü mefâ' ilün fa'
3. mısra: mef' ûlü mefâ' ilü mefâ' ilün fa' ûl
4. mısra: mef' ûlü mefâ' ilü mefâ' ilün fâ'

1. Ey hizmet-i bâbıyla mübâhî i' zâz
2. Dergâhuña kâlâ-yı cebîn pây-endâz
3. Şâhân-ı rüsül her ne kadar â' zam ise
4. Mevlâ seni tafzîl ile kılmış mümtâz

12

1. mısra: mef' ûlü mefâ' ilü mefâ' ilü fa'
2. mısra: mef' ûlü mefâ' ilün mefâ' ilü fâ' ûl
3. mısra: mef' ûlü mefâ' ilün mefâ' ilün fâ'
4. mısra: mef' ûlü mefâ' ilü mefâ' ilü fâ' ûl

1. Eyle deheniñ pür-şeker-i şükr ü sipâs
2. Kıl ' ıtr-ı şalâtı nefha-pîrâ-yı havâs
3. Kâlâ-yı du' âyı maṭlabıñsa tervîc
4. Tamğâsını kıl taşlıye-i seyyid-i nâs

13

- 1, 2. mısra: mef' ûlü mefâ' ilü mefâ' ilü fa' ûl
 3. mısra: mef' ûlü mefâ' ilün mefâ' ilün fâ'
 4. mısra: mef' ûlü mefâ' ilü mefâ' ilü fâ' ûl

1. Hakkıñ aña kııl ni' met-i 'uzmâsını gûş
2. Eyledi kemîne tama' -ı h'ân-ı cüyûş
3. Çün menba' -ı nûr enâmîl-i feyzinden
4. İcrâ idüp i'câzı şular eyledi cûş

14

1. ve 2. mısra: mef' ûlü mefâ' ilü mefâ' ilü fa' ûl
 3. mısra: mef' ûlü mefâ' ilün mefâ' ilü fa' ûl
 4. mısra: mef' ûlü mefâ' ilü mefâ' ilün fâ'

1. Ey 'âmme-i hâlka risâlet saña hâş
2. Gerd-i kâdemiñ mâye-i iksîr-i hâlâş
3. Şayeste-i rû-mâlî-i dergâhıñ olur
4. Her kimde ki var baht u bülend-ihlâş

IV. TAHMÎSLER

1

Tahmîs-i Na' t-1 Nahîfi

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

I

1. Cebîniñ maṭla' -1 nûr-1 Hudâdır yâ Resûlallah
2. Fûru' -1 ṭal' atîñ şems-i Hudâdır yâ Resûlallah
3. Ṭulû' uñ dehrden zulmet-zedâdır yâ Resûlallah
4. Vücuđuñ şem' -i bezm-i ıstıfâdır yâ Resûlallah
5. Anıñçün ism-i pâkiñ Muştafâdır yâ Resûlallah

II

1. N'ola itsem ruḥ-ı âlûde gerdüm şevk-i luṭfiñla
2. Koyup bâb-1 niyâza râh-1 virdim şevk-i luṭfuñla
3. Ümîdim bu ki olur iksîr-i derdüm şevk-i luṭfuñla
4. Nazâr kııl dergehinde rû-yı zerdüm şevk-i luṭfuñla
5. Hızân olmuş yatur berk-i recâdır yâ Resûlallah

III

1. Sa' âdetdir kemîne bendeñ olmaḫ cümle şâhâne
2. Olur ' ayn-ı ' inâyet zıll-ı bâbîñ mihr-i raḥşâne
3. Hârîm-i pâkiñe rûmâl olunca müstemendâne
4. ' Aceb mi şevkiyle kuḥl eyler isem dîde-i câne
5. Ğubâr-ı âsitâniñ tûtiyâdır yâ Resûlallah

IV

1. Semavâtı o şeb kim eylediñ pâbûsiñâ mazhar
2. Sañâ ferş olmağıla oldu ' arşîñ çeşmi rûşen-ter
3. Bulur devlet cihân na' l-i semendiñ itse tâc-ı ser
4. Zemîn ü âsmân ḥâk-i deriñle iftiḥâr eyler
5. Kūdümüñ mefḥar-i ârz u semâdır yâ Resûlallah

V

1. alup dil zîr-bâr-ı ma^ç siyetde oldu işkeste
2. Meded gel **mumyâ**-yı luřf-ı iřsânıñla ıl beste
3. Anı derd-i ^ç alâyıdan ser-âzâd eyle peyveste
4. Terahum eyle dest-i himmetiñle eyle vâreste
5. Günüñ pâ-beste-i ayd-ı hevâdır yâ Resûlallah

VI

1. ^ç Aceb dermânedir dil mişnet-i devrî vü firatden
2. Ne tarîb ile olsun çâre-cû ol bâb-ı ^ç izzetden
3. Der-i vâlâña ref^ç -i rik^ç a-i rûy-ı zarar^ç atden
4. Nu^ç ût-ı pâkiñe şevile küstâhâne cür^ç etden
5. Murâdım hâk-pâye ilticâdır yâ Resûlallah

VII

1. Dinür mü gerd-i dergâhıñla çeşmi tâb-nâk olmuş
2. O şevile mişâl-i nař-ı pâyıñ sîne-çâk olmuş
3. şerîf kemterin de cebhe-sa-yı hâk-i pâñ olmuş
4. Ümîd-i yek-nigâhıñla der-i luřfıñda hâk olmuş
5. Naîfi bir ğarîb-i bî-nevâdır yâ Resûlallah

2

mef' ûlü fâilâtü mefâilü fâilün

I

1. Tâ pür zi-âbrû çü cevher şod zamîr-i mâ
2. Çîzî ne-bûde der nazâr-ı çeşm seyr-i mâ
3. Der yâb-ı himmet-i şeh-i tab' -ı haķîr-i mâ
4. Eflâk nîst lâyıķ-ı taķt u serîr-i mâ
5. Zîr-i ķadem sipîhr bûd yek haşîr-i mâ

II

1. Bâyed be-bezm-i rûşenem İskender-i âb-ı Hızır
2. Cem neş' e-cû-yi devletem âmed be-mülk-i dehr
3. Tâķ-ı felek be-kûh-ı şükûhem kemîne çetr
4. Tûĝ-ı şihâb u leşker-i seyyâre râ çi ķadr
5. Tâli' şeved çü kevkeb mihr-i münîr-i mâ

III

1. Teklîf-i men taķt-ı Süleymân eger konend
2. Câ mi-konem be-sâye-i ân serv-i ser-bülend
3. 'Âlem be-zîr-i hûkm-i şeh-i 'aşķem erdehend
4. Ber-mâ eger ki mülk-i cihân 'arze dâştend
5. Cüz derd i 'aşķ-ı yâr ne-şod dil-pezîr-i mâ

IV

1. Âyîne-i çü dâşte ez mihr-i men be-pîş
2. Zî bende rû-yı nâz şod ân-mâh-ı 'işve-kîş
3. Der hûsn-i 'aşķ-ı ân men ez yek-diger ki bîş
4. Der hûsn egerçi yâr ne-dâred nazîr-i hîş
5. Der mülk-i 'aşķ nîz ne-bâşed nazîr-i mâ

V

1. Ger bûde fehm-i sırr-ı hâkîkat to-râ emel
2. Bâ-hüküm râz-nâme-i dil hûb kon 'amel
3. Şâd nükte-i Şerîf peyâpey der ân maḥal
4. Ber levḥ-i pâk ṭab'-ı Selîm-est ez ezel
5. Ḥarfî ki naḡş-ı beste be-kilk-i debîr-i mâ

3

mef' ûlü fâilâtü mefâilü fâilün

I

1. Namest der-hevâ-yı cüvânân me-râ edeb
2. Mecnûn şode zi-mihr-zenî Kays râlaḡab
3. Mestem zi-bes be-'aşḡ-ı cüvânî ez ân sebeb
4. Ol rütbe mâ' il-i püserem k'eylemem ṭaleb
5. Şol ḡaḡbeniñ nâmı ola duḡter-i 'ineb

II

1. 'Âlem çü âfitâb-ı be-'aşḡem şod âşinâ
2. Ne-bûd ḡicâb mihr-i merâ perde-i ḡayâ
3. Cüz ḡ'âhîş-i vişâl çî bâşed zi-men recâ
4. Şûrîde 'âşıḡam baña şûḡ olsa dil-rubâ
5. 'Arz-ı merâma mâni' olur şîve-i edeb

III

1. Pindâred ez berây-ı ṭarab dehr-râ maḡar
2. Sâzed be-devr-i dâ' im ḡod sâḡar ez ḡamer
3. Mestâne şad-ḡayâl-i muḡâl âverd be-ser
4. İḡbâl-i çarḡı neş'e-i câvîd zânn ider
5. Sükkâmı beng-ḡâne-i câhiñ 'aceb 'aceb

IV

1. Gül-nahl-i devletî ki çü âbeş bûd kerem
2. Neşv ü nümâ-yı o koned imsâk-ı feyz-i kem
3. Ez kâd u şân dirîğ güzeştên bî-direm
4. La' net o ehl-i câha ki olmaya dem-be-dem
5. İhsânına haseb yâ ' ulüvv-i neseb sebeb

V

1. Beher muhâmmesî ki se mışra' koni mezîd
2. Elmâs-pâre şevved ez nazm-hâ pedîd
3. Hem-çün Şerîf tab' -ı to gencîst ez neşîd
4. Eyle nişâr-ı hâk-ı reh-i ehl-i dil **Hamîd**
5. Naqdîne-i ma' ârifi mevrûs u mükteseb

4

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

I

1. Kifâyet istemez bilmez edeb şannâze-i devlet
2. Arar bir nev-civân-ţâli' ' arûs-ı tâze-i devlet
3. Gelir mi biñ niyâze bir kadem neşşâze-i devlet
4. Der-i dilde ' abeş âmed-şüd-i hamyâze-i devlet
5. Olursa rû-yı bahta bâz olur dervâze-i devlet

II

1. İdince âb-yârî bâğ-ı mülke kilik seher-ârâ
2. Olur her şâh-ı nîze mive-dâr-ı kelle-i â' dâ
3. Virür rû-yı nizâma hâme hüsn-i resm-i bî-hemtâ
4. Kalemîdir çehre-perdâz-ı ' arûs-ı memleket ammâ
5. Dem-i şemşîrde hûn-ı ' adûdur gâze-i devlet

III

1. Ne dem kim nağme-i şeh-nâz-ı şevket sâz-kâr olmaz
2. Nevâ-yı râhatü'l-ervâh-ı devrân âşikâr olmaz
3. Ki bî âheng-i darb-ı feth-i teshîr-i hişâr olmaz
4. Uşûl-i çeng-i harbî olmadıkça ber-çarâr olmaz
5. Bülend olsa ne rütbe perde-i âgâze-i devlet

IV

1. Hemân kıl i' tidâli nüsha-i ahkâma ser-defter
2. Bu ma' nâda saña faşl-ı bahâr-ender sebağ-âver
3. Hevâsı gör tutar mecmu' a-ı evrâkı nerm-ter
4. Ânı vâreste-i âsîb-i dest-i rûz-gâr eyler
5. Belî târ-ı harîr-i 'adldir şîrâze-i devlet

V

1. 'Adâlet gibi bir âlet olur mı mülki ta' mîre
2. Gerek tevfiik ammâ kâr-ı şâhân-ı cihângîre
3. Dinür mi maşlahat mevķûf iken hiç sevķ-i taķdîre
4. Baķar 'âmâli hep endîşe-i yârîñ tedbîre
5. Ser-i yek-mûya gerden-dâdedir cemmâze-i devlet

VI

1. Gerek erbâb-ı devlet nîk-hû vü ħande-rû her ân
2. Nesîm-i ħulķı rû-yı ħalkı ide gül gibi ħandân
3. Nihâl-i câhın âb-ı rû-yı 'adli eyleye reyyân
4. Degil tâb-âver-i bâd semûm-ı ah-ı mażlûmân
5. Şaķınsın nîm-sebzân-ı riyâz-ı tâze-i devlet

VII

1. Görülsün bir perend-i nev-nesîc-i ħoş-ķumâş-ı ter
2. Bu sûķ içre anıñ elbet ħarîdârı zuhûr eyler
3. Şerîfâ sen hemân şâyeste-i rağbet hüner göster
4. Cihân kâlâ-yı bender-gâh-ı isti' dâdıñı añlar
5. **Münif** olsun hele peymûde-i endâze-i devlet

5

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

I

1. Felekde şevk-i devr-i sù-be-sûlar hep seniñçündür
2. Gönülde meşq-i ‘aşk-ı mâh-rûlar hep seniñçündür
3. Nesîm-âsâ zemînde reft ü revler hep seniñçündür
4. Çemende cûy-veş bu cüst-cûlar hep seniñçündür
5. Meyân-ı bûlbûlanda güft-gûlar hep seniñçündür

II

1. Hârîmiñ kaşr-ı dil âgûş-ı dîdem saña kâşâne
2. Buyur gâhîce luţf it âşinâyı meclis-i cânê
3. Zâmîrim sen bilirsin kendiñi gösterme bîgâne
4. Gel ey mest-i tegâful bir nigâh it hâl-i mestâne
5. Reh-i meyhânede bu hây u hûlar hep seniñçündür

III

1. Refû kııl çâk-ı âgûşa miyânıñ riştesinden tâ
2. Beni dest ü girîbân itme dâmânıñla gel cânâ
3. Dü çeşm-i intizârım bâzdır seyr it kenâr-âsâ
4. Ne var bir kerre meyl itseñ kenâra ey dür-i yektâ
5. Hûrûş-ı mevc mevc-i ârzûlar hep seniñçündür

IV

1. Müeşşir bir du‘â ezberledim ben ol hat-ı terden
2. Bi-hamdillah hele âsûde oldum fitne vü şerden
3. Ayırmam kayd-ı zülfüñ gibi hırz-ı cân idüp serden
4. ‘Aceb mi sâ‘id-i sîmîniñ itsem heykel-i gerden
5. Baña pür hışm u kîn olmak ‘adû hep seniñçündür

V

1. Hemân tohum-ı niyâzı kıl zemîn-i sa‘ yda ber-câ
2. Olur bârân-ı ihsân-ı Hudâ aña nemâ-bahşâ
3. Degildir bî-tesebbüb hâşılı çün ni‘ met-i dünyâ
4. Sen ey kişt-i emel neşv-i nümâdan dûrsuñ ammâ
5. Sehâb-âsâ dökülmek âbrûlar hep seniñçündür

VI

1. Gönül bezm-i mecâza başı ide seccâde-i tahkîk
2. Ola gül gibi dest-i ‘ aşka şahbâ-dâde-i tahkîk
3. Gelür elbet zuhûra neş‘ e-i âmâde-i tahkîk
4. Reg-i tâk-ı hatâdan cûşa gel ey bâde-i tahkîk
5. Kadehler şîşeler humlar sebûlar hep senin’çündür

VII

1. Niçün ey tab‘-ı şûh i‘ câze dek himmetle gitmeziñ
2. Murâd itseñ Şerîf-âsâ bu vâdîlerde n’itmeziñ
3. Sen ey hüsn-ârâ kimden ‘ aceb tahsîn işitmeziñ
4. Neden ey nazm-ı **Nâbî** tâze tâze cilve itmeziñ
5. Kalemdeñ safhaya bu ser-fürûlar hep seniñçündür

6

Ġazel-i Es‘ ad Efendi Tahmîs-i Şerîf Efendi

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

I

1. Âb-revân zann eyleme ol rû-yı nikû gösterir
2. Çifte ‘ aks itmiş hilâli şâf-ı pür cû gösterir
3. Hâş degil târ-ı şu‘ â‘-ı hüsnî çün mü gösterir
4. Rûy-ı pür tâbında cânân şanma giysû gösterir
5. Âteş-i dil-sûz-ı hüsnî dûd-ı hoş-bû gösterir

II

1. H̄asret-i keyfiyyeti maħmûr ider cām-ı Cem'i
2. Bir ħabâb ile kılar ser-mest cümle ' âlemi
3. Özge âl ile yıkar bezminde olsa Rüstem'i
4. Mest-i ser-germ itmege sâgar-küsârân-ı gamı
5. Cām-ı la' l-i dilbere tebhâle dârû gösterir

III

1. Bûy-ı sünbül hoş idüp ol zülf-i ' anber-bârda
2. Mevc-rîz oldu kenâr-ı şîşe-i ruhsârda
3. Ĥaṭ degildir işte budur çehre-i dildârda
4. Ĥâl şanma rû-nümâdır zîr-i çeşm-i yârda
5. Nâfesin âhû-yı çîn-i ħüsn dil-cû gösterir

IV

1. Ĥâl taraf-ı tâḳ-ı ebrûsunda itmiş imtizâc
2. Gûyiyâ mihr âba ħonmuş ' ıtr-ı ' anberden sirâc
3. Maḥfel-i ħüsninde tâbân ħaṭ-ı sebz âyetli tâc
4. Cüst-cû-yı Ka' be-i dîdâra yokdur ihtiyâc
5. Kıble-i tâ' at-verân-ı ' aşkı ebrû gösterir

V

1. Nükte-i ħaṭṭı Şerîfâ nazmım meşk-âsâ
2. Kilkimi vaşf-ı lebi ney-şeker eylerse n'ola
3. Bâğına bülbül iderse ħande gülden sezâ
4. Söyledir tuḫî-i mu' cîz-i gûy-ı ṭab' ım **Es' adâ**
5. Her ne dem âyîne-veş dil mâh-ı pehlû gösterir

V. TARİHLER

1

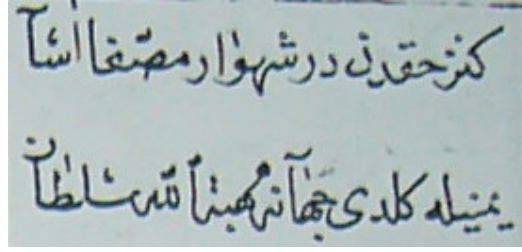
Târîh-i Vilâdet-i Hibetullah Sulţân

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (fa' lün)

1. Hâbbezâ mevsim-i nevrûz-ı meserret-^ç unvân
Aña reşk eylese şâyeste sinîn ü ezmân
2. Nice nev-rûz ^ç aceb ^ç îyd-ı sa' id-i tâli^ç
Rûşenâ nûrı ile dîde-i baht-ı devrân
3. Vaqt-i firûz dem-i feyz-i rebî^ç -i şâdî
Rû-yı ^ç âlem bu bahâre gül-i sürh-i handân
4. Didiler halk bu nevrûz-ı neşâtı göricek
Sâl-i nîkû zi bahâreş şode peydâ u ^ç ayân
5. Sa' d-ı ekber niçe olmaz bu yılın tâli^ç i kim
Geldi nev-rûzda hürşîd gibi bir sulţan
6. Nice sulţan ki odur kurre-i ^ç ayn-ı ^ç işmet
Dürret'üt-tâc-ı mübâhât-ı benât-ı şâhân
7. Gül-i pîşîn-res-i bağ-ı behişt-i devlet
Evvelîn mîve-i nahl-i çemen şevket ü şân
8. Mihr-i rahşende-i beytü 'ş-şeref-i nâz u na'îm
Dürri-i tâbende-i ^ç iffet şâdef-i kulzüm-i cân
9. Hılqati tâze nigârende-i gül hâme-i şun^ç
Tâl^ç atı zîbdih-i âyine-i behcet ü ân
10. Çatı çok pâye idi dâyeligi Nâhîd'e
Müşterî olsa tenezzül idüp ol mihr-i cihân
11. Devlet ü ^ç ismet ü iqbâl ü şeref bî-şübhe
Fıtrat-ı pâkine olmışdur anıñ çâr-erkân
12. Kim odur kevkeb-i dürrî-i sipihr-i iclâl
Ya' ni kim duhter-i sa' d-ahter-i şâh-ı devrân

13. Şeh-i şâhân-ı cihân sâye-i luğf-ı Yezdân
Mustafâ Hân şeref-i devre-i âl-i 'Oşmân
14. Öyle yektâ güher-i efser-i devletdir o kim
Çatı nâdir bulunur zâtına vaşf-ı şâyân
15. Çuğb-ı dîn şâh-ı güzîn bâ' iş-i ihyâ-yı zemîn
Nüşha-i hışn ı haşîn 'âleme ta' vîz-i amân
16. Muğyi-i şer' ü hikem 'âmir-i bünyân-ı haşem
Kâşif-i kenz-i kerem ma' den-i cûd u ihsân
17. Bu kadar kuvvet ü şevketle **Süleymân**-âsâ
Ne aceb olsa bütün 'âleme fermânı revân
18. Eylemişdir hem o bir âşaf-ı zîşânı vezîr
Kim anıñ görmedi bir mişlini şadr-ı dîvân
19. Öyle âşaf ki iki mesnede sermâye-i fağr
Birisi şadr-ı vekâlet biri şadr-ı 'irfân
20. Reşk-i fermâ-yı Felâtûn ki anıñ işrâk-ı hüküm
Mâyedir 'ağlına çün pertev-i mihr-i raşşân
21. Hâme-i lâzıme olmuş aña 'ilm ü ahlâk
Reng ü bû itmiş ise verde ne gûne süryân
22. Şahh-ı fermânı muşahhiğken emr-i 'âlem
Hüsn-i tedbîri şifâ' bahş-ı şudûr-ı erkân
23. Vaşfı mümkün değil ammâ ki du'âsı vâcib
Dâ' im itsün ânı Hağğ şadr-ı vezâretde hemân
24. Şeh-i zî-şâna vire 'ömr-i mü' ebed Mevlâ
Devletinde anıda rû-yı nizâma kıla ân
25. Rûzı firûz ola devletle çü 'îyd u nevrûz
Gecesi nûr-ı sürûr ile çü çadr-i Ramazân
26. Nice şeh-zâdeleriñ daği donanması ile
Dîdesin hağğ-ı cihânın ide rûşen Rahmân

27. Duĥter-i pād-şeh-i dehr gelüp dünyâya
Hep donandı çün anıñ şevķ-ı kudûmiyle cihân
28. Cevherî ĥarfîle târiĥ yazup ĥâme-i Şerîf
Ėıldı tezyîn bu bihîn beyti hemân şükr-künân
29. Kenz-i Ėaķ'dan dür-i şeh-vâr-ı muşaffâ-âsâ
Yümnile geldi cihâna Hibetullah Sulţân

Tarih : 1172

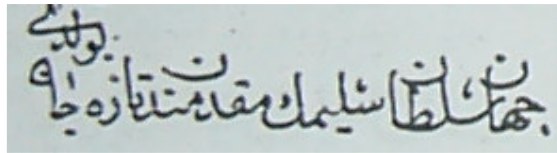
2

Târîh-i Vilâdet-i Sultan Selîm

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Bi-hamdillâh yine ‘âlem hayât-ı câvidân buldı
Riyâz-ı salţanat neşv ü nümâ-yı fâhr ü şân buldı
2. İdüp handân nesîm-i nev-bahâr-ı şevk dünyâyı
Bütün rû-yı zemîn feyz-i şafâ-yı gülistân buldı
3. Olup pîşâni-i tâli‘ de râhşân pertev-i iqbâl
Cemâl-i şâhid-i devlet kemâl-i hüsn ü ân buldı
4. Gelüp bir şâh-zâde-güne şulb-i şeh-r-yârîden
Huşûl-ı kâm ile ‘âlem ser-a-pâ tâze cân buldı
5. Hudâvend-i kerîmiñ böyle bir luţfi zuhûrından
Nühüfte ârzû-yı haţırın herkes ‘ayân buldı
6. Hilâfetle vilâyet tev‘ em olmağla du’âsında
Hemân hüsn-i kâbul âsârını şâh-ı cihân buldı
7. Şeh-i zişân cenâb-ı **Mustafâ Hân**-ı kerem-girdâr
Anı isterdi mülk ü salţanat bunca zamân buldı
8. Şu‘â‘-yı şevketinden taht-ı ‘âli-baht-ı ‘Oşmânî
Anı mihr-i cihân-efrûz u kendin asmân buldı
9. Melek-şaşlet melek-şeh-râh şer‘e dâ‘imâ sâlik
Hirâsından memâlik ser-be-ser emn ü amân buldı
10. Kadr-dân-ı hüner hem ehl-i perver-i mekremet-güster
Der-i cûdında diller bî-girân çok baħr ü kân buldı
11. Bulup rif‘at merâtib himmetiyle cümleten erkân
Nigâh-ı iltifâtından mezîd ü kadr ü şân buldı
12. Menâşib cümle bürûca münâsibdir huşûşâ kim
Nikâbet mesnedi gâyetle ehlin bî-gümân buldı

13. Cenâb-ı seyyid-i zîşân Sa' id Efendi kim haqqâ
Nazar-sencân-ı bahâ gevher-i qâdrin girân buldı
14. Metâ' -ı ' ilm ü hilmîñ biñde bir mevcûd olan cins
Cihân bender-geh-i fazlında anîñ râygân buldı
15. Hakîkât âgehân cümle fuhûl-ı kümmelin içre
Fezâ' ilde verâ' da anı mümtâz-ı cihân buldı
16. Kerem hışşışedir tab' ında eyler bî-garez ihsân
Niyâz erbâbı luğf u himmetin bî-ımtinân buldı
17. Me' âni-i medîhi olmaz istifâ belâgatle
' Aceb kim gâyet-i vaşfında imkân bu beyân buldı
18. Hemân zât-ı güzînin dâ' im itsun Haq se' âdetle
Bu devr içre anı halk-ı cihân kuşb-ı zemân buldı
19. Hudâ şeh-zâdesiyle şâh-ı ' aşrîde ide dâ' im
Ki vaqt-i hurreminde maṭlabın diller hemân buldı
20. Nice evlâd-ı emcâd ile kılsun Haq daḥi mesrûr
Ki ' âlem zâtını ecdâdına bâdî-yi şân buldı
21. Zuhûr-ı nesl-i sulṭâni sürûrıyla Şerifâ hep
Birer târif cümle zümre-i nazm-âverân buldı
22. Ziyâde bir güzel mışra' la ben de söyledim târif
Cihân Sulṭan Selîm'in maḥdeminden tâze cân buldı

Tarih : 1175

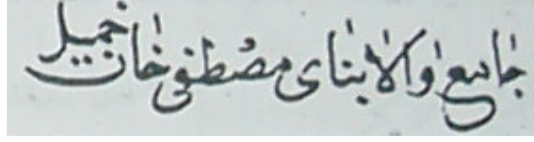
3

Târîh-i Câmi^c -i Sultân Muşafâ der Lâleli

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

1. Pâd-şâh-ı mekremet-âyin imâm-ül-müslimîn
Hâmi-yi dîn-i mübîn şâh-ı şeref-mend-i celîl
2. Muğtedâ-yı ehl-i ‘imân şehr-yâr-ı kâdr-dân
Câmi^c -i hayr-ı hasân dâdâr-ı bî-mişl ü ‘adîl
3. Zât-ı taqvä intimâ-yı meşmedet âşârınıñ
Lâzım-ı fitrîsi olmağla niçe hayr-ı cemîl
4. Kâr-bend olup hadîs-i min-nebiyillâh ile
Mescid ihyâsıyla oldu râci-i ecr-i cezîl
5. Olduğundan a‘zam-ı erkân ‘imâd-üd-dîn şalat
Eyledi mebnâ-yı hâyırâta bu âşârı delîl
6. Bir münevver câmi^c -i pâkîze bünyâd itdi kim
Nüh-ķıbâb-ı âsmân içre añâ olmaz meşîl
7. Nûrdur nâr-ı çerâğı ‘ıtr-ı şâhî revganı
Kâse-i zerrîn-i kandîlinde sünbüldeñ fetîl
8. Şöyle tâbân-ı kerâmet öyle müşrif ‘âleme
Görmeyen var ise anda Ka‘be’yi çeşm-i ‘alîl
9. Câmi^c -ü’l-hâyırât oldu bu eşer kim işte bak
Hep mağallin buldı çeşme medrese mekteb sebîl
10. Na‘t-ı şâhî vaşf-ı câmi^c ķâbil-i ifâ degil
İde ta‘rif-h‘ân hemân ed‘iye-i hayrın tevîl
11. Hıttbe-i da‘vât-ı halka nâmı ziyet-sâz olup
Ola mağfil zîb-i tûl-ı ‘ömr o sultân-ı nebîl
12. Hâk te‘âlî eylesün muhkem esâs-ı devletin
Kim mebnâ-nî-yi nizâma zâtıdur aşl-ı aşîl

13. Hıdmetiñ nazm-ı du'â hüsni nazâr çok şâhdan
Şâ' irîyyetde bızâ' in olsa da şey-i qalil
14. Bir ziyâde mu'tenâ târih söyle gel Şerif
Câmi' -i vâlâ binâ-yı Mustafâ Hân-ı Cemil

Tarih : 1177

4

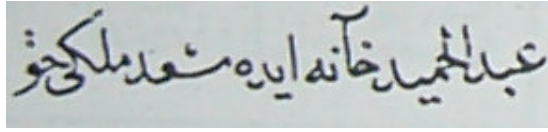
Târîh-i Cülûs-ı Hümâyûn
Berây-ı Şehenşâh-ı Cihân Sulţan ʿ Abdül-hamîd Hân

mef' ulü fâilâtü mefâilü fâilün

1. Şükr-i Hudâ ki tâli' olup mah-ı 'îd-ı baht
Tebrîke oldu salţanat ü tâc ü taht ehaķ
2. Te' şîr-i luţf-ı Haķķıla naĥs oldu ber-ţaraf
Âşar-ı şa' d-ı ĥayrile ahkâmdır nesak
3. Buţlân-ı iĥtilâlde ķalmadı iĥtilâf
Ĥükm-i nizâm-ı ' âlem olup emr-i müttefaķ
4. Olmışdı gerçi memleket âşûbile meşûb
Belki ĥarâbe ķalmış iken şöyle bir ramak
5. Taĥvîl idüp ' imâra ķarâr itdi pâ-y-i mülk
Cûyma geldi âb yine oldu şeb-i falaķ
6. Şimden girü telâfi-i mâfât vaķtidir
Menkûsdur çü râyet-i â' dâ-yı dîn ķalaķ
7. Bu ibtidâ-yı ' ahd-i se' âdet nişândır
Ey çarĥ ĥayri ĥirre-i sâl-i sürûra bak
8. İtdi cülûs hazret-i ' Abdülhamid Ĥân
Ĥayr-ül-mülûka ola sülûkında mâ-şadaķ
9. Şâh Ĥamîd ĥalk-ı meķârim sirişt kim
Vaşfi için felek olamaz bir taķaķ varaķ
10. Ĥalk-ı cihâna itmege inşâd-ı midĥatin
Ĥürşîd-i çarĥ her gören ider levĥa-sebaķ
11. Bârî bahâr-ı kâm ide eyyâm-i devletin
Her şubĥ ola şükufte gül-i baĥtı çün şafaķ

12. Â' dâ-yı dîne ânı Hudâ gâlib eyleye
Ola derinde bendesi şâhân her ferâk
13. ' Ömrin tavîl ü neslini Hâk eyleye medîd
Nazm-ı umûrda ide hem zîhnini adağ
14. Tağbilde sürûr ile dâmân-ı devletin
Târîhi tâlî' oldu dile keyf-mâ ittifak
15. Bu mısra' ı Şerîf didim tehniyetle ben
Abdülhamîd Hân'a ide şa' d mülki Hâk

Tarih : 1187

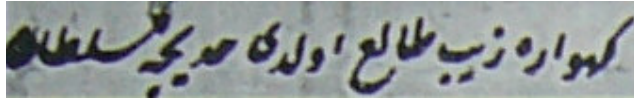
5

Târih-i Vilâdet-i Hadice Sultân

mef'ûlü fâilâtün mef'ûlü fâilâtün

1. Ey hâme ol suhen-sâz ammâ ki tâze-destân
Bülbül-veş eyle âgâz baĝ-ı merâma şâyân
2. Geldi zemân sürûra şevk ü tarab zuhûra
Bed' itdi vaşf-ı sûra Şeh-nâme-hân-ı devrân
3. Ya' ni ki sûr-ı mevlid bâ-tâli' -i müsâ' id
Za' irçe-i maķâşid vefķ-i 'atâ-yı Raĥmân
4. Esbâb-ı kâm-ı peydâ mînû nümûne dünyâ
Naķd-i şafâ-yı mahyâ cins-i feraĥ firâvân
5. Oldu 'ayân bu eyyâm zîbende gevher-i kâm
Maķşûd-ı hâşşa vü 'âm nesl-i ĥidv-i dil-şân
6. Oldu cihân ĥurrem cân buldu tâze 'âlem
Olsa 'aceb mi bu dem taşvîr-i gonce-ĥandân
7. Bu mevsim-i şitâda germî-i dil ziyâde
Bî-iĥtiyâc-ı bâde şevķiyle ĥalk şâdân
8. Dünyâ deĝer bu maţlab intâc-ı kâm ider hep
Şekl-i emel müretteb vardır delil ü bürhân
9. Şimden-girü ne derler olmaĝla zîb-i efser
Bu mülk bula zîver bâ-luţf-ı feyz-i Yezdân
10. Şâhen-şeh-i cihânîñ 'aşrında mübdel ânîñ
Ândân ĝamı zamânîñ pek çok sürûra devrân
11. Emr oldu baķ donanma tezyîn ide ser-a-pâ
Bâb-ı sarâyın ammâ zîb-i edeble erķân
12. Ĥaķķa ki şer' ü kânûn mer'î olınca efsûn
Zîynet bolur bu ĝerdûn tebrîk ider sürûşân

13. Bu ddmn-ı  al hn-vde-i me al
Buldığı bu kemli açar-ı  adl ü i sn
14. Dehriñ Şeh-i cihn İskender-i zamn
Bi-mişl ü b-medn  Abdlhamid sultn
15. Nr-ı cebni zhir  ırq-ı cemli thir
Mstecem  -i mfhir mağdm-ı cmle Őhn
16. Mahmd anda haşlet mevcd-ı lu f-i tynet
MeŐhr-ı hayr-niyyet bi-z-zt mlke Őyn
17. Her zağma rağmi Őfi hayr du ası kfi
Mfte hep telfi kılmağda ana Mennn
18. Hk  mrin ide mmtedd hem devletin m ebbed
İkbl ile meyyed fetĥ ü zaferle Ődn
19. Olsun hemiŐe mesrr  adliyle mlki ma mr
Nesliyle  eŐmi pr-nr Őehzde-gn-ı rahŐn
20. Bu demde nr-ı dde bir gncesi resde
Olduğda nev-demde grdm Őerf eln
21. Trihi byle lmi  gŐ eylesun mesmi 
Gehvre zb-i tli  oldu Hdce Sultn

Tarih : 1189

6

Târîh-i Vilâdet-i Sulţân Mehemmed ¹²⁴

feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (fa' lün)

1. H̄amdülillâh ki gül-i s̄ur-ı murâd
Ser-i kâ-m-ı dile gördüm ki resâ
2. Olmada tarḫ-ı esâs-ı muḫkem
Dilde ârâm-ı s̄ürûra ḫâlâ
3. Diller âmâde-i mihr-i dildâr
Mevsim-i vaşl su' âd ü selmâ
4. Devr ol devr ki ' âlem mesrûr
Ṭavr ol ṭavr ki dil kâ-m-revâ
5. Dem o dem râḫe-i ervâḫda dehr
Devr-i dâ' imle ola kâr-ı serâ
6. Lem' adır her der ü her rehde s̄ürûr
Her-serâ sâḫada s̄ur-ı vâlâ
7. Var müdârâ ki ṭulû' -ı mevlûd
' Âleme velvele şalarsa revâ
8. O veleddir ki mihdâke helâl
Güledir mihr ü ' utârid lâlâ
9. O veleddir o ki esrâr-ı mülûk
Ser-i ṭâli' de muḫarrerdir ânâ
10. Melik-i ' ahd melik-girdâra
O veledle kerem-âver Mevlâ
11. O melikdir o ki resm añâ kerem
Kâm ararsañ var o dergehde ara

---

¹²⁴ Târîh-i Bî-noḫta Berây-ı Vilâdet-i Sulţân Mehemmed İnşâ-şod

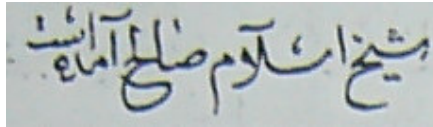
12. Odur ol dâver-i dâd-âver-i dehr
 ‘ Âlim ü ‘ âmil ü hem mülk-ârâ
13. Âdeme rûh u dil-i mülke murâd
 ‘ Âleme mihr-i germ-i kerem-‘ atâ
14. Dâverâ ekrem-i ekmel güherâ
 Olur ahrârda memlûk saña
15. Heves-i kâmla rû-mâle gelür
 Der-i vâlâña mülûk u ümerâ
16. Hele ‘ âlimlere ma‘ lûm oldur
 Emr ile ümerâ hem saña du‘ â
17. ‘ Ömr-i aţveller mu‘ ammer olasıñ
 ‘ Adl ü dâdîñla kerem-ger Dârâ
18. Râm ola emriñe tav‘ an ü kerhen
 Milel-i Rûmıla Kısra Dârâ
19. ‘ Âlem âsûde-i ‘ adl ü keremîñ
 Ola hem medh ü du‘ âda şulehâ
20. Gele her sâlde evlâd-ı kirâm
 Devha-i meliklige güller-âsâ
21. Gör kelâmım ki dürr ü gevherdir
 Hele mühmelse de mülhem ammâ
22. Olsa da sâde revâ gevher-vâr
 Sâdelik gevhere ‘ alâ ahrâ
23. Mevlide hâşıl olur ‘ ilm-i Şerîf
 Tarhla olsa dü mısra‘ da edâ
24. Sa‘ d-ı tîlî‘ le Mehemmed-ullâh
 Dâver-i dehre ola mülk-ârâ

شعرا على حمد الله
 ذاورد هره اول ملك ارا

Târîh-i Fetvâ-yı Mehemmed Sâlih Efendi

feilâtün mefâilün feilün
(fâilâtün) (fa' lün)

1. Hâbbezâ nev-bahâr-ı hândânî
Gül-i şâdî şukufte âmede-est
2. Devr-râ dehr gofte rakşân baş
‘ Âlem eknûn ‘ aceb tarab-gede est
3. İn zemân der-zemîn-i ‘ ilm ü hüner
Sebze-i i ‘ tibâr-i serzede-est
4. Feth ü teshîr hışn-ı kâm ü murâd
Bî-hilâf ü cidâl ü ‘ arbede-est
5. Sebeb in şod yekî firîde-i dehr
Revnağ-ârâ-yı sadr mi-bede-est
6. Câh-ı sâmi-yi şeyh-ü'l-islâmî
Çend bâ o refi‘ ter şode-est
7. Hüsni-ahlâk-ı ma‘nevîye-i o
Heme der sûret müşâhede-est
8. ‘ Ömr-i iqbâl-i o müebbed bâd
Ki şeri‘ at ez an müeyyede-est
9. Müfti-i müttakî ki târiheş
Şeyhü'l-islâm Şâlih amede-est

Tarih : 1171

8

Târîh-i Şeyhü 'l-islâm Çelebi-zâde Efendi

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

1. Pâd-şâh-ı heft-kişver dâver-i Dârâ gulâm
Muştafâ Hân-ı cihân-bân hüsrev-i gitî-sinân
2. Taht-ı zîb-i saltanat kânûn-nevâz-ı mekremet
Kân-ı luğf-ı merhamet deryâ-yı cûd-ı bî-girân
3. Öyle şeh-beyt-i humâyûn nazm-ı Şevketdir o kim
Kâbil-i tanzîr olmaz aña şâhân-ı cihân
4. İtdügi günden berü taht-ı hümâyûna cülus
Tâli' oldu âfitâb-ı luğf-ı Rabb-i Müste'ân
5. Ehl-perverlik olup hışşîşa-i meftûresi
Kıldı müstahdem menâşıbdâ münâsib bende-gân
6. Devletin erkân-ı zî-temkîn ile te' sîs idüp
Hep şudûrın eyledi 'âlî cenâb-ı kâmilân
7. Gülşen-i ' ilme vezân olup nesîm-i rağbeti
Gül gibi rûyî kitâbın açılıp geldi hemân
8. Şadr-ı vâlâ-yı vekâletde huşûşa eyledi
Ferd-i kâmil bir vezîr-i bî-nazîri hüküm-rân
9. Aña da bir hem-i' nân müftî-i fâzıl b'oldu kim
Âsmân-ı ' ilm ü fazla oldular çün fark-dân
10. Varıcağ anlar sipihr-i âsitân-ı devlete
Manzar-ı hûrşîdde sa' deyn ider gûyâ kırân
11. Öyle müftî-i fezâ' il-mend kim güftârına
Lazım-ı beyyindir esrâr-ı belâgatdan beyân
12. Bü'l-müessser ' Âsım İsmâ'îl Efendi kim anıñ
Hâne-dâr-ı tab' ıdır fazl u mekârim bî-gümân

13. Zihni bir âyinedir kim anda itdikce nazar
Vech-i pâk şâhid-i bîkr-i ma'ânâdır 'ayân
14. Bezm-i 'irfânda o nây-ı hoş-nevâdır kilki kim
Nâ-şinîde gûşa tahtîrât olur andan resân
15. Sebke ânı halbe-i tahtîkde bulmaz mecâl
Esb-i tab'ın itsede biñ kez Celâl-ed-dîn divân
16. Fıtq u rıtq-ı emrde tedbîri bâzû-yı metîn
'Uqde -i eşkâli halde kilki-i tibyânı benân
17. Aña şâyândır dinilmek şânî-i ibn-i Kemâl
Böyle müftî gelmedi zîrâ ki şadre ba' d-ez-ân
18. Cümle-i elkâb-ı medhiye anîñ esmâsıdır
Vaşfına gayri ne gûne lafz ile olur tûvân
19. İ' tirâf idüp kuşûr u 'acze medhinde Şerîf
Eyleme ikşâr-ı güftârı du'â it gel hemân
20. Tûl-ı 'ömr ile mu'ammer eyleyüp iqbâl ile
Hâk te'âlâ eylesün şadrında dâ'im her zemân
20. Gûş idince şadre teşrîfin didim târîhini
'İlmile 'Âsım Efendi oldu müftî-i cihân

Tarih : 1174

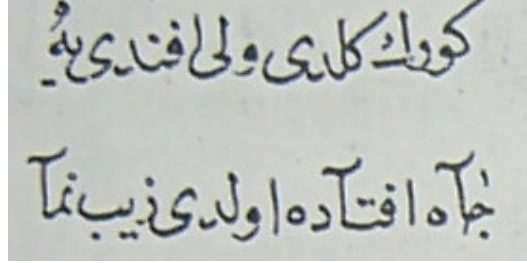
9

Târîh-i Fetvâ-yı Velîyyü'd-din Efendi

feilâtün mefâilün feilün
(fâilâtün) (fa' lün)

1. Bârek-allâh zihî hoş âvâze
Gûş-ı hûş-ı cihâna virdi safâ
2. Nağme-i tehniyet-i bulend oldı
Kıldı ' uşşâk-ı rast-gâr-nevâ
3. Rükni-i zîşâmı Veli Efendi'nin
Şadre teşrîfin itdiler inhâ
4. Hâbbezâ fâzıl-ı cihân-dîde
Çeşm-i â' yânda merdüm-i bînâ
5. Müftü-i müttakî yegâne-i dehr
Şeyh-ü 'l-islâm olursa böyle ola
6. Böyle bir zâtı intiḥâbından
Kıldılar pâd-şâha ḥalk du' â
7. Kimde var anda ki mürüvvetler
Kimde var bunca ' ilm ü fazl ü sehâ
8. Kimdir olmuş bu rütbe devletde
' İzz ü iḳbâl ü iḥtirâma sezâ
9. Gördüler kim boynca câmesidir
Pâyına geldi ḥil' at-i fetvâ
10. Hâḳ te' âlâ hemân mübârek ide
Ser-i iḳbâli ola çarḥâ resâ
11. Tâcın atdı hevâya bir dâ' î
Beyt-i târîḥin idicek imlâ

12. Ya' ni tebşîr idüp didi ki Şerîf
Haberîñ var mı müjdeler hâlâ
13. Kürk geldi Velî Efendi'ye
Câh-ı üftâde oldu zîb-nümâ

Tarih : 1177

10

Târîh-i Sadâret-i Rûm Berây-ı Mîrza-zâde Efendi

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Cenâb-ı pâd-şâh-ı heft-kişver Mustafâ Hânîñ
Hudâ 'ömrin füzûn iqbâlin itsün her dem âmâde
2. Odur ol şehr-yâr-ı mekremet-âyîn-i ced-ber-ced
Çul olmuşdur aña şâhân-ı 'âlem cümle dünyâda
3. Çadr-dândır o rütbe ehl-i perverdir ki ez-cümle
Yine bir fâzılıñ şânın bülend itdi bu esnâda
4. Ne fâzıl efzal ibn-i efzal ekmel ibn-i ekmeldir
Müreccağdır anîñ zâtı velî âbâ vü ecdâda
5. Şalup necm-i sa'îd-i zâtı pertev mesned-i Rûma
Se'âdetle çü Bercîs olmağın aḥkâmın icrâda
6. Güzellendi zamânında bilâd-ı Rûmili şimdi
Pey-â-pey cümleñiñ ḥükkâm-ı ḥüsn-i ḥâlin inhâda

7. Şerîhi menkabet kim Bû Hanîfe görse etvârın
Aña taklîde rây eylerdi halkı hazm ü ârâda
8. Temîz-i haqq u bâtılda kavî hüccetdir idrâki
‘ Âceb Bürhân-ı kâtı‘ dır kelâmı da‘ vâda
9. Siyâdet nûrı zühd işrâkı ‘ ilmiñ zîb ü ziynetle
Sezâdır zîver-i şadr olmağa şûretde ma‘ nâda
10. Hemân Allah te‘ âlâ ‘ ömr ü iqbâlin füzûn itsün
Anıñ evşâfı zâhirdir ne hâcet zıkr ü îrâda
11. Şerifâ aña lâyıq mışra‘ -ı târîh arardım ben
Görince ‘ izzile mesned-nişîn ol şadr-ı vâlâda
12. O demde gûşa geldi çâr-imâm-ı dîn dimiş târîh
Müzeyyen kıldı şadr-ı Rûmı necl-i Mîrzâ-zâde

مربی قیلدی ضد روحی نجل میرزا آزاده

Tarih : 1182

11

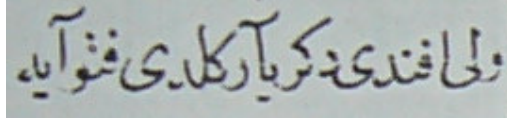
Târîh-i Fetvâ-yı Velîyü'd-din Efendi Şâniyâ

mefâilün feilâtün mefâilün feilün
(fa' lün)

1. Hezâr-ı bâr-ı şükürler cenâb-ı mevlâya
Ki rûy-ı maṭlabı gösterdi çeşm-i dünyâya
2. Bu nev-bahâr görildi güşâd-ı gönçe-i dil
Olup nümâ-yı meserret **ḳulûba** sermâye
3. Nüvîd-i berk ü nevâdır bu demde vird-i zebân
Kemâl-ı şevḳile mürġân-ı kûh u şahrâya
4. Bu demde kâm-ı muḫâl olsa da bulur imkân
Bedel ḫuşûla emel ma' nâ-yı temennâya
5. Gamiñ vücûdını hiç kimse eylemez işbât
Ḳarîn şübût-ı feraḫ ittifâḳ-ı ârâya
6. ' Aceb midir bu kadar inbisât-ı kâm ü neşât
Yine velî-ni' am oldu şadre pîrâye
7. Ebu'l-nedâ vü mekârim Veli Efendi kim
' Aṭâsına anı Ḥaḳ mazḫar itdi bî-ġâye
8. O rütbe himmet-i vâlâsı gibi câhı bülend
Hümâ cenâḫ-ı derinden niyâz ider sâye
9. Zekâsı ' ayn-ı zekâ mecdi Müşteri-âsâ
' **Uṭârid** -i ḳalemi luṭfa ḫâzır imlâya
10. Keremde fazlda ḫayrâtda ' inâyetde
Kemâli zâhir aniñ cümle-i berâyâya
11. Niġâh-ı daḫl idemez ittîlâ' ina kimse
Ne ḳâbil ola naḫar mihr-i ' âlem-ârâya
12. İder ' ukûla o taşvîr-i rû-yı râ' y-ı ḫüsn

Ne resme kâdir olur Mânî anı îfâyâ

13. Hâṭ-ı cemîl ile olduḡda kilki şafḡa ṭrâz
Bahâdır eylese elfâz-ı nâz-ı ma' nâyâ
14. Hemân du' âsını her demde vâcib eyleyelim
Medâyiḡi nice mümkin beyân ü ebnâyâ
15. Muvaffaḡ eyleye Hâḡ cümle-i umûrunda
Hemîşe himmeti ḡalkâ irişdire vâye
16. Şerîf bu sühenim dâl düşdi târiḡe
Veli Efendi dige-r-bâr geldi fetvâyâ

Tarih : 1180

Târîh-i ' Arabî Berây-ı Kitâbhâne-i Velîyü'd-dîn Efendi

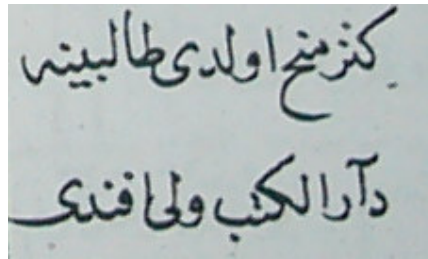
واحياء علم الدين ابني المحامد	الا ان فعل الخيرات على المقاصد
من افضل اعمال وخير القوائد	وفي حق كتب الشرح قالوا النظره
ففي الكتب ذكر من مطالب قاصد	ومن جل اسباب العلوم كتابها
فلا تشيخ مغنيه عن زوائد	بكثره افنان مزيد ثمارها
وتحريره حتم كعيد الا وآيد	ومحصول كل العلم صيد لطايب
لتحصيل علم فوق تعليم جامد	وتفضيل وقف الكتب نفعاً ثمر
جزى ربنا الساعي بلطف العوايد	فتعني لذاك الخير فضل معظم
بوقف كتاب صحف يوم المشاهد	ليرجي له ان صار ملك يميت
بدايع نظمي فيه من غير واحد	فانشدت تاريخا بيت وقديت
لا بدى ولي بالمواهب كامل	
لاحياء كتب الدين كنز المقاصد	

13

Târîh-i Türkî Berây-ı Kitâbhâne-i Velîyü'd-dîn Efendi

mef' ûlü mefâilün fe'ülün

1. Keşşâf-ı hıızâne-yi fezâ' il
Müftü-i cihân Velî Efendi
2. Şarf eyledi naḥv-ı berre cehdîn
Çok ḥayrîñ olup esâs-ı bendi
3. Maḫşûd idüp eyledi binâ bu
Dâr-ü 'l-kütüb-i cihân-pesendi
4. Tullâbe ' inâye kıldı kâfi
İḥsânı mevâidi döşendi
5. Hep buldı maḫâşıdın mufaşşal
Ehl-i hüneriñ niyâz-mendi
6. Mi' mârlıgın sezâdır itse
İbn-i Hacer ile Tâşkendi
7. Hâfız-ı kütübi olaydı Bere'is
Eyler idi kesb-i ercümendi
8. Târîh düşüp yegâne bu beyt
Dergâha sezâ kitâbelendi
9. Kenz-i menḥ oldu tâlibiñe
Dâr-ü 'l-kütüb-i Velî Efendi

Tarih : 1181

14

Târîh-i Devlethâne-i Piri-zâde ‘ Oşman Monlâ Efendi

mefâilün mefâilün feûlün

1. Hoşâ faşl-ı bahâr şevk ü şâdî
Şükufte sû-be-sû ra‘ nâ gül-i kâm
2. Sarây-ı gülşene mi‘ mâr-ı kudret
Güzel naşş ü nigâr itdi dil-ârâm
3. Zemîn idüp şafâyı resm-i şevke
Ne zibâ şûret ibrâz itdi ressâm
4. Güneş zer şemse tâğ-ı inbisâta
Şafağ bâm-ı neşâta naşş-ı gül-fâm
5. Nigâristânı her berk oldu râvî
Gülistân tâze destân itdi ifhâm
6. Dağî ferş itdi rengâreng kâlâ
Nesîc-i feyzden luğf-ı Hudâ tâm
7. Görünce bağı bu behcetle hûrşid
Hemân beyt-üş-şerefde kıldı ârâm
8. Müşerref eylesün burc-ı su‘ üdi
Bu demde âfitâb-ı ‘ ilm ü ahkâm
9. Çün âbâd eyledi bâ-yümn ü iğbâl
Sa‘ âdet-hânesin şadr-ı nikû-nâm
10. Cenâb-ı şadr-ı ‘ âlî-ğadr-i fetvâ
Güzîde necl-i müftî şeyh-ül-islâm
11. Mekârim menkâbet ‘ Oşmân Efendi
Yed-i ihsânı kân-ı luğf ü in‘âm
12. Esâs-ı ser-i zemîn tab‘ ı itkân
Nuğûş-ı beyt-i zihni nazm-ı ilhâm

13. Baqınca ol siphr-i ' ilme zerre
Faziletle olanlar hicv-i î' lâm
14. Elif eyler te' allüm istikâmet
Derinde kâmet-i sa' yın idüp lâm
15. Görürsün fehmine hayrân elinde
Kitâbı leb-güşâda şâm ile bâm
16. Fahîm-üş-şân ki öyle atlas-ı çarh
Olur aña tırâz taraf-ı ihrâm
17. İder noqşanın inhâ kilik-i maţarı
Kemâlâtın anıñ kıldıkca î' lâm
18. Sarâyında değıldir vaşfi mümkün
Nuqûşın eyleseñde hatt-vâr kâm
19. Muşavver gül gibi anda mücessem
Görür tab' ın güşâde hâş ile 'âm
20. Anıñ her cift-i tåkıdır dü-bâzû
İder es' âf-ı kâme sa' y-ı aqdâm
21. Değıl dîvârlarıda naqş-ı sünbül
Yazar her sû muţâlib nüşha-i kâm
22. İde pâyında Haq ol rükn-i dîni
Yerinde 'âlemi kıldıkca ihkâm
23. Bahâr-ı şevk ide Mevlâ zemânın
Şebi qadr ola her bir rûzı bayrâm
24. Şerîfâ kııl kitâbe bâba nazmıñ
Ki halka çeşm ü güş-ı luţf u ikrâm
25. Bu mışra' oldu bir berceste târîh
Ne vâlâ bâb-ı cûd-ı şeyh-ül-islâm

نه والاباب جو شيخ الاسلام

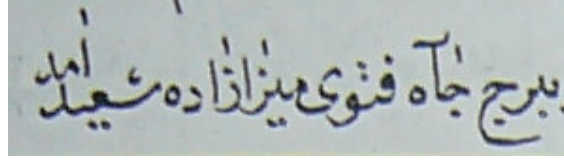
15

Târîh-i Fetvâ-yı Mirzâ-zâde Mehemed Sa' id Efendi

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Bi-ḥamdillâh peyâm-ı kâm ez baht-ı Sa' id amed
Zi-feth-i kişver ma' mül-ı ferḥunde nüvîd amed
2. Füzûd ez bes şeref-i mihr-i se' âdet-râ der-în eyyâm
Ki rûz efzûn şod iqbâl ü meserret ger mezîd âmed
3. Gamâm-ı ğam zâlâm-ı zulm ez arz u semâ ber-ḥâst
Tebâşîr-i şabâḥ-ü 'l-ḥayr-ı şâdânî pedîd âmed
4. Ez ân şod in ki mesned-gâh-ı fetvây-râ kirâmî-zat
Yegâne fâzîlî mümtâz u dâna vü reşîd âmed
5. Gül-i âlist ez gülşen-serây-ı âl-i peygamber
Zi-baḥreyn neseb hem ez ḥasb-i dürr-i ferîd âmed
6. Çü hengâm-ı bahârân-ı revnaḳî baḥşîd ' âlem-râ
Ez âşâr-ı cemîleş dehr-râ ḥüsn-i cedîd âmed
7. Muḥâsib şod çü ' adleş ez kalem cüz râstî ne-nümûd
Ruḳûm-ı irtîşâ-râ ez ḥaṭeş buṭlân resîd âmed
8. Vekîl-i ders bâbeş naşb-kerde şaḫ taḳvâ-râ
Zi-âdâb-ı ' ulûmeş pîr ü ber-nâ-müstefîd âmed
9. Zi-miftâḥ-ı ma' ânî baḥş be-her lafz-ı telhîmeş
Be-nezd-i o güşâd-ı ḳufl-ı maṭlab-râ kilîd âmed
10. Çünân rûşenger ḳudret-i şafâ midâd her laḫza
Ki ber mir' ât-i zihneş rû-yı ḫûb re' y ü dîd âmed
11. Be-ser-sebzî ilâhî ' ömr-i iḳbâleş füzûn gerdân
Mişâl-i ḫazretâ gûyed cihân nevrûz ' id âmed

12. Şerîfâ gofte-em bâ-bed' Bismillâh-ı târîfêş
Be-bürç-i câh-ı fetvâ Mîrzâ-zâde Sa'îd âmed

Tarih : 1176

Tarih-i Kazâ'-yî İstânbûl Berây-ı Neylî-zâde Efendi

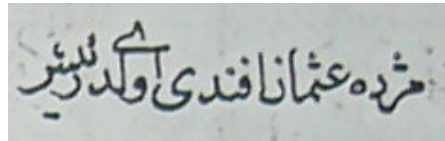
لنا و الناس بالبشرى يريد	من الله اتى فضل عزيز
ويخبران هذا اليوم سعيد	هين بالسور من يلاقى
حميد فاضل حيدر رشيد	يقول لولى الاحكام ذات
ببحر النظم والنثر الفريد	ببرج العلم والعرفا شمس
به الاباء فى الفخر تزيد	بنا هو بالاهول الناس لكر
ولكن المقام به سعيد	بفضل الجاه بما استجمعوا
لان الفضل آياه يريد	فضائله بوهب لا يكسب
وجد نصرابه العفل مجيد	الهي كن له فى الامر كله
بمنصبه بدافرح اكيد	فلما ترى ذاك البشير
فارحت ببدا الجاه قولاً	
بانت الامبول القاضى حميد	

17

Târîh-i Riyâset-i ‘Oşman Efendi

feilâtün.mefâilün.feilün
(fâilâtün) (fa‘lün)

1. Bârek-allah sipîhr-i devletde
Geldi burc-ı sa‘ âdete Bercîs
2. Bir ‘Uţârid kalem-i debîrâna
Oldu hâlâ re‘îs-i sa‘d-ı nûvîs
3. İşte ma‘mûrî-i haseb böyle
Eyler iqbâl-i şâhibin te‘sîs
4. Râstdır bu kelâm kim târi
İstikâmet ider nişâna celîs
5. Nazar-ı i‘tibâra gevheride
Hep hûlûş-ı dili ider te‘nîs
6. Kavl-i şıdk u şevâb ile el-ıhâk
Zîver-i şadr olur kitâb-ı nefîs
7. Yümn-i tevfiğ için du‘âlar idüp
Hağğa hamd ile eyleyüp tağdîs
8. Didi nâsa Şerîf târihin
Müjde ‘Oşmân Efendi oldu re‘îs

Tarih : 1175

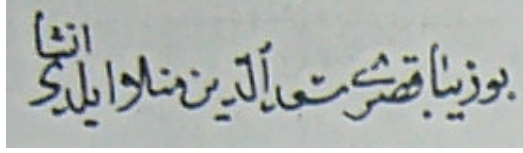
18

Târîh-i Kaşr-ı Mes'ûd-zâde Efendi

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Hoşâ nev-kaşr-ı zîbâ tarz-ı mümtâz u münevver kim
Gül-i naş-ı hevâsı ter tutar her dem bahâr-âsâ
2. Leb-i deryâda güyâ nazmdır baħr-ı basît üzre
Ya bir müfred ki cümle mevc-i deryâdır aña ma' nâ
3. Medâ-yı nazrada şol ĥadde vâşıldır ki nezzâra
Ķarîb olur ki ba' diñ lâ-tenâhîsin ide inhâ
4. Letâfet-baħşdır tâ öyle kim cây etse bir dilber
Eger bir ân dil-i şaħtın bulup bezm-i şafâ efzâ
5. Hemân eyler kenâr-ı ' âşık-ı deryâ-dile niyyet
Bu kaşrın ĥüsnüne âyînedâr olmuş görüp deryâ
6. Muħîti ' âlem-i şevĶ anda billûrîn revzenler
Safâ şaħnında tâb-ı mihr-veş hergün zemîn pîrâ
7. Muşanna' ĥurde-kârî naş-ı dîvârı temâşâsın
İder pîr-i felek baĶ ' aynın mihr ile ser tâ pâ
8. Eger bir şâ' ir anda verziş-i nazm-ı suħen kılsa
Şabâ her bir nefesde tâze bir mazmûn ider ihdâ
9. Dil-i ehl-i hevâ çün fülke lîmânında âsûde
Gülistânında bülbül râhat-ül-ervâħ ile güyâ
10. Neşât-engîz-i ĥâtırdır ki öyle nâzır oldukça
Semâdan Zühre eyler başĶa bir şevĶ-i derûn peydâ
11. Güşâyîş şöyledir kim bunda güller gibi bir demde
AçılmaĶda gönüller bil ki baħt-ı ' âşık-ı şeydâ
12. İdüp bânîsine beyt-üş-şeref bâ-ţâli' -i es' ad
Bu câyı da' imâ ma' mûr u âbâdân ide Mevlâ

13. Şerîfâ söyledim berceste bir mışra' da târîhin
Bu zîbâ kaçrı Sa' d-ed-dîn Monlâ eyledi inşâ

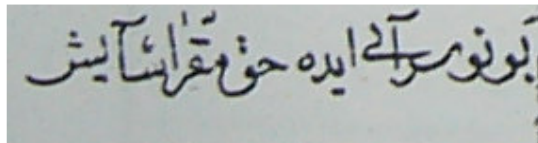

(1184)

19

Mefâilün feilâtün mefâilün feilün
(fa' lün)

1. Hoşâ sarây-ı feraḥ-zâ-yı şevḳ-efzâ kim
İder nezzâresine miḥr her seḥer ḥ'âhiş
2. Cebîn-i bâmına meh ḡirre-i şabâḥ-ül-ḥâyır
Derûnı nûr-ı meserretle bulmuş ârâyış
3. Nesîm-i kesb-i hevâya gelirde şevḳinden
Zemîn-i rûbî-i ḥidmetde rûy ider mâliş
4. İder mi âyîneye sâkinânı hîç minnet
Şafâ-yı dilden alır anda âyîne tâbiş
5. Hudâ 'imârı esâsında eyleyüp temkîn
Eşâsına ide 'izz ü sa'âdet-i âlâyış
6. Medâ-yı bâşıra 'ömr-i dırâz olup anda
İde sürûr ile şâḥib-i sarây ârâmiş
7. Şerîf ḥâyır du'â kaşd idüp didim târîḥ
Bu nev-sarâyı ide Ḥaḳḳ maḳârr-ı âsâyış

Tarih : 1185

VI. GAZELLER

İBTİDA' -I ĞAZELLİYÂT

Bed' idince suhene hâme pâkîze-edâ
Beyt-i nazma elifi eyledi miftâh-âsâ

1

mef' ûlü fâilâtü mefâilü fâilün

1. Teshîr için cihânı hep ey nâzenîn saña
Vefk-i füsûn yazdı haţ-ı anberîn saña
2. İtdi güşâde gülleri bâd-ı nevâlarıñ
Ey ' andelîb-i şûh hezâr âferîn saña
3. Şâhid yeter o pād-şâh-ı hüsn ey gönül
Da' vî-i ' aşk-ı yârda düşmez yemîn saña
4. Meyhâne-i melâhatiniñ nuql u bâdesin
Şordım dedi ki işte leb-i şekkerîn saña
5. Nâmıñ kalem ü şüheniñ şâhıdır Şerîf
Beyt-i tehallüşün ne güzel şeh-nişîn saña

2

fâilatün fâilâtün fâilatün fâilün

1. Mâh-ı mihr-alüdesiñ dil-dâde her âdem saña
Mâ' il olsa ger revâdur sevdigim ' âlem saña
2. Derdüñe vardur o gül-rûda devâ her halde
Tırma şor la' l-i dilârâdır dilâ merhem saña
3. Tâli' iñ olsa müşâ' id vaşl-ı dildâra gönül
Devr olursa mihr-âsâ râmdır her dem saña
4. Dergeh-i mevlâda um kâm-ı merâmıñ dâ' imâ
Gel heves-kâr-ı diger olma odur ekrem saña

5. Hem müvâsâ vü mihrde ehl-i vedde kâmil ol
Emr-i â' dâda müdâradır reh-i eslem saña
6. Kem himem olma keremde tavr-ı memdûhıñ odur
Hem revâ sâ' ir kemâliñde degildir kem saña
7. Kâr-ı idrâkıñ degil sâde kelâmıñda Şerîf
Kâmile ma' lûmdur her mışra' ıñ mülhem saña

3

fâilatün fâilâtün fâilatün fâilün

1. Tîre tab' ândır kılan rûşen-dilânı hoş-nümâ
Sürme-i şebdir iden çeşm-i nücûmı rûşenâ
2. Nerm olunca vâsıta zıddın iderler imtizâc
Revğan-ı kıandil ider âteşle âbı âşinâ
3. Cilve-gerdir her maħalde feyz-i Hâk tarz-ı diger
Kim bulur ħüsn-i letâfet ħâne-i dil bî-hevâ
4. ' Arz-ı cevher eyler istignâ şatup şûfi velî
Şekl-i dendân-ı tama' dır ser-be-ser delķ-i riyâ
5. Reşħ-i ebre teşne deryâda Şerîfâ bak şadef
Ehl-i rif atden olur mı mâl-dârân bî-recâ

4

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Tüvânem bâ-nevâziş şâf-kerden ħalb-i düşmen-râ
Be-şayķal sâħten mümkin şevved âyîne âhen-râ
2. Lisân-ı ħüsn-i cânân vaşf-ı ħod-râ ħûb mi-gûyed
Nevâ-yı ħande-i gül bülbülest in tâze gülşen-râ
3. Resâ bâlâ-yı ħüsn-şirâz-ı nazm-ı nev ħabâ dûzed
Ķalem zeyn reşķ hem-çün meyl bâşed çeşm-i sûzen-râ

4. Şevved ez rişte-i haţţ bûse-râ dil-beste-gi muhkem
Be-gîred behre gülçîden meger ân hâr-ı dâmen-râ
5. Dilet tâ sâf ne-bûd ‘ayb u hüsn-i hod nemidânî
Ki sûret nîst bî-âyîne rûy-i h’îş dîden-râ
6. Şerîfâ şâfi-i güher buved ârâyîş-i güher
Hulûş-ı sîne bâşed zîb-i zîver tab‘ -ı rûşen-râ

5

fâilatün fâilâtün fâilatün fâilün

1. Maţla‘ -ı rû-yı to sâzî ger çünîn âyîne-râ
Mî-konî hem-per-i to çarġ-ı berîn âyîne-râ
2. Ser-be-ser şod behr-i dîdâr-ı to çeşm-i intizâr
Ez şafâ-yı çehre-et kon kâm-bîn âyîne-râ
3. Rû-be-rû-yı o şevved âyîne-i rû-yı to çün
Mî-koned hem-çün nigâristân çîn âyîne-râ
4. Ğayr rû-yı yâr-ı bî-mâ‘ nîst her çi der dilest
Hest ma‘ nî şûret-i ân nâzenîn âyîne-râ
5. Nağş-ı hâţır-hâh ne-bûd der dil-i mâ cüz hulûş
Nîst Ğayr ez şâf-tab‘ -ı dil-nişîn âyîne-râ
6. Ez eşer şâhib-eşer peyveste mî-âyed be-yâd
Nam-ı İskender buved nağş-ı nigîn âyîne-râ
7. Feyz-i güftâr-ı to sâz u tûţî-i şîrîn-keîâm
Ger suhen gûyî zi-la‘ l-i şekkerîn âyîne-râ
8. Mî-koned dil-râ tevâzu‘ bâb-ı rif‘ at-râ küşâd
Asmân gerded nehiy ger ber-zemîn âyîne-râ
9. Mî-koned taşvîr-i nâz u şîve-i hüsnüş Şerîf
Mişl-i o ne-bûd muşavver âferîn âyîne-râ

6

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Cebîniñ ‘âlemi teşhîre vefk-i nûrdur gûyâ
Hâtiñ te‘ bîd-i câh-ı hüsniñe menşûrdur gûyâ
2. Degil tükme nümâyân lü‘ lü‘ -i terdir kenârında
O sîmîn sîne ey dil lücce-i billûrdur gûyâ
3. Olursa yek ser-i mûda hâti bî-kîl u kâl olmaz
‘ İzârı hem-kumâş-ı çîni-i fağfûrdur gûyâ
4. Çıkar mı dîdesinden hiç şeb ü rûz ‘âşıkîñ zirâ
O mâhiñ tâbeş-i hüsni gözünde nûrdur gûyâ
5. Bu hasretle ‘acebdir şekve-i hicrân nedir bilmem
Hayâl-i vuşlatıñla hâtırım mesrûrdur gûyâ
6. Hemân bir dâm-ı mâl-i kenzden yok kimise behre
Ser-i bî-mağz bezm-i kâmda tanbûrdur gûyâ
7. Şerifâ şevk-i şâdî meşreb-i pirânda efzûndur
Hevâ-yı köhnedir yine mey-i pür zûrdur gûyâ

7

fâilatün fâilâtün fâilatün fâilün

1. Vefk-i ‘ismetdir o çâr-ebrû-yı nûrânî saña
Câme-i behcet kabâ-yı pâk-dâmânî saña
2. Saña cânım dirse âdem bil hakîkatdır ânı
Ey perî virmiş Hudâ bir hüsni-rûhânî saña
3. Çeşm-i huffâş-ı heves degmez ki koymuşdur Hudâ
Şu‘ le-i mihr-i cemâliñden nigezbânı saña
4. Lafzı ma‘ nâ ma‘ nâyi lafz eylemiş i‘ câz ile
Tercemân-ı nâz iden çeşm-i sühendânı saña

5. Saña olmaz vaşf aña rûşenî-i çeşm olur
Beñzedirlerse efendim mihr-i raşşânı saña
6. Bir nigahda itmege biñ nâzı naqş üstâd-ı şun^c
Eylemiş maşşûş bunca kilik-i müjgânı saña
7. Dûrlık ihâmı var yoğsa Şerîfiñ sevdigim
Pek dimek isterdi gönli cânımıñ cânı saña

8

fâilatün fâilâtün fâilatün fâilün

1. Rûh-perver nuţkıla bir dilber-i cân âşinâ
Olsa hem-şoşbet bize ammâ ki ^c irfân âşinâ
2. Merdüm-i çeşmim hayâliyle meger üns eyleye
Ol perî peykerle güçdür olmağ insân âşinâ
3. İki yârıñ bir gönülde germ olur mı mihr hiç
Olamaz mehtâb ile şem^c-i şebistân âşinâ
4. Meclis ülfet bulur çün rişte-i gevher nizâm
Birbirine rabt-ı dille olsa yârân âşinâ
5. Ğonçe tâlib-bestedir pür hânde-i dildir müdâm
^c Aş u nûşâ olmak ister şöyle pinhân âşinâ
6. Şâf diller manzarında yâd yokdur kim olur
Hâne-i âyîne her lağza mihmân âşinâ
7. Dâm-ı ünse şayd olan âhû remân olmaz Şerîf
Sa^c y kıl ülfetle olsun çeşm-i cânân âşinâ

Görinür ma' nâ-yı zengini idince işrâb
Harf-ı bâda olan ebyât çü minâ-yı şarâb

9

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Cemâli âyetin ezber güzel tefsîr ider mehtâb
O yüzden bahş-i mihr-i dilberi tenvîr ider mehtâb
2. Şebâtın şubhe dek gör mâh-ı bedriñ fehm kı1 yârîñ
Vefâsın tâ kemâl-i hüsnde tebşîr ider mehtâb
3. İdüp şahn-ı dile baş-ı harîr-i sîm-i târ şevk
Ketân-ı hârhare maḥv ile te' sîr ider mehtâb
4. Ele âyîne-âsâ tîğ alup şad kevkeb-i ferle
Sikender-veş cihâmı sû-be-sû teşhîr ider mehtâb
5. Şerîfâ levḥ-i cûya kilik-i zerrin eşi' ayıla
O mihr-i evc-i hüsniñ sînesin taşvîr ider mehtâb

10

mefâilün feilâtün mefâilün feilün

1. Cemâl-i yâre yazup ḥaṭ-ı müşk-nâb kitâb
Ne naḫş itdi ki baḫ oldu rû-yı âb kitâb
2. Efendi deste kitâb al nikat-ı ḥaṭṭıñdan
Ko tâze fâ' ideler itsün iktisâb kitâb
3. Seniñ kim idecek inkâr âyet-i ḥaṭṭıñ
Degil Ḥudâyî iken câ-yı irtiyâb kitâb
4. Kitâb-ı rû-yı ḥaṭ-âverdeñe nazîr olmaz
Olursa da varaḫ-ı mâh u âfitâb kitâb
5. İderse def' raḫîbi ḥaṭ-ı ' izariñ ider
Hemîşe bâṭıla virmekdedir cevâb kitâb

6. Resîd itdi haţ-ı rûyı defter-i nâzı
O mâhpâre ile eyledik hesâb kitâb
7. Kelâmı lâyıq-ı taħrîr olan olur hâmuş
Görür mi eyledigin kimse hîç hıtab kitâb
8. Hıuşul-ı maţlaba ebvâba intisâb ister
İder bu ma' nâyı ezhâr bâb bâb kitâb
9. Olur cevâb yazarısa eger bu nazma Şerîf
Kelâm-ı Nev-res-i i' câz-ı intisâb kitâb

11

fâilatün fâilâtün fâilatün fâilün

1. Refte refte mî-şevved haţţ-ı leb-i dilber kitâb
Lâyık an bâşed ki kereded baħş-i in cevher kitâb
2. Nüşa-i şâfi-zamîrî râ ki ker-dem der nazâr
Men nedidem hîç der ahlâk ez in bihter kitâb
3. Cüz be-ehl-i o ne-guyed sırr-ı erbâb-ı suhen
Şod be-câ der sîne-hâ câ kerde bâşed ger kitâb
4. Pey be-maħşad key bered nâdân eger çi ser-be-ser
Câddehâ dared be-mülk-i ma' ni ez mıstar kitâb
5. Çün der ü şâni' beyân-ı 'allem-e'l-esmâ nüvişt
Yek-varak şod ger zebân şerhî buved ber-her kitâb
6. İn zemân ziyet ne-bûdî mu' teber ger ez-hüner
Höd nümâyihâ ne-kerdî bâ zûr u ziver kitâb
7. İn 'azl-râ 'arza kon mihr-i suhendânî delîl
Da' vî-i 'irfân u dâniş-râ Şerîf âver kitâb

12

mef' ûlü fâilâtü mefâilü fâilün

1. Neyl-i merâma dime ki nâ-yâbdır sebep
Âña ferâg-ı verziş-i esbâbdır sebep
2. İnkâr olunmasun hele luţf-ı mu' âlice
Zîrâ şafâya nûş-ı mey-i nâbdır sebep
3. Şâf olsa sîneler eger ülfet füzûn olur
Şoĥbet-dırâzî-i şebe mehtâbdır sebep
4. Sûlb itme ğaflet içre vukûfuñ vukû' ını
Kim ittılâ' -ı hâle gehi hâbdır sebep
5. Sa' y it ĥulûşa buĝz u muĥabbetde dime hiç
İzrâr u nef' e düşmen ü aĥbâbdır sebep
6. Devr-i felekle elbet olur ter-i leb ümîd
Taĥşîl-i âba gerdiş-i dülâbdır sebep
7. Ĥaĥĥ ĥazretî müsebbib-ü'l-esbâb iken Şerîf
Neyl-i merâma dime ki nâ-yâbdır sebep

**Bir iki gevherile nazma virince ziynet
Silk-i eş' ârda tâ eyledi ĥüsn-i ülfet**

13

mef' ûlü fâilâtü mefâilü fâilün

1. Âheste çek şarâb-ı leb-i yâri tât tüt
Ĥattı billûrsa la' liñi ĥand-ı nebât tüt
2. Al yâd-gârdır ele şâhım yamında dil
Manzûr-ı luţf-ı dest-ĥuş-ı iltifât tüt
3. Olmazsa bûse şive-i rengîn ĥaddi gör
Ezhârî bâr-ı tâze nihâl-i ĥayât tüt

4. Menşûr-ı dağ-ı ‘ aşka o şûh itmez ‘ itibâr
Bî-nağd-ı zer ne fâ‘ ide ister berât tüt
5. Ğaltân kılda kelle-i â‘ dâyı gûy-veş
Şoñra bu hâl-gehde murâd üzre at tüt
6. Medd eyledikce ‘ âleme dâ‘ ir ola yediñ
Pergâr-vâr pâyıñı vaqf-ı şebât tüt
7. Beyt-ü’z-zifâf-ı nazma getür bîkr-i ma‘ nâyı
Bir dâm kur Şerîf ğazâl-ı nikât tüt

Göster şâ ile manzûme-i vezn-i müctess
‘ Aqd-i elmâs-ı müselles gibi zann itme ‘ abes

14

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Bu ârâyîş ki var hüsnuñde simîn sinedir bâ‘ iş
Şükûh u şevket-i şâha begim gencinedir bâ‘ iş
2. Dönüp peymâneye destinde ‘ aks-i la‘ l-i nâbından
O fettân mest-i mağrûr olmağa âyinedir bâ‘ iş
3. Dile müsvedde-i meşq-i tarabdır haç-ı ruhsârîñ
Belî bâzî-i tıfla ne şeb-i âzînedir bâ‘ iş
4. İder ğâlib hevâ-yı köhne hükümün dilde tozdıkca
Ki zûr-ı neş‘ eye keyf-i mey-i dîrînedir bâ‘ iş
5. Şerîf efsûn-ı şi‘ riñ yâre ta‘ lîmiñ degildir de
Sîhr-sâz itmege ol çeşm-i gûyâyı nedir bâ‘ iş

15

mef‘ ulü fâilâtü mefâilü fâilün

1. Gülgûneden cemâliñe gelmek zıyâ ‘ abes
Mir‘ at-ı âftâba virilmek cilâ ‘ abes

2. Kesr-i dil ile 'aşqdan itme hâlâş ümîd
Mürg-i şikeste-bâle hevâ-yı rehâ 'abeş
3. Ta' yîn ile hazîne-i Hâk'dan vazîfedir
Olmaz ne rütbe bezl olunursa 'atâ 'abeş
4. Mevķûf iken irâde-i Hâkka sebep dağı
Kâm-ı derûmı ğayrdan itmek ricâ 'abeş
5. Tâ' at-perest sanma bu halk-ı zemâneyi
Zâhid tekellüf eyleme şimdi riyâ 'abeş
6. Aldanma naķş u zîbine hergiz bu 'âlemiñ
Bilmez misin sen olduğunu sîmyâ 'abeş
7. Hıket-numûne kıl suheniñ ser-be-ser Şerîf
Kim olmaya bu meşğale-i nazm tâ 'abeş

**Zülf-i dilber gibi olsa n'ola bâ-'izz ü revâc
Cîm-i fark-ı şeh-i ser-ğadd-i kavâfiye çü tâc**

16

mef' ulü mefâilü mefâilü feülün

1. La' linde idüp lezzet-i güftâr-ı temevvüc
Çün havz-ı şeker itdi leb-i yâr-ı temevvüc
2. Çıkdı yüze 'anberdir anı şanma haţ itdi
Deryâ-yı gül-âb idi o ruhsâr-ı temevvüc
3. Âĝâzeñ ile 'işve-nümâdır haţ-ı gerden
İtmez mi şabâ ile çemen-zâr-ı temevvüc
4. Fazlın dimez erbâb-ı ğıred gör kim ider mi
Pür âb ise de gevher-i şehvâr-ı temevvüc
5. Her nükte-i şîrine o leb gibi Şerîfâ
Eş' âriñ ider çün haţ-ı dildâr-ı temevvüc

**Ṭurre-i ḥâdan olur şâhid-i mıṣra‘ emlah
Ḥaṭ-ı dilber gibi ma‘ nâsım eyler efşah**

17

mefâilün feilâtün mefâilün feilün
(fa‘ lün)

1. Olınca zâviye zîb-i miyâne-i tesbîḥ
Çü şeyḥ gösterür esmâ nişâne-i tesbîḥ
2. Tamâm-ı dîde eger olmasa dil-i sâlik
Girer mi ḥalka-ı zikre çü dâne-i tesbîḥ
3. Bulınca semt-i ḥulûşı bu râh-ı pür-gülde
Gerekdir esb-i dile tâziyâne-i tesbîḥ
4. ‘ Alâka bir olıcaḳ diller ittiḥâd eyler
Delîldir aña târ-ı yegâne-i tesbîḥ
5. Bulan mekânın anıñ lâ-mekân-ı sırda bulur
Hümâ-yı ḥâle degil lâne ḥâne-i tesbîḥ
6. Şerîf şanma ki şûret virir mürâyîye
Nizâm-ı rîş-i riyâsında şâne-i tesbîḥ

**Ḥâ-yı mu‘ cemle olur rû-yı kavâfi feraḥ
Bir güzel gibi hemân kâkül ü ḥâli perdaḥ**

18

fâilatün fâilâtün fâilatün fâilün

1. Muṭrıbıñ şavt u edâ-yı naḳş-kâr u sâzı şûḥ
Cümleden mızrâb-ı dest ğamze-i ğammâzı şûḥ
2. Beyt-i ebrûsım daḥî ber-naḳş ider şehnâzda
Ġâyet ile nağme-sâz-ı ṭarab-ı perdâzı şûḥ

3. Ğonçe-i bâĝ-ı edebdir gerçi kim la' l-i lebi
Ğhande-veş ol ĝonçede pinhân şadâ-yı nâzı şûĥ
4. Çeşm-i yâre eyleme izhâr esrâr-ı zamîr
Kim olur mestâneniñ zîrâ ki ketm-i râzı şûĥ
5. Gönlümi küstâĥ iden ' arz-ı niyâza çeşmidir
Şûĥ olur elbet olan hem-şoĥbet ü dem-sâzı şûĥ
6. Resme gelmez dilde de ser-keşliginden ey Şerîf
Şöyle taşvîr-i cemâl-i şûret-i mümtâzı şûĥ

**Dil-nişîn dâl ile hep fâşıla esbâb evtâd
Olur erkânıyla ebyâtı ' arûzîñ âbâd**

19

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Hemîşe der-cihân lezzet zi-maţlab kem-hüner gired
Berây-ı yek-dü ĥarf bî-meze tûtî-i şeker gired
2. Buved maşrûf-ı luţf-ı ser-bülendân zîynet-i ĥöd-râ
Be-' âlem kist ez-ser ü ser-efrâzî şemer gired
3. Ez istignâ-yı dil bâşed tena' um şâf-ţab' ân-râ
Zi-âb-ı ĥöd buved ân behre-i ĝâv-râ güher gired
4. Pey-i taşvîr-i ĥüsn-i ân perî ber-merdüm -i çeşm
Be-dest-i ârzû dil ĥâme ez nûr-ı naţar gired
5. Koned ez-per-i to mehtâb-ı rûşen ĥâne-i dil-râ
Şerîf ân şeb ki ' âşık sîne-i o-ra bebir gired

20

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (fa' lün)

1. Hufte der-meclîs-i mey yâr ne-gûşed ki ne-şod
Fitne bîdâr be-her kâr ne-gûşed ki ne-şod
2. Mekr u ' ayyârî-i düzdân be-kemendest bulend
Zülf ber-çeşm-i füsûnkâr ne-gûşed ki ne-şod
3. Sâdegî hest be-hûrşîd-i cemâl-i to niķâb
Bî-niķâb-ı haķ-ı ruhsâr ne-gûşed ki ne-şod
4. Tâb-ı nazẓâre merâ vaķt-ı teĝâfûl bâşed
Sû-yı mârân ki yâr ne-gûşed ki ne-şod
5. Rû-yı to naķş-ı nigîn geşt be-mir' ât-ı derûn
Der-dilem şûret-i âĝyâr ne-gûşed ki ne-şod
6. Ne-şevved dîde-i dil seyr-i ķanâ' at her-giz
Rû-yı maķşûd be-dîdâr ne-gûşed ki ne-şod
7. ' Ayb-ı cûyî ki reh u resm be-dânîst Şerîf
Reviş-i tab' -ı to be-seyyâr ne-gûşed ki ne-şod

21

mefâilün mefâilün mefâilün Mefâilün

1. Sipîhr-i şevķe mihr-i tâb-verdir ħalka-i tevĥîd
Sicill-i ' aşķa mühr-i mu' teberdir ħalka-i tevĥîd
2. Anı gerdân iden şem' -i firûzân-ı muĥabbetdir
Ki fânûs-ı ħayâl-i pür-şuverdir ħalka-i tevĥîd
3. Nüfûz-ı emrine sultân-ı ' aşķıñ mülk-i ma' nâda
Meger tuĝrâ-yı menşûr-ı ķaderdir ħalka-i tevĥîd
4. Nigâh-endâz olur tâ ' âlem-i lâhûta dek zîrâ
Güşâde dîde-i ehl-i başardır ħalka-i tevĥîd

5. Mezâk-ı çâşnî-sencân vecd ü hâlde el-hâk
Mümessek bezme bir tabla şekerdir halka-i tevhid
6. Anıñla kullığa her sâlik-i âzâde bel bağlar
Miyân-ı şıdka müstaḥkem kemerdür halka-i tevhid
7. Ne ola silk-ü'l-lâl-i kâmi der-dest etse aşḥâbı
Şerîfâ subḥe-i dürr ü güherdir halka-i tevhid

22

mef' ulü fâilâtü mefâilü fâilün

1. H'âb-ı şebâne rü' yet-i rü' yet nehâr gerd
Ḥaṭṭ-ı torâ tirâş-ı nehâr-ı bahâr gerd
2. Goftem ki kuḥl-ı dîde ümîd-i men şod
Ḥaṭṭ-ı to çeşm-i nâz to-râ sürme-dâr gerd
3. Bâlid ü sebz şod rek la' let-i ḥaṭ-ı to nîst
Der cûş-ı gevher-i âb bahâr-ı to kâr gerd
4. Âb-ı ḥayât-ı la' l-i lebî cân-fezâ-yı to
Peyveste 'ömr-i Hızr-ı ḥaṭet pâ-y-dâr gerd
5. Bînem melâḥat-i to be-cem' benân hemân
Ḥüsn-i nev turfe-i memlaḥa-i âşikâr-gerd
6. Der sâye-i ḥayâl zi hecrânîyem müdâm
Dâm-ı kanâ' atem çi hümâ-yı şikâr gerd
7. Çün naḫş-ı pâ-yı ḥ'îş dü çeşm-i merâ gülî
Ez intizâr-ı vaḫf-ı ser reh-güzâr gerd
8. Bâ ḥaṭ ber-âmed-est Şerîfâ zi-şarâb-ı ḥüsn
Derdeş birün refte vü şâfeş qarâr gerd

23

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Nigâh-1 luţf key zân çeşm-i ‘ âlem-gir mî-âyed
Ki dîde merhem bih-bûd ez-şemşîr mi-âyed
2. Şeved gûyâ hıta-1 ruhsâr-1 o mazmûn-1 vuşlat-râ
Der-ân âyîne nuţk ez-tûti-i taşvîr mi-âyed
3. Hıta-1 leb âyet-i mûciz-terest ü bes be-vaşf-1 leb
Hemân cânest u der-cân-1 in-kâdr tefsîr mi-âyed
4. Be-devrân-1 ruh-1 rengîn merâ der gülşen-i ‘ âlem
Berây-1 gül zi-bûlbûl nâle bî-te‘ sîr mi-âyed
5. Meşâm-1 hasretem âmâde lîkin mest ez-bûyeş
Şabâ ez-kûy-1 cânân âyed ammâ dîr mi-âyed
6. ‘ Aceb keyfiyetî dîdem be-‘ işret-gâh-1 kûy-1 hırş
Der ân bezm ez-civân efvân tarab ez-pîr mi-âyed
7. Şerîfâ ez-garez şod bî-tehâllûf her çi benvîsî
Zi-kilk-i râst-ger dâr-1 to kâr-1 tîr mi-âyed

24

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Dilem ez-sûziş-i hâl-i ruh-1 cânâna micmer şod
Ki âhem nefha başşâ dem-be-dem çün dûd-1 ‘ anber şod
2. Egerçi ez-tırâş-1 hıta bihîn şod şafha-i rüyeş
Velîkin hüccet-i da‘ vî-i o zeyn hakk müzevver şod
3. Kücâ temyîz-i kadrem ez sebük-mağzân ‘ ayân kerd
Zi-bes mîzân-1 vaz‘ -1 merdümân nâdir berâber şod
4. Çü dîdem kerd külfet-râ nî-rezed kîmyâ-yı kâm
Çanâ‘ at-râ heves kerdem merâ âsân-1 müyesser şod

5. Nüviştem nâme ammâ dâğ-ı reşk-i nâme ber-bûdem
Hayâl ez her dü çeşmem ser zi-dü bâl-i kebûter şod
6. Şafâ-yı kalb ʿ âlem nûr-ı çeşm sîne şafâ-nîst
Şeved tâ şubh-ı rûşen dîde-i âyîne enver şod
7. Şerîfâ mülk-i hûd sâzî suhen-râ ger kemîn cünbiş
Zemîn-i şevket-âbâdî be-kilket çün musahher şod

**Tarf-ı gül-bâğ-ı suhnde görünür zâl-ı şehaz
Şâh-ı gül-nâr-ı şemer-dârdan aʿ lâ vü elezz**

25

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (faʿ lün)

1. Yârdan gelse virüp tâze haberler kâğaz
Görinür çeşmime bir şûh-ı haţ-âver kâğaz
2. Sebze-i haţ yaraşur dilber-i gendûm-gûne
Gösterir haţı şeker-reng ise hoş-ter kâğaz
3. Ele al nâme-i ʿ uşşâkına bir kez nazâr it
Reng-i rûyından ola berk-i gül-ter kâğaz
4. Haţ-ı nev-restesi eşʿârını tahrîr etsem
Harf olur mevce-i ʿ anberim aħzar kâğaz
5. Vaşf-ı laʿ liyle yazılsun ko muraşşaʿ ebyât
Görelim olduĝunu bir de mücevher kâğaz
6. İdemez şevkimi yazmaĝıla kalemeler inhâ
Nâme-i ʿ aşkı Şerîfâ oĝur ezber kâğaz

**Râ reviyî olsa eger dâ' irede ' aks eyler
Baħr-ı nazm içre dıraħşanda olup Şekl-i ter**

26

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (fa' lün)

1. Ziver-i ħûb-ruĥân Şanma hemân behcetidir
Ĥüsn-i aĥlâķ anıñ aĥsen olan Őûretidir
2. NaķŐ olınmıŐ varaķ-ı mihre ya taşvîr-i bahâr
Ya o ĥûrŐid-ruĥ u gül-bedeniñ ħal' atıdır
3. Ćunki ĥod-bînliĥiñ lâzımıdır lâf-ı Őuĥen
Söyleden tûĥıyî de kendisini rü' yetidir
4. Setr ider ĥalk hemân ĥayrı zuhûr itdiĥi dem
Micmer-âsâ oña teĥayyib anıñ ĥıdmetidir
5. Şâf dil birbirine kaşd-ı taşaddur etmez
Rû-yı âbîñ mütesâvîliĥi bak ĥaŐletidir
6. Sâde dil lek yüzini gösterir âyîne Şerîf
Şûret uğrularınıñ ' arz-ı ĥulûŐ ' âdetidir

27

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Dem-i nev-rûz irişdi başladı elhâna bûlbûller
Nevâlarla ħarab-sâz oldular devrâna bûlbûller
2. Şalar mıydı gülistân-ı cihâna böyle âvâze
Heves-kâr olmasa ' aŐķ-ı gül-i ĥandâne bûlbûller
3. Girerler kâr-zâr-ı ĥâre Őaĥn-ı bezm-i gülşende
Ururlar Rüstem-âne na' ralar mestâne bûlbûller
4. Dür olsa jâle-veş nuĥķın ķomaz Leylî-i gül gûşa
Meger Mecnûn-Şifat söyler gezer yâbâne bûlbûller

5. Şerîf olmaz egerçi güllere pervâneler bülbül
Olur şem' -i güle şeb-tâ-seher pervâne bülbüller

28

fâilatün fâilâtün fâilatün fâilün

1. ' Âşıkân der çün elif ' âlemde kıdd-i yâr bir
Râst-gûyân-ı muhabbetde olur güftâr bir
2. Müttefikdir halk egerçi maţlab ü maşsûdda
Olmaz ama kavlı u fi' l ü ' âdet ü eţvâr bir
3. Tab' ıdır hûbânın ağıâr-ı dil-âzâre kerem
Sâyesinde her gülün gör kim değıldir hâr bir
4. Olsa da biñ cevri ile yek-dil şafâdır ' âşıka
Olmasun ağıârıyla ' âlemde tek dildâr bir
5. Çok güzeller gerçi ammâ intiĥâbımda benim
Tab' ıma ġayet muvâfik şimdi ancak var bir
6. Setre besdir meclisiñ şad vaz' -ı nâ-hemvârını
Âb u cû-veş bir maĥalde nerm-i hû hem-vâr bir
7. Göre bak eyler ' aşâ tefhîm-i râh-ı müstaĥîm
Râst fıtratda olur güftâr ile girdâr bir
8. Olmadıkca tâ ne var dile kalem mülhem Şerîf
Nazm-ı Neylî ile olmaz ĥaşılı eş'âr bir

29

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Olanlar ol perîye âşinâ ünsiyyetin söyler
İdenler üns ü ülfet ĥayli insâniyyetin söyler
2. Cemâlınden açar söz açsa ġâh ol ĥod fûrûş-ı nâz
Ketûm olsa ne rütbe mâl-dârân şervetin söyler

3. O rütbe hüd pesendi cây-gîr-i tab^ç -ı merdümdür
Ki câhil ^ç aklın ehl-i ^ç ilm olan hayşiyetin söyler
4. Hıreddende bile âzâde-serlik hoş gelür halka
Cünûn erbâbını kimden sorarsañ râhatın söyler
5. Şikem-perver dem-â-dem cüst-cû-yı ta^ç m-ı şîrînde
Çanâ^ç at loğmasından seyr olanlar lezzetin söyler
6. Degil tûfî-yi dil güftâra çok mâ^ç il Şerîf ammâ
Görince dilberîñ âyîne-âsâ tal^ç âtin söyler

30

mefâilün feilâtün mefâilün feilün

1. Ne dem ki söz figân-ı ^ç andelîb-i zâra gelür
Fürûğ-ı hânde ruğ-ı verd-i tâbdâra gelür
2. Derûn-ı ^ç âşık-ı âvâre genc-i hayret olur
Lebiñden ol güher-gofte kim nişâra gelür
3. O şûhe gülşene gelmez şafâ-yı âyine bes
Gelürse sine-i pür-dâğ-ı lâlezâra gelür
4. Ne deñlü şaydı o âhû-yı nâziñ olsa muhâl
Fezâ-yı ^ç âlem-i endîşede şikâra gelür
5. Hâç-ı nev-âmede hâlet fezâ-yı vuşlatdır
Zemân-ı ^ç id güzeldir kaçan bahâra gelür
6. Olur sirişk-i meserretle hânde gülşen ü cû
O nağl-i nâz Şerîfâ ne dem kenâra gelür

31

mef^ç ûlü fâilâtü mefâilü fâilün

1. Bülbül gül-i bahâra ne dirsiñ söziñ nedir
Zahm-ı zebân-ı hâra ne dirsiñ söziñ nedir

2. ‘Âşık atarsa harf ne söz şehd-i la‘ liñe
Tûtî-i kand-h‘âra ne dirsiñ söziñ nedir
3. Şardık miyân-ı yâri nevâ-yı niyâz ile
Bu beste-i hişâra ne dirsiñ söziñ nedir
4. Zülfünde gerçi baḡs-i teselsül var ey ḡakîm
Cüz‘ -i dehân-ı yâra ne dirsiñ söziñ nedir
5. Ey Hızr ile su‘ âl iden âb-ı hayâtdan
Ḥaṭ u leb-i nigâra ne dirsiñ söziñ nedir
6. Gizli nigâh-ı dem-be-demiñden şorarsa yâr
Ol şûḡa âşikâra ne dirsiñ söziñ nedir
7. Evvel bahâr-ı kâm demekden güzel Şerîf
Ġayri ḡaṭ-ı ‘izâra ne dirsiñ söziñ nedir

32

mef‘ ulü fâilâtü mefâilü fâilün

1. La‘ liñ ne dem naġam ṭarab-âverde gösterir
Naḡş-ı hezârı berk-i gül-i terde gösterir
2. ‘Uşşâḡ-ı bî-nevâya o şehnâz iderse ġâh
Geh evc-i büselikde muḡayyerde gösterir
3. Âheng-i naḡş-ı nâz ile şeştâri ḡaṭı
Âġâze-i niyâzım içün perde gösterir
4. Berk ü nevâyı meclîs-i nâ-sâz-kâra ḡor
Devrân o sâzı bezm-i muşavverde gösterir
5. Muṭrib pür itse kâse-i ṭanbûrı bezmde
Şâḡi mey-i neşâṭımı sâġarda gösterir
6. Nây ḡalem-i hevâ-yı mezâḡ ise de Şerîf
‘Aşkıyla naġmesin yine perverde gösterir

33

fâilatün fâilâtün fâilatün fâilün

1. Dilde her lahza cemâl-i yâr kendin gösterir
Şübhesiz âyîneden didâr kendin gösterir
2. Şervetinden ser-firâz anıñ kerem eyler zuhûr
Âb-ı berk-i nañl-i terden bâr kendin gösterir
3. Pîrlikde açılır çeşm-i cihân-bîn-i hîred
Şubh olunca mihr-i pür-envâr kendin gösterir
4. Târ-ı evtâr ile muñrıb dest-gâh-ı çengde
Nağme bend olduñda nağş u kâr kendin gösterir
5. Mekk ü âl-ı hüsniyle ağıyar gelmez hâtıra
Sanma reng-i gülden ol hâr kendin gösterir
6. Mişlin eylerse taşavvur hod pesend-âne eger
Yâra çün âyîne ol ruhsâr-ı kendin gösterir
7. Beñzemez müsvedde-i zülfe o ser-i meşk-i vefâ
Mû-be-mû hüsni-i hañ-ı dildâr kendin gösterir
8. Hañ-ı nevden ziynet-i ruhsâr-ı cânân tâzedir
Nev-bahâr eyyâmıdır gülzâr kendin gösterir
9. Bâ'îş-i eş'âr hep feyz-i tabi' atdır Şerîf
Pertev-i hürşîd ile ezhâr kendin gösterir

34

mefâilün feilâtün mefâilün feilün

1. Kimiñ ki çarha uyup necm-i bahtı çüst yürür
Mişâl-i mihr felek sâ'ati dürüst yürür
2. O kerem-tâzların şahñ-ı devletiñ seyr it
Gelince vâdi-i ihsâna rahşısı süst yürür

3. Teķâddüm ile yüri râstlıgıla pâdâşe
Ki istikâmet ile baķ ‘ aşâ nuĥust yürür
4. Ricâl-i câha kerem perverân tefevvuk ider
Hümâyı görki ne şeh-bâzlardan üst yürür
5. Şerîf ĥalbe-i tanzîre iste yârânı
Semend-i ĥâme bu tâze zeminde çüst yürür

35

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

1. Biñ nümâyiş itse itmezdım nazâr maṭlûblar
Olmasa mir‘ ât-ı dilde cilve-ger maĥbûblar
2. Âfitâb ü aĥterânın iķtirânıdır hemân
Ĥüsn-i bî-mânend-i dildâra nazarla ĥûblar
3. Çeşminiñ meshûrıdır bir lahzâ içre biñ füsûn
Zülfünüñ bendindedir bir mûyıla âşûblar
4. Virmede ĥaṭ-ı ‘ izâr-ı yâr mihrinden peyâm
Gelmede gûyâ nüvîd-i sûr ile mektûblar
5. Gül gibi olmaz yerin pirâhen ü destârde
İtse de çün lâle ser-defter seni üslûblar
6. Ĥaşmete gâyet Şerîfâ pâk lâzımdır cevâb
Ĥıl zemîn-i nazımda bir ĥoşca refı ü rûblar

36

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

1. Ĥaddiñ üstâd-ı ĥırâm-ı serv-i ĥoş-endâmdır
Câm-ı la‘ liñ neş‘ e-âmûz-ı mey-i gül-fâmıdır
2. Oldu ĥaṭın rû-nümâ ey ṭıfl-ı bâzî-gûş-ı nâz
Câme-hâb-ı vaşla gel şimdengirü aĥşamdır

3. Geldi faşl-ı nev-behâr oldu müsâ^ç id rûz-gâr
Zevrağ-ı şahbâyı kullan sâkiyâ eyyâmıdır
4. Luţfi ancağ çeşm-gâhınca nigâh-ı nerm ider
Merhem-i zağm-ı derûna revğan-ı bādâmdır
5. Nağş-ı bûseyle eşer lâzım leb-i rengînine
Faşş-ı la^ç l-i yâr zîrâ kim sezâ-yı nâmdır
6. Bâde-i nazm-ı teriñ meşrebcedir gâyet Şerîf
^ç Anber-i ta^ç biriñe var ise bir söz hâmdır

37

mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

1. Nişâb-ı iktisâb-ı devlet-i dünya kanâ^ç atdır
Medâr-ı şan^ç at-ı iksir-i istignâ kanâ^ç atdır
2. Meger genc-i kanâ^ç at ola vâfi harc-ı âmâle
Denilmiştir ki zîrâ kenz-i lâ-yefnâ kanâ^ç atdır
3. Olur mı bî-niyâz olmak gibi şîrîn bir ni^ç met
Âniñçun lezzet-i maţlûbdan ihlâ kanâ^ç atdır
4. Hümârîñ kârı olmaz bezm-i hursendânda kim anda
Neşât-ı dâ^ç im-i bî-minnet-i şahbâ kanâ^ç atdır
5. Kılup sîr-âb-ı âb-ı rûyı her dem şâf tab^ç ânı
^ç Azîz iden mişâl-i gevher-i yektâ kanâ^ç atdır
6. Bulur mı kimse kâni^ç olmadıkca vüs^ç at-i meşreb
Kıyâs it kim heves bir cûydur deryâ kanâ^ç atdır
7. Kanâ^ç at nağdini sermâye-i kesb-i merâm eyle
Şerîf erzân iden her maţlabı zîrâ kanâ^ç atdır

38

mef' ûlü fâilâtü mefâilü fâilün

1. Fenn-i derûnî olsa da insân oğur yazar
Fehm itmez ânı şâf-zamîrân oğur yazar
2. İdrâke zevkîn ebced-i ' aşkıñ mişâl-i Qays
Riştö varır çü tıfl-ı debistân oğur yazar
3. Eyler ser-veş yek biñ â' mâli hıfz u kayd
Her emri çünki kâtib-i dîvân oğur yazar
4. Tecvîz iderse de hele tahtîr-i nâmeyi
Da' vet iden o meh-veşi pinhân oğur yazar
5. Ey tâlib-i muhabbet eger fehm ider isen
Esrâr-ı hüsni gamze ü müjgân oğur yazar
6. Meşk-i vefâya hâce-i hüsni sebak virür
Geldikde haç-ı rûyü cüvânân oğur yazar
7. Görse hemân Şerîf bu nazmı cevâbını
Behcet Efendi gibi sühendân oğur yazar

39

mefâilün feilâtün mefâilün feilün

1. Ruñıñ ki ravza-yı gülşen-nümâ-yı deryâdır
Hañıñ hadîka-yı ser-sebz-i pâ-yı deryâdır
2. Virür nevâ ü nağam mâye-i hevâya hurdeş
Belî nesîm-i şabâ mûcizâ-yı deryâdır
3. Kef-i ümîdi olur gâh pür gehî hâlî
Çü båd-bân oña serdir hevâ-yı deryâdır
4. Halîde olmaya bir hârı pâye deşt-i şafâ
Cihânda var ise ancağ fezâ-yı deryâdır

5. Bu rütbe da' vî neş' e-i piyâlede sâki
Hâbâb içinde meger iddi' â-yı deryâdır
6. Şerîf beytleri bu zemîn-i nazm-ı terîñ
Hemân nişîmen sâhil-serây-ı deryâdır

40

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. N'ola peymânedden olsa ruḡ-ı dildâr-ı rengîn-ter
Olmca mâşıta ter-dest olur ruḡsâr-ı rengîn-ter
2. Ziyâde hoş-nümâdır ḡsñ çeşm-i ehl-i sevdâda
Hevâ-yı sünbülîde gösterir ezhâr-ı rengîn-ter
3. İder mi ḡilye-i nigân eşer bed ṭab' a şoḡbetle
Hemîşe ülfet eyler gülle olmaz ḡâr-ı rengîn-ter
4. ḡaṭ-ı nev-restesi zîbâ-ter eyler ḡsñ-i ruḡsârın
Bahârın âb ü tâbından olur gülzâr-ı rengîn-ter

41

mefâilün feilâtün mefâilün feilün

1. Baḡup cemâliñe ḡûrşîd fikr-i tâb çeker
ḡayâl-i 'ârız-ı âlîñla gül hicâb çeker
2. Olursa sûzişine girye n'ola âb-ı ḡayât
Ki çeşm-i 'âşık o câh-ı zeḡandan âb çeker
3. Görince şermle 'uşşâḡımı degil ḡûyrîz
O bî-heşş-âne meger sepmege gül-âb çeker
4. Felekde mihr degil kâtib-i ḡader her rûz
Nişândır ki yazup emir inḡılâb çeker
5. 'Aceb müsvedde-i nüshâ-i hevâdiş-i şeb
Ṭılâsm aḡter ider cedvelin şihâb çeker

6. Ne şevk şâhibi bir sîne-şâf' aşıktır
Kenâre ol yüzi hûrşîdi mâh-tâb çeker
7. Pür oldu mâ' nâ-yı rengîn ile bu nazm-ı terim
Şerîf alan eline sâgar şarâb çeker

42

mef' ûlü fâilâtü mefâilü fâilün

1. Zevk-i cihân mestî-i ğaflet degil midir
Ġaflet nizâm-ı meclis-i hikmet degil midir
2. Hengâm-ı âb ü tâb-ı hevâ-yı şebâbda
Her hânde bir bahâr-ı meserret degil midir
3. Mehtâb-ı dey gibi hele pîrâna şevk-ı mey
Lâyık o demde nûr-ı 'ibâdet degil midir
4. Ma' nâsı iltizâz ise mâl ü menâl ile
Devlet didikleri dahî şihhat degil midir
5. Gâyetde kesimhar ise de vâcibü 'l-nazar
Bu çarsûda kâle-i 'ibret degil midir
6. La' l-i lebûn letâfet-i lezzetle gûyiyâ
Bu gevher içre kân-ı melâhat degil midir
7. Kâmil iki zarîf ü kitâb ile ey Şerîf
Maḡlab hemân kenârda şöhet degil midir

43

mef' ûlü fâilâtü mefâilü fâilün

1. Mutrib nedem alup eline sâzı söyledir
'Uşşâk hep nühüfte olan râzı söyledir
2. Ketm eyleseñde hâl-i dili sen ne fâ' ide
Ol şâh-ı hüsn ğamze-i gammâzı söyledir

3. Kûyında eyleyen dili zevk-i hevâsıdır
Zîrâ hezârı lezzet-i âvâzı söylerdir
4. Te' sîr-i hark ' âde-i hüsn ü cemâlidir
Kim sürme çeşm-i dilbere i' câzı söylerdir
5. Yâriñ girer derûnına şeytân gibi rakîb
N'eylerse eyler ol büt-i şannâzı söylerdir
6. Bir lahza çeşmin etse eger ' işveden hamûş
Mecbûr idüp niyâza hemân nâzı söylerdir
7. ' Arz eyle kand-i nazmıñı kim **Fıtnat'a** Şerif
Tûfî gibi o zezeme-perdâzı söylerdir

44

mef' ulü fâilâtü mefâilü fâilün

1. Sûz-ı lebûñle dilde anıñ kim dü dâğı var
Bezminde her gice iki rûşen çerâğı var
2. ' Aşkıyla dilde ünsine bak çeşm-i dilberîn
Seyr it künâm-ı şırde âhû yatağı var
3. Kem-yâb-ı kâm-yâbı yine pür şitâb ü şevk
Bu deşt-i hayretiñ katı çok kısrâğı var
4. Bir neş' e-mend-i câm-ı muhabbet görülmüyor
Gûyâ bu devrde mey-i ' aşkıñ yasâğı var
5. Ma' nâya bağ ki dâ' im olur hüsnî seyr tek
Şûrî olan melâhatiñ elbette çâğı var
6. Üstâd-ı şun' ' ilm-i nazardan sebağ verir
Her nev-bahârda yeni te' lîf bâğı var
7. Şâyân-ı i' tibâr-ı hevâkın o kim Şerîf
Bî-' ayb mu çü çinî söziñ anda şâğı var

45

mefâilün feilâtün mefâilün feilün

1. Göñül kitâb-ı hañından neler bulur çıkarır
Bedî^ç şan^ç atın ehl-i nażar bulur çıkarır
2. O la^ç l-i leb-i güzeli söyleden niyâzı ile
Tılsım açup hele dürr ü güher bulur çıkarır
3. Tıyan işâret-i ebrûñı beyt-i muğlağdan
Nühüfte nükte-i bârık-i ter bulur çıkarır
4. Cihânda mâlik-i iksîr o kimsedir ki hemân
Şalınca ceybine el sîm ü zer bulur çıkarır
5. Esir-i nefsini tâ dâr-ı harb-ı ^ç işyândan
Cihâd-ı ekbere ^ç azm iden er bulur çıkarır
6. Bu huşk-sâl-i hünerde zemîn-i tâzede tab^ç
Şerîf sebze-i eş^ç âr-ı ter bulur çıkarır

46

mef' ülü fâilâtü mefâilü fâilün

1. Piriñ ^ç aşâ ile yed-i hırşı dirâz olur
^ç Aynıñla dîde-i hevesi çâr-bâz olur
2. Şaykaldır iden âyîne-i şâf âheni
Her saht tab^ç a ^ç âkil olan dil-nevâz olur
3. Şadr ile ^ç ittîlâ idemez ancak ehl-i câh
Bâlâ-yı dest-i cûdı kadar ser-firâz olur
4. Göstermek ile dest-i tehî kâr ider du^ç â
Ezhâr-ı ^ç acz-i bâ^ç iş-i zûr-ı niyâz olur
5. Hem-destî-i mülâyime muhtâcdır dürüş
İbrişim-i zih ile kemân-kâr-ı sâz olur

6. Sen bildiğın vaz' ı da degildir lisân-ı ' aşk
Eylersen iddi' â-yı haqîkat mecâz olur
7. Bu reng ü tâb-ı keyf-i mey-i hüsın iken Şerif
Dilber dinür mi böyle n' içün mest-i nâz olur

47

mef' ulü fâilâtü mefâilü fâilün

1. Çeşmün şikâr-ı dilde ' aceb şâh-bâzdır
Bir lahza içre ' âlemi şayd itse azdır
2. Gâmzeñ zebân-dırâzlığı terk ider mi hiç
Çeşmün aña baxınca yine dil-nevâzdır
3. Ser-tâbe-pâ o kâmet-i bâlâya bir nigâh
' Aynımda kâm-bînî-yi ' ömr-i dirâzdır
4. Biñ ' işve ile olsa n' ola vâhidiñ âlef
Hem çün elif niğâl-i kadiñ ser-firâzdır
5. Bir vaz' ı var mı ki ola becâ dûstlarda
Zannımda şimdi lafz-ı haqîkat mecâzdır
6. İsm-i Kerîmi hâdî-i reh bilmişiz Şerif
Zikr-i tarîkimiz bizim ancak niyâzdır

48

mef' ulü mefâilün feülün

1. H' âb olsa dahî vişâl-i dilber
Çeşmimde uçar hayâl-i dilber
2. Manend-i elif miyân-ı cânda
Cây eyledi yâl ü bâl-i dilber
3. Târ-ı nıgehim zih itdi beste
Ebrû-yı kemân mişâl-i dilber

4. Gösterdi henüz sebze ‘ anber
Zann eyleme haṭṭ ü hâl-i dilber
5. Bî-mâ‘ nâ revâ mı lafz-ı taze
Lâzım hüner ü kemâl-i dilber
6. Alsun ele luṭf idüp sezâdır
Mir‘ ât-ı dile cemâl-i dilber
7. Nev maḥzar haṭṭıdır Şerîfâ
Hep şâhid-i hüsn-i hâl-i dilber

49

mefâilün feilâtün mefâilün feilün

1. Tamâm-ı şîve-i ḳadd haṭ-ı yâra râst gelür
Hırâmı gül-bün-i nâzın bahâra râst gelür
2. Boyınca câme saña bu girişme-i mevzûn
O kâle-ḳad ki ey mâh-pâre râst gelür
3. Mişâl-ı gerd-i reh eyler raḳşa ḳıyâm hemân
Fütâdeler ne dem ol şeh-süvâre râst gelür
4. Hemîşe zemzemesi bûselikden ayrılmaz
Ne dem ney ol leb-i şeker-nisâre râst gelür
5. Çeker hilâfa bilür toḡrı yoldan olanımız
Kaçan kim ehl-i ṭama‘ bir şikâre râst gelür
6. Misâl-i himmet-i ehl-i kerâmet eyler eşer
O va‘ d-ı luṭf ki şıdḳ-ı kibâre râst gelür
7. ‘Azîzdir ḳatı mânend-i nâ‘ il-i iksîr
Şerîf ehl-i hünerden yesâre râst gelür

50

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (fa' lün)

1. Hâme kim nazm ide dendânîni gevher söyler
Hâl-i müşkîniñi vaşf eylese ' anber söyler
2. Görmeyen nüşha-i haţtıñ söz açar sineñden
Hâşılı ehl-i nazâr olmayan ezber söyler
3. Leb-i cânân ile cân şoĥbetin it tırma müdâm
Düşmesün çeşmine söz kim fitn-âver söyler
4. Şânki bir tûti-i hoş-lehce şeker-hâlık ider
Ne dem işkeste zebân ile o dilber söyler
5. Hüsn ü ân dersini fehm ile lisân-ı dilden
Ehl-i işrâk o mebhâşde münevver söyler
6. Nükte-i tâze bulur haţtıñı gördükde Şerîf
Lebleriñ üstine bir nev ğazel-i ter söyler

51

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

1. Nûr-ı çeşmidir cihânîñ hüsn-i ' âlem-gir-i yâr
Rûşen eyler cümle halkıñ dîdesin hürşîd-vâr
2. Bir temâşâ-gehde seyr itdim gönül virdim aña
' Âşık-ı taşvîre döndüm bî-ĥaber benden nigâr
3. Eyledim zûr-ı kemend-i âhıla ol mâhı cezb
Şâh-râh oldu aña medd-i nigâh-ı intizâr
4. Hıaţ dahî luţf-ı digerdir ber-kemâl olsa cemâl
Gül olur tâb-ı tarâvet bulsa efzûn ' ıtr-vâr
5. Yâr ider elbet teveccüh eylesen ' arz-ı hulûş
Tâzeler mir' âte bakmaĥda olur bî-iĥtiyâr

6. Nazma beste güfte-i hüsn ü muhabbet hep Şerîf
Güft-gû-yı dilberân mevzûn olursa vechi-vâr

52

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

1. Ebruvân ser-nâmede bir maṭla^ç-ı zîbâsıdır
Çeşminiñ gûyâ kelâmı Nergisî inşâsıdır
2. Kâküli müsvedde-i ṭul-ı emeldir ^ç âşıka
Hâşıl-ı ^ç ömr-i dirâzı kâmet-i bâlâsıdır
3. Rûyı ol mir^ç ât-i tâbândır kenârında anıñ
Ḥaṭṭ-ı leb bir ṭûṭî-i taşvîr-i şekker-ḥâsıdır
4. Ma^ç deninden rû-nümadır câmesinde tügmeler
Sîne-i âyîne timşâl-i gümüş şahrâsıdır
5. Şöyle ser-tâ-pâ der-ağûş itdi çeşmim yâri kim
Kâle-i nûr-ı nigeḥ dûşındaki dîbâsıdır
6. Ḥayra eylerdi ruḥı evvel nigâhım şimdicek
Tûtyâ-yı çeşm-i cânım ḥaṭṭ-ı tâb-efzâsıdır
7. Remz-idi cümle lisân-ı gamze-i cânân Şerîf
Ḥaṭṭınıñ şimdi beyânı hep anıñ ma^ç nâsıdır

53

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (fa^ç lün)

1. Hele bir kerre gör ol şûḥı ne çâr-ebrûdur
Şimdi vaşfında anıñ hüsnî rubâ^ç î- gûdur
2. Gül müdür mül mü ^ç aceb neş^ç e mi hüsn ü âni
Çanamaz dil der isem daḥi bir içim şudur
3. Seni sünbüllerin öpsün degemem ben gül ile
Ruḥ-ı rengîniñ egerçi gül-i şeftâlûdur

4. Nazar it haţtıla ruhsârına bir gülşende
Hârı sünbülde ola var ise bir gül budur
5. Câdû-yı şîr-i şikâr-ı dil-i ' uşşâkı iken
Çeşm-i efsûn-geriniñ nâmı yine âhûdur
6. Eylemez meyl-i kenâr aşlı o meh şehridir
Bezme gelmez giceler mihr-i dıraşşân odur
7. Her nefes cilve ider yâr zamîrimde Şerîf
Mutrıbıñ hey heyi kalbimde benim hû hûdur

54

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

1. Kıldı pâ-y-endâz-ı gülşen sâki gülden kâleler
Şevk-ı rûyınla çirâgân itdi dâğın lâleler
2. Nağme-i tanbûr-ı naşş-ı beste ber-evtâdır
Sîne-i pür-sûzdan ister ney-âsâ nâleler
3. Görmedim ben âb-ı gevherde dime hergiz habâb
La' l-i sîrâbında seyr itdikce ki ben hâleler
4. Ülfet itmişken hevâ-yı gülle gülşende seher
Âfitâb-ı rû-yı dildâra kapıldı jâleler
5. Binse dullâba o nûr-ı dîde-i cân rûz-ı ' id
Çeşm-i mihrî hayre eyler şûle-i cevvaler
6. Sa' ddır eyyâm-ı ' aşkı kim meh-i rûyı Şerîf
Kıldı peydâ haţ degil zıll-ı hümâdan hâleler

55

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

1. Gerçi her bir dilberinî tarz-ı cemâli başkadır
Zîb-i hüsn-i yâriminî ammâ ki hâli başkadır

2. Nüşha-i haţından itmiş bir lisân-ı tâze ahd
Ġamze-i gûyâsınıñ şimdi maķâli başķadır
3. Şayılır her haftede rûz-ı tırâş eyyâm-ı beyz
Mâh-ı hûsn-i dilberin bedr ü kemâli başķadır
4. Fikr-i aġyâr ile hicr-i yârdan eyemen hele
‘ Âşık-ı haşret-keşin zevk-i hayâli başķadır
5. Anda erbâb-ı nazâr bir ma‘nâ-yı zevķi bulur
Beyt-i ebrûdan haţ-ı la‘liñ me‘âli başķadır
6. Resm-i haţın añlıyanlar fehmi der hûsnün Şerîf
Yârimiñ el-haķ benim naķş-ı cemâli başķadır

56

mefâilün feilâtün mefâilün feilün

1. Taķılsa târ-ı nigeħ ķavs-i ebrûvân ķurılır
Tehem-ten olsada müjġânı tîrine urılır
2. Girerse destine bir nev-civân ‘aşâlık ider
Bu râh-ı ‘aşķda zan itme ki pîr-i dil yorılır
3. Dimişler âb-ı hayâtın mefâdı ‘ömr-i ebed
Bu ma‘nâ Hızır-ı haţ-ı la‘l-i yârdan şorılır
4. Bulınca sa‘y-ı sükûn rû-nümâ olur maţlab
Kabûl-ı naķş ider âb-ı revân ne dem tûrılır
5. ‘Adûya ol yed-i ‘ulyâ-yı luţf ile ġâlib
Aña ‘atâ ile yek-ķabze penķesi burılır
6. Hevâ-yı germ-ter-i ‘aşķ mihr-i rû yâ neden
Şerîf serv-ķadi sâyesinde dil ķavrılır

57

mefâilün feilâtün mefâilün feilün

1. Çemende şanma güşâyış hemân bahâr iledir
O inbisât-ı hevâ-yı kudûm-ı yâr iledir
2. Şabâya bû-yı nigârı götürme ğayri derim
Mücâdelem benim ey dil o yâd-gâr iledir
3. Geçerken oğşadı ruhsâr-ı yârı berk-i çenâr
Bu kâm girse dahî deste rûz-gâr iledir
4. Şafâ-yı ʿ ayşıda bir yâr-ı şûh ile bulurım
Neşât var ise devrânda gam-güsâr iledir
5. Tecâvüz eyleme ser-ḥadd-i hüsni ʿ âşık iseñ
Ḥudûd o mülke hemân bûse vü kenâr iledir
6. ʿ Aceb midir hele eyyâmı keşti-i dehrîñ
Muvâfık anda hevâ ʿ ömr-i hoş-güzâr iledir
7. Ziyânı kâsid ü sûdı hemîşe râyic olur
O kesb ü kâr ki mizân-ı iʿ tibâr iledir
8. Füsûn-ı ʿ işve bilürse eger Şerîf güzel
Cihânı kıldığı teşhîr bu medâr iledir

58

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

1. Şanma âğûşımdan endâm-ı dilârâ kırtulur
Bend bitmeden nice mısraʿ -ı bâlâ kırtulur
2. Himmetin ʿ âlî kılan görmez cefâ-yı rûzgâr
Ser çeküp dest-i ḥazândan serv-i raʿ nâ kırtulur
3. Cilve-gâh-ı baht hem-vâr ise âsândır şikâr
Az olur şayyâd elinden şayd-ı şahrâ kırtulur

4. Sihr ile bağlar gözi gönli ‘ aceb mekkâredir
Hıbb-ı dünyâdan ne a‘ mâ vü ne bînâ kırtulur
5. Rağbete şâyeste maḫlab terk-i maḫlabdır deyüp
Kıyd-ı minnetden ser-i âzâd-ı dâna kırtulur
6. Hâme üstâd-ı kemend-endâz-ı nazm iken Şerîf
Destimizden ya kaçan âhû-yı ma‘ nâ kırtulur

59

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (fa’lün)

1. Ruḫ-ı rengînine ḫaḫ gerçi ki becâ gibidir
Bâğda sâye-i berk-i gül-i ra‘ nâ gibidir
2. ‘ İşve-i çeşm ü dehenden ki ‘ ibâretdir ḫüsn
Nuḫk-ı şîrîn nigeḫ-i nâz aña ma‘ nâ gibidir
3. Cilve-i ḫüsne maḫaldır nice ḫâlî bulmur
Dil ki her şûret-i zîbâya heyûlâ gibidir
4. ḫüsn kim câme-i fâḫirden ide istimdâd
Nazarımda o hemân şûret-i dîbâ gibidir
5. Çâşnî-i şeker ü bû-yı gül olmaz mülde
Göremem la‘ line der-hûr yine şahbâ gibidir
6. Sûk-ı kıannâdde gördüm arar ağızı ḫaḫın
O ḫaḫı sebzi ki ḫûḫî-i şeker-ḫâ gibidir
7. Diñlemem bülbül-i gûyendeyi ben vaḫt-i sürûd
Dehen-i yâr Şerîfâ gül-i gûyâ gibidir

Ḥarf-i zâ zîb olıcaḡ mıṣra‘a bâ ‘işve ü nâz
Ṭaḡınur ḡanceri cevherli o şûḡ-ı mümtâz

60

mef‘ûlü fâilâtü mefâilü fâilün

1. Ğamzeñ olurdı ‘âşıkâ gâhıce dil-nevâz
Her laḡza çeşmiñ olmasa teklif-i sâz-ı nâz
2. Biñ dil fütâde dâmen-i yek-mû-yı zülfine
Bir nîm-i nâz-ı ġamzeñe dil-dâde şad niyâz
3. Pûyende şîr gibi dil âhû-yı çeşmiñe
Çeşmiñ süzülmede dili şayda çü şâh-bâz
4. Ma‘şûḡı ḡ‘âb-ı nâzdan açmaz yine gözin
Baḡ ‘âşıkıñ niyâz ile çeşmi hemîşe bâz
5. Şîrîn lebûñ Şerîf iderdiñ süvâr anıñ
Gülgûn-ı bâde eylese meydânda terk-i nâz

61

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

1. Bâde-i ‘aşka ezel meyhâne olmışlardanız
Şoñra bezm-i hûşa biz peymâne olmışlardanız
2. Şimdi hep zencîr-i ‘aḡla bestedir refâtımız
‘Âlem-i ervâḡda divâne olmışlardanız
3. Bezmimizden görsün âyîn-i şafâyı ehl-i zevḡ
Kûşe-i meyhânedede şeyḡ-âne olmışlardanız
4. Âteşin güftârımızdandır bu tâb ol ḡonçede
Bülbülüz ammâ ki biz pervâne olmışlardanız
5. Añlarınız îmâ-yı âḡuş itdigin hep mû-be-mû
Nüktedân-ı ebrû-yı cânâne olmışlardanız

6. Şafha-i eş'ârımız mir'ât-i ma'nâdır Şerîf
Nazma rûşen-ger degilde yâ ne olmuşlardanız

62

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Hâtından nâkışân mazmûn-şinâs-ı vaşl-ı yâr olmaz
Me'âlinden kitâbın sâde levhân hişşe-dâr olmaz
2. Qabûl itmez keder qalb-i 'azîzân pest ise nâmı
Dil-i gevherde hîç gerd-i yetîmîden gubâr olmaz
3. Medâr-ı cevher-i 'irfân degildir 'aql feyz ister
Baqar nisâne yemden qatre dürr-i şâh-vâr olmaz
4. Kibâre pend idenler kendi söyler kendi gûş eyler
Sözinden gayrı bir ferde cevâb-ı kûh-sâr olmaz
5. Cihân hep bî-tereddüd zîb-i destâr qabûl eyler
Gül-i hoş-bû-yı hû-yı nerm içün hîç kayd-ı hâr olmaz
6. Dile zıll-ı hümâ-yı haţ-ı dilberân ger anlañmaz
Qabâ-yı câh dûş-ı merd-i devlet-yâre bâr olmaz
7. Şerîfâ hazret-i üstâda pey-revlik ne mümkündür
Velî resm-i te'allümde qalem bî-naqş u kâr olmaz

63

mefâilün feilâtün mefâilün feilün

1. Mişâl-i âyîne yüz virse sâde rûlarımız
Gelür nümâyîşe hep naqş-ı arzûlarımız
2. Eger 'inâyet ise qaşdı çâk-i âgûşa
Miyânı târnada bestedir refûlarımız
3. Şarâb-ı feyz gerekse eger çemenlerde
Piyâle güller olur lâleler sebûlarımız

4. Âğarsa da yine tebyîze defter-i cürmi
Degil mi tâze trâşide hâme mûlârimız
5. Mişâl-i gevher olur i' tibarımız efzûn
Şerîf eyler iseñ hıfz-ı ebrûlârimız

64

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

1. Her zamân himmet hûşûl-ı ma'lab icâb eylemez
Na'hlî bârân-ı şitâ bî-va'kt sîr-âb eylemez
2. Rûtbe-i nûr-ı tecelli bir degil seyreyle kim
Mâhtâbîñ hâletin bî-şübhe şeb-tâb eylemez
3. Mezheb-i ' uşşâkda tâ' at-i dü-bâlâ olmasa
Ebrûvân-ı yâr îmâ-yı dü-mihrâb eylemez
4. Çeşm-i ma'humurından al hem-bezm-i agyâr olduğın
' Ays-ı nûş yo'hsa câm-ı lâ' li eşrâb eylemez
5. Şartı tanzîriñ müsâvât olsa da hâmem Şerîf
İhtiyâr-ı tarz-ı icâz eyler i'tnâb eylemez

65

mefâilün feilâtün mefâilün feilün

1. Bu bî-niyâzlığın gerçi ' izzetin biliriz
Velî ol şâha niyâzında lezzetin biliriz
2. Kenâr-ı ma'labımızdır kitâb-ı behcetde
Hâ'âver olsa da cânâne kıymetin biliriz
3. Çü serv-kâmet-i kâdin idince der-i bâlâ
Kibâr-ı ' aşrımızıñ şarf-ı himmetin biliriz
4. Zamân olur ki ider nâzada vefâsızlık
Zamâne dilberiniñ biz tâbi' atın biliriz

5. Neden gelür bize dil-dâde-i mecâz olmak
Nedir kemâl-i haqîki haqîqatin biliriz
6. Şerîf haţ-ı ruĥ-ı dil-rübâya muntazırız
Bahâr mevsiminin biz leţâfetin biliriz

66

mefâilün feilâtün mefâilün feilün

1. Kitâb-ı ĥüsnine yârîñ nedem nazâr ideriz
Beyân-ı nükte-i haţtın ne ĥûb-ter ideriz
2. Ğubâr-ı haţ-ı lebi mâye-i şafâmızdır
O kuĥl-ı cevheri tâb-âver-i başâr ideriz
3. Çemende sâgarı gül sâzı eyleriz bülbül
Bahâr mevsimi gelsinde gör neler ideriz
4. Sipihre nâziş ider kevkeb-i sa‘ âdetimiz
O mâhı gâhi ki meclisde cilve-ger ideriz
5. Şerîf bâ‘ iş-i şevĥ-i i‘ tibârdır çünkim
Olursa ragbet eger biz daĥi hüner ideriz

67

feilâtün mefâilün feilün
(fâilâtün) (fa‘ lün)

1. Ĥarf-i nâ-sâzı dil dehâne ĥomaz
Merd tîr-i keci kemâne ĥomaz
2. O perîniñ ĥayâliñi âdem
Nice her laĥza çeşm-i câna komaz
3. Lezzet-i nâz ‘ âşıka gâhi
H‘ âhiş-i vuşlatı beyâne ĥomaz
4. Ĥâl-i eşkâle olmayan ĥâdir
Kemerı mebhaşın miyâne ĥomaz

5. ‘ Aşğ eger mâ‘ men olmasa mürğân
Ser-i Mecnûn’da âşiyâne kıomaz
6. Bezm-i rindândan ictinâbıñ ne
Seni zâhid riyâ cinâne kıomaz
7. İ‘ tinâ itmem disemde Şerîf
Şî‘ r ile tab‘ -ı şâ‘ irane kıomaz

68

mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

1. Hezâr-ı dil ki tâ genc-i muhabbetden suhen açmaz
O gül ‘ arz-ı metâ‘ -ı hândeğe teng-i dehen açmaz
2. Hevâ-yı hağ-ı sebzi dâr iken ümîd-i vuşlatle
Dil-i ‘ uşşâkı zann itme temâşâ-yı çemen açmaz
3. Dil-i **Ya‘ kûb** rûşen-sâz-ı nûr-ı didedir yoğsa
Bağılsa çeşm-i nâ-bînâyı bû-yı pîrehen açmaz
4. Hünere dilden dile râh açmadır vâdî-i ‘ aşğ içre
Ânı nîrû-yı bâzûsıyla her-giz Kûh-ken açmaz
5. Degildir añlanur terkîb-i nağş-ı bî-mağâl-i hâl
Âniñçün sırr-ı ‘ aşkı herkese erbâb-ı fenn açmaz
6. Bu demler hâric azâd-ı âbdır fazl-ı selefden bağs
Belî ahdâş şimdi mebhâş-ı tavır agehîn açmaz
7. Şerîfâ vefkıdır gûyâ küşâd-ı kıufla çâr- ebrû
Ki tâ hağ gelmedikçe sinesin ol sîm-ten açmaz

69

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (fa'lün)

1. Nüşha-i pend-i haṭîñ çeşmiñe tefhîm olmaz
Ġamzeñ ahlâkda hiç kâbil-i ta' lîm olmaz
2. Olmasa münteḥâb-ı defter-i hûbân nâmeñ
Kalem-i şun' la resm-i deheniñ mîm olmaz
3. Şûret-i sîret alur levḥ-i başîretde ' ayân
' Ayb ü ḥüsni diliñ âyinede tersîm olmaz
4. Rütbe-i şûret ü mânâya nazar kıll mir' ât
Gör ki ' ayniñ gibi şâyeste ta' zîm olmaz
5. Hâne-i devletiñ âbâdlıgın ister iseñ
Âña ta' mîr-i dil itmek gibi termîm olmaz
6. Var mı bu dâm-gehiñ şeyḥle şâbende Şerîf
Heves-i dâne ile şayd-ı zer ü sîm olmaz

70

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. ' Azîz eyler hemîşe bûsesin ol la' l-i ter virmez
Tutar maḥfûz dâ' im reşḥa-i âbın güher virmez
2. Ne deñlü yâr dirin ise de dilberle ' işretde
Şafâ-yı ṭab' ıma maḥrûmî-i ğam keder virmez
3. Ber-efşân nevâsın diñle lezzet-baḥş-ı dildir bu
Nihâl-i nây-ı ḥuşkı şanma ey zâhid semer virmez
4. Bulur tâb u tüvân döndükçe merdân ḥalka-i tevḥîd
Belî câm-ı muḥabbet mest-i ' aşka derd-i ser virmez
5. Bulur temkîn-i ' izzet sâbıkûn bâb-ı ' ibâdetde
Kıyâm idüp gedâ câmî' de ehl-i câhe yer virmez

6. Hülûşîñ tâb-1 hüsñ ü hiylesin taşşîle sa' y eyle
Saña ey şûfî naqş-1 büryânîñ zîb ü fer virmez
7. Şerîfâ vâdî-i nazma virdigin böyle berk ü şâh
Hemân bir çûbdur zann itme hâmeñ berk ü bar virmez

71

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Dime gel âşinâyı iltizâma âşinâ almaz
Eğer olmasa mihri âfitabîñ meh ziyâ almaz
2. Olan ehl-i hevâya çâresâz-1 gam kalur maħrûm
Nağamdan bî-nevâdır gûşî tanbûrîñ şadâ almaz
3. Qabûl itmez niyâzîñ tuħfeñ olmazsa eger zer-bâb
Belî erbâb-1 devlet sâde kâlâ-yı recâ almaz
4. Du' âdan naqdi ħayr añlar ħarîşân itmese iħsân
Selâm-1 aġniyâyı tayb-1 ħâtırla geda almaz
5. Tüvân-ger idemez şayd-1 za' îfân ' aksde zâhir
Ki miķnâtiş gâhi âheni baķ güher-bâ almaz
6. Ne ħıdmetler ider gör rif' at virüp kûy-1 ' aşkıñda
Şabâ yoħsa şemîm-i kâküliñ båd-1 hevâ almaz
7. Reh-i ' aşkıñda her dem pây-mâl-i cev-r-ü nâz eyler
Ele bir kerre göñlüm âh o şûħ-1 bî vefâ almaz
8. Cevâbın yaz Şerîfâ i' tirâzına baķma **Tevfikîñ**
Düşen benim ħumâre destine câm-1 şafâ almaz

72

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Ġamiñla olmayan zevķ âşinâ lezzet nedir bilmez
Şarâb-1 bezm-i nâzîñ görmeyen ' işret nedir bilmez

2. Güvâr eder mezâk-ı ‘âşıkâ ‘aşkıñla her hâlet
Hilâvet-yâb-ı hicriñ hı‘âhiş-i vuşlat nedir bilmez
3. İder her demde da‘vâ-yı hakîkat hem n’içün ‘âşık
Gönül âşüfte-i hüsn olmada hikmet nedir bilmez
4. Hümânıñ pâyese hep sâye-bağış olmağladır ammâ
Sebük-muğzân bu sırrı bulsada devlet nedir bilmez
5. Çeker tesbîhle her dâneyi kendüye şeyh-i ‘aşr
Velî ehl-i recâya zerrece himmet nedir bilmez
6. İder kalbin Şerîf âyîne rû-yı hüsn-i ahlâka
Şafâ-yı tab‘ma andan güzel şûret nedir bilmez

73

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Hünerdir gösteriş âdemde aşl-ı cevher añlanmaz
Olur nakş-ı nigîn zâhir nedir engüşter añlanmaz
2. Libas-ı nefr ile ‘irfân bulur mı merdüm-i bî-mağz
Galağ lafz olsa hüsn-i hağlada pür-zîver añlanmaz
3. Sükûn-ı âb ider hem-şoğbete izhâr-ı yek-rengî
Zamîri sine şâf olmazsa rûşen gevher añlanmaz
4. Kemâl-i zât besdir rağbete bî-i‘tibâr olmaz
Olursa bû-yı şeker câşnî-i ‘anber añlanmaz
5. İder hağ-ı ruñî şerhiyle hal ta‘kîd-i ebrûñı
Çalır zann eyleme ol müfred-i müşk-ter añlanmaz
6. İder eş‘âr-ı lafz-ı lâyıqın cân âşinâ ma‘nâ
O leblerden degildir hüsn-i hağ-ı dilber añlanmaz
7. Şerîfâ nüşâ-i kenz-ü’l-ma‘ârifdir gönül ammâ
Fütûhât-ı Hudâ’ya olmadıkca mazhar añlanmaz

74

mef' ûlü fâilâtü mefâilü fâilün

1. Âdem mi yok gözün̄de nedir bu kemâl-i nâz
Hîç iltifât bilme misiñ ey gâzâl-ı nâz
2. Kaddiñ hırâm-ı cilvede pek ser-bülendir
Ammâ ki aşdı kaddiñi de yâl-ü bâl-i nâz
3. Nazm-ı girişmede kalem-i kâmetiñ 'alem
Yoğ böyle şive mîvesi hîç bir niğâl-i nâz
4. Hep nağş-ı 'işveyi çıkarın tab'-ı 'aşkıdır
Bihzâd şanma hâme-i müdur hayâl-i nâz
5. Gamzeñ kanâtı ile uçar 'işve ü füsûn
Gülgûne-i ruñiñla müzeyyen cemâl-i nâz
6. Cûş-ı bahare lâzım olur mu' tedil hevâ
İfrât olunca hüsn gerek i' tidal-i nâz
7. Âmâde-i nevâzişiñ nazîredir Şerîf
Hîç iltifât bilme misiñ ey gâzâl-ı nâz

Sinde nazm idicek şâ' ir-i mazmûn-şinâs
Kadd-i ma' nâya ider şemseli hil' at elbâs

75

mef' ûlü mefâilü mefâilü feülün

1. Hüsünden alup reng o güliñ peyker-i elmâs
Gülgûn görünür tağdığı engüşter-i elmâs
2. Âsterde haç-ı tâb-ı ruñın eyledi pür-cûş
Rağşında tirâşıyla olur gevher-i elmâs
3. Ziyet viren elmâs degil destine ânîñ
Engüş-t-i şafâ-güsteri zib-âver-i elmâs

4. ‘ Aynıyla şeb-i Qadrdeki râ-yı kamerdir
Semmûrı miyânında gör ol hacz-i elmâs
5. Meyhânesidir hüsni ki mestânesi çeşmi
Lâ‘ l-i lebi mey gâbgabıdır sâgar-ı elmâs
6. Bî-vesme ü gâze daği hoş-hüsn Şerîfâ
Bî-rengi-i elmâs yeter zîver-i elmas

**Şîn kim kâfiyede olsa eger ‘ işve-fürûş
Harf-i şî‘ r olmağla andan ider nükte hurûş**

76

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (fa‘ lün)

1. Hâtı gelmişde o şûhîñ daği dilberlenmiş
Hâle-dâr olmuş o mâhımda münevverlenmiş
2. Tatlı diller döküyor şimdi o şîrîn suhenim
Mîve-i puhte gibi lebleri şekerlenmiş
3. O siyeh-çerdeye mehtâb-ı hüsn dirler imiş
Şöhret-i mâh daği mihre berâberlenmiş
4. Nice irsün eli üftâdesiniñ bûsesine
Rütbe-i nâzı daği kıddine hem-serlenmiş
5. Hâtı nev-restesini tâze tirâş itdirmiş
Dönmiş elmâsa Şerîfâ yine zîverlenmiş

77

mefâilün feilâtün mefâilün feilün

1. Göñül ki tâ ezel âyîne-i muhabbet imiş
Hemîşe cilve-nümâ anda rû-yı vuşlat imiş

2. Mecâz olursa da 'aşkı̇m 'abeş degil bildim
'Alâka râbıta-i ma' nâ-yı haqı̇kat imiş
3. Olurdı tûl-ı emel bî-nihâye gitdikçe
Hele o silsileyi kaç' iden kanâ' at imiş
4. Nefâyis-i ni' m-i Haq görildi hep ammâ
Dehinde dâne-i dendân dağı ne ni' met imiş
5. Ne bir mâili bulındı ne oldu müntec-i kâm
Bu sa'y u kûşîş-i ' irfân ne pek hamâkat imiş
6. Sevâba bâ' iş olur gaflet olsa niyyet-i hayr
Ki h'âb-ı rûzede bak şâime ' ibâdet imiş
7. Qapulma mihrine çün jâle çarhıñ ağterden
Şerîf ümîd-i nazar itmemek sa' âdet imiş

78

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Süveydâsında esrâr-ı dil-i dâna şıgı̇şdırmış
Kerâmet nokta içre ' âlem-i ma' nâ şıgı̇şdırmış
2. Haqı̇katden qomış câm-ı mecâza bâde dest-i ' aşk
Derûn-ı qatre-i nâçîze bir deryâ şıgı̇şdırmış
3. Ne hikmet gösterir âyîne gör kim bir heyûlâya
' Aceb sırr bî-nihâye şûreti zîra şıgı̇şdırmış
4. Mişâl-i sâye kim var baş-ı resm-i ' arz-ı haliyle
O naql-i ser-keşi âğûşına eyâ şıgı̇şdırmış
5. Yazup Şeh-nâme-i vaşf-ı cemâlin hâme-i kudret
Dü berk-i verde hüsn-i haqla ser-tâ-pâ şıgı̇şdırmış
6. Şerîfâ qadd-i cânân nazm-ı ihsân-ı ilâhîdir
Ki bir mışra' da bî-had ma' nâ-yı ra' nâ şıgı̇şdırmış

79

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Olur mı şayd o kebk-i ' işve-ger vaḥşî-i nâz olmuş
Değil kebk evc-i istignâda gördüm şâh-bâz olmuş
2. Tenezzül eylemez tıflâne nâza ḥüsn-i mağrûrı
Bedel kılmış veḳâr-ı ḥaṭ-ı nâza ser-firâz olmuş
3. İdelden istifâde nüshâ-i aḥlâḳ-ı ḥaṭından
O çeşm-i tend-ḥûy bî-mürüvvet dil-nevâz olmuş
4. Kitâb-ı ḥaṭı dersiyle olup meşğul dil şimdi
Sebak-ḥ'ân-ı ḥaḳîḳat fâriğ-i baḥş-i mecâz olmuş
5. Seni ister derûn-ı dîdem içre görmege cânım
Nigâhe râh-ı müjgânım gelür dûr u dırâz olmuş
6. Baña her naḳş-ı pâyiñ sürme-dân-ı çeşm-i cân oldu
Görince reh-güzerde naḥl-i ḳaddiñ cilve-sâz olmuş
7. Aña bende güzeller hep Şerîfâ cân **Nedîm**-i râz
O şâhım taḥt-ı dilde ḥaḳ bu kim revnaḳ-ṭırâz olmuş

Ṭarḥ idüp kâfiyede pâk-ı zemîn-i maḥşûş
Şâd olur nazmda şayyâd-ı mezâmîn ḥulûş

80

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (fa' lün)

1. Oldu nâ-yâb gibi gevher-i şeh-vâr-ı ḥulûş
Ne 'aceb kimsede yoḳ zîver-i âşâr-ı ḥulûş
2. Naḳş-ı âmâliñi istersen ola şüret-yâb
İdegör ḳalbiñi mir'ât-ı cilâdâr-ı ḥulûş
3. Olmaya zerre ḳadar ḥâr u ḥas 'aceb ü riyâ
Şöyle pâkîze-ter ister hele gülzâr-ı ḥulûş

4. Aþlas-1 çarþ sezâ olmaĝa pâ-yı endâzı
Böyledir Şive-i Şâhâne-i reftâr-1 hulûş
5. Anda hûrşid gibi hûsn-i Hudâ dâd gerek
İstemez ĝâliye ü ĝâzeyi ruhsâr-1 hulûş
6. Mevce-i âb-1 güher lâyıķ-1 gevher olmaz
Çatı ihlâŐa münâfi olur ezhâr-1 hulûş
7. Dil-i yârânı bulur Şâf Şerîf âyîne-veş
‘ Âdeti ise kimiñ resm-i hoş âsâr-1 hulûş

**Žâd ider gevherini la‘l-i leb-i dilbere ‘arz
Aranur Őâhid-i Őîrîn-ter-i eŐ‘ârda çarż**

81

mef ûlü fâilâtü mefâilü fâilün

1. Gördüm o mâh-peykeri nûr-1 Őafâ-yı maĝż
Buldım yüzinde pertev-i mihr-i vefâ-yı maĝż
2. Taşvîr olur mı tâbeş-i mihr-i melâĝati
Bir nûrdur o mâh ki hûsn ü behâ-yı maĝż
3. Zer-bâf kılmadıķca metâ‘ -1 niyâzıñı
BaŐ itme yâra kâle-i ‘arz-1 recâ-yı maĝż
4. Hep kesmemiz gibi ‘amel-i Őeyĝ-i hod-fürûş
ĤâlîŐ metâ‘ 1 var ise ancak riyâ-yı maĝż
5. Tanzîr iden bu nażma Őerîfâ budur sözüüm
Olmaz teŐallef eylese de iddi‘ â-yı maĝż

**Harf-i tâ olsa zemîni suhenîñ sünbülî haṭ
Ölüp aniñ olur eşkûfeleri cümle niḡaṭ**

82

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

1. Zâhir oldu ‘ârızında sebz-gûn a‘lâm-1 haṭ
Tâ Kıızıl Elma’ya vardı ‘asker-i İslâm-1 haṭ
2. Cılve-gâh-1 şafhada çün kışsa-i kilik ü midâd
Bir dükenmez dâstândır mebhâş-i aḡkâm-1 haṭ
3. Çünkü şeb tesvîd ider menşûr-1 rûz-1 rûşeni
Çeşm-i ümmîde fûrûg şu kadar encâm-1 haṭ
4. Gel begim nâmı eger ‘anberse de yüz virme pek
Ḥaddin itmekdir tecâvüz çün hayâl-1 ḡâm-1 haṭ
5. Bâb-1 men‘ -i nazra-i nâdânda sa‘y itdi cemîl
Ḥâcib-i sâdıḡ-nihâd-1 ‘abd-1 sünbül nâm-1 haṭ
6. Der ‘aḡab-1 faşl-1 bahâr ḡüsne bir tâze bahâr
Geçmeden gel vaḡt-i sünbül faşlıdır hengâm-1 haṭ
7. Virdi cennet-i ‘âlem-i ḡüsni dilârâya şeyn
Gösterir bu ma‘nâyı nûr şafâ-yı şâm-1 haṭ
8. Defter-i nâz-1 niyâzın yâr ile elbet Şerîf
Hep hesâbın eyleriz gelsün hele eyyam-1 haṭ

**Zâ-yı mu‘cemden ider ceyb-i suḡân kesb-i ḡuzûz
Olsa anda ne ‘aceb gevher-i mazmûn maḡfûz**

83

mef‘ülü mefâilü mefâilü feülün

1. Sırr-1 lebin itdim o mehiñ sînede maḡfûz
Bir gevher-i yektâ gibi gencincede maḡfûz

2. Dil ‘ işveleriñ naqş-ı hayâl eylemek ister
‘ Aksiñ olamazken seniñ âyîne de maḥfûz
3. Ehl-i dil ider ḥil‘ at-i fâhîrle tesettür
Zâhid olamaz ḥırқа-i peşmîne de maḥfûz
4. Ziyet bu yeter saña hemân eyle ḥulûsı
Âb-ı güher-âsâ dil-i bî-gîne de maḥfûz
5. Şorma lebini rûz-ı tirâşında Şerîfâ
Ḥürmetden olur mı şeb-i âzîne de maḥfûz

**Nûr u tâb ister iseñ nazmda kııl ‘ ayn-el’ mâ‘
Mîhrden rû-yı zemîn kesb ider elbette şuâ‘**

84

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (fa‘ lün)

1. ‘ Aql olduysa da mânende-i ‘ imân vâsi‘
Olamaz kıatresi öyle yem-i ‘ irfân vâsi‘
2. Ne iḥâta idecek ḥalka-i dâm-ı şayyâd
Şanmasun dâ’ire-i dânişin insan vâsi‘
3. Ḥalk cânân ne kadar teng ise ‘ uşşâka gerek
Öyle bir ṭab‘ ki çün nâziş-i ḥûbân vâsi‘
4. Bî-ķarâr olduğı ṭab‘ inca maḥal cûlığıdır
Dil-i divâne-veş alsın mı beyâbân vâsi‘
5. Yine memdûḥ oluyor ehl-i saḥâ olsa bile
Nehbi vehbî gibi çün mezḥeb-i rindân vâsi‘
6. Keremiñ ḥavşala-i ḥ‘ âhişi lebrîz etsün
Teng ise dest-i gedâ kîse-i iḥsan vâsi‘
7. İtmeye anda ķarâr âyine-veş bir şûret
Dil bu ma‘ nâca olur ğâyet alâ-mekân vâsi‘

8. Hûy-ı nermîñ yiridir yoħsa Şerîfâ sığmaz
Harf-i saħt olsa ne rütbe dil-i yârân vâsi'

**Noħtası ğına olur aħter-i hûrşîd büzüĝ
Zerre-perverliĝi mihriñ ider îcâb-ı fûrûĝ**

85

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

1. 'İtr-ı şahîden firûzân eyleyüp gülşen çerâĝ
Her gülü bezm-i bahâra itdi bir rûşen çerâĝ
2. İktirân-ı nerm-ıtab'ân nûr-baħş-ı bezmdir
Olduĝundan añla cem' penbe ü revĝan çerâĝ
3. Var ise şem' -i tevekkül elde çok sa'y eyleme
İstemez zîrâ ki bâd-ı cünbüş-i dâmen çerâĝ
5. Çeşm-i 'ibret zâhiriñ nûr-ı başîret bâtınıñ
Rûz u şeb kâşâne-i ħalbe gerek revzen çerâĝ
6. Ėul gezüp fânûs ile kandil ile dergâhda
Nâ'ib-i şebisñ şeh-i mihr-i cihândan sen çerâĝ
7. Olmadıkça tâ cemâl-i yârdan efrûħte
Çeşmime meclisde olmaz hiç tâb-efĝen çerâĝ
8. Nûş-ı meyde şu'le şaldıkça çerâĝ-ı gerdeni
Aña şevĝinden Şerîfâ medd ider gerden çerâĝ

**Olsa fâ'ya kıasâ'id n'ola gâyetde latîf
Dîr müşâ'id aña bu dâne ü dâm ile zarîf**

86

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (fa' lün)

1. Olmağa kı' ide her kârda girdâr-ı selef
Zabı u taħrîr olunur baķsaña âşâr-ı selef
2. Kıymeti zâ'id olur gevheriñ olduķca kadîm
Bilinir kıadr-i girân-mâye-i ahyâr-ı selef
3. Şarf ider mâ-ħaşalın ebr ü yem eyler maħfûz
Ĥalef-âsâ olamaz bezl ü seref-kâr-ı selef
4. Özge vâdîlere yol açmada şimdi aħlâf
Unudıldı gibi semt-i reh ü reftâr-ı selef
5. Aç gözüñ mâzi vü müstaķbeliñi yâd eyle
Gelmesin güşîña efsâne-veş aħbâr-ı selef
6. Bâdeden oldu ' ayân sırr-ı zamîr-i engür
Görülür rû-yı Ĥalefden gehî esrâr-ı selef
7. Başkadır şimdi kıalem-kârı ta' bîr Şerîf
Sîm-i Ĥâm ise daħî nükte-i eş'âr-ı selef

**Yaraşur kıâfiye kıâfiye olursa el-ħaķ
Ya müreddef ya mü'esses ya muķayyed muılaķ**

87

mefâilün feilâtün mefâilün feilün

1. Ėrûr u nâzı gel itme şehâ bahâne-i şevķ
Buyur güşâdedir âğûşum işte Ĥâne-i şevķ

2. İderse dâ'ire-i bezme ol perî-veşi cezb
İder gönüldeki da' vât-ı hâlişâne-i şevk
3. Kudûm-ı dilbere meclisde çeşm ü gûş olmuş
Degil mi dâğları bak neyiñ nişâne-i şevk
4. Olur varak per-i pervâne hâme hem-çü hezâr
O şem' -i gül-ruha yazsam eger fesâne-i şevk
5. Kelâl gelmiş iken meşk-i ' aşk-ı dilberden
Haç-ı ' izârı gelüp oldu tâ ziyâne-i şevk
6. Cemâl-i nazmım olur belki meşrebce Şerîf
İderse himmet eger zülf-i şî' re şâne-i şevk

88

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (fa' lün)

1. Halk şâyeste degil hübb ü recâya el-ħak
Sevecek yalvaracak ħazret-i Ĥaħħ'dır ancak
2. İştirâk eyleyemez çünki ħaĥîkatle mecâz
Ĥaşş ile 'âm ile ĥîç olma muĥayyed muĥlak
3. Çünki âyînesidir birbirinin dirler ĥalk
İtdigi vaşfi görür her kişi âĥirden bak
4. Saña kendin bes eger düşmen eger dōst hemân
Sa' y ĥıl kendiñe yâr olmağa kâfi bu sebak
5. Lezzet aldıñ ne pek ey nefis bu cîvânlıĥdan
Eyle idrâk nedir şâniñâ vaşf-ı elyak
6. Ĥîç şabâĥ olmayıcak seyre çıkar mı kimse
İttıla' ile olur zevk-i cihân ey ahmak
7. 'Aşk u iĥlâş u niyâzı aña ĥaşr eyle Şerîf
Sevecek yalvaracak ħazret-i Ĥaħħ'dır ancak

89

feilâtün mefâilün feilün
(fâilâtün) (fa' lün)

1. ' Aşk dinmez hakîkat olmayıcağ
Hüsn kemdir mürüvvet olmayıcağ
2. Virme her hûba tuhfe-i dili tâ
Kadr-dân-ı muhabbet olmayıcağ
3. Zâhidiñ lâf -ı zühdüne ne ' amel
Şâhib-i câh u şervet olmayıcağ
4. Kimse çekmez humâr-ı şahbâyı
Feyz-yâb-ı meserret olmayıcağ
5. Ne çıkar seyr-i bağdan bile bir
Gönçe fem serv-ķamet olmayıcağ
6. Nükte-i hüsnî zevķe ķâdir mi
Dil nazâr-sâz-ı ' ibret olmayıcağ
7. Olma şûret-perest virme gönül
Dilbere hoş tabi' at olmayıcağ
8. Bilmedim hüsn-i tab' ımı yâre
Nigeh-endâz-ı diķķat olmayıcağ
9. Hep mecâz eyleriz ' alâkaları
Hûblarda hakîkat olmayıcağ
10. Olsa bârî bu rütbe nazm-ı Şerîf
Elde bir ğayri şan' at olmayıcağ

90

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (fa' lün)

1. Râst-reftâr ola her kimde ki pâ-y-ı tevfiķ
İrgirir maķlabına râh-nümâ-yı tevfiķ

2. Olur âzâde ser-i minnet-i mihr-i tâli^ç
Serine sâye kimin şalsa hümâ-yı tevfiğ
3. Dûrbîn olsa dağî cevher-i idrâkin eger
Yine çeşminde gerek nûr u ziyâ-yı tevfiğ
4. **Ristoğâlis** hurd-ı cehl-i mürekkebe kalur
Eger olmazısa levh-ı h^çân-ı hecâ-yı tevfiğ
5. Dest-i hâcâtın olur cilve-geh-i gevher-i kâm
Sen hulûş ile hemân eyle du^çâ-yı tevfiğ
6. Sözüñü mü^ç teber eylerse Şerîfâ Mevlâ
Suheninde bulunur hüsni edâ-yı Tefviğ

91

mef ûlü fâilâtü mefâilü fâilün

1. La^ç linde hurde mevc-i hağ-ı ter ne var ne yok
Faşş-ı lağıdır reg-i gevher ne var ne yok
2. Olmaz vücûd-ı nokta k'ola cevherî dime
Zîrâ ki kıl nazar fem-i dilber ne var ne yok
3. Hüsni hağı letâfet-i la^ç linden añlanır
Terkîb içinde lağz-ı muğadder ne var ne yok
4. Var kâkülünde câna ğidâ bir şemîm hem
Bû-yı benefşe nûkhet-i ç'anber ne var ne yok
5. İtdik mi ğande-rîz-i şafâ yâri muğribâ
Bûlbûl şüküfte oldu mı güller ne var ne yok
6. Lâ ve neam dehânına ne âşinâ ne yâd
Yâriñ Şerîf luğfına mazhar ne var ne yok

**Berk-i güldir n'ola pîrâye-nümâ eylese pek
Kâf her tâze nihâl-i suheni eyleme şek**

92

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (fa'lün)

1. Nüktesin şîrîn iden kâfiyedir eş'ârîñ
Mîvesi bihter olur tâze zemîn eşcârîñ
2. Nazımlar silk-i la'li olmadadır kıymetde
Vaşf -ı dürdâne-i dendânı ile dildârîñ
3. Haţtı şâd nükte ider ser-zede şahın-ı dilden
Çemen açılmasına menşe' olur ezhârîñ
4. Şühî-i mışra' için şîve-i nazmı kılmağ
Kad-i mevzûnı hayâli iledir hep yârîñ
5. Âferîn derse sezâdır sözüne yâr Şerîf
Tûtîye şekker olur câ' izesi güftârîñ

93

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

1. Fetî-i bâb-ı vaşlıdır bir genc-i hüsn ü behcetiñ
Yok lisân-ı 'aşkda ta' bîri ğayrî devletiñ
2. Kalmasun derseñ eger mübhem ferâyâ-yı haţıñ
Çeşmimizden dûr kılma hiç kitâb-ı tal' atıñ
3. Bâri vaşl olmazsa da dil reşk ile bulmaz külâl
Bî-keseldir 'aşkı maħbûbân-ı şâhib-i 'işmetiñ
4. Bir midir ğuş eylemek görmekle zevk-i bezmi hiç
Bî-merâ rüçhâmı hüsn-i şavte hüsn-i şûretiñ
5. Şafha-i tanzîre üstâd-âne bir nağş isteriz
Hâme-i mu' ciz nigârından Şerîfâ Fıţnatıñ

94

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

1. Bir güzel terkîb-i bend-i ' işvedir giysûlarıñ
' Âşıkâna maṭla' -ı bercestedir ebrûlarıñ
2. Her müjeñ **Hârût**-ı nâzîñ hâme-i efsûnıdır
Sürme-i çeşmiñ midâd-ı sihridir câdûlarıñ
3. Hı̇kmet-ü'l' ayn-ı füsûn te' lif-i çeşm-i şûhıdır
Ġamzesi ' ilm-i nazâr üstâdıdır âhûlarıñ
4. Mîve-i câm-ı şafâ bahş eyle sâkî vaṭtidir
Naḥl-ı sîm-i bûstân-ı bezm idüp bâzûlarıñ
5. Baġa gel mihr-i cemâliñ gösterip yüz şevķile
Verd-i ḥandân eyle çeşmüñ rûşenâ kıl cûlarıñ
6. Berk-i gül üzre sezâ kıl naḫşa eş' arıñ Şerîf
Al sebaḫ ḫaṭ-ı ' izârın seyr idüp meh-rûların

95

mef' ûlü mefâilü mefâilü feûlün

1. Bir kimseye ḫalbmde yoḫ ancaḫ sitem itmek
Düşmenlerimi ḫaşdım esîr-i kerem itmek
2. ' Âlemde çü bir kâr-ı yediñ olmaġa dâ' ir
Kârında gerek sa' y-ı şebât-ı ḫadem itmek
3. Mürġ-i dil-i âzâdeye ḫurmaḫ gibidir dâm
Ḫayd-ı ser ü sâmânıla kenz-i derem itmek
4. Gel ḫarf-i riyâ ile keder virme ḫulûşa
Âyîneñe inşâf degil böyle dem itmek
5. Ma' nâ-yı ḫaḫîḫat var iken ḫaṭ-ı lebünde
Lâzım mı mecâz üzre ânı mültezîm itmek

6. Açdıķca girîbânını lâ şeklını bağlar
Mea'müldür ammâ ki dehân ni' m itmek
7. Şîrînî-i güftârını gördükce Şerîfâ
Her ĥarf sezâ bûs-ı zebân-ı ķalem itmek

96

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. İder tıflâne vazı'ndan cüvânân şerm-i pîrânını
Ki çindir ĥandesinden ĝonçeler verd-i gülistânını
2. Nedir naķş itmeden farkı muşavver şûret-i âdem
Ķuvâ vü ĥilķatinden felsefîniñ baĥşı insânını
3. Girân-ķıymet güher-veş iltifât itmez aña herkes
'Azîz iken vücûdı merd-i cevher-dâr-ı 'irfânını
4. Dü 'âlemede mürâyî aldanup maĥrûm olur ammâ
Niyâz u i' tirâfi ĥalkı aldar ehl-i 'iştânını
5. Gelüp bâzâre kânından bulur cins güher raĝbet
Ne gevherdir olur kânında ancak ķadri dendanını
6. İdüp tezyîn-i dükkân-ı ĥayâlin sûr ider 'âşık
Metâ' -ı şûretî -i 'iştve vü âniyla cânânını
7. Anını naķşın çıkarmak ĥaşşa ancak tab' -ı 'uşşâķâ
Degil bir şafĥada taşvîri mümkün 'iştve ü ânını
8. Şerîfâ behcet ü ân nazma ĥüsn-i tab' -ı şâ' irdir
Ķerâĝ-ı beyt-i mażmûn çeşm-i im' âni suĥendânını

97

mef' ulü fâilâtü mefâilü fâilün

1. Mestânelikdedir ĥarabı çünki 'iştretiniñ
Bildim medârı ĝaflet imiş zevķ u lezzetiñ

2. ‘Uşşâka ğamzeñ itdigi kârı ider mi tîr
Eblağ mecâz-ı menzilesinden haķıķatiñ
3. Muhtâc-ı ‘afv ise hele erbâb-ı ma‘şiyet
Zâhid daĥî kabûlüne muhtâc tã‘atiñ
4. Her mevc-i âb bir meh olur mâh-tâbda
Feyz u fütûhuna nazâr it ehl-i şafvetiñ
5. Ehl-i neşât kendi ider çâre derdine
Meydir yine ‘ilâc ĥumârında ‘işretiñ
6. Bir mihr-bân-ı kerîmden al behre-i nazâr
Mânend-i mâh kesb-i kemâl ise niyyetiñ
7. ‘Ayniñ gibi görürseñ eger baķdıĥın büzürg
Cây eyleseñ göz üzre görürler liyâķatiñ
8. Dest-i güşâdeden görülür luţf ey Şerîf
Bâl-i ĥumâda olduĥu meşhûr devletiñ

98

fâilatün fâilâtün fâilâtün fâilün

- 1 Elde himmet tîğ ü ser-bâzî-i dil miğfer gerek
Tîğden efzûn tãb‘-ı merdde cevher gerek
- 2 Bir metâ‘-ı kesim-ĥardır eyleme kesb-i hüner
Râyic her vaķt bu bâzâr-gehde zer gerek
- 3 Her ne rûtbe olsa ĥalıblı muţanţan bezmimiz
Aña rûĥ olmaĥa bir cân âşinâ dilber gerek
- 4 Maţlab-ı mihr ü vefâ ma‘lûm ammâ şarţ-ı ‘aşķ
Nâziş-i dildâde de ‘uşşâķ-ı ĥ‘âĥiş-ger gerek
- 5 Pâķ olsun da hemân meydânı ehl-i rif‘atiñ
Çarĥ-ı atlas-veş aña zann eyleme zîver gerek
- 6 Ĥaşm-zen iken yine mekkâre-i dünyâ Şerîf
Aña maĥlûb olmamaĥa ĥaylice bir âr gerek

99

mef' ûlü fâilâtü mefâilü fâilün

1. Şîr-i şu'â' -1 bedr ile perverde gerdeniñ
Nûr-1 cebîn-i şubha hâsed-gerde gerdeniñ
2. Hûy-rîz olunca menba' -1 âb-1 hayâtı şan
Gösterdi sû-yı milket-i hâverde gerdeniñ
3. Resm eyledi şabâh-1 bahâr-1 leâfeti
Mevc-i semenle berk-i gül-i terde gerdeniñ
4. Hâm eyledi nazarda begim sîm ü ' anberi
Tâb u tarâvet ile haţ-âverde gerdeniñ
5. Olsun mu rû-yı ma' nâya her-giz niķâb-1 lafz
Olmaz süvâd-1 haţ iledir perde gerdeniñ
6. İtdi ' ayân nûr-1 şeb-i ķadri gün gibi
Semmûr-1 ' izz ü nâzda gösterde gerdeniñ
7. Yâre didim Şerîf ki ' ömri çü Hızır olur
Bûs idenin haţın gibi hûy-kerde gerdeniñ

Lâm eş'ârde şad ' işve ile tutsa maħal
Gösterir kâkûl-i ' anber-şikenin rû-yı ğazel

100

mef' ûlü fâilâtü mefâilü fâilün

1. Seyr-i kenâre çık şalın ey serv-i nâz gel
Naħl-i bülend-i ķâmetiñ it cilve-sâz gel
2. Ey nâme-i nigâr getür bû-yı vuşlatın
Ey verd-i nev-şükufte-i bâĝ-1 niyâz gel
3. Tezkîr-i luţf kıl o şehe nâme yazmaĝa
Ey haţ-1 yâr bâri sen ol dil-nevâz gel

4. Ol serv-i nâzda ne arar mîve-i vefâ
‘ Arz-ı niyâzdan o cefâkâra vâz gel
5. Esrâr-ı hüsni-ı haatı dime tâze rûlara
Her sâde levhe itme meded keşf-i râz gel
6. Hõşdur hevâsı gülşen-i aĝûşın ey Şerîf
Gelmez mi yalvarup disen ey naht-ı nâz gel

101

mef’ ulü mefâilü mefâilü feülün

1. Dirler aña ser-gerde-i erbâb-ı tevekkül
Kim ‘ umde-i sa‘ yı ola esbâb-ı tevekkül
2. Âsân-ter ider tayy-ı rehi rûz-ı talebden
Sâki şeb-i temkînde mehtâb-ı tevekkül
3. Çeşm-i hevese revşî-i devlet-i bî-dâr
Hep hâşşe-i kuht şükr-i h‘ âb-ı tevekkül
4. Koy dahtme-i esbâb-ı füsün-beste küşâdın
Kân-ı kerem olduĝunu bil bâb-ı tevekkül

102

mefâilün feilâtün mefâilün feillün

1. Harâc-ı rûm-ı diger dilberân-ı İslâmbol
Girer mi âh ele sîmîn tenân-ı İslâmbol
2. Olursa dilberi mihr-i melâhat âfâkıñ
Yine nazarda helâl ebruvân-ı İslâmbol
3. Egerçi Mısr u Haleb kân-ı şîr u şekkerdir
Ne yerde var veli şîrîn-lebân-ı İslâmbol
4. Sehtâ u ‘ arz u hüner cümle mâ-bih-ü’l terciht
‘ Ale-l-huşûş efendi lisân-ı İslâmbol

103

mef' ûlü fâilâtü mefâilü fâilün

1. İkbâl-i çarh bâ' iş-i şâdî-i dil degil
Bu sâğarıñ şarâbı meger ğam-küsil degil
2. Genc-i kanâ' at içre bulırsın selâmeti
Yoğsa hevâ-yı bâğ heves-i mu' tedîl degil
3. Ehl-i hülûşîñ itmez eşer qalbine keder
Âyîne şâf olunca ğubârî mağal degil
4. Tahrîr ile beyânı ne mümkün haqîkatıñ
Mihri mu' arref olmağa şâyeste zıll degil
5. Rinde añınca tâ' atini şerm-sâr iken
Zâhid niçün bu zenb-i riyâdan hacel degil
6. Ta' n itme cezb-i hüsnüne baq mah-rûlarıñ
Dil bu huşûşda hele pek müstaķil degil
7. **Tevfik**den gelür bu edâda suhen Şerîf
Haq kelâm işte bu ğayrî degil degil

104

mef' ûlü fâilâtü mefâilü fâilün

1. Aldandı penc-rûze bu naqş u nigâra gül
Hûbân-ı tâze-rûya yeter i' tibâra gül
2. Degme gelüp yüze ğır ü zaħm-ı zebân ile
Degmez bu ğülsitânda begim nîş-i hâra gül
3. Gösterdi luḡ u cevr-i bütân olduğun be-hem
Handeyle itdi çîn-i cebîn âşikâra gül
4. İster hezârı çengel-i hâr ile şayd ide
Şeh-bâz elinde ğonçesi çıkmış şikâra gül

5. Aldanma şûret uğrısıdır şânup ehl-i feyz
Eyler mi çâre mül gibi gör kim humâra gül
6. Bir naqş-ı târa beste okutmağ murâd idüp
Mecmû' a şundi muṭrıb-ı şûh-ı hezâra gül
7. Resm ü reh-i ekâbiri ra' nâ bilür Şerîf
Âḫırde geldi meclis-i faşl-ı bahâra gül

**Olıcağ ḫarf-i revıyy nazm-ı hoş-âyendede mîm
Ḥâme eyler dehen-i dilberi bûsın terkîm**

105

mefâilün feilâtün mefâilün feilün

1. N'ola varırsa beyânımda hep vişâle kelâm
Muṭâbık olmalıdır muḫtezâ-yı ḫâle kelâm
2. Oğur ḫired anı mânend-i nüsha-i ihyâ
Geline la' l-i lebiñden ne dem ḫayâle kelâm
3. Hezâr-ı güfte-i rengînime olur meftûn
Dönüp ḫayâl-i cemâliñle verd-i âla kelâm
4. Ḥamûşlık gibi hiç câmi' -ül-kelim olamaz
Olursa dâll nice vech-i ihtimâle kelâm
5. Ḳumâş-ı lafz ḫad-i ma' nâya resâ-ter olup
Boyınca câme gerek şâhid mâile kelâm
6. Saña mu' arref-i zât olmada suḫen besdir
Dalâlet eyledigin fehm-i ḫîl u ḫâle kelâm
7. Şerîf ma' nâ-yı tesâbuk iderse lafzı n'ola
Redîf olup bu bihîn nazm-ı hoş-maḫâle kelâm

106

mef' ûlü fâilâtü mefâilü fâilün

1. Ma' fuvv olur ten'im için himmet itdigim
Oldukda lu'f için taleb-i devlet itdigim
2. Kâm almağı keremde nedir gösterem derim
Ancağ budur benim heves-i şervet itdigim
3. Gûş itmediñse fenn-i mu' ammâda nâmımı
Seyreyle gel o ğamze ile şöhet itdigim
4. Ağyâr-ı har-nihâda bakup ol perî-veşim
Âdem gerek demez mi ki ünsiyyet itdigim
5. Her dürlü ma'labîñ tek u bûsın idüp Şerîf
Bildim kanâ'atimde imiş râhat itdigim

107

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Tutan ğûşın yine âġâzesine kendidir sâzım
Dil-i nâlendeden özge benim hiç var mı hem-râzım
2. Şanup bir 'âşıkâne beste-i nev-nağme-i şehnâz
Niyâzım ğûş ider mi bilmem ol mest-i mey-i nâzım
3. Dağî nev-peçesidir âşiyân-ı 'işve ü nâzîñ
'Acab olmaz mı deşt-âmûz-ı vaşl ol cism-i şehbâzım
4. Ğazâl-ı deşt-i hüsniñ şîrler nağcîridir ammâ
İder şayd âhû-vân-ı hüsni şâh-ı 'işve-perdâzım
5. Şerîf âmâde seyr-i yâr ile zevrâğ-ce-i âġûş
Kenâra mâil olmaz mı 'acab ol şûh-ı mümtâzım

108

mef' ûlü fâilâtü mefâilü fâilün

1. Hıa-ı ruhuñla kim dili tâb-efgen eyledim
Gerd-i gül ile âyînemi rûşen eyledim
2. Ref eyleyince bâd niķâb-ı cemâlini
Keşti-i âha bende odım yelken eyledim
3. Da' vet idüp o mâhı harîm-i hayâlîme
Zevķim raķîbden hele ben eymen eyledim
4. Kâşaneyi sifâl-i mey âl-i kerem idüp
Bezm-i şitâyı dâĝ-ı dil-i gülşen eyledim
5. Âzâdelik hevâsını tâc-ı ser ideli
Âlûdelik şî'ârını ben dâmen eyledim
6. Â' dâ ile mücâmeledir maţlabım yeter
Aķbâb ile mübâheş-e-i düşmen eyledim
7. Taşşîl-i hırķa kaydına düşdim ferâĝda
Şad rişteye girifte dili sûzen eyledim
8. Nazmım temeyyüz için suhen-i ĝayrden Şerîf
Enzâr-ı ehl-i diķķati pervîzen eyledim

109

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Felekden bî-niyâz olmaĝa bir râ' -yı medîd itdim
Çıķardım ânı gözden kâm-bîn olmaķ ümîd itdim
2. Tevekkül tekye-ĝâhında dilim pîr-i ķanâ' atden
Hele terk-i murâdât eyleyüp el-ķaķ merîd itdim
3. Ķanâ' at câmesin setr-i hevâ-yı dil huşûşunda
Resâ-yı ķâmet-i tûl-ı emel buldım ķarîd itdim

4. Zer-i pertâbı yandırmazdan evvel vaşle bâş urdum
Velî nerm olmadı hiç serd iken đarb-ı hadîd itdim
5. Hağı geldikde kıldı başka yüzden tarđ-ı resm-i ‘aşk
Gönül kâşânesin şimdi güzel nağş-ı cedîd itdim
6. Gönül nûr-ı nazardan ğayri görmez vâsıta çünkim
Niĝâh-ı hasretim hem nâme yâre hem perîd itdim
7. Şerîfâ eyledim ta‘ bîr şubh-ı vaşle irmekle
Hilâl ebrûsını gördüm bu şeb ħ̃âbımda¹²⁵ ‘îd itdim

**Baħr-ı eş‘ârda her dem ki ola kâfiye nûn
Fülk-i ebrû yem-i ħüsñ üzere olur reviyî-nümûn**

110

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (fa‘lün)

1. O bütiñ kıddini ebrûsını seyr eyle hemân
Yoħsa Bihzâd kılemile nice taşvîr ide ân
2. Tehi itsünde hemân dîde-i ğayriñ şûrın
Bize menşûr-ı emeldir ħađ-ı rû-yı cânân
3. Şâhid-i ħüsne verir revnağ u fer ħil‘at-i ħađ
Şâhib-i câh bulur ferve-i semmûr ile şân
4. Çeşm-i âyîne saña vech-i şebelden rûşen
Neş‘e-i nisbet ile la‘liñe güller ħandân
5. ħalka-i bezmi Şerîfâ aña beñzetdim kim
Şayd-ı mürĝ-i taraba dâm kırarlar yârân

---

¹²⁵ ru‘yâda

111

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

1. İzn-i bûse la' l-i handânında zâhirdir bütün
Gerdiş-i çeşmi velî inkâra dâ'irdir bütün
2. Çeşm-i hûbân görmemiştir nağş-ı nâz-ı gamzesin
Nükteler manzûme-i hüsnünde nâdirdir bütün
3. Hüsn-i şûret başkadır ma' nâ-yı behcet başkadır
İşve fenninde bütâmı şanma mâhirdir bütün
4. Âyet-i hatı gelince meyl-i İslâm itdiler
Kâkül ü müjgân ü çeşmi dime kâfirdir bütün
5. Tavrına dilberleri dil-şifte kıldı o şûh
Şive vü üslûbları seyr it nazâirdir bütün
6. Haş zümürüd la' l leb elmâs gabgab dürr diş
Bağ dehân-ı dilbere dürc-i cevâhirdir bütün
7. Fazlın insânîñ iderken kâr u girdârı beyân
Hulqı halkıñ zıkr ü îrâdı mufâhirdir bütün
8. Bu zemîniñ şeh-süvârı mîr-i **Nâşid** Şerîf
Şanma her lâf-ı kemâl erbâbı şâ' irdir bütün

112

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

1. 'Arz iderken gayre haatıñ gamzeler maħbûbdan
Beñzer inhâ-yı selâma hâmiş-i mektûbdan
2. Câddesi gülzâr-ı mağşûdîñ tarîk-i şabrdır
Semt-i sa' dâbâd toğrıdır reh-i Eyyûbdan

3. Neşr-i şît ¹²⁶eyler emîrân hey' etin tebdîl ile
Nâm ider peydâ-nigîn baq şûret-i maqlûbdan
4. Sâye-i hâtında dil gülşen-nişîn-i kâm idi
Fâriğ olsa âh-ı çeşmi fitne vü âşûbdan
5. Hüsni-bî-endâzedir mevzûnlık naql-i güle
Dilberân çok feyz alur endâm ile üslûbdan
6. Böyle rûşen-tâb mir'ât-i hulûşîñ var iken
Sen Şerîf iqbâle nâz it şâhid-i maqlûbdan

113

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Muşavver 'ârızîñ reng-i bahâr-ı hânde-i gülden
Sirişte kâküliñ mevc-i hevâ-yı bû-yı sünbûlden
2. O la' l-i cân-fezânîñ mest-i câm-ı 'aşkıdır 'âlem
Kim olmuş âferîde âb ü tâb-ı neş' e-i mülden
3. Sebak-âmûz-ı hüsni-üstâd-ı 'aşk imiş meger seyr it
Gül evrâkın pür eyler güfte-i rengîn-i bûlbûlden
4. Zârâfetle o lebden bezme nuql-ı şekerîn ister
Budur mefhûm-ı mînâ itdigi âvâz-ı kulçuldan
5. Alup bâzâr-ı hüsniñ bû-yı müşkîn 'anberîn bildim
Hâ-ı nümûdeniñ fehm eyledim qâdrin o kâkülden
6. Güzeldir şâf-ıtab' a hâme-i esbâba minnetsiz
Temâşâ şûret-i maqlûbı mir'ât-i tevekkûlden
7. Şerîf üstâd-ı tab'ım nesc-i dîbâ-yı suhen kılsa
İder târın reg-i şem'-i şebistân-ı taḥayyûlden

114

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Ne-dâred minnet-i mey tab^ç -1 şâf-1 şevkyâb-1 men
Ne-şod pertev gedâ-yı mihr hergiz mâh-tâb-1 men
2. Resâ-bâşed be-^ç ömr-i Hızır eger sâkı^ç aceb ne-bûd
Be-höd bâlid ez-bes neş^ç e-i der-câm şarâb-1 men
3. Zi-bes her şeb hayâl-i mâh-rûyân der-nażar dârem
Sevâd-1 hannah-1 nev-şâd bâşed şehr harâb-1 men
4. Zi-farḫ-1 reşk ne-tüvânem nüvişten nâme harfî-râ
Eger dânem ki mey üftad nigâheş ez kitâb-1 men
5. Be-vaḫt-i rızḫ ser-gerdânî-i hırsem şevved hâşıl
Dehen çün pür konend ez-dâne ger der-asiyâb-1 men
6. Kesî cüz râstî ez-şafḫa-i ^ç âlem nemî-h^ç âned
Zi-üstâd-1 ezel harf-i elif şod intiḫâb-1 men
7. Zi-baḫt-1 şâ^ç irî dâgem ki ger baḫr-i hüner bâşem
Şerîfâ cüz ğazel ne-dehend der cây-1 cevâb-1 men

115

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (fa'lün)

1. Dilde de didede de ḫadd-i dilârâ mevzûn
Lafz-veş mümkün imiş kim ola ma^ç nâ mevzûn
2. Ḫaddine serv olamaz mışra^ç -1 şânî âmmâ
Meger ol giydigi dibâ ki ser-â-pâ mevzûn
3. ^ç Aşḫada bestelige bir dil-i maḫbû^ç gerek
Nazm ister ki ola nağme daḫî tâ mevzûn
4. Neşr olur ekserî manzûmeleriñ her suḫeni
Hüsindir olduĝu destârı bezer nâ-mevzûn

5. Bildirir adrini erbâb-ı kemâliñ d n n
Her dürr   gevh r olur seng ile zîrâ mevzûn
6.   Adle ta b kde d r-i albların iki Őerik
K r olur pelle muv f k ise her c  mevzûn
7. Ma  nev  rab -ı derûn hâşıl olur birbirine
İki mısra  gibi olduda d  hem-p  mevzûn
8. Y re senc de gerek s z hele lâzım-ı eŐ   r
Yosa olmaz suhen-i   aŐ -ı Őeyd  mevzûn
9. Ne bih n kişver imiş memleket-i nazm  nda
Barler var  u güher cümle Őer f  mevzûn

116

mef  l  fâilâtü mefâilü fâilün

1. Bir b secikde yo mı o n r-ı sefidden
Olmaz mı hiŐsemiz Şeker-i mâh-ı  iddeden
2. Şandım hilâl-i  id ŐarılmıŐ o s neye
Far itmedim ben anı o sîmîn Őer dden
3.  o kimseler urılmıŐ o b z lara bugün
G rdim o Şeh-s v r  gel rdi cer dden
4. Mazm n-ı Ő h  t ze ed dır bey n iden
Añla kum Ő-ı hüsni lib s-ı ced dden
5. K h el vir r mur d pes az ye  s didiler
urtılmadım keş- -keş-i dest-i  m dden
6. Taħs n iderse **Fıtnat**  st d eger Őer f
Bil sende h sn-i ta b   n  bu nev-neŐ dden

117

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Kerem sâ' iksiz olmaz rû-nümâ bir şâh-ı vâlâdan
Degil bî-vâşita çün sâye mihr-i ' âlem-ârâdan
2. Olur peydâ derûn-ı seng-i saht-ı kândan gevher
Kimi mahrûm eyler kıbilyet feyz-i mevlâdan
3. Ekûle hebb-firîb-i zâ'ika teksîr-i h'ân eyler
Telezzüz ğafleti miqdâridir insâna dünyâdan
4. Muvâfıkdır mülâyim şûretân tendî-i meşrebde
Müdelildir bu da' vî cûşîş-ı bâd ile deryâdan
5. Emânetken mecâlis dost-revlikle suhen çînî
Hemân düzdî-i tarrâra nedir bezm-i ahibbâdan
6. Niçün almaz ele âyîne-i kılbim benim bir gün
Bulurken yâr elbette şafâ hüsnün temâşadan
7. Libâs-ı fazl-ı zâtı olmak ister zîb-i insânî
Yaraşmaz zîynet itmek isti' âre naqş-ı kâlâdan
8. Şerîfâ **Fârisân** itmiş tesâbık çok bu meydânda
Sen aldın ögdüli rengîn metâ' -ı nazm u ma' nâdan

118

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Varılmaz semt-i ma' nâya tarîk-i zîb ü zîverden
Geçilmez hâşiyeye pül olmadıkça cedvel-i zerden
2. Bulur bir gün güşâyîş ' ukde-i tab' -ı hüner-mendân
Bu sırr-ı ser-be-mührü eyledim hall gonçe-i terden
3. Keder görmez vakâr ehli olandan nâzîr-i rûyı
Belî rîş-i sefide sûziş irmez mihr-i enverden

4. Saña isnâd-ı ‘ayb idince yârân iltizâm ile
Çalış nefsinden efvân setre görseñ ‘ayb digerden
5. Mekân a‘ dâd ider a‘ yân-ı bâ-himmet ğarîbâna
Nazar kııl ‘ izzet-i a‘ râza lutf-ı tab‘ -ı cevherden
6. Güşad-ı dil güşâd-ı çeşm-i hayrânıñ olur ‘ aynı
İşitsem harf-i va‘ d-i vaşl o şûh-ı nâz-perverden
7. Komas hâlî gibi hâlî hemîşe eylemiş ülfet
Meges-veş harf-i düşnâm aldı lezzet la‘ l-i dilberden
8. Şerîfâ şâ‘ iriñ tırmaz nazmından ‘ ayân bahtı
Ne hâcet itmek istihrâc ânı ahkâm-ı ahterden

119

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Muhammir la‘ li rûh-ı bâdeden reng-i gül-i terden
Sirişte yâseminle bağ o gerdân şîr ü şekerden
2. Gâzalde vaşf-ı bûs-ı lebden ey dil iltizâz itmek
Hevâ-yı neş‘e-mendidir hemân bezm-i muşavverden
3. O şûh-ı seng-dil virsün mi bûse la‘ l-i nâbından
Ümîd itmek ‘ abeşdir bir içim şu âb-ı gevherden
4. Ben ihsân añlarım cevrin ğazabdan itse çün gonca
Anı zann eylerim bûsa işâret la‘ l-i dilberden
5. Saña çok görmez ancak bir nigâh-ı nâzını cânân
Şıyânet kaşd ider ‘ âşıqları içre nazarlardan
6. Şu‘ â-yı şîr-i reng-i mâhtâbıñ sırrın añlatdı
O meh-rû gösterüp taraf-ı siyeh semmûrdan gerden
7. Alup her şîvesinden tâze ma‘ nâ cüdde eylersin
Şerîfâ mîve-i nazmı o nañl-ı nâz-perverden

120

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

1. Maṭlab ancak ḥüsn-i sîretidir şafâ-yı sîneden
Şûrete itmez nazâr ehl-i dil ol âyineden
2. Düş-ı bâle kâle-pûş-ı ḥüsn-i ḥâl ol zâhidâ¹²⁷
Sen hemân taḳvî libâsın şanma gel peşmîneden
3. Fikr-i rûziden ider âsûde ‘ abdi bendelik
Mürği çîn-i dâm ider âzâde ḳayd-ı çîneden
4. Lehv ü lu‘ b erbâbıda yek-dil degil bildim görüp
Rind ü tıflıñ iḥtilâf-ı meşrebin âzîneden
5. Köhne mey nûş eyledim ‘ ayş-ı şitâbı yâd idüp
Tâze zevḳ itdim ḥayâl-i ‘ ışret-i dîrîneden
6. Sîm ü zer-vâr anda bunda gevher-i ḥayr-ı du‘ â
Hûbdur teşhîr-i ḥâtır fetḥ-i sad gencîneden
7. Rû-yı dil görmek ise ‘ âlemde maḳşûduñ Şerîf
Sîneñi âyine-veş şâf eyle gerd-i gîneden

121

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (fa’lün)

1. ‘ Ârı yok ḥîle gerek itdiği tezvîrinden
Şîrretinde utanur var ise taḳşîrinden
2. Câhili ḥil‘ at ile farkı nedir tezyîniñ
Ḥüsn-i ḥaṭla suḥen-i bîhude taḥrîrinden
3. Şâḥib-i fetḥ ü zafer olmağa şâyân dâver
Bellidir memleket-i dilleri teşhîrinden

---

¹²⁷ dâimâ

4. Bezl ide vâye-i şâyeste vezîr öyle gerek
Müstakîme kalem ü kec-reve şemşîrinden
5. Olsa bî-râbîta güftârı o şûhîñ n'ola kim
Ma' nâ âşüfte olur şîve-i taqrîrinden
6. Bâtıñıñ ' ilminede başka lisân var mevzû'
Sırr-ı rü'yâ bilünür görsene ta' bîrinden
7. Sîne şâfi idügen vâsıta-i nûr-ı derûn
Mihriñ al câm ile kâşânevi tenvîrinden
8. Hatı vech hüsn üzere anı hal itdi Şerîf
Bahşimiz muğlak idi zülf-i girihgirinden

122

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Şor ey dil nâm-ı yâri feyz-i la'l-i dil-sitânından
Bil ol eşküfe-i nâzı koçup taraf-ı dehânından
2. Şafâ-yı tâb-ı ruğdan sâde levh-i ' aşk idem şimdi
Beyân-ı hüsnî bildim haatınıñ ahsen beyânından
3. Haqîkatde geçilmez göz göre seyr it iki pül var
Çomuş cû-yı mecâz hüsnine Haq âb-ı revânından
4. Şikesti taraf-ı ebrûsında ol şûha kuşûr olmaz
Olur ma' lûm-ı zûr-ı **Rüstem-i** hüsnî kemânından
5. O nûr-ı dîde çeşm-i intizârım eylesün rûşen
Çerâğ olsun nigeç çün mâh-ı mihr-i hüsn ü ânından
6. Dilim bir nâzenîn bint-üş-şefeyle eyledi ma' mûr
Yine bir nev ' arûs aldım melâhat hândânından
7. Şerîfâ bildigim tâ' ahhüd-ı nev-rûz elestîdir
Şorarsa yâr-ı cânım germi-i mihrî zamânından

123

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

1. Şevk-i takrîbiñle alsam çeşme gâhi dûr-bîn
Gösterir tenhâsını seyrâna râhı dûr-bîn
2. Bâg-ı kûy-ı dilbere eyler resâ şeh-per gibi
Turfetü'l-‘ ayn içre bak mürğ-i nigâhı dûr-bîn
3. Çeşmin ister kim yolında eyleye pâ-yı taleb
‘ Âşıkıñ olsa münâsib şâh-râh-ı dûr-bîn
4. Perde-i şebden temâşâ kılmak için bî-hicâb
Câme-h‘ âb-ı yâre eyler mihr-i mâhı dûr-bîn
5. Âh-ı hasretdir bakılsa şû‘ le-i medd-i nigâh
İstemez âyîne dildir dûd-ı âhı dûr-bîn
6. Bir reh-i nâ-refte eyler de güşâde kârına
Şayd ider âğuş-ı çeşme tâ o şâhı dûr-bîn
7. Bir perî peyker güzel görse Şerîfâ nakş idüp
Şişe-i taşvîr ider nûr-ı nigâhı dûr-bîn

124

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

1. Kâmetiñ ‘ aşrında virdi pek bülend-âvâze hüsñ
Haţıñıñ buldı bahârından cemâl-i tâze hüsñ
2. Mest-i nâz u ‘ işvedir dilber haţ-âver olsada
Rûz u şeb mu‘ tâddır zîrâ şarab-ı nâza hüsñ
3. Mümkün oldu haţ gelüp bakmak kitâb-ı rûyına
Buldı çün mecmû‘ a-i dil şimdicek şîrâza hüsñ
4. Şâh-bâl-i haţ açup hayli tüleklik eyledi
Başladı bâlâ hevâ-yı nâzda pervâza hüsñ

5. Güfte-i şîrîñ-ter oldu haţ-ı la‘l-i yâr añâ
Bûselikde başladı rengîn bir ağâza hüsñ
6. Hûblardan ser-bülend olmak boyunca câmedir
Çün kad-i bâlâsı virdi yâre şad endâze hüsñ
7. Nağme-i rengîn şarâb-ı kâse-i tanbûr olur
Mâye-i naķş-ı tarab virse Şerîfâ sâza hüsñ

125

mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

1. Nüvişte haţ-ı müşkînin kenâr-ı rûda gördüm ben
Gülistân üzre bir ta‘lîka-i nünmûda gördüm ben
2. Lebinden añladım zevk-i kelâmın bî-suhen ammâ
Lisân-ı şûh-ı nâzın gamze-i pür-gûda gördüm ben
3. ‘Ayân her noktasında kilik-i şun‘îñ hüsñ-i taħrîri
Anı vaz‘-ı becâ-yı hâl-i ‘anber-bûda gördüm ben
4. Zebân-ı yârdan râvîlik eyler çeşm-i gûyâsı
İder naql-i kelam-ı tûfî ol âhûda gördüm ben
5. Bulup der-ı ħ‘âb yârı seyr olunca seyr-i hüsñ itdim
Bugün bu devlet-i bî-dârı ol uyhûda gördüm ben
6. Kemân-ı saħtdır bildim ki kırmışlar kemend ile
Taķılmış tırrresin perçem ser-i ebrûda gördüm ben
7. Görilmez bir cüvânıñ pençe-i hûr-şid-i rûyında
O tâb-ı cezbe-i hüsni ki ol meh-rûda gördüm ben
8. Muħâfız ideli hışn-ı derûna dâver-i ‘aşkı
Diyâr-ı hâtırı her fitnedden âsûde gördüm ben
9. Şerîfâ şûh u şîrîn öyle nuţk-ı çeşm ü la‘li kim
Ânı ne **Nergisî** ne **Nâbi**-yi hoş-gûda gördüm ben

Ḳâfiye vâv olıcaḳ mıṣra‘ ider sũ-be-sũ
Vezn-i ebyâta çũ ṣâhĩn-tırâz ü tek ü pũ

126

mefâilũn mefâilũn mefâilũn mefâilũn

1. Rehâ bulsunda tek çĩn-i teġâfũlden hemân ebrũ
Niṣân-ı tĩr-i ġamzeñ dil o lsũn ey kemân ebrũ
2. O ṣâhĩñ cũnbũṣ-i ebrũsına fermân-beriz zĩrâ
Ḥat-ı nevle dahĩ menṣũr-ı vuṣlatdır niṣân ebrũ
3. Dũ-bâlâdır perestiṣ mezheb-i ‘ aṣḳ u muḥabbetde
Kim itmiṣdir iki miḥrâbı bir yerde ‘ ayân ebrũ
4. Kemerlerdir meger ṣâd-âbĩ-yi gül-bâġ-ı ruḥsâre
N’ola olsa medâr-ı âb-ı rũ-yı ḥũsn ü ân ebrũ
5. Cemâlinde Ṣerĩfa ḥũsn ü ânĩñ iki nũnıdır
Ya ân üstündeki medde iṣâretdir hemân ebrũ

Ḥarf-i hâ ile muḳaffĩ olıcaḳ mıṣra‘ geh
Mihr-i ma‘ nâya olur sũnbũle maṭla‘ ey meh

127

mefâilũn mefâilũn mefâilũn mefâilũn

1. Bulur nermĩ ḥaṭından nâz u ṣĩve meh-likâlarda
Sebebdır ‘ itidâle bu bahâr elbet hevâlarda
3. Hem-âvâze degildir naḳṣ-ı insân kâr-ı bârıyla
Ḥalâvet bĩṣterdir sâzdan ṣĩrĩn ṣadâlarda
4. ‘ Ulũvv-i câhe bâdĩdir nevâziṣ zĩr-i destâna
Berât-ı ‘ izz ü ṣândır saye-i ṣeh-per hũmâlarda
5. Dũ-ṭanbũrĩñ baḳılsa hey‘ eti minâ-yı ṣahbâdır
Görũlmek niṣf-ı keyf-i bâde ḳâbildir nevâlarda

6. Şerîfâ la^ç l-i nâbı sîne-i şâfi hayâliyle
Dil ü cân ^ç aşk-ı cânân ile her lahzâ şafâlarda

128

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (fa'lün)

1. Harf olur noktaya rehber deheniñ zımnında
Lafz ider ma^ç nâya nâziş suheniñ zımnında
2. Bilinür luţf-ı kelâmı o lebi şîrînîñ
Güfte-i tûţî-i şeker şikenîñ zımnında
3. Hıaţ füzûn eyleyicek kadrini oldu zâhir
Ma^ç nâ-yı şîb nüvişte zekaniñ zımnında
4. Fikr-i rûyiñda iseñ seyr-i hıaţın eyle ricâ
Görülür gül dağı seyr-i çemeniñ zımnında
5. Mazhar-ı luţfi değılken bize ağıâr gibi
^ç Acebâ eylediğı cevriniñ zımnında
6. Baçalım rûyiña bir vechile kim dîde-i dil
Rûşenâ ola o vech-i hüsniñ zımnında
7. Ma^ç nâ-yı tâzeyi da^ç vî çıkar elbette Şerîf
Köhne eş^ç âre nazîre dimeniñ zımnında

129

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Hıulûş-ı dil yeter ârâyiş ü zîver huşûşında
Şafâdır mâye-i hüsñ ü bahâ gevher huşûşında
2. Anıñ kadr-i ^ç ayârın eyle sen kalbıñdan istikşâf
Mihekk olmaz süveydâ gibi sîm ü zer huşûşında

3. Bakılsa s̄u-be-s̄u ‘ ayn-ı hayât âşâr-ı rûşendir
Bedel âyîne âb-ı Hızra İskender huşûşında
4. İderken huş güzel tahtır-i vechin hâl-i müşgîniñ
Cihânın kıl ü kâli hâmdır ‘ anber huşûşında
5. Gönül gencîne-i lebrîz-i istiğnâ dahî olsa
Dehân-ı hırş açar la‘ l-i leb-i dilber huşûşında
6. Şerîfâ meâhîz-i hüsn-i beyânım rû-yı dilberdir
O vechile güzeldir nazm-ı şûhım her huşûşında

130

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (fa’lün)

1. Nâ-resâ olsa da rif atde hümâ pâyesine
Mütevâzi‘ gerek âdem yine hem-sâyesine
2. Dür-bînim diyeniñ cevher-i idrâkine bak
Olma dil-şifte zâhirdeki pîrâyesine
3. Bozma biñ kâma bedel bulduğun istiğnâyı
Öyle kâlâ-yı fûrûhat eyleme sermâyesine
4. Bir dür-i nâb bulur destini manend-i şadef
Bir iki kıatre ile kâni‘ olan vâyesine
5. Bûse-i la‘ li için şıķlet-i ebrâm ister
Gevheriñ lâzım ağır naķd-i girân mâyesine
6. Ne bu lezzet ten-i pâlûde-nümûnunda Şerîf
Gül-şeker mi idi eyâ ki ğidâ dâyesine

131

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (fa'lün)

1. Keyflendi lebiñe şevk-i şebelden bâde
Bâ' iş-i neş' e-i ser-şâr budur şahbâda
2. Dâmıma şanki şikâr oldu gazâl-ı hûrşîd
Şayd idince gözü âhûyu bu gün şahrâda
3. Bûseler bağ-ı cemâlinde o şebnemdir kim
Gönçeler eyleye işküfte gül-i zîbâda
4. Seyrdir çeşm-i heves genc-i kanâ' at mâlı
Neye muhtâc gönül devlet-i istignâda
5. Cem' -i mâl ile ele gevher-i ma' lûb girmez
Şarf-ı sîm ü zer ile kâm alınur dünyâda
6. Zîb-i şûretle mübâhât yaraşmaz zâtîñ
Hilye-i fazl ile ârâste kıl ma' nâda
7. Bulunur varsa dürr-i nazmîña mânend Şerîf
Tab' -ı Haşmet gibi bir gevheri çok deryâda

132

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. İder h' ânende enfâs-ı hayâtı med tarablarla
Olur her dem bahâr eyyâmı ' ömrîñ gönce leblerle
2. Ne rengîn oldu şöhet şerm-i ' aşk-ı nâz-ı dilterden
Bu gece dâhl-i bezm-i vişâl idem edeblerle
3. Vişâl ümîdiñ itmezken gelüp âgûşıma cânân
Ne zevk itdim hele ki bûs-ı leblerñe ' aceblerle
4. Gül ü leymon şarâbı gibi viridi çâşnî câna
Lebin bûs eyledim âmîziş-i lu' f u gazablarla

5. Yeter nîrû-yı bâzû-yı tevekkül şayd-ı maqşûda
Kemend-endâz olup her sûya aldanma sebeblerle
6. Hıuşûl-ı kâm için besdir hemân ‘ arz-ı ‘ ubûdiyyet
Kibâre gel tehî dest-i du‘ â açma taleblerle
7. Sevâd-ı şehrden ma‘ nâ-yı ra‘ nâ-veş çıkup şimdi
Şerîfâ gel kenâra dostlardan münteħablarla

133

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Ruĥ-ı ĥûbâna olmaĥdır eger çeh âb-ı rû sâde
Olur ammâ ki bî-ĥat nükteden vech-i nikû sâde
2. Kamaşmışdır nazarlar zînet-i kâlâ-yı ĥüsnünden
Bezer kılsun libâs-ı zîbden ol mah-rû sâde
3. Bulur kem-mâye-gân ĥürmet¹²⁸ bu devr-i ĥurfe-ĥavr içre
Olur ekser müzeyyen sâĥar-ı şahbâ sebû sâde
4. Ĥulûş-i dil bulur mı ehl-i zînetle iden ülfet
Olur mı reng-i gülden gülşen içre ‘ aks-i cû sâde
5. Zâfer-yâb-ı ‘ adû olmakda besdir râst bir ĥâdim
‘ Aşâ Fir‘ avnı ‘ âciz eylemişdir dest-i Mûsâ’de
6. Kâbâ-yı ĥ ‘ âhiş biñ naqşıla eyler tırâzında
Derûn-ı bül-hevesde olmaz aşlâ ârzû sâde
7. Olur mı cû-yı nazmıñ der-ĥûr raĥbet Şerîf eyâ
Nice âb-ı ĥayâtıñ ‘ aymı şular var ber u sâde

---

¹²⁸ devlet

134

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. H̄ayâl-i h̄ubb-i h̄âl u fikr-i k̄and-i la' l-i dilberle
Olur âlûde ehl-i keyf-i ' aşkîñ h̄' âbı şekerle
2. Siyeh-dil dilberîñ eşk-ı ricâ şâf eylemez k̄albin
Olur ol âhen-i h̄âmîñ cilâsı sîm ile zerle
3. Fûrûht itmez metâ' -ı vaşlı h̄ûbân bî-zer-i meskûk
Nedir sûd olsada pür kenz-i t̄ab' îñ dürr ü gevherle
4. Cemâliñ mâh ü hem mihr-i vefâ rûyîñda rahşândır
Senîñ mâhiyyet-i h̄üsniñ degil bir şems-i h̄âverle
5. Şerîfâ mu' teberdir sâde rû-yı şâhid-i mazmûn
Belig olmaz gâzel elfâz u h̄üsni-i h̄aṭ u zîverle

135

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. H̄aṭ-ı müşgînini seyr it ruḥ-ı pür âb u tâb üzre
Temâşâ eyle mevc-i ' anberi baḥr-i gül-âb üzre
2. Görüp bâlâ-yı ruḥsârında fehm itdiği ebrûsun
Celî h̄aṭla o meddir çekmiş üstâd âfitâb üzre
3. Muraşşa' câme-i zîbâ giyinmiş duḥt-ı rez şandım
Görüp zîver-nümâ la' l-i lebin câm-ı şarâb üzre
4. Lebinden h̄aṭ-ı leb ehl-i dile ma' nâda şîrîndir
Suḥendân eylemez tercîh bir zevki kitâb üzre
5. İder ' ayş müdâm elbet olan der-dest ile k̄ani'
Degildir meclis-i taşvîr gör kim inkılâb üzre
6. Bilüp h̄addin çü per-gâr itmeyen vaz' -ı kadem h̄âric
İder emrin idâre merkez-i nehc-i şavâb üzre

7. Şerîf erbâb-ı ʿirfân didiler bir vefk meşreb hep
Cevâb olmaz hele bu nev zemînde bu cevâb üzre

136

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (faʿ lün)

1. Koma gel naqş-ı sivâ kalb-i hülûş âyîne
Câ-yı taḥrîr degildir varaq-ı âyîne
2. Dili eylerse ider kân-ı maʿârif-i tevḥîd
Bir şâdef bir dür-i yektâdan olur gencine
3. ʿÂleme nûr-ı başâr olmağa isterseñ eger
Mihr-veş şâf hep âfâkıla olsun sîne
4. Pîr-i çarḥında göre ʿarz-ı kumâş u zîbin
Kehkeşân ile hele eyle nazar Pervîn'e
5. Teng-i kâlâ-yı hevesdir dil-i ḥâhiş-kârı
Zâhid eylerse daḥi câmesini peşmîne
6. Bulunur tâze ü ter mîvesi her faşl Şerîf
Yok nihâyet semerât-ı kalem-i çûpına

137

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Güşâde rûy olup kıl ḥalka köşk-i bâb-ı ḥacâta
Deriñ sedd itme dest-i redd ile erbâb-ı ḥacâta
2. Çü ebr-i nev-bahârı bâg-ı kâma âb-yârî kıl
İrişdir bâd-ı luḫfiñ gonce-i şâd-âb-ı ḥacâta
3. Muḳarrerdir şikâr-ı maḳşad eylerseñ hülûşile
Kıyâm ü rûkuʿ dan tîr ü kemân mihrâb-ı ḥacâta
4. Ḥayât-ı bî-girândır ḥıfz-ı ebrû-yı istiğna
Med-i deryâ-dil ol virme mesâg eşrâb-ı ḥacâta

5. Hemîşe dilde peyvend-i tevekkül muhkem olsunda
Degil mâni‘ teşebbüs dâmen-i esbâb-ı hâcâta
6. Nigâh-ı iltifâtın kıll ricâ icâz idüp nâmeñ
Olur bâdî hevâ-yı kâkûli tınâb-ı hâcâta
7. Hıuşûl-ı maţlaba gûşîş müfid olmaz mücerrebdır
Hemân Tevfikdir nâfi‘ Şerîf aşhâb-ı hâcâta

138

mefûlü mefâilü mefâilü fe‘ ûlün

1. Hâliñ ki şayar ‘ anber-i hâmi bile hiçe
Rağbetlü duhân-ı haţñ olmağla yeñiçe
2. Nâzik deheniñ beyt-i haţ-ı la‘ liñiñ ey şûh
Bir nükte-i rengindir ammâ ki hafice
3. Pâ-beste qalır bâd-ı şabâ dahî düşünce
O zülf-i girih-der-girih-i pür ham ü piçe
4. Bendeñ gibi biñ ‘ aşık-ı halvet nigerân var
Sen şâha gönül ‘ arz-ı merâm eyleye yüce
5. Eyler o müşâgab bize tertîb-i kevâzib
Añlandı qazıyye bu kıyâs üzre netice
6. Bir zevk-i şeker-h‘ âba seniñle varalımda
Der-bân idelim devlet-i bîdârı bu gece
7. Nazmım gibi vaşında kumâş ister o serviñ
Endâm gerek öyle Şerîfâ boyınca

139

mefûlü fâilâtü mefâilü fâilün

1. ‘ Arz-ı emelle müşterek eyler vebâline
Halk ehl-i hâli bulsa bile qor mı hâline

2. Noğşânın añlamaz kişi bu nağş-ı heykelin
Sa' y itmedikce nefis nefisiñ kemâline
3. Tâ olmadıkca fâ' ide ne dest-i sûd-ı şarf
Mâlik denir mi hâfız olan şağşa mâline
4. İkbâl-i istikâmet ile müstezâd olur
Tîriñ medârı râstlığı perr ü bâline
5. Bildi lebi mey ü ruğı mihr olduğun bakup
Âyîne içre ' âlem-i hüsniñ mişâline
6. Mazmûn-ı tâzesin kalem-i şun' iñ eyle fehmi
Yâriñ Şerîf ' ibret ile bak cemâline

140

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

1. Olmadıkca tâ muğayyed defter-i tâkdîrde
Der-kenâr olmaz murâdıñ rık' a-i tedbîrde
2. Hâtır-ı erbâb-ı şûret eylemez şafvet kabûl
Nağş olur olmaz cilâ âyîne-i taşvîrde
3. Bulduğundan her suhen âvâze-i şöhret hemân
Nağmedir bak kâr-ı hâme hâlet-i tahtîrde
4. Her dil-i şâfiñ degildir pîşesi ezhâr-ı hâl
Cevher-i mir' at-i sırr zâhir velî şemşîrde
5. Sâl-ğurde şayd-ı kâma ma' il ü âmâdedir
Kim ' aşâ ü püşt-i ham tîr ü kemândır pîrde
6. Nüşa-i hağında çok vech-i bedi' -i ma' nevi
Şan' at amma tarz-ı nağz üzre ânı ta' bîrde
7. Râh-nümâlık eyleyince sehldir tab' iñ Şerîf
Semt-i bî-manendi bulmağ vâdi-i tanzîrde

141

mefûlü fâilâtü mefâilü fâilün

1. Hüsni 'azîzdir dem-i haþ-ı 'izârda
Şemsiñ belli olur şerefi nev-baharda
2. Eyley 'atıyye bâd-ı hevâ bû-yı kâkülün
Var mı sabâ-veş ehl-i kerem rûzgârda
3. Biñ âha bir hayâlini erzân bilüp alur
Sûd eger muhabbet olur kesb ü kârda
4. Âhû degil gazâle-i hürşîdi şayd ider
Ol şeh-süvâr-ı hüsni ü melâhat şikârda
5. Alsa ele kitâb olur endâmı dilberin
Mânend-i serv hûb nüvişte kenârda
6. Gel ey Şerîf tâlib-i câh-ı kanâ'at ol
Yok intifâ'ânın gibi hiç bir diyârda

142

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (fa' lün)

1. Bâdenin bûyı girân-neş'ede hoş olsa bile
Bed olur halk-ı hevâyide beşûş olsa bile
2. Aldadır tav'la ki esb-i hîredin gibi seni
Her nefes nefesde şad cûş u hürûş olsa bile
3. Ne fûrûğı olacak şem'-i derûnımın zihne
Ne kadar tâ bûr-ı meclis gûş olsa bile
4. Beñzemez lafzla ta'bîre beli keş'-i zamîr
Peykden inaç olur nâme hamûş olsa bile
5. Geçemez fehm-i beşer dâ'ire-i mevhumın
Ne kadar şu'le-i cevvali-i hûş olsa bile

6. Olur az cân u dil âşüfte-i hüsn ü nâzı
O peri peykeriñ insân sürûş olsa bile
7. Var güher-senci bu sevķ-i suheniñ çünki Şerîf
İdemez hîle kalem ħurde-fürûş olsa bile

143

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (fa' lün)

1. Şafĥa-i berk-i gül-i ter o ruĥ-ı eşküfte
Tâze âgâze-i hüsne ĥaţ-ı nevdîr güfte
2. Her biri silk-i ĥayâliñ yine pîrâsıdır
Dürr-i dendâni 'aceb olmış iken nâ-süfte
3. Naķş-ı şun' a nazarıñ âyîne-i 'ibret kııl
Sâde rûlar seni tâ eylemeye âşüfte
4. Görinüp vâdi-i ġafletde yürî râst müdâm
Semt-i maķşûda çeker sâliñi râh-ı ĥafte
5. Sen mehebb eyler iseñ bâd-ı ĥulûşa sineñ
Gird-ġîne dil-i 'âlemden olur hep refte
6. Şâf-ţab'ân ile âsûde dil üns eyle Şerîf
Külfet eyleridim ülfetde daĥî âlüfte

144

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

1. Keyf ü kemmi fehm olunmaz 'âlemiñ ezhân ile
Tartılır mı hîç zemîn ü âsmân mîzân ile
2. Vaķt-i nev-rûz irmedikce gülleri açmaz şabâ
Her dem ammâ ġonçe-i ţab' açılır elhân ile

3. Şûrete ma' nâ virir ma' nâya şûret hüsni ü ân
Dilber olursa müzeyyen zîver-i ' irfân ile
4. Revnağ-ı bâğ u çemen ser mâ ü germâdan gelür
İntizam-ı mülk olur geh kahr geh ihsân ile
5. Mühr ü hil' at kâr-ger olmaz nüfûz-ı âmirde
Şâhibân olmağ gerek mümtâz nâm ü şân ile
6. Güft-gû-yı hağ-ı yâr-ı bî-vefâdan bezmde
Tâze ma' nâ söyleşilmek hûbdur yârân ile
7. Gûş-mâl olınsada Hâğ-gû sözi mergûbdur
Şafhanîñ gûşın büklerler bahşi istihsân ile
8. İltiyâm-ı mışra' -ı mevzûn u nâ-mevzûna pek
Beñziyor sencide tab' in şoğbeti nâdân ile
9. Elde ni' m-el-nâşır olsa çün cevâb-ı hâzır
Şi' r ü inşâ yoğsa olmaz luğfi çok em' ân ile
10. İstemez ' ilm ü kemâli şî' r kim dirse Şerîf
Müdde' â-yı mülzem it nazmıñ getür bürhân ile

145

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

1. Bağ ele alsun zimâm-ı câhîde inşâfına
İ' tibâr itme tehî destânıñ aşlâ lâfına
2. Kendiñ eylerseñ velî ni' metlik ile ser-firâz
Himmet it señ bir fağîriñ hâceti is' âfına
3. Añla bağt-ı cehl ü ' ilmi dilberiñ nâdânlar
Zâtına mâlik olur ehl-i suğen evşâfına
4. Gör şafâ ki dest-i ümîde girerse câm-ı kâm
Çoğda şahbâ-yı merâmıñ bağma duru şâfına
5. Çâğ u rây-ı kûh-ı imkânı temâşâ itmede
Bağ hele kaçır-ı hayâl-i ' âşıkıñ eşrâfına

6. Meşreb-i aḥbâbdan taḥkîk-i ma' nâ-yı ḥulûş
Nikdir âb-ı lezîzîñ güher-i şeffâfına
7. Eyle şükrü mezra' -ı tekşîrde tuḥm-ı ni' m
Mazhar oldukça Ḥudânîñ ey Şerîf ilṭâfına

146

mefûlü fâilâtü mefâilü fâilün

1. İtdim güzeller içre 'alâḳa efendime
Şad âferîn ṭabi' at-i dilber pesendime
2. Nuṭḳıñ ḥayât olur diseñ ey şûḥ ḡamzeñe
Bir çâre eyle ḡayri yeter derd-mendime
3. Ṭarf-ı ruḥıñda kâkülüñ ol meh görüp dimiş
Kıldım rebûde mihre-vâr nice kemendime
4. Elbâs idüp güzellere tercîḥ-i ḥil' atin
Buldum boyunca câme hele şeh-levendime
5. Yârân ketb-i ma' ânî mey ü nazm-ı dilberem
Tertîb-i bezm-i cem' iderem kendi kendime
6. Ḳayd itdi bend-gâne Şerîfâ diyince ben
İtdim güzeller içre 'alâḳa efendime

147

mefûlü fâilâtü mefâilü fâilün

1. Yâ Rab bu incizâb nedir ḥüsn-i şûrete
Bildir bunuñ ḥaḳîḳatin ehl-i muḥabbete
2. Döndürdü semt-i şûrete jengâr-ı bendânı
Âyîne nâzır idi muḳaddem ḥaḳîḳate
3. Şîrîn olursa mîvesi olmaz dıraḡte bâr
Vizr-i ni' amı ḳor kerem erbâb-ı şervete

4. Vezn-i girân-ı gevheri eyler füzûn bahâ
Temkîn mezîd-i kıadr virür ehl-i izzete
5. Emşâl ile muķârenetiniñ hüşnüdür ki bak
Yek-nev' i-i hurûf-ı seleb sec'e ziynete
6. Yârân n'ola da kıademi dâr-ı' alâķanıñ
'Ahd-i elestden şayılr mebde' ülfete
7. Tedbîr-i nefse ekşer olur bî-başîr halk
Ĝâyetde olsa mâni' kıurb-ı rü' yete
8. Pervâz-ı nâzı cümle anıñla aña berk
Seyf ü kıalem dü bâl gibi mürĝ-i devlete
9. Her kâr-ı mevsiminde görilmekdedir zafer
Bir dem mi var bahâr gibi seyr ü ' işrete
10. Şûretde rû-yı ' âķil ü ĝâfil yegânedir
Naķş-ı bedi' -i ma' nâda bak resm-i kıudrete

148

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

1. Meylim efzûndur benim çeşm ü dehân-ı dilbere
Müncezibdir tab' -ı ehl-i dil suhen-perverlere
2. Her suhen kim ide ol la' l-i leb-i terden şudûr
Nâz ider her harfi bir hoş nükte-i rengîn-tere
3. Bûse va' d itdi didiler saña cânânıñ didim
Yaraşur ĝâyet bu şîrîn söz o şeker leblere
4. Şavtım bülbül hevâ-yı gülle germ-âheng ider
Dilber ister şevķile âĝâze-i râmiş-gere
5. Eylemez vâ-beste-i târ-ı tekellûf naĝmesin
Tâ derûn-ı sîneden dem-sâzdır ney dillere

6. Şöyle tezyîn itdi ruhsârîñ ki hakk-i haţţıla
Mâşîta yüz vechile taşsîn kıldı berbere
7. Âña zîverle baķılmaz gösteriş eyler dime
Hod-nümâ olsaydı meyl itmezdi zîb ü zîvere
8. Çeşm-i taşsindir cemâl-ârâ-yı hûbân ey Şerîf
Pertev-i nezzâre ol âyîne de rûşen-gere

149

mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

1. Donanma ziynetin cem^ç itmiş ol meh-rû-yı pâkîze
Cebîn âyîne ruĥ fânûs u ğabğab sîm-i âvîze
2. O ebr ü tâķ-ı pür ziynet donanmadan müzeyyendir
Degil mi rîşe-i zer-târ o zerdîn turre pervîze
3. Niĝâhı cânda oynar virmez amma renciş-i hâtır
Müşa^ç biddir ne şan^ç atlar yapar baķ ħancer-i tîze
4. Girince rakşsa ķaldı şûret-i dîvâr-veş fânûs
Olup ħayrân o şem^ç -i ħüsn ü nâz-ı ^ç işve-engîze
5. Donanma şerbetinde gel o la^ç l-i ħâl-dârîñ şun
Zeneĝdânîñdan it fîncân o şehd-i ^ç anber-âmîze
6. Şerîfâ zîb-i çeşm it her zamân bir çâr-ebrûyı
Donanmadır zemistân u bahâra şayf u pâyîze

150

fâîlâtün fâîlâtün fâîlâtün fâîlün

1. Cürm-baĥşı vaz^ç -ı lâyıķdır ^ç atâ ma^ç nâsına
Tab^ç -ı ħursendi ħaķîķatdır ĝinâ ma^ç nâsına
2. Levĥ-i ħâtırdan daĥî mektebde maĥv itmiş idim
Bir suĥen kim ħarf ola anda recâ ma^ç nâsına

3. Hürmet-i zühd ü vera' nâ-yâb iken bu 'aşrda
Tâ' ati boyuca haml itmek riyâ ma' nâsına
4. Cilve-gerdir zâhir eşyâda ma' nâ-yı cihân
Şûret-i mir' ât olur şûret-nümâ ma' nâsına
5. Bilmeyen olmaz zebân-ı ' işve-i cânâneyi
Gâmze-i bigâne vaşfîñ âşinâ ma' nâsına
6. Kılmasa tazmîn fi' l-i ' işveyi olmaz belîğ
Gördigiñ şûret ki var hüsn-i bahâ ma' nâsına
7. Lezzet-i ta' biri kâfidir şafâ-yı tab' ıma
Her kelâmı olsa da yâriñ cefâ ma' nâsına
8. Sâde bir mışra' la serv-i bâğ-ı dil-dârîñ Şerîf
Eylese mazmûn-ı kıddin iddi' â ma' nâsına

151

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. O hüsn-i şavt u şûretle idüp âğâze h'ânende
Kılar dil-beste ' uşşâkı bu naqş-ı nâza h'ânende
2. Hemân nûn-ı terennüm gösterir bir beytde gûyâ
Girince cümbüş-i ebrûyla şeh-nâza h'ânende
3. Degil taħrîk-i târ-ı turre çarb-ı sûzen-i müjgân
İder icrâ' -yı nâzı beste-i şîrâza h'ânende
4. Nevâsın eyledi hep râhatü'l-ervâh-ı ' uşşâka
Dem-i şîrîn-i leb nûşın ile bir tâze h'ânende
5. Kıad-i mevzûnın eyler hep uşûl-i ' işveye beste
Nice bağlarsa nağme mışra' -ı mümtâza h'ânende
6. Gelüp güftâre başlar nây kilkiñ gibi taħrîre
Ne sihr eyler Şerîfâ bir nefesle sâza h'ânende

**Olsa mışra' lara yâ kâfiyede harf-i redî
Ola her beyt dü ebrû ile reviyî-i bihî**

152

mefâilün feilâtün mefâilün feilün
(fa' lün)

1. Firîb-i va' de-i kemûn neden serâb gibi
Bir iki kaçre ile şevk virir şarâb gibi
2. Niğâh-ı luğ idüp zîr-i pâymîna eyle
Cihâna nûr-ı başar kendin âfitâb gibi
3. Şafâ-yı tab' a mezâk üzre kârdır bâ' iş
Olur mu kuhl-ı cilâ-bağş çeşme h'âb gibi
4. Zebân-ı halkda âvâze-sâzdır suheni
Hamûş iken yine ehl-i suhen kitâb gibi
5. O kân-ı hüsn şunarsa gelür mezâkımda
Leb-i imâme-i mercân o la' l-i nâb gibi
6. Şafâ ile meh-i dil bedr olur o demde Şerîf
Gelinece qarşuma dil-dârım âfitâb gibi

153

mefâilün feilâtün mefâilün feilün
(fa' lün)

1. Bu sûya seyre 'aceb-kim o yâr gelmez mi
Bizim de semtimize nev-bahâr gelmez mi
2. Nesîm-i kûy gelür mi çü genc-i bâd-ı hevâ
O yâd-gârda bî-intizâr gelmez mi
3. Bu tâb-ı 'aşk ne oldu celî haç-ı dildâr
Meyân-ı hüsn ü dile hiç gubâr gelmez mi
4. Çemende sünbül ü şebbûy kılısam istişmâm
Meşâma nefha-yı zülf-i nigâr gelmez mi

5. İdince nağme-i terle nefes neye muṭrıb
O çûb-ı huşka o dem berk ü bâr gelmez mi
6. Olinca şayda saña dâne dirhem ü dînâr
O dâm-ı kâma güzeller şikâr gelmez mi
7. Şerîf tuḥfe-i eş^ç âr-ı ṭab^ç -ı Fıṭnatdan
Nazîre nâmına bir yâd-gâr gelmez mi

154

mef' ûlü fâilâtü mefâilü fâilün

1. Bend ideli o zülf-i perîşâne gönlümi
Bir yâre egledim hele divâne gönlümi
2. Hâcet mi kaldı yâre nâz u girişmeye
Maḥmûr-ı çeşmi eyledi mestâne gönlümi
3. Kıldı nigâhı **kışsa-ı Hüsni ü dili** beyân
Der-ḥ^ç âb-ı hayret itdi o efsâne gönlümi
4. Kimlerle ṭarḥ-ı bezm-i vişâl eyleseñde sen
Zann eyleme o meclise bîgâne gönlümi
5. ^ç Arz-ı cemâle itmekle rû-nümâ ṭaleb
Almışdı görmeden daḥi cânâne gönlümi
6. Nazîr iden bu güfeme eyler benim Şerîf
Dil-beste-i edâ-yı zarîfâne gönlümi

155

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Kerem kılsun murâd-ı ^ç âşıkı yek-bârdan bâri
Ricâ itmek ḥaṭâdır ḥaḫ bu kîm aḡyârdan yâri
2. Şarılma rişte-i esbâba her dem ^ç ankebût-âsâ
Olur hep dâm aña seyr it o kec-reftârdan târi

3. O gül bir verd-i hüsn-i nâza bülbül gibi dil virmiş
Aña sevdâ-yı ‘ aşq olmuş haţ-ı ruhsârdan sârı
4. Beyâz şafhadır elbet zemîni hüsn-i haţtıñ çün
Oğur ezber Bahâristânı şimdi kâr-dân-ı kârî
5. Meşâhirdir hülûş-ı vücûd erbâb-ı şalâbetde
Olur ekşer Şerîfâ âb-ı tâb ahcârdan cârî

156

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

1. Bî-nevâ ehl-i hilâfîñ dostdur şûretleri
Rûz-ı rûze rind ü zühhâdîñ olur ülfetleri
2. Rûze geldi biz dağî ‘ işyâna imsâk itmedik
Şeb-be-şeb itmekdeyüz belki kavî niyyetleri
3. ‘ Âķibet pür-hüner-i kârân kesb-i zevk tâm ider
Rûze-keş kâmil bulur ma‘ lûmdur lezzetleri
4. ‘ Âşık-ı şâbir zaman-ı haţda eyler baş-ı ‘ aşq
Rûze-dârânîñ belî aħşâmdır şöhbetleri

157

mef’ ulü fâilâtü mefâilü fâilün

1. Yer yer meşâma nefha-resân anda şâmesi
Yariñ degil mi ğabğabı ‘ anber şemâmesi
2. Meyl itdi gibi dostluğa ğamze haţ degil
Geldi recâ-yı şulğ ile bir tâze nâmesi
3. Haķķa ki zîb ü zîver-i ehl-i kemâldir
‘ İlm efseri kerem güheri zühd câmesi
4. İmzâda görmediñ mi tevâzu‘ dan olduğun
Luţf-ı faķîr rif’ at-i vicâhîñ ‘ alâmesi

5. Halkıñ ifâde kaydına düşme havâşede
Halkıñ güzel bilür seni mesnedinde ‘âmesi
6. Âmâde nazm elinde Şerîfñ o rütbe kim
Gûyâ ki maṭla‘-ı suhen engüşt ü hâmesi

158

mefâîlün mefâîlün feûlün

1. Beni bî-ḥ̣âb idüp fikr-i vişâli
Belim bükdü der-âgûşı hayâli
2. Baña bir muyı çok görmezdi kaçdım
Miyânı olmağa var ihtimâli
3. Çeker âgûşıma yari muşavver
Eger isterse taşvîr-i muḥâli
4. Meh-i ‘aşkıñ ‘acebdir seyri anda
Teḳarrüb-i mihre bedr eyler hilâli
5. Hâbâb-âsâ degil mi naḳş-ı ber-âb
Binâ-yı neşve-i câmînda ḥâlî
6. Görildikce kesel gelmez mi şevḳe
Muradıñ nâkesânda ibtizâli
7. Açılsa nüşha-i şekvî-i devrân
Kimiñ olmaz ‘aceb-kim ḥasb-i ḥâlî
8. Eva‘ il-i medḥi pirânıñ bağılsa
Varır yâd-ı şebâbe hep mâîli
9. Suhen-dân bul hûner göster Şerîfâ
Suhen bulmağda var ṭab‘ ın kemâli

159

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Ne efsûn itdi sâki bir kadehle yâri güldirdi
Misâl-i şîşe-bâz açdı dili dildârı güldirdi
2. Çemende nâ-güşâde gonçe şandım ben dedi bülbül
Yüzün şerm eyledi gördükde ol ruhsârı güldirdi
3. Gülâb-ı âb ü tâb-ı hüsniñ rûyında gösterdi
Degil la' li teh-i minâ-yı tâbiş-dârı güldirdi
4. Sesin kesdi heman vâ' iz olup dem-beste vü hayrân
İdince tekye-gâhıñ tabl-ı mûsikârı güldirdi
5. Mey iken itmediñ ikrâr u kând iken lebiñ teslîm
Ne var cânâ tebessüm eyleyüp gül-bârı güldirdi
6. Şerîfâ hem çü sihr-i kilik-i şî' riñ tâze mazmûne
Ne efsûn itdi sâki bir kadehle yâri güldirdi

160

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Nizâm-ı şûretiñ ma' nâda olmaz luğf-ı te' şîri
Berây-ı vezndir nazmıñ beli taqdîm ü te' hîri
2. Cenâh-ı ' izz u devlet hâme ü seyf olduğun fehm it
Per-i şeh-bâzda gör rû-nümâdır kilik ü şemşîri
3. Gönül kâlâ-yı kâmı bulsada nâkıs bulur el-ğâk
Meger kesb-i kemâl itdigidir varısa taqşîri
4. Be-vefk-i meşreb olmaz bezmi her dem vuşlatıñ amma
Mezâkınca olur h'ân-ı hayâlîñ ' aşkân sîri
5. Biri naşş-ı işâretdir biri ' ayn-ı ' inâyetdir
O çeşm ü lebden aıla şive-i ibhâm u tefsîri

6. Zîyâ bahşâ ise âfâka hûrşîd-i cihân-ârâ
Şerîfâ nefsdedir mihr-i cemâliñ tâb u tenvîri

161

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

1. Ne mümkündür beyân ta^ç bir ile hâl-i hõş-bûyı
Dañ bir kimse ÷all itmiş degildir lafz-ı tenzûyı
2. ^ç Ayandır bağ dehanında temâşâ kıl miyanında
Esâs-ı ^ç âlem-i hüsñ olduğun bir noğta bir mûyı
3. Görünce çeşm-i yâri zîr-i fermânında fehm itdim
Meger teşhîr idermiş ğamze-i mekkâre câdûyı
4. Şarılun dâd-h^ç âhâne deyu üftâde diller hep
Şalar tâ pâyine zencîr-i ^ç adl itmiş o ğiysûyı
5. Hülûş-ı dil meger âyîne-veş cezbe eyleye çeşmin
Şîkâr itmek olur mı ğayri dâmîle ol âhûyı
6. Ne var bî-ĝâne yoğ bir hâne ki dilber hayâli var
Hemân bir gece gelsin eylerem da^ç vet o meh-rûyı
7. Şerîf inzâr-ı aĝyâra idüp ta^ç vîz o vechile
İder terciñ hüsñ-i sâde-rûya çâr-ebrûyı

162

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (fa'lün)

1. Çâr-ebrûsı ^ç aceb hüsñine ziynet virdi
Çâr-erkândır o bünyâna metânet virdi
2. Cânda taşvîr ide dil ister idi bir dilber
Nağş-ı hüsniñ göricek kâr ne şûret virdi
3. Sâye-bağş oldu şehâb-ı hağla mihr dañî
Sünbülisi o hevânîñ bize râhat virdi

4. Sensiñ ancağ nazarımda benim ey nûr-ı başar
Merdüm-i çeşm arada şanma ki keşret virdi
5. Fülk-i ebrû yem-i hüsnünde bırağdı lenger
Hağ-ı püşt-i lebi temkîn-i melâhat virdi
6. N'ola olsa mutaşarrıf be-çarîkû'l-te' bîd
Tab' -ı hursend aña kim câh-ı kanâ' at virdi
7. Mâyesin hayr du' â-yı fuğarâdan bilsün
Hağ Şerîfâ kime kim devlet ü şervet virdi

163

mef' ulü fâilâtü mefâilü fâilün

1. Zevrâğ-süvâr-ı seyr-i hişâr eylesem seni
Ya' nî şikâr-ı dâm-ı kenâr eylesem seni
2. Bâğa varup bu lâle-ğad ü serv-ğad ile
'İbret-nümûn-ı çeşm-i bahâr eylesem seni
3. Şayyâdıñ olup ey gözi şeh-bâz ben seniñ
Şoñra süvâr-ı şayd u şikâr eylesem seni
4. Nehy eyledikce 'âşığı tağbilden hağıñ
Ta' zîm-i emri bûse medâr eylesem seni
5. Ey çâr-ebrû eyleyüp âvâzeñi bülend
Bir nev rubâ' i beste-nigâr eylesem seni
6. Dem-sâz olup terâne-i cânâne dir Şerîf
Tâ bûselikte râm-ı qarâr eylesem seni

VII. KIT'ALAR

1

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (fa' lün)

- 1 Hâk 'alîmist ü ne-dânî be-ḥaḳîḳat aḥkâm
- 2 Çün be-taḥḳîḳ-i der-eflâk-ı muḳavvem bâşî
- 3 'Âlimü'l-ğayb ḥudâvend-i ḥakîmist hemân
- 4 Suḥnet kezḅ buved ger to münecim bâşî

2

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (fa' lün)

- 1 Olmaz eş'âra deyu vaḳt-i ḥükûmetde mesâg
- 2 Şimdi mazmûnları mektûbda 'ünvân itdik
- 3 Vezni tâm olmağıla şi'riñ alup noḳtaların
- 4 Naẓm si'r itmek içün dirhem-i mîzân itdik

VIII. MATLA'LAR

Meṭâli' fi'l-elif

1

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Çaşd idince nazm-ı dîvânın bahâr-ı dil-güşâ
Yazdı ra' nâ satır-ı Bismillâhı sünbül ibtidâ

Meṭâli' fi ḥarf ü'l-bâ

2

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

İtme meclîsde bize bâde-i nâbı işrâb
Mey-i la' liñ gibi sâķi var iken tatlı şarâb

3

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Pîrlikde itme âgûşumdan ey meh ictinâb
Kim gelür faşl-ı ḥarîf olduķda kavse âfitâb

Meṭâli' fi ḥarf ü'l-tâ

4

mef' ûlü fâilâtü mefâilü fâilün

Her dem cihâd-ı ekber-i nefse ' azîmet it
Neylirseñ eyle taķvîyet-i ḳalbe himmet it

5

mefâilün meâilün mefâilün mefâilün

Leb ü sineñ hayâli dūd-ı âha virmegin lezzet
Duĥân-keşde kirâs u yâsemen şâĥınadır raġbet

Meṭâli‘ fi ĥarf ü’l-dâl

6

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Vuşlat-ı cânâna olmışken ne rütbe şevķ-mend
İstemez ‘ arz-ı niyâzı ṭab‘ -ı istiġnâ-pesend

7

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Terbiyet der-kâbilân çün nūr-ı rûşen mi-şevd
Âb-ı nîsân der-çerâġ-ı lâle revġan mi-şevd

Meṭâli‘ fi ĥarf ü’l-râ

8

feilâtün feilâtün feilâtün feilün

(fâilâtün) (fa‘ lün)

Cem‘ -i dîvân idicek şâ‘ ir-i ĥoş-ṭab‘ -ı bahâr
Sünbülî eyledi nev-maṭla‘ -ı nazm-ı ezhâr

9

mefâilün meâilün mefâilün mefâilün

Bu bâb-ı dil-güşâ kim maşrıķ-ı mihr-i meserretdir
İki mışra‘ la gûyâ maṭla‘ -ı dîvân-ı Şevket’dir

10

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

‘ Aks-i la‘ liyle kaçan âyîne peymânelenür
Mey-i nâzıyla o dem gözleri mestânelenür

11

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Elde tesbîh ile şûfi kılma â‘ mâliñ şümâr
Târ-ı enfâsı der-i zıkr ile eyle sübha-vâr

12

mefâilün feilâtün mefâilün fa‘ lün

O çeşm ü leb ki ‘ aceb naşş-ı hüsn ü behcetdir
Biri işâret olursa biri ‘ ibâretdir

13

fâilâtün fâilâtün fâilün

Âşikârâ mi-koned dil-râ şikâr
Sebze-zâr u cûy-bâr u hûb-yâr

14

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (fa‘ lün)

Muṭrīb-ı şûh ne dem nağmeye âgâz eyler
Beyt-i ebrûsını bir beste-i şeh-nâz eyler

15

mefâilün feilâtün mefâilün feilün
(fa'lün)

Fürûğ-ı dîde görüldükde yâr lâzımdır
Tulû' -ı şemse vücûd-ı nehâr lâzımdır

16

feilâtün feilâtün feilâtün feilün

Haþı kim hûblarıñ la' l-i şeker-bâre gelür
O zamân lebleri tûfî gibi güftâre gelür

Meñali' fi harf ü'l-fâ

17

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (fa' lün)

Mû-be-mû kıldı beyân bir nice mazmûn-ı lañif
Haþtıla oldu ruþı hûsnde şâhib-i te' lif

Meñali' fi harf ü'l-kâf

18

mef' ülü fâilâtü mefâilü fâilün

'Ünvânlıdır cemâli dem-i haþda dilberin
Faşl-ı bahârdır şerefi mihr-i enverin

19

mef' ûlü mefâilü mefâilü fâilün

İtdik niyâz bûs-ı leb-i şekerin seniñ
Tûf-i mezâk kıldı bizi leblerin seniñ

20

fâiâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Efser-i câma güherdir la' l-i tâbânın seniñ
Çarh-ı mir' âta kamerdir rû-yı raşşânın seniñ

21

mefâilün meâilün mefâilün mefâilün

Beni ey meh esîr-i şeh-nişîn-i intizâr itdiñ
Dü çeşmim naqş-ı pâyın gibi vaqf-ı reh-güzâr itdiñ

22

mef' ûlü fâilâtü mefâilü fâilün

İtsün güşâde genc-i nihânı tekellümün
Kılsun şüküfte gonçe-i cânı tebessümün

23

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Zeyli tâhir ni' meti vâfer-i derûn tâb-nâk
Var mı bir devletli hiç deryâ gibi meydânı pâk

Meṭâli‘ fi ḥarf ü'l-lâm

24

feilâtün feilâtün feilâtün feilün

Olur elbette kişi ḥübb-i vaṭanla mecbûl
Beldesi ola ḥuşuşâ ki anîñ İslâmbûl

25

mefâilün feilâtün mefâilün fa‘ lün

Ġinâ-yı ḳalbiñi sermâye-i sa‘ âdet bil
Ḥulûşa mâlik iseñ kîmyâ-yı ‘ izzet bil

Meṭâli‘ fi ḥarf ü'l-mîm

26

mef‘ ûlü mefâilü mefâilü feûlün

Tâ düşmeyicek gülşen-i ruḥsârîña şâhım
Bir yerde ḳarâr eyleyemez **mürġ-i nigâhım**

27

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Be-ḥırş-ı pîrî ez rîş-i sefidem penbe der-gûşem
Cüvânî-râ zi-ḳad-i ḥam şode ser-tâ-ser âġûşem

Meṭâli‘ fi ḥarf ü'l-nûn**28**

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Leb-i cân-baḥşı üzre ḥat-ı sebzi tâzedir her ân
Olur âb-ı ḥayâtı bulsa ‘ömr-i Ḥıẓr-ı câvidân

29

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Var zebân-ı tîḡi söylet dönme bir hengâmeden
Lâfi ḳo ḥâşma cevâb olmaz begim Şeh-nâmeden

30

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Nedir farkı saḥâniñ kâr-ı siḥr-i kimyâ-gerden
Olur âb âhen olsa ḳalbi sîmîn-berleriñ zerden

31

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Şad ḥased tekmiñ-i ḥamsîn eyleyüp pîr-i zamân
Vaḳt-i nevrûza irişdikde olur tâze cüvân

32

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

O mâh-ı şecce-dârîñ şor gönül nâm-ı nişânından
Şifâ-yı şadr olur al bir ḥaber âmmâ dehânından

Meṭâli‘ fi ḥarf ü'l-hâ**33**

mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Bulunmaz sîm-ten-i maḥbûbda ḥüsn-i siyeh-çerde
Şafâsı mâh-tâbın var mıdır mihr-i münevverde

34

mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Niyâz idüp disem ben bûse-i la‘ liñle şâd eyle
Ne var sen sineñi ‘ arz-ı kenâra bir murâd eyle

35

mef ülü mefâîlü mefâîlü feülün

Bu kâkül-i müşgîn ne çîn-i külehiñde
Mest eylemiş âhûyü dü-çeşm-i siyehiñde

36

mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Olup râmiş-ger-i faşl-ı bahâr âğâz-kâr üzre
Çemen ibrişîmin şedd itdi çeng-i lâle-zâr üzre

37

mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Anıñ kim âb-ı rû var çün güher neşv ü nümâsında
Şafâ-yı ‘ izz-i istiğnâ nümâyândır liķâsında

38

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Anıñ kim râstlık var serv-veş neşv ü nümâsında
Bahâr-ı ‘ âfiyet her demde zâhirdir liķâsında

39

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Anıñ kim şubh-âsâ nûr var neşv ü nümâsında
Fürûğ-ı neyyir-i iķbâl-i raķşândır liķâsında

40

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Anıñ kim neş‘e var şahbâ gibi neşv ü nümâsında
Müdâm eyler temevvüc reng-i ĥandâni liķâsında

41

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Anıñ kim bû-yı ĥû-yı ĥûb var neşv ü nümâsında
Mişâl-i gül ‘ ayândır ĥande-i şâdî liķâsında

42

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Bahâr-âsâ anıñ kim feyz var neşv ü nümâsında
Dem-â-dem cilve eyler ĥüsn-i Yezdânî liķâsında

43

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (fa' lün)

Sâkiyâ kahve içen âdeme şahbâ virme
Şağın ağzı qaraya bâde-i humrâ virme

44

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Şayd olur vahşî gâzâl-ı çeşm-i yâr âyîneye
Eyleşür elbette müjgân-ı nigâr âyîneye

45

mef' ûlü fâilâtü mefâilü fâilün

Çıkmaz seher o şeh der ü devlet-serâyına
Tâ âfitâb düşmeyicek hâk-pâyine

46

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Hüsn-i naşsı nisbet eylerken gönül naqqâşına
Dilberin meftûn olur geh çeşmine geh fâşına

47

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Bulur üftâd-gân-ı rif' at düşüp bâb-ı kerem-kâre
Olur bir pâ-yı seyr ile gelince sâye divâre

48

mefâilün feilâtün mefâilün feilün

O zerd-fâmı çeken çâk-ı sîne-i hevese
Enîs-i cânı ider şan kanârya qor kafese

Meṭâli‘ fi ḥarf ü’l-yâ

49

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Cemâl-i ‘ayşa kıl âyîne sâki câm-ı billûrı
Hiçâz-ı şevke muṭrıb eyle râh-ı râst-ı ṭanbûrı

50

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Leb-i la‘ liñ kim öpmüş sâgar-ı billûrdan ğayri
Zenehdânıñ begim oḫşar mı var semmûrdan ğayri

51

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Leblerin emdim o ṭûṭı ṭal‘ atıñ şeker gibi
Qoqladım ḥâl-i ruḫ-ı rengînini ‘anber gibi

52

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Bezm-i gülde nazm-ı terdir naqş-ı ḥaṭ-ı tâzesi
Bestedir ol güfteye ḥüsn ü cemâl âvâzesi

53

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Mü'ekked kıldı mazmûn-ı cemâlin haţ-ı dil-cûsı
Degil mi şâhid-i hüsn-i mü'ebbed beyt-i ebrûsı

54

mefâilün feilâtün mefâilün feilün

Nigâhı halkıñ o ebrûdadır hilâl gibi
O rûya reng-i bahârân degil mişâl gibi

IX. LUGAZLAR

1

fâilâtün fâilâtün fâilün

1. Ol ne şîrîn tûşe-i mergûbdur
Cümle eşyâdan elez maĥbûbdur
2. Turfe şeydir mâye-i cân-ı cihân
Tâlibine bâ' iş-i ârâm-ı cân
3. Gerçi yektâ bir ta' am ammâ güzel
Hân-ı elvândan velî ni' m-el-bedel
4. Vaĥti vardır yoĥ cevâz âña müdâm
Herkes ma' lûmdur vaĥt-i ta' am
5. Cümle ĥalk eyler tenâvül ni' metin
Şorsañ ammâ kimse bilmez lezzetin

2

feilâtün mefâilün feilün
(fâilâtün) (fa' lün)

1. Nedir ol fülke-i laĥîf endâm
Aña mersâ olur kenâr-ı kirâm
2. Kimi sâde kimisi zîynetli
Kimi ĥâyetle hoĥ leĥâfetli
3. Edevât-ı meta' ıdır enbâr
Akdeñizde gezer körükleri var
4. İtse âĥâz-ı kârına neyden
Taĥınur bâşına o demde seren
5. Çünkü olmuşdur ehl-i cahe celîs
Kullanırsa 'aceb mi âni re'îs
6. Olur ândan niĥe hüner şâdır
Bâl-selîĥa ma' ârife ĥâdir

X. MUAMMA‘LAR

1

Be-ism-i Aḥmed

mef' ûlü fâilâtün mef' ûlü fâilâtün

Şayd u şikâre çıksa şâd nâz-ı ' işvelerle
Lâzım elinde yâriñ tîr ü kemân-keşîde

2

Be -ism-i Dervîş

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
(fâilâtün) (fa' lün)

Âb u tâbıyla temâşâya o gül-ruḥsârı
Şâh-ı gül çekdi yüze gül-bün-i şebnem-dârı

3

Be-ism-i ' Ârif

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Mihr ü mehdîr ruḥleriñ ḳaddiñ miyânında elif
Ḥâldâr ebrû-yı müşkiniñle ansîñ ser-be-ser

4

Be-ism-i Receb

mef' ûlü fâilâtü mefâilü fâilün
(fa' lün)

Yek ḳarbıla segâh ide devr-i kebîrde
Raḳḳâs olur o muḫrıba ḳarḫ-ı aşirde

5

Be –ism-i ‘Itrî

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Kâse-i ʔanbûrîde eyler sebû-veş rind nûş
Muṭribâ bu mâye bir mâhûr ile gel eyle ḥõş

6

Be-ism-i Lebîb

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Ḥõş gelür ol bahâr ammâ nevâ-yı dil-firîb
Şûḥsañ sen nağmeñi gel çâr-faşl it ‘andelîb

7

Be-ism-i Şadrî

mef’ ûlü fâilâtü mefâilü fâilün

Rengîn nevâsı ‘aşrîn alınca hezârdan
Def’ itdi ‘illet-i dili rû-yı ğınâ-yı gül

8

Be-ism-i ‘Abdî

mef’ ûlü mefâilü mefâilü feûlün

Dün gice gönül vuşlat-ı yâri ʔalebimde
Geldikde günüm ʔoğdı o meh nîm-i şebimde

9

Be-nâm-ı Muşafâ

feilâtün feilâtün feilâtün feilün
 (fâilâtün) (fa' lün)

Evvel-i ھاđda dü-mîm itdi femi resm-i ھاşâr
 ھاđđ idüp zâ' idi soñra ne saħîh oldu kitâb

10

Be-ism-i Ebû-bekr

mefâilün feilâtün mefâilün feilün

Ƙasem be-ھاlık-ı to vâ-şevd der ân dem-i dil
 Ƙü rû-nümâ-yı me-râ hemçü çeşm-i ھاyrânem

11

Be-nâm-ı İbrâhîm

mef' ulü fâilâtü mefâilü fâilün

Huşk u ter zemînde gönüldür miyan delîl
 Yek-ber-yek it becâ nazâr âşâr-ı ھاđđ cemîl